

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Από τον Αγροτικό Χώρο στον Πολυλειτουργικό Ύπαιθρο Χώρο

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

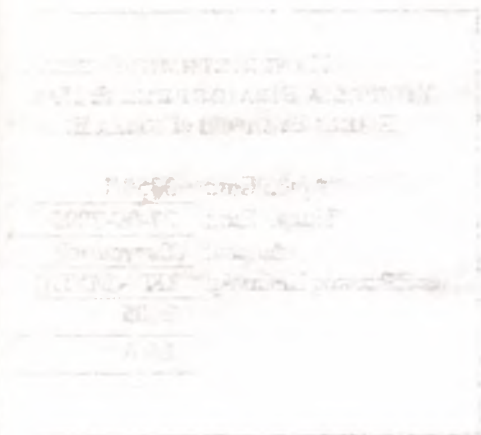
ΒΟΛΟΣ, 2005

Νικόλαος Δαλάκης
25.09.1982
Εμπόριο Δήμου Μουρικίου
ndalakis@uth.gr

Αλέξανδρος Μπασδέκης
31.08.1982
Λάρισα
abasdek@uth.gr

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3350/1
Ημερ. Εισ.: 27-09-2005
Δωρεά: Συγγραφείς
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2005
ΔΑΛ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Από τον Αγροτικό Χώρο στον Πολυλειτουργικό Ύπαιθρο Χώρο

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ – ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Β Ο Λ Ο Σ, 2 0 0 5

Σεπτέμβριος, 2005

**Από τον Αγροτικό Χώρο
στον Πολυλειτουργικό Ύπαιθρο Χώρο**

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

Μακέτα εξωφύλλου: Νικόλαος Δαλάκης & Αλέξανδρος Μπασδέκης

Φωτογραφία εξωφύλλου: Άννα Καλαϊτζή

Φωτογραφίες οπισθόφυλλου: Προσωπικό αρχείο συγγραφέων

...Στους δικούς μας

Ευχαριστίες

Για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας υπήρξε σημαντική η συμβολή αρκετών ανθρώπων, τους οποίους θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε.

Αρχικά ευχαριστούμε θερμά των επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Δημήτριο Γούσιο, Αναπληρωτή Καθηγητή Χωροταξίας Αγροτικού Χώρου του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την καθοδήγηση, τις χρήσιμες παρατηρήσεις και τον χρόνο που μας αφιέρωσε.

Παράλληλα οφείλουμε να ευχαριστήσουμε την κα Μ.Ν. Ντυκέν, Επίκουρη Καθηγήτρια Στατιστικών και Οικονομετρικών Μεθόδων Χωρικής Ανάλυσης, για τις πολύτιμες συμβουλές της καθώς και τους κ. Κωνσταντίνο Λαλένη, Λέκτορα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, κ. Βύρων Κοτζαμάνη, Καθηγητή Δημογραφίας και κ. Ιωάννη Φραγκόπουλο, Δρ. Κοινωνιολογίας για τις εύστοχες υποδείξεις τους.

Επίσης, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους κάτωθι για την ουσιαστική συμβολή τους που μας προσέφεραν:

- Από την Νομαρχία Κοζάνης τον διευθυντή προγραμματισμού και σχεδιασμού κ. Παύλο Πασχαλίδη και την κα Έφη Σουλταπάνογλου, Προϊσταμένη διεύθυνσης Πολεοδομίας για την παροχή των χωροταξικών σχεδίων του νομού Κοζάνης και της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.
- Από την ANKO, τον γενικό διευθυντή κ. Γιώργο Αμανατίδη, καθώς και τους Νίκο Λαζαριώτη, Βάσω Γκαμάγκαρη, Βαγγέλη Σημανδράκο, Παναγιώτη Πτωχούλη και Γιάννη Καραγιάννη για την χορήγηση των πολύτιμων στοιχείων και των χαρτογραφικών υπόβαθρων της ευρύτερης περιοχής.
- Από το ΕΒΕ Κοζάνης, τον κ Σακαλή για την λίστα των επιχειρήσεων δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα που εδρεύουν στο δήμο Μουρικίου.
- Από τον δήμο Μουρικίου, την δήμαρχο κα Παρασκευή Βρυζίδου, την αρχιτέκτων μηχανικό κα Ευτέρπη Δεληγιώργη, τον πρόεδρο του δημοτικού συμβουλίου κ. Κωνσταντίνο Μίμη και τον δημοτικό σύμβουλο κ. Θωμά Δαλάκη για τα στοιχεία και τις συνεντεύξεις που μας έδωσαν και αποτέλεσαν σημαντική πηγή δεδομένων.
- Από το περιοδικό 'Ελληνικό Πανόραμα' την κα Άννα Καλαϊτζή για την αποστολή της φωτογραφίας του εξώφυλλου.

Ακόμη τους δημάρχους Αετού κ Σταύρο Αναστασιάδη και Ασκίου κ Βασίλειο Πάτρα, τον αντιδήμαρχο τεχνικών έργων της Πτολεμαΐδας κ. Χαράλαμπο Παναγιωτίδη, και τους πρόεδρους των κοινοτήτων Βλάστης κ. Κωνσταντίνο Τσούμαρη και Λεχόβου κ. Γεώργιο Γοράντη για την ουσιαστική συμβολή τους στην επιτόπια έρευνα μας και για τον χρόνο που διέθεσαν κατά την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων. Επιπλέον, την Χρύσα Κολίτσα, Ιστορικό, για την επιμέλεια ορισμένων κειμένων, και τον φοιτητή του ΤΜΧΠΠΑ Θέμη Αποστολίδη για την επιμέλεια του χαρτογραφικού υλικού.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειες μας και τους φίλους μας, που μας συμπαραστάθηκαν για την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών μας.

Νικόλαος Δαλάκης
Αλέξανδρος Μπασδέκης

Βόλος, Σεπτέμβριος 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
Α ΜΕΡΟΣ	
Θ Ε Ω Ρ Η Τ Ι Κ Ο Π Λ Α Ι Σ Ι Ο	18
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ:	19
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΥΠΑΙΘΡΟ ΧΩΡΟ	19
1.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ	19
1.1.1 Η περίοδος μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο	19
1.1.2 Η μεταπολεμική περίοδος και το μοντέλο της «γεωργοποίησης»	19
1.1.3 Η συνέχιση του «παραγωγίστικου» μοντέλου από την ΚΑΠ και η «αναγκαστική» αναπροσαρμογή της το 1992.....	21
1.1.4 Χωρικές επιπτώσεις της ΚΑΠ σε επίπεδο πεδινών-ημιορεινών-ορεινών ζωνών: Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις του πληθυσμού και των συστημάτων αγροτικής παραγωγής.....	24
1.2 ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΧΩΡΟ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΑΙΩΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ	26
1.2.1 Ο κορεσμός των αστικών κέντρων και αναζήτηση ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο.....	27
1.2.2 Οι επιδράσεις του αστικού κέντρου στον περιαστικό αγροτικό χώρο.....	29
1.3 ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΧΩΡΟ: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΤΥΠΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ.....	32
1.4 Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΧΩΡΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ	39
1.4.1 Προοπτικές ανάπτυξης του δήμου Μουρικού.....	39
1.4.2 Η ανάγκη για ολοκληρωμένο αναπτυξιακό στρατηγικό σχεδιασμό του ύπαιθρου χώρου	40
Β ΜΕΡΟΣ	
Υ Φ Ι Σ Τ Α Μ Ε Ν Η Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Η	41
2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	42
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΚΟ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	50
3.1 ΑΝΙΓΛΥΦΟ.....	50
3.2 ΕΔΑΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	50
3.3 ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	52
3.4 ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	53
3.5 ΣΕΙΣΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	54
3.6 ΎΔΡΟΓΡΑΦΙΑ	55
3.7 ΧΛΩΡΙΔΑ	56
3.8 ΠΑΝΙΔΑ	57
4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	58
4.1 ΠΕΡΑΡΧΗΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΘΡΩΣΗ	58
4.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ.....	61
4.3 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	64
4.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	67
5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	68
5.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	68
5.1.1 Αριθμός κατοίκων και εξέλιξη του πληθυσμού	68
5.1.2 Πληθυσμιακή πυκνότητα	73
5.1.3 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού.....	74
5.1.4 Μετανάστευση-Μετακίνηση πληθυσμού.....	79
5.1.5 Αριθμός νοικοκυριών.....	80
5.1.6 Επίπεδο εκπαίδευσης.....	81
5.1.7 Συμπεράσματα –Μελλοντικές προτάσεις.....	83

5.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	84
5.2.1 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	84
5.2.2 Απασχόληση	84
5.2.3 Ανεργία.....	89
5.2.4 Συμπεράσματα.....	89
6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	90
6.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	90
6.1.1 Κύρια χαρακτηριστικά.....	90
6.1.2 Γεωργία.....	90
6.1.3 Αριθμός, μέγεθος, διάρθρωση εκμεταλλεύσεων.....	94
6.1.4 Αρδευόμενες εκτάσεις.....	97
6.1.5 Κτηνοτροφία.....	99
6.1.6 Εμπορία προϊόντων και παραδοσιακά προϊόντα.....	104
6.1.7 Ανθρώπινο δυναμικό.....	105
6.1.8 Δασοπονία.....	106
6.1.9 Συμπεράσματα – Μελλοντικές προτάσεις.....	107
6.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	108
6.2.1 Κύρια χαρακτηριστικά.....	108
6.2.2 Συμπεράσματα – Μελλοντικές προτάσεις.....	109
6.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	110
6.3.1 Δημόσιες υπηρεσίες.....	110
6.3.2 Υπηρεσίες ιδιωτικού τομέα.....	110
6.3.3 Συμπεράσματα –Μελλοντικές προτάσεις.....	112
7^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ.....	114
7.1 ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ - ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	114
7.2 ΎΔΡΕΥΣΗ.....	115
7.3 ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ.....	118
7.4 ΎΠΟΔΟΜΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	118
7.5 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ.....	119
7.6 ΔΙΚΤΥΑ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ.....	119
7.7 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	119
7.8 ΤΙΓΕΙΑ.....	120
7.9 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	120
7.10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	121
8^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΚΟ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	122
8.1 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	122
8.1.1 Υπαρκτές και εν δυνάμει απειλές στο περιβάλλον.....	123
8.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ.....	124
8.2.1 Ιστορική αναδρομή.....	124
8.2.2 Πολιτιστικοί πόροι	126
8.2.3 Πολιτιστικές εκδηλώσεις	128
8.3 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	132
8.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	133
Γ Μ Ε Ρ Ο Σ	
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ.....	134
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	135
9^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	137
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ.....	137
9.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ-ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ-ΑΠΕΙΛΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ.....	137
9.1.1 Πλεονεκτήματα.....	137
9.1.2 Μειονεκτήματα.....	139
9.1.3 Ευκαιρίες.....	142
9.1.4 Απειλές.....	145

9.2 ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ	149
9.2.1 Συνέντευξη με τη δήμαρχο Μουρικίου	149
9.2.2 Συνέντευξη με τον αντιδήμαρχο Πτολεμαΐδας	150
9.3 ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ	150
9.3.1 Αναπτυξιακοί στόχοι.....	150
9.3.2 Βασικοί άξονες παρέμβασης.....	151
9.3.3 Ανάλυση των αξόνων παρέμβασης.....	153
10^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	158
ΗΠΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΑΣΚΙΟΥΤ-ΒΙΤΣΙΟΥ	158
10.1 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΑΣΚΙΟΥΤ-ΒΙΤΣΙΟΥ	158
10.1.1 Οριοθέτηση της ζώνης Ασκιού-Βιτσίου	158
10.1.2 Οδικό δίκτυο-συνδέσεις.....	159
10.1.3 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.....	160
10.2 ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΤΑ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΑΣΚΙΟΥΤ-ΒΙΤΣΙΟΥ	166
10.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	167
10.4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	168
10.4.1 Σύσταση εταιρίας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης	169
10.4.2 Στόχοι της εταιρίας.....	169
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	172
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	174
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	181
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	188
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	191

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Έκταση και πληθυσμός ανά Δημοτικό Διαμέρισμα	42
Πίνακας 3.1: Δασική έκταση ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	56
Πίνακας 4.1: Χρήσεις γης κατά βασικές κατηγορίες (σε χιλιάδες στρέμματα)	65
Πίνακας 5.1: Μόνιμος και Πραγματικός Πληθυσμός 2001 ανα ΔΔ στο Δ. Μουρικίου	68
Πίνακας 5.2: Λόγοι Μόνιμου / Πραγματικού πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	68
Πίνακας 5.3: Διαχρονική εξέλιξη Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου	69
Πίνακας 5.4: Ποσοστιαία μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου	70
Πίνακας 5.5: Πραγματική μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου	70
Πίνακας 5.6: Εξέλιξη και ποσοστιαία μεταβολή Μόνιμου Πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου	71
Πίνακας 5.7: Πραγματική μεταβολή Μόνιμου Πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	72
Πίνακας 5.8: Ετήσιος ρυθμός μεταβολής (r%) Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου.....	73
Πίνακας 5.9: Πυκνότητες Πραγματικού Πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ) 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου ..	73
Πίνακας 5.10: Πυκνότητες Μόνιμου Πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ) 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου	74
Πίνακας 5.11: Δομικοί δείκτες Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου.....	76
Πίνακας 5.18: Αλλοδαποί στο Δ. Μουρικίου κατά το 2001	80
Πίνακας 5.19: Ποσοστά αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου	80
Πίνακας 5.20: Μέσος όρος αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου	81
Πίνακας 5.21: Επίπεδο Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου.....	82
Πίνακας 5.22: Οικονομικός ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	84
Πίνακας 5.23: Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	86
Πίνακας 5.24 :Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	88
Πίνακας 5.25: Σχέση εργασίας και κατοικίας των απασχολούμενων του Δ.Μουρικίου.....	88
Πίνακας 6.1: Εξέλιξη αριθμού εκμεταλλεύσεων ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	91
Πίνακας 6.2: Μεταβολή στις εκτάσεις (σε στρέμματα) κατά ομάδες καλλιεργειών ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 1991-2001	93
Πίνακας 6.3: Μεταβολή στις εκτάσεις (σε στρέμματα) κατά κύριες καλλιέργειες ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 1991-2001	93
Πίνακας 6.4: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου, με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές.....	95
Πίνακας 6.5: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτεμάχια (στρέμματα).....	96
Πίνακας 6.6: Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις, ανά ΔΔ.....	97
Πίνακας 6.7: Αριθμός γεωτρήσεων ανά ΔΔ στο δήμο Μουρικίου	97

Πίνακας 6.8: Εξέλιξη των εκμεταλλεύσεων και του αριθμού ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ στο Δήμο Μουρικίου.....	101
Πίνακας 6.9: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ το 2001.....	103
Πίνακας 6.10: Αριθμός απασχολουμένων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων ανά κατηγορία.....	105
Πίνακας 6.11: Αριθμός επιχειρήσεων δευτερογενούς τομέα ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	108
Πίνακας 6.12: Αριθμός επιχειρήσεων τριτογενούς τομέα ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	111
Πίνακας 9.1: Συνοπτική καταγραφή των σημαντικότερων σημείων της SWOT ανάλυσης του Δ.Μουρικίου.....	148
Πίνακας 5.12: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του Δ.Μουρικίου για τα έτη 1991,2001.....	182
Πίνακας 5.13: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Αναρράχης για τα έτη 1991,2001.....	183
Πίνακας 5.14: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Αρδάσσης για τα έτη 1991,2001.....	184
Πίνακας 5.15: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Εμπορίου για τα έτη 1991,2001.....	185
Πίνακας 5.16: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Μηλοχωρίου για τα έτη 1991,2001.....	186
Πίνακας 5.17: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Φούφα για τα έτη 1991,2001.....	187

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 3.1: Σεισμικότητα περιοχής μελέτης.....	55
Σχήμα 5.1: Διαχρονική εξέλιξη Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου.....	69
Σχήμα 5.2: Διαχρονική εξέλιξη Μόνιμου Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο.....	71
Σχήμα 5.3: Πληθυσμιακές πυραμίδες του Δ.Μουρικίου για τα έτη 1991, 2001.....	77
Σχήμα 5.4: Πληθυσμιακές πυραμίδες του πληθυσμού των ΔΔ του Δ. Μουρικίου για τα έτη 1991,2001.....	78
Σχήμα 5.5: : Ποσοστά αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου.....	81
Σχήμα 5.6: Σύγκριση των ποσοστιαίων κατανομών (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας του Δ.Μουρικίου και του Ν.Κοζάνης.....	85
Σχήμα 5.7: Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 2001.....	86
Σχήμα 6.1: Ποσοστιαία συμμετοχή (%) των εκμεταλλεύσεων ανά είδος και ανά ΔΔ.....	94
Σχήμα 6.2: Μέση έκταση ανά εκμετάλλευση (στρέμματα) ανά είδος και ανά ΔΔ.....	95
Σχήμα 6.3: Εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου στην περιοχή μελέτης, '91-'01.....	101
Σχήμα 6.4: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ το 2001.....	103

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Τυπολογία των νομών της Ελλάδας σύμφωνα με το βαθμό αγροτικότητας.....	38
Χάρτης 2: Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης στον Ελλαδικό χώρο.....	44
Χάρτης 3: Διοικητική διάρθρωση και σύνορα του δήμου Μουρικίου.....	45
Χάρτης 4: Ανάγλυφο δήμου Μουρικίου.....	51
Χάρτης 5: Οικιστικό και οδικό δίκτυο.....	47
Χάρτης 6: Χρήσεις γης δήμου Μουρικίου.....	66
Χάρτης 7: Αρδευόμενες εκτάσεις δήμου Μουρικίου.....	98
Χάρτης 8: Αναπτυξιακοί άξονες του δήμου Μουρικίου.....	136
Χάρτης 9: Ήπια τουριστική ανάπτυξη στη ζώνη Ασκίου-Βιτσιίου.....	171

Αρκτικόλεξο και Συντομογραφίες

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΗΣ	Ατμο-Ηλεκτρικός Σταθμός
ΑΝΚΟ	Αναπτυξιακή Κοζάνης
ΒΔ	Βορειοδυτικό
βλ	βλέπε
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΔΔ	Δημοτικό Διαμέρισμα
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΙΑΔΥΜΑ	Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΕΒΕ	Εμπορικό Βιοτεχνικό Επιμηλητήριο
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΚ	Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΜΥ	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
ΖΟΕ	Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου
ΙΓΜΕ	Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών
κα	και άλλα
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική
ΚΑΠΗ	Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων
ΚΕΠ	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών

κλπ	και τα λοιπά
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΤΕΑΛ	Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Αστικών Λεωφορειών
ΛΚΠ-Α	Λιγνιτικό Κέντρο Πτολεμαΐδας- Αμύνταιου
μ	μέτρα
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΟΤ	Οικοδομικό Τετράγωνο
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΓ	Πολεοδομική Επιτροπή Γειτονιάς
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
πχ	παραδείγματος χάριν
πΧ	προ Χριστού
ΣΤΑΚΟΔ	Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας
στρ	στρέμματα
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
ΤΑ	Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΤΕΕ	Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΠΑ	Τοπικός Πόρος Ανάπτυξης
τ.χλμ	τετραγωνικά χιλιόμετρα
ΥΠΕΣΔΔΑ	Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης
ΥΧΟΠ	Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμών και Περιβάλλοντος
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
χλμ	χιλιόμετρα
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι σύγχρονες κοινωνίες αντιμετωπίζουν ολοένα και εντονότερα μια σειρά προκλήσεων που απορρέουν από ευρύτερες αλλαγές και ανακατατάξεις οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά τη δομή και τη δυναμική της οικονομίας και κοινωνίας σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι αλλαγές αυτές επιφέρουν αναδιαρθρώσεις στο χώρο επηρεάζοντας τη δυναμική του αγροτικού χώρου και των αστικών κέντρων, τις σχέσεις αστικού κέντρου - ενδοχώρας, την ενδοπεριφερειακή και διαπεριφερειακή δυναμική, καθώς και τις δομές των αστικών κέντρων και οικισμών (αιχώρος, 2003). Ο προβληματισμός αυτός αποτέλεσε και το βασικό ερέθισμα για τους συγγραφείς, ώστε να αναζητηθούν οι νέες δομές του περιαστικού αγροτικού χώρου και να διερευνηθούν οι προοπτικές μιας αναπτυξιακής διαδικασίας που θα βασίζεται στα νέα χωρικά και αναπτυξιακά δεδομένα. Η επιλογή της περιοχής μελέτης (Δήμος Μουρικίου του νομού Κοζάνης) έχει να κάνει με το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η συγκεκριμένη περιοχή καθώς ανήκει στην περιαστική ζώνη μιας πόλης μεσαίου μεγέθους (Πτολεμαΐδα) και παράλληλα διαθέτει μια ορεινή αγροτική ενδοχώρα (ζώνη Ασκιού-Βιτσίου), της οποίας αποτελεί και υποσύνολο της.

Η παρούσα εργασία με θέμα «Από τον αγροτικό χώρο στον πολυλειτουργικό ύπαιθρο χώρο. Η πρόκληση του δήμου Μουρικίου», εκπονήθηκε από τους φοιτητές Νικόλαο Δαλάκη και Αλέξανδρο Μπασδέκη στα πλαίσια της Διπλωματικής Εργασίας του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2004-2005. Επιβλέπων της πτυχιακής ήταν ο Αναπληρωτής Καθηγητής Χωροταξίας Αγροτικού Χώρου κ. Δημήτριος Γούσιος.

Πεποίθηση μας είναι, αυτό το σύγγραμμα από τη μία πλευρά να αποτελέσει πηγή ενημέρωσης και πληροφόρησης για τους φοιτητές και γενικότερα για την πανεπιστημιακή κοινότητα, προωθώντας την επιστημονική σκέψη και από την άλλη το παράδειγμα της θεωρητικής προσέγγισης που αφορά το δήμο Μουρικίου του νομού Κοζάνης, να δώσει τις κατευθύνσεις, στους αρμόδιους φορείς που σχεδιάζουν και εφαρμόζουν πολιτικές καθώς και να ευαισθητοποιήσει την τοπική κοινωνία, για ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό στρατηγικό σχεδιασμό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, η ύπαιθρος οριζόταν ως το υπόλοιπο -αυτό που περισσεύει- όταν αφαιρέσουμε τις αστικές περιοχές. Ή οριζόταν σε αντιδιαστολή με τον αστικό χώρο ως οι περιοχές που δεν ήταν αστικές, ως ο χώρος όπου έμεναν αυτοί που ασχολούνταν με τη γεωργία. Το σύνολο του μη αστικού χώρου θεωρούνταν μια ενιαία και ομοιογενής περιοχή, με κυρίαρχη δραστηριότητα την αγροτική παραγωγή (Λαμπριανίδης, 2001/2002).

Είναι κοινά αποδεκτό ότι η προσήλωση μεταπολεμικά στο στόχο της αύξησης των γεωργικών αποδόσεων μέσα από την εντατικοποίηση των συστημάτων παραγωγής -συνεπικουρούσης μέχρι τη δεκαετία του 1990 και της ΚΑΠ- οδήγησε σε μια έντονη γεωργοποίηση της υπαίθρου, όπως και σε φαινόμενα χωρικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Οι περιοχές όπου οι ευνοϊκές φυσικές συνθήκες παραγωγής και οι αγροτικές τους δομές επέτρεψαν τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, ήταν αυτές που μπόρεσαν να ενσωματωθούν στα αγροτοβιομηχανικά και οικονομικά δίκτυα και να αναπτυχθούν. Αντίθετα, οι περιοχές με φυσικές μειονεξίες (ορεινές, νησιωτικές, γεωγραφικά απομονωμένες) απέμειναν στο περιθώριο των τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων γνωρίζοντας έντονη την αγροτική έξοδο έως και την προχωρημένη εγκατάλειψη. Η ύπαιθρος χώρα κατατμήθηκε και πολώθηκε μεταξύ γεωργικά αναπτυγμένων και οικονομικά ενσωματωμένων αγροτικών περιοχών από τη μια πλευρά, και υπανάπτυκτων έως εγκαταλειμμένων από τις παραγωγικές δραστηριότητες και τον πληθυσμό τους, από την άλλη (Ανθοπούλου, 2001).

Με την αναθεώρηση της ΚΑΠ το 1992 και την υλοποίηση της Agenda 2000, στη συνέχεια, πέρα από τις δημοσιονομικές ρυθμίσεις για την εξισορρόπηση των γεωργικών αγορών, ενισχύονται τα μέτρα της διαρθρωτικής πολιτικής για την οικονομική υποστήριξη των πιο ευάλωτων κατηγοριών των γεωργών και της χαμηλής έντασης γεωργίας στο πλαίσιο της πολυσυζητημένης «αιεφόρου ανάπτυξης». Η διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών και η πολυδραστηριότητα των αγροτών σε συνδυασμό με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και του αγροτικού τοπίου αναγορεύονται ως βασικοί μοχλοί ανάπτυξης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της Ένωσης (Ανθοπούλου, 2001).

Τα εντεινόμενα κοινωνικά προβλήματα και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στις πόλεις οδηγούν σε μια αναθεώρηση της ταυτότητας και των αξιών της υπαίθρου. Η ανακάλυψη της φύσης, της «αγροτικότητας» και του «τοπικού» ως στοιχείων αυθεντικότητας ή ποιότητας ζωής σηματοδοτούν νέες συμβιωτικές και αλληλοτροφοδοτούμενες σχέσεις πόλης-

υπαίθρου. Εξάλλου, η παραδοσιακή διχοτομική σχέση της πόλης με τον αγροτικό χώρο έχει ήδη αρχίσει να εξασθενεί από τη στιγμή που η αύξηση της γεωγραφικής κινητικότητας του πληθυσμού (αγροτικού και αστικού), χάρη στη διαρκή βελτίωση των μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας, οδηγεί σε μια συνεχή χωρική και κοινωνική αφομοίωση του αγροτικού χώρου από τον αστικό μέσω της διάχυσης των προϊόντων, του πολιτισμού και των πρακτικών του αστικού περιβάλλοντος. Μέσα από την ώσμωση του αστικού χώρου και της υπαίθρου, ο αστισμός ως τρόπος ζωής δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικό γνώρισμα της πόλης αλλά ούτε και η ύπαιθρος αντικατοπτρίζει πλέον το παραδοσιακό, και ενίοτε οπισθοδρομικό, πρότυπο κοινωνικών αξιών (Ανθοπούλου, 2001).

Σήμερα παρατηρείται μια αντίστροφη κίνηση από την πόλη προς την ύπαιθρο με την «έξοδο» του αστικού πληθυσμού: εγκατάσταση πρώτης κατοικίας σε περιαστικές αγροτικές ζώνες ή αγροτικές κωμοπόλεις με τη διεύρυνση της ακτίνας της καθημερινής παλίνδρομης μετακίνησης, τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και της σύνθεσης των επαγγελμάτων, και κατ' επέκταση, αλλαγή της κοινωνικής δομής (Ανθοπούλου, 2001).

Σ' αυτό το γενικότερο πλαίσιο μετασχηματισμών και αλλαγών, η ύπαιθρος, περισσότερο ανοιχτή και ευαίσθητη σήμερα στις κοινωνικές αλλαγές, ωθείται και παροτρύνεται μέσω προγραμμάτων και συνεχώς εξατομικευμένων στενών χωρικών σχέσεων προς την ανακάλυψη "νέων χώρων" στο εσωτερικό της. Η κίνηση αυτή είναι ενδεικτική του εκσυγχρονισμού που υιοθετείται, με τρόπο ωστόσο επιλεκτικό ως προς τις οικονομικές δραστηριότητες και το χώρο. Η ίδια αυτή κίνηση προϋποθέτει επομένως τον μετασχηματισμό, την εξασθένιση ή και αποδιοργάνωση των συστημάτων παραγωγής και διαχείρισης, τις αλλαγές στη δομή των οικιστικών δικτύων αλλά και των χρήσεων γης στο εσωτερικό του υπαίθρου χώρου. Αυτές οι αλλαγές στις παραδοσιακές δραστηριότητες, στην απασχόληση, στην οργάνωση της κατοίκησης, και τέλος, στη διαχείριση του ίδιου του χώρου, δημιουργούν ένα ενδιαφέρον πεδίο για τη διερεύνηση της εξέλιξης των δομών και τη χωρική συνοχή της υπαίθρου (Γούσιος, 1999).

Η ένταξη του χώρου αυτού σε μια τέτοια αναπτυξιακή διαδικασία απαιτεί χωρική συνοχή, ταυτότητα και αλληλεγγύη, και οδηγεί στην ανάγκη προσδιορισμού των χώρων, των φορέων και των δρώντων που θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν τα σημεία στήριξης της τοπικής ανάπτυξης (Γούσιος, 1999).

Η παρούσα εργασία εστιάζει την μελέτη της στην γεωγραφική ενότητα του δήμου Μουρικίου του νομού Κοζάνης, που αποτελεί παράδειγμα του ύπαιθρου χώρου, με στόχο να διερευνήσει τη σύνθετη εικόνα του σύγχρονου ελληνικού αγροτικού χώρου, τις δυναμικά αναπτυσσόμενες σχέσεις τους με την γειτονική πόλη και τελικά το πέρασμα από ένα γεωργικό μονοδραστήριο χώρο παραγωγής σ' έναν πολύμορφο και πολυλειτουργικό ύπαιθρο χώρο. Η διπλωματική εργασία καλείται να εξετάσει κατά πόσο οι εξελίξεις στον ύπαιθρο χώρο επαναπροσδιορίζουν την ίδια την περιστατικότητα του ύπαιθρου χώρου, δηλαδή τις στρατηγικές αναπτυξιακές δυνατότητες και επιλογές τους. Επίσης, τίθεται το ερώτημα αν με βάση τις νέες τάσεις και δυναμικές αυτές οι τυπολογίες του ύπαιθρου χώρου, που έχουν διαμορφωθεί με τη διαδικασία της γεωργοποίησης, μπορούν να επαναπροσδιορισθούν.

Η κεντρική υπόθεση εργασίας όμως, είναι το πως μια περιοχή «ύπαιθρου» χαρακτήρα σαν την περιοχή μελέτης, θα απαντήσει στις προκλήσεις των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων έτσι ώστε πέρα από τις στενές και μονόδρομες σχέσεις με την πόλη, να διαχειριστεί, να αναδείξει και να σχεδιάσει με αποτελεσματικές στρατηγικές και πολιτικές το μέλλον της, τόσο σε συνεργασία με την γειτονική πόλη μεσαίου μεγέθους όσο και την αγροτική ορεινή ενδοχώρα, πάντα με γνώμονα την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη.

Είναι εύλογο ότι τέτοια μεγάλα ζητήματα και ερωτήματα δεν είναι δυνατόν στο πλαίσιο μιας διπλωματικής εργασίας να διερευνηθούν, πόσο μάλλον να απαντηθούν, όσο χρειάζεται διεξοδικά. Ούτως ή άλλως ο χρόνος εκπόνησης είναι κατ' ανάγκην περιορισμένος ώστε αναπόφευκτα να μένουν πτυχές και θέματα που χρειάζονται περαιτέρω επεξεργασία.

Πηγές

Η ανεύρεση των απαραίτητων στοιχείων για την διεκπεραίωση της εργασίας μας ήταν μια πολύ δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία. Αρκετά από τα στοιχεία που παρατίθενται στη παρούσα εργασία παρουσιάζονται για πρώτη φορά, καθώς κατά το παρελθόν δεν έχει εκπονηθεί κάποια μελέτη αναπτυξιακού χαρακτήρα που να αφορά αποκλειστικά τον δήμο Μουρικίου. Οι πηγές που απευθυνθήκαμε για την εύρεση στοιχείων ώστε να γίνει αποτελεσματική η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής μελέτης, ήταν:

- Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)
- Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ)

- Η νομαρχία Κοζάνης
- Η Αναπτυξιακή εταιρεία Κοζάνης (ANKO)
- Το Εμπορικό Βιοτεχνικό Επιμελητήριο (ΕΒΕ) Κοζάνης
- Ο δήμος Μουρικίου
- Επιτόπια έρευνα

Θα ακολουθήσει αναλυτική αναφορά σε κάθε μια από τις προαναφερθείσες πηγές στοιχείων στις οποίες ανατρέξαμε.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Από την ΕΣΥΕ, μέσω των βιβλίων και της ιστοσελίδας της, συλλέξαμε όλα εκείνα τα στοιχεία που ήταν απαραίτητα για την ανάλυση των δημογραφικών εξελίξεων, την Απογραφή Γεωργίας και Κτηνοτροφίας (1999/2000), καθώς και στοιχεία με τα οποία πραγματοποιήσαμε την ανάλυση των οικονομικών επιδόσεων και της απασχόλησης του δήμου Μουρικίου. Σε αυτά υπολογίζονται και οι πίνακες 38,39 και 40 της EUROSTAT. Τα δεδομένα αυτά αφορούν : τον πραγματικό πληθυσμό ανά ΔΔ (1940-2001), τον μόνιμο πληθυσμό ανά ΔΔ (1940,1991,2001), τον αριθμό μελών νοικοκυριού μόνιμου πληθυσμού ανά ΔΔ (2001), το επίπεδο εκπαίδευσης μόνιμου πληθυσμού ανά ΔΔ, τον οικονομικό ενεργό και μη ενεργό πληθυσμό, τις πυκνότητες πραγματικού πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ,1940-2001), τις πυκνότητες μόνιμου πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ, 1940,1991,2001), την ηλικιακή σύνθεση του πραγματικού και μόνιμου πληθυσμού για τα έτη 1991,2001, την ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ανά ΔΔ στο δήμο Μουρικίου, τον οικονομικώς ενεργό πληθυσμό κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ανά ΔΔ στο δήμο Μουρικίου, καθώς και τη σχέση εργασίας και κατοικίας των απασχολούμενων του δήμου Μουρικίου.

Νομαρχία Κοζάνης

Το χωροταξικό σχέδιο του νομού Κοζάνης αλλά και της περιφέρειας της Δυτικής Μακεδονίας ήταν οι μοναδικές μελέτες τις οποίες αποκομίσαμε από τη νομαρχία Κοζάνης. Τα στοιχεία που περιείχαν, είχαν ένα γενικό χαρακτήρα επειδή απευθύνονται στην κλίμακα νομού και περιφέρειας και δεν ήταν κατάλληλα για τον σκοπό μας.

Αναπτυξιακή Εταιρία Δυτικής Μακεδονίας (ANKO)

Τα περισσότερα στοιχεία για την εκπόνηση της εργασίας μας τα συγκεντρώσαμε από την ANKO. Το ΟΠΑΑΧ Ασκίου-Βιτσίου που συντάχθηκε από την ANKO και την ANΦΛΩ συμπεριλαμβάνει τον δήμο Μουρικίου. Ο μεγαλύτερος όγκος των στοιχείων που διαθέτει είναι σε επίπεδο ΔΔ και η βοήθειά τους ήταν πολύτιμη. Επίσης η ψηφιακή παραγωγή των θεματικών μας χαρτών βασίστηκε στην χρησιμοποίηση υποβάθρων τα οποία δημιουργήθηκαν στην ANKO. Σε αυτά εμφανίζονται τα όρια των ΟΤΑ, το οδικό δίκτυο, οι χρήσεις γης και οι ισοϋψείς της υπό μελέτης περιοχής.

Εμπορικό Βιοτεχνικό Επιμελητήριο (ΕΒΕ) Κοζάνης

Από τον ΕΒΕ Κοζάνης μας στάλθηκε ηλεκτρονικά, μετά από σχετική αίτηση, ο κατάλογος με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον δήμο Μουρικίου, έτσι ώστε να εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα για την οικονομική δραστηριότητα ανά ΔΔ στην περιοχή μελέτης.

Δήμος Μουρικίου

Από τον δήμο Μουρικίου προμηθευτήκαμε την μελέτη πρότασης ίδρυσης ΚΕΠΕ καθώς και τον τουριστικό οδηγό του δήμου. Τα δυο αυτά τεύχη δεν μας δώσανε την ποιότητα των πληροφοριών που προσδοκούσαμε. Αντίθετα, αρκετά και πολύτιμα ήταν τα διάφορα καταγεγραμμένα στοιχεία στο αρχείο του δήμου όσον αφορά τα δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και τη διαχείριση απορριμμάτων.

Επιτόπια Έρευνα

Η επιτόπια έρευνά μας διακρίνεται σε δύο σκέλη : στο πρώτο αποτέλεσε μια προσπάθεια καταγραφής στοιχείων που δεν ήταν διαθέσιμα από κάποια επίσημη πηγή. Απευθυνθήκαμε, λοιπόν, στην μηχανικό του δήμου και σε έναν δημοτικό σύμβουλο, οι οποίοι μας τροφοδότησαν με αρκετά στοιχεία για την υφιστάμενη κατάσταση των υποδομών του δήμου, αλλά και στον πρόεδρο του δημοτικού συμβουλίου από τον οποίο πήραμε στοιχεία για τον αγροτικό τομέα. Επίσης, σε αυτό το σκέλος, επιβεβαιώθηκαν

κάποια δεδομένα τα οποία παρόλο που προέρχονταν από επίσημες πηγές δεν κρίθηκαν αξιόπιστα. Παράδειγμα αποτελούν κάποιες εγγεγραμμένες επιχειρήσεις στο ΕΒΕ Κοζάνης που κατά την διάρκεια της επιβεβαίωσής τους διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα.

Στο δεύτερο σκέλος της επιτόπιας έρευνας διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με την δήμαρχο Μουρικίου, τους δημάρχους Αετού, Ασκίου, τον αντιδήμαρχο Πτολεμαΐδας και τους προέδρους των κοινοτήτων Βλάστης και Λεχόβου. Η συνέντευξη με την δήμαρχο Μουρικίου είχε διττό σκοπό, από την μια πλευρά να συλλέξουμε όσο το δυνατότερο περισσότερες πληροφορίες για τον δήμο, και από την άλλη να διερευνήσουμε τη θέση της στο ενδεχόμενο της συνεργασίας του δήμου με τους υπόλοιπους δήμους και κοινότητες της επονομαζόμενης ζώνης Ασκίου-Βιτσιίου, για ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Για αυτό το λόγο πραγματοποιήθηκαν και οι συνεντεύξεις με τους υπόλοιπους προαναφερθέντες εκπροσώπους της ΤΑ, πλην αυτής με τον αντιδήμαρχο της Πτολεμαΐδας. Η τελευταία έγινε στο πλαίσιο της αναζήτησης του ρόλου που διαδραματίζει η πόλη της Πτολεμαΐδας ως μεγάλο γειτονικό αστικό κέντρο, καθώς και τις σχέσεις της με τον δήμο Μουρικίου.

Μεθοδολογία

Οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν προκειμένου να γίνει η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης του δήμου Μουρικίου περιγράφονται στη συνέχεια :

- Δημιουργία βάσης δεδομένων (EXCEL) με περιεχόμενο τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε από τις προαναφερθείσες πηγές, καθώς και από τα στοιχεία της επιτόπιας έρευνας. Με αυτά τα στοιχεία δημιουργήθηκαν όλοι οι πίνακες από τους οποίους εξήχθησαν τα περισσότερα συμπεράσματα και παρουσιάζονται στα παρακάτω κεφάλαια της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης.
- Κατηγοριοποίηση των πρωτογενών στοιχείων του ΕΒΕ Κοζάνης σε διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό έγινε με τη βοήθεια της έκδοσης ΣΤΑΚΟΔ – 2003 της ΕΣΥΕ, όπου με τις επεξηγηματικές σημειώσεις ταξινομήσαμε τις εγγραφές στους διάφορους κλάδους. Βέβαια, η ταξινόμηση ήταν περίπλοκη, καθώς κάθε εγγεγραμμένος μπορούσε να εγγραφεί σε παραπάνω από ένα κλάδο. Έτσι, ο διαχωρισμός και η τελική ταξινόμηση τους έγινε με βάση την προσωπική γνώση και εμπειρία για την ανάπτυξη κάποιων κλάδων.

- Δημιουργία των θεματικών χαρτών με βάση τα ψηφιακά υπόβαθρα που προμηθευτήκαμε από την ANKO αλλά και αυτά που οι ίδιοι δημιουργήσαμε με την χρήση του προγράμματος ArcGis 9.
- Πραγματοποίηση συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν την περίοδο 18-20 Ιουλίου 2005 στο πλαίσιο της επιτόπιας έρευνας. Απευθυνθήκαμε στους τοπικούς άρχοντες (δήμαρχοι Αετού, Ασκίου, και πρόεδροι των κοινοτήτων Βλάστης, και Λεχόβου) της ορεινής ζώνης Ασκίου-Βίτσιου - μιας χωροεδαφικής ενότητας που ανήκει και ο δήμος Μουρικίου - πραγματοποιώντας μαζί τους ημικατευθυνόμενες συνεντεύξεις. Το σύνολο των ερωτήσεων που απευθύναμε στους ερωτηθέντες, διαμορφώθηκε σε συνεργασία με τον επιβλέποντα της διπλωματικής μας κ. Δημήτρη Γούσιο (αναπληρωτής καθηγητής Χωροταξίας Αγροτικού Χώρου).

Οι συνεντεύξεις που γίνανε με την δήμαρχο Μουρικίου, κα Παρασκευή Βρυζίδου, τον αντιδήμαρχο τεχνικών έργων της Πτολεμαΐδας, κ. Χαράλαμπο Παναγιωτίδη είχαν πιο ελεύθερο χαρακτήρα, καθώς οι μεταξύ μας συζητήσεις επεκτάθηκαν σε πολλά ζητήματα που αιώτερο σκοπό είχαν την συγκομιδή όσο το δυνατόν περισσότερων στοιχείων για την περιοχή, τις σχέσεις των δύο δήμων καθώς και τις μελλοντικές προοπτικές τους.

Όλες οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν σε κασέτες και στη συνέχεια απομαγνητοφωνήθηκαν.

Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία απαρτίζεται από τρία μέρη τα οποία αναλύονται σε αδρές γραμμές παρακάτω:

Στο πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας, αναπτύσσεται ένα κεφάλαιο όπου παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο πραγματεύεται την εξέλιξη του αγροτικού χώρου, τις χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις που λαμβάνουν χώρα σ' αυτόν, τις σχέσεις πόλης-ύπαιθρου, μια τυπολογία του ύπαιθρου χώρου με κριτήριο το βαθμό αγροτικότητας του και τέλος τις προκλήσεις που καλείται να απαντήσει σήμερα ο πολυλειτουργικός ύπαιθρος χώρος μέσα από το παράδειγμα του δήμου Μουρικίου του νομού Κοζάνης.

Στο δεύτερο μέρος, περιλαμβάνεται η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης του δήμου Μουρικίου η οποία αποτελείται από επτά κεφάλαια στα οποία αναλύονται η φυσιογνωμία της περιοχής, τα φυσικό-γεωγραφικά της στοιχεία, η χωροταξική οργάνωση, το κοινωνικό-

οικονομικό προφίλ, η οικονομική δραστηριότητα, η τεχνική υποδομή και το φυσικό-πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής.

Τέλος το τρίτο μέρος, συμπεριλαμβάνει δύο κεφάλαια. Στο 9^ο παρουσιάζεται η αξιολόγηση των δυνατοτήτων-αδυναμιών και προοπτικών-απειλών καθώς και οι διερευνητικές συνεντεύξεις με του εκπροσώπους της ΤΑ των δήμων Μουρικίου και Πτολεμαΐδας που χαρακτηρίζουν την περιοχή μελέτης και που προέκυψαν από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης καθώς και από την επιτόπια έρευνα που διεξήχθη. Στην συνέχεια τίθενται οι αναπτυξιακοί στόχοι του δήμου Μουρικίου, από τους οποίους προκύπτουν άξονες παρέμβασης και αποτελούν τη βάση για τα προτεινόμενα έργα και δράσεις.

Το τελευταίο κεφάλαιο εξετάζει την ενδεχόμενη συνεργασία του δήμου Μουρικίου με τους ΟΤΑ της αγροτικής ενδοχώρας του (ζώνη Ασκίου-Βιτσιού) με στόχο την ήπια τουριστική ανάπτυξη. Έτσι περιγράφεται η φυσιογνωμία της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού, με σκοπό την ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών και την παρουσίαση των τουριστικών δυνατοτήτων αυτής της ενότητας. Στη συνέχεια παρατίθενται οι διερευνητικές συνεντεύξεις με τους τοπικούς άρχοντες της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού, όπου διερευνώνται οι προοπτικές συνεργασίας όλων των ΟΤΑ της προαναφερθείσας ενότητας. Στο πλαίσιο αυτό κατατίθεται ένα σχέδιο διαχείρισης αυτής της ζώνης και ορισμένες βασικές προτάσεις που αποβλέπουν στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής πάντα με γνώμονα την αειφορία.

Τέλος παρατίθενται τα γενικά συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας.

Α ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΥΠΑΙΘΡΟ ΧΩΡΟ

1.1 Η εξέλιξη του αγροτικού χώρου

1.1.1 Η περίοδος μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο

Μέχρι το Β' Παγκόσμιο πόλεμο υπαίθρος θεωρούνταν οι περιοχές που δεν ήταν αστικός χώρος. Στην υπαίθρο η κύρια οικονομική δραστηριότητα ήταν η παραγωγή τροφίμων, οι χρήσεις γης κυριαρχούνταν από το «φυσικό» τοπίο, οι κάτοικοι της είχαν ένα χαμηλό επίπεδο διαβίωσης και πάνω από όλα το πλαίσιο αξιών και συμπεριφορών των κατοίκων της δεν ήταν σύμφυτο με αυτό του «αστικού πολιτισμού» (Λαμπριανίδης, 2001/2002). Παρ' όλο που οι κοινωνικές αντιλήψεις για την υπαίθρο μεταβλήθηκαν με την πάροδο του χρόνου (Williams, 1973), πάντοτε υπήρχε μια αντίληψη για τον αγρότη ως έναν κατά κάποιο τρόπο κατώτερο πολίτη.

Η ταύτιση της υπαίθρου με τον αναχρονισμό, μεταξύ άλλων συντέλεσε ώστε τα ζητήματα της υπαίθρου να βρίσκονται πολύ χαμηλά στις προτεραιότητες των ερευνητών. Όμως η κατάσταση άλλαξε δραματικά με το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, όταν διαπιστώθηκε ότι η υπαίθρος εκτός από την εξαιρετική συμβολή της στο εμπορικό ισοζύγιο μπορούσε να προσφέρει και αυτάρκεια σε τρόφιμα, γεγονός εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας. Η συνειδητοποίηση αυτού του γεγονότος άλλαξε τις αντιλήψεις και τις προτεραιότητες τόσο των πολιτικών όσο και των ακαδημαϊκών (Λαμπριανίδης, 2001/2002).

1.1.2 Η μεταπολεμική περίοδος και το μοντέλο της «γεωργοποίησης»

Η μεταπολεμική χωροταξική αντίληψη και πρακτική εγκλωβίστηκε, μεταξύ, από τη μια πλευρά, της μονοκυριαρχίας της γεωργικής και της τουριστικής δραστηριότητας, από δε την άλλη, των περιφερειακών πολιτικών επίκεντρο των οποίων ήταν τα μεσαίου μεγέθους αστικά κέντρα. Η ανάπτυξη αυτών των κέντρων καθ' όλη την μεταπολεμική περίοδο, προκαλώντας την εμφάνιση νέων χωρικών διαφοροποιήσεων και αντιθέσεων, προσδιόρισε σε βάθος το περιεχόμενο της έννοιας του υπαίθρου χώρου. Ιδιαίτερα, κατά τις πρώτες δεκαετίες αυτής της περιόδου, οι χωροταξικές παρεμβάσεις έχουν ως στόχο να αμβλύνουν

τις ανισότητες που προκαλούν σε διαφορετικούς βαθμούς και περιοχές διαφορετικές πολικότητες και ιεραρχήσεις στο επίπεδο των αστικών κέντρων. Κατ' αυτό το τρόπο, οι παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις και η ποικιλία των αγροτικών χώρων αυτή την περίοδο, εξηγούνται ως προϊόν που συνδέεται, είτε με την απόσταση από την πόλη, είτε με τις λειτουργίες, είτε με τις πυκνότητες, και πολύ λιγότερο με το ρόλο και τις σχέσεις των κωμοπόλεων στο εσωτερικό μιας αγροτικής περιοχής (SEGESA, 1969).

Η αγροτική πολιτική τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη επικεντρώνεται μεταπολεμικά σε δύο κατευθύνσεις. Η μία αφορά την αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας και η άλλη τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών δομών που είχε ως βασική επιδίωξη τη διατροφική αυτάρκεια και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στην ύπαιθρο. Πρόκειται δηλαδή για ένα μοντέλο αγροτικού εκσυγχρονισμού που αναδείκνυε την κυρίαρχη αντίληψη για το ρόλο του αγροτικού τομέα στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας ως πηγή άντλησης φθηνών πρώτων υλών και εργατικής δύναμης στους μη αγροτικούς τομείς της οικονομίας (Ανθοπούλου, 2001).

Η παραπάνω προσπάθεια απέφερε σημαντικά αποτελέσματα αφού όχι μόνο οδήγησε στην βελτίωση της παραγωγικότητας εργασίας στη γεωργία - σε συνδυασμό πάντα με την εξασφάλιση της αυτάρκειας-, αλλά δημιούργησε και καλύτερους όρους ζωής στην ύπαιθρο με την συνακόλουθη αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων. Παράλληλα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η κατασκευή των μεγάλων εγχειοβελτιωτικών έργων στις πεδινές ζώνες, από τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, και η ανάπτυξη ενός πλέγματος βασικών υποδομών και τεχνικού εξοπλισμού που σε συνάρτηση με την πολιτική του εξορθολογισμού της έγγειας συγκέντρωσης μέσω του αναδασμού επέτρεψε τον εκσυγχρονισμό της γεωργικής εκμετάλλευσης παρά τις σοβαρές έγγειο-διαρθρωτικές ανεπάρκειες της¹ (Ανθοπούλου, 2001).

¹ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρά τις μικρο-αγροτικές δομές της οικογενειακής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα (μικρό μέγεθος, πολυτεμαχισμός), ιδιαίτερα συγκρινόμενη με τα μέσα μεγέθη των χωρών της Β.Δ.Ευρώπης, ο βαθμός εκσυγχρονισμού και οι παραγωγικές επιδόσεις της -εκεί όπου το φυσικό περιβάλλον το επέτρεψε- ήταν θεαματικές γιατί, αφενός (i) επωφελήθηκε των δημόσιων υποδομών, ιδιαίτερα στον τομέα της άρδευσης και των μικρών εγχειοβελτιωτικών έργων, καθώς και της αγροτικής πίστης, και αφετέρου, (α) ανέπτυξε ενδογενείς μηχανισμούς αυτορρύθμισης των προβλημάτων που δημιουργούν οι ανεπάρκειες της έγγειο-διαρθρωτικής της δομής: ενοίκιαση γεωργικής γης και συλλογική χρήση γεωργικών μηχανών με ευνοϊκούς όρους μέσω συγγενικών και άλλων άτυπων δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εντατικοποίηση της εργασίας στη βάση της διαγενεακής αλληλεγγύης (π.χ. ανάληψη μέρους των εργασιών από τους ηλικιωμένους γονείς), αργότερα δε πολυαπασχόληση σε επίπεδο αγροτικού νοικοκυριού που επιτρέπει τη βελτίωση του εισοδήματος με εισροή χρηματικών πόρων από τον εξω-γεωργικό τομέα (Goussios, 1996, Goussios & Tsiboukas, 1993, Μωυσίδης, 1993, Νιτσιάκος, 1993).

Όμως, η μονομερής τομεακή πολιτική που ακολουθήθηκε από την κεντρική εξουσία ανέδειξε σημαντικές παραλείψεις στον τρόπο οργάνωσης και σχεδιασμού εξαιτίας της έλλειψης μιας πολιτικής (ή μιας οπτικής) χωρικής και κοινωνικής εξισορρόπησης που θα λάμβανε υπόψη παραμέτρους όπως οι γεωγραφικές διαφορετικότητες και ιδιαιτερότητες (φυσικές συνθήκες παραγωγής, ιστορικά διαμορφωμένες έγγειες δομές, δυναμικές των τοπικών κοινωνιών). Ως απόρροια επήλθε η σημερινή άνιση δομή και εικόνα της ελληνικής υπαίθρου. Η ανισομέρεια διαπιστώνεται εύκολα εκ του αποτελέσματος. Μόνο οι προνομιούχες -κατά κύριο λόγο πεδινές και αρδευσιμες- αγροτικές ζώνες κατάφεραν να υιοθετήσουν και να αξιοποιήσουν τις εκάστοτε νέες τεχνολογίες (εκμηχανισμός, χημικές εισροές κ.λπ.) ανταποκρινόμενες στο κυρίαρχο μοντέλο εντατικοποίησης της γεωργίας και μαζικής παραγωγής. Στον αντίποδα οι ορεινές και οι φτωχές σε φυσικούς πόρους ημιορεινές ζώνες παρέμειναν στο περιθώριο της κρατικής πολιτικής και των επενδυτικών προγραμμάτων ως μη ανταγωνιστικές σε όρους οικονομικής αποδοτικότητας στο πλαίσιο της λειτουργίας της αγοράς. Το «παραγωγιστικό» και «α-χωρικό» αυτό μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης δημιούργησε τις συνθήκες μιας άνισης χωροοικονομικής ανάπτυξης (Le coz, 1990, MEDEF, 1992, Ανθοπούλου & Ντυκέν, 1994, Ανθοπούλου, 2000, Καρανικόλας & Μαρτίνογ, 1999).

Παράλληλα, αυτή η ίδια γεωργοκεντρική τομεακή πολιτική μέσα από την κοινωνική και οικονομική «γεωργοποίηση» της υπαίθρου περιόρισε -τουλάχιστον μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980- την δυνατότητα εξεύρεσης διεξόδων απασχόλησης σε άλλους εξωγεωργικούς τομείς της οικονομίας, εγκλωβίζοντας τον πληθυσμό στα στενά πλαίσια της γεωργικής εκμετάλλευσης. Από την άλλη, προώθησε την ανάπτυξη περιφερειακών παραγωγικών εξειδικεύσεων που αγγίζουν τα όρια των εκτεταμένων μονοκαλλιεργειών στη λογική του «γεωγραφικού συγκριτικού πλεονεκτήματος». (Ανθοπούλου, 2001).

1.1.3 Η συνέχιση του «παραγωγιστικού» μοντέλου από την ΚΑΠ και η «αναγκαστική» αναπροσαρμογή της το 1992

Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1981) και κατά συνέπεια η εφαρμογή της ΚΑΠ, η οποία μέσα από την χρήση μιας διαρκώς ανανεούμενης τεχνολογίας και με τις βελτιωμένες εισροές ευελπιστούσε στην αύξηση των γεωργικών αποδόσεων διαμέσου της άκρατης εντατικοποίησης της παραγωγής, επέτεινε τις προϋπάρχουσες χωρικές και οικονομικές ανισότητες. Το σύστημα των εγγυημένων τιμών που προέτρεπε

τους παραγωγούς -μέχρι την αναμόρφωση της το 1992- σε «απεριόριστη παραγωγή»² ευνόησε τις πεδινές και τις πρόσφορες στην εντατικοποίηση της γεωργικής παραγωγής ημιορεινές περιοχές. Έτσι, τις παραμονές της αναμόρφωσης παρατηρήθηκε ότι 80% της κοινοτικής δαπάνης διετίθετο στο 20% μόνο των εκμεταλλεύσεων. Η ΚΑΠ είχε καταλήξει να μην προσφέρει πλέον καμιά ουσιαστική υποστήριξη στους ευρωπαϊούς γεωργούς των λιγότερο ευνοημένων περιοχών, όπως οι ορεινές και μειονεκτικές (σύμφωνα με την Οδηγία 75/268), παρά το ειδικό πλαίσιο στήριξης της γεωργίας των ζωνών αυτών στα πλαίσια της διαρθρωτικής πολιτικής (Ανθοπούλου, 2001).

Η κρίση που παρατηρήθηκε σε επίπεδο γεωργικών αγορών (διαρθρωτικά πλεονάσματα) και περιβάλλοντος (από την εντατική εκμετάλλευση ή την εγκατάλειψη των φυσικών πόρων) και οι συνεχιζόμενες ανισότητες μεταξύ των αγροτικών ζωνών οδήγησαν την Κοινότητα, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, σε μια σειρά μέτρων δημοσιονομικού ελέγχου της παραγωγής που, όμως, απεδείχθησαν ανεπαρκή (Μαραβέγιας, Μουτσάτσος & Ντυκέν, 1999).

Τελικά, το αποτελεσματικό - «δεσμευτικό» βήμα της ΕΕ γίνεται με την αναμόρφωση της πολιτικής αγορών της ΚΑΠ στις 21.5.1992, που σκόπευε πρωταρχικά στη μείωση των πλεονασμάτων παραγωγής και την εξισορρόπηση των γεωργικών αγορών προωθώντας για πρώτη φορά την εκτατικοποίηση των συστημάτων παραγωγής και την προστασία της γεωργικής γης και του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα, οι πέντε κύριοι στόχοι της νέας ΚΑΠ ήταν: i) να διατηρηθεί η θέση της Κοινότητας ως του μεγαλύτερου γεωργικού παραγωγού και εξαγωγέα καθιστώντας τους γεωργούς πιο ανταγωνιστικούς στην εγχώρια και διεθνή αγορά μέσω κυρίως της μείωσης των τιμών, ii) να μειωθεί η παραγωγή σε επίπεδα προσαρμοσμένα στη ζήτηση, iii) να συγκεντρωθούν οι ενισχύσεις και οι κοινοτικοί πόροι εκεί όπου χρειάζεται περισσότερο (μειονεκτικές ζώνες, μικροί παραγωγοί), iv) να παρακινηθούν οι γεωργοί να παραμείνουν στην ύπαιθρο, v) να προστατευτεί το περιβάλλον και να αναπτυχθεί το φυσικό δυναμικό της υπαίθρου (ΕΕΚ, 1993). Οι αλλαγές αυτές έλαβαν μέρος σε μια εποχή όπου τα πρώτα σημαντικά συμπτώματα της παγκοσμιοποίησης εμφανίζονται ενώ με τις διαπραγματεύσεις

² Όπως χαρακτηριστικά διαπιστώνει και η ίδια η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «οι γεωργοί λάμβαναν μια ελάχιστη τιμή για τα προϊόντα τους ακόμα και αν τα πουλούσαν ως πλεονάσματα με σκοπό την αποθήκευση τους από τις κοινοτικές αρχές παρέμβασης για μεταγενέστερη μεταπώληση με επιδοτημένες τιμές στη διεθνή αγορά» (ΕΕΚ, 1993, σ.12).

της GATT (Συμφωνία της Ουρουγουάης, 1994), οι δυνατότητες ενίσχυσης των προϊόντων περιορίζονται δραστικά (Μαραβέγιας, Μουτσάτσος & Ντυκέν, 1999).

Βασικό στοιχείο της αναμόρφωσης της ΚΑΠ ήταν η αποδυνάμωση του σκέλους της πολιτικής των εγγυήσεων και η ενίσχυση της διαρθρωτικής πολιτικής που αποσκοπούσε στη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων και τη βελτίωση των υποδομών των αγροτικών περιοχών. Ήδη, από το 1988 με τη μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων, η Κοινότητα υιοθετεί τη στρατηγική της αγροτικής ανάπτυξης. Πρόκειται για ένα συνδυασμό ολοκληρωμένων δράσεων στο εσωτερικό μιας γεωγραφικής (χωρικής) ενότητας που λαμβάνει υπόψη τον πολυλειτουργικό χαρακτήρα του αγροτικού χώρου και τα εξωγεωργικά στοιχεία που τα τελευταία χρόνια ενσωματώνει: μη-γεωργικές οικονομικές δραστηριότητες, καινούργιες τάσεις κατοίκησης και αναψυχής, δράσεις για την προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος και πολιτισμού. Η αντίληψη της αγροτικής πολιτικής δεν ταυτίζεται, πλέον, με την γεωργική ανάπτυξη (αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας) αλλά με μια βιώσιμη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, οι στόχοι, οι μηχανισμοί και τα μέσα της οποίας διαφοροποιούνται κατά περιοχές (δυναμικές και ενσωματωμένες, μειονεκτικές ή φτωχές σε φυσικούς πόρους, ορεινές ή απομονωμένες κ.ο.κ) (Φάκελος LEADER, 1997).

Οι επιπτώσεις της Αναμόρφωσης της ΚΑΠ στην ελληνική γεωργία έχουν αρχίσει ήδη να διαφαίνονται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ο περιορισμός των τιμών και των επιδοτήσεων έχει αυξήσει σημαντικά πιέσεις στα γεωργικά εισοδήματα. Συνδεδεμένες οι πιέσεις αυτές με τις ποσοστώσεις οδηγούν σε ουσιαστικές μεταβολές στον αγροτικό χώρο όπως περιορισμό της μονοκαλλιέργειας και ενίσχυση της πολυδραστηριότητας, για συμπλήρωση της απασχόλησης και των γεωργικών εισοδημάτων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1998).

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι το μεταπολεμικό μοντέλο εντατικοποίησης της γεωργίας που οδήγησε σ' ένα μονοδραστήριο «γεωργοποιημένο» χώρο υποχωρεί αναδεικνύοντας το ενδιαφέρον για μια ανανεωμένη προσέγγιση της ολοκληρωμένης αγροτικής ή/και τοπικής ανάπτυξης. Η λογική αυτού του τύπου ανάπτυξης συνδέεται με την ενεργοποίηση των διαθέσιμων πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, πολιτισμικών) και των δεξιοτήτων σε μικροχωρικό επίπεδο, στην προοπτική απεγκλωβισμού από τη διχοτομία της ανάπτυξης-υπανάπτυξης που επέβαλε η μέχρι τότε κυρίαρχη μακροοικονομική και τομεακή προσέγγιση της γεωργικής ανάπτυξης (ΕΕΚ, 1995, ΥΠΕΧΩΔΕ, 1998, Ray, 1997, Gray, 2000).

1.1.4 Χωρικές επιπτώσεις της ΚΑΠ σε επίπεδο πεδινών-ημιορεινών-ορεινών ζωνών: Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις του πληθυσμού και των συστημάτων αγροτικής παραγωγής³

Οι χωρικές ανακατατάξεις που συντελέστηκαν στον ύπαιθρο χώρο – αποτέλεσμα των αγροτικών πολιτικών που ακολουθήθηκαν - εύκολα διαπιστώνονται από τα στοιχεία που παραθέτει η ΕΣΥΕ και αφορούν την εξέλιξη και τη διαφοροποίηση των συστημάτων γεωργικής παραγωγής και του πληθυσμού κατά πεδινές-ημιορεινές και ορεινές κοινότητες. Παρατηρείται πως η επικέντρωση της κοινής αγροτικής πολιτικής σε μια ανταγωνιστική, σε όρους παραγωγικών αποδόσεων, γεωργία είχε διττό αποτέλεσμα. Από τη μια πλευρά, οδήγησε στην εντατικοποίηση των συστημάτων παραγωγής, στην επέκταση των δυναμικών μονοκαλλιεργειών και στη συγκέντρωση πληθυσμού και υποδομών στα πεδινά, και από την άλλη, στην εγκατάλειψη των γεωργικών εκτάσεων, στην απαξίωση των υποδομών και του κοινωνικού εξοπλισμού και, τέλος, στην πληθυσμιακή συρρίκνωση στα ορεινά. Άξιο προσοχής είναι η δημιουργία μιας ενδιάμεσης ζώνης μειονεκτουσών-ημιορεινών περιοχών που κατάφεραν να διατηρηθούν σε ανεκτά πληθυσμιακά επίπεδα και να συνεχίσουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, παρά την αγροτική έξοδο και τη σχετική ανεπάρκεια των φυσικών πόρων, χάρη στην ενσωμάτωσή τους σε οικονομίες γειτνίασης με τα αστικά κέντρα ή τις δυναμικές πεδινές ζώνες.

Η ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα, που ενθαρρύνθηκε από την πολιτική της ΚΑΠ, και οι χωρικές αναδιαμορφώσεις είναι εμφανείς τόσο στα συστήματα παραγωγής, τις χρήσεις γης και γενικότερα το αγροτικό τοπίο, όσο και στη δυναμική του πληθυσμού στις επιμέρους αγροτικές περιοχές. Έχοντας ως σημείο αναφοράς τη γεωμορφολογική ταξινόμηση της ΕΣΥΕ, παρατηρούμε τα εξής:

Ο ημιορεινός χώρος, που παραγκωνίστηκε λόγω της επικέντρωσης της αγροτικής πολιτικής στον εκσυγχρονισμό των πεδινών, καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου παρέμεινε ένας χώρος αναπτυξιακά στάσιμος, ένας χώρος «αναμονής»⁴. Τα

³ Η ενότητα αυτή στηρίζεται κυρίως στο Ανθοπούλου, 2001

⁴ Ο F. Pingaud σε μια μαρξιστική προσέγγιση διακρίνει τρεις τύπους αγροτικών χώρων ανάλογα με το βαθμό ενσωμάτωσής τους στον κοινωνικό σχηματισμό: α) τους «ενσωματωμένους χώρους», με τις πιο προχωρημένες οικονομικές δραστηριότητες παραγωγής (γεωργία, βιομηχανία) και αναπαραγωγής (κατοικία, τουρισμός) και των οποίων η κοινωνική δομή δεν απέχει ιδιαίτερα από τις αστικές περιοχές, β) «τους χώρους αναμονής», οι οποίοι δεν αποτέλεσαν αντικείμενο εκσυγχρονισμού ή σημαντικού μετασχηματισμού στο πλαίσιο αξιοποίησής τους, όμως διατηρούν μια κάποια παραδοσιακή δραστηριότητα και, κυρίως, ανθρώπινο δυναμικό: θα ήταν η περίπτωση ενός μεγάλου μέρους των μέσων -σε σχέση με το υψόμετρο τους- βουνών, γ)

ημιορεινά χαρακτηρίζονταν την περίοδο αυτή από χαμηλή κινητικότητα όσον αφορά την εξέλιξη του αγροτικού τομέα, παραμένοντας στα εκτατικά συστήματα παραγωγής μιας μικτής, ως επί το πλείστον, γεωργοκτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (ξηρικές καλλιέργειες σιτηρών, παραδοσιακών καπνών κ.ά., ποιμενική αιγοπροβατοτροφία).

Κατά την πρώτη μετενταξιακή περίοδο, τα ημιορεινά επέκτειναν την καλλιεργούμενη γη τους, ενεργοποιώντας προφανώς τις υποαπασχολούμενες εκτάσεις αγραναπαύσεων και εκχερσώνοντας εδάφη χαμηλής γονιμότητας που κατά παράδοση χρησιμοποιούνταν από την κτηνοτροφία, δημιουργώντας, όχι σπάνια, συγκρούσεις μεταξύ γεωργικής και κτηνοτροφικής χρήσης γης (Γούσιος κ.ά., 1989). Ο ημιορεινός χώρος εντατικοποίησε τα συστήματα γεωργικής παραγωγής στη βάση, πλέον, μιας αμιγούς γεωργικής εκμετάλλευσης με την αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων, την εισαγωγή δυναμικών και προσοδοφόρων καλλιεργειών, όπως το βαμβάκι, το καλαμπόκι και το σκληρό σιτάρι, και την εγκατάλειψη της συμπληρωματικής στην εκμετάλλευση αιγοπροβατοτροφίας. Αντίθετα, οι εξειδικευμένες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις αύξησαν, όπως είδαμε, το ζωικό τους κεφάλαιο λόγω των εξισωτικών αποζημιώσεων και άλλων επιδοτήσεων.

Μπορούμε να πούμε ότι στις ημιορεινές περιοχές παρατηρήθηκε μια σχετική ανθεκτικότητα στην εγκατάλειψη πριν την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ και θεαματικές εξελίξεις μετά την υιοθέτηση της ΚΑΠ σε σχέση με τα συστήματα παραγωγής αλλά και την πληθυσμιακή συγκέντρωση γύρω, κυρίως, από μικρά και μεσαία αγροτο-αστικά κέντρα. Τόσο στις ορεινές όσο και τις ημιορεινές περιοχές η πολυαπασχόληση του γεωργικού νοικοκυριού -μέχρι τουλάχιστον τα τέλη της δεκαετίας του 1980- περιορίζεται στο εσωτερικό του αγροτικού τομέα, όπως π.χ. εποχική απασχόληση στη συγκομιδή κηπευτικών, βαμβακιού, φρούτων της πεδιάδας προκειμένου να συμπληρώσουν το εισόδημα τους. Άλλωστε, οι δυνατότητες απασχόλησης στον εξω-γεωργικό τομέα είναι ακόμα ελάχιστες.

Γενικά, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι ημιορεινές περιοχές, αλλά και οι όμορες ορεινές που μπόρεσαν να εντατικοποιήσουν τα συστήματα παραγωγής τους (ύπαρξη αρδευτικών πόρων, μικρές κλίσεις εδαφών κ.λπ.) ή να επωφεληθούν από τις οικονομίες γειννίας με αστικά ή αγροτικά κέντρα ενσωματώθηκαν στο ευρύτερο κοινωνικο-

τους «χώρους σε επιτήρηση», που είναι υποβαθμισμένοι υλικά και κοινωνικά, δεν είναι όμως στην πραγματικότητα εγκαταλειμμένοι, με την έννοια ότι επιτηρούνται από το σύνολο της κοινωνίας (στο: Kayser, 1990, σ. 33).

οικονομικό δίκτυο της χώρας. Οι υπόλοιπες περιθωριοποιήθηκαν ακολουθώντας τη φθίνουσα πορεία των ορεινών και απομονωμένων περιοχών.

- Οι *πεδινές περιοχές* κράτησαν σχεδόν σταθερό το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων, ενώ εντατικοποίησαν τα συστήματα γεωργικής παραγωγής με την αύξηση κατά το ήμισυ των αρδευόμενων εκτάσεων, τη μείωση των εκτατικών σιτηρών και, βέβαια, τη μαζική επέκταση του βαμβακιού, του καλαμποκιού, των οπωρικών και άλλων δυναμικών καλλιεργειών.

Ο εκσυγχρονισμός των αγροτικών δομών βασίστηκε σε μια μονοδραστήρια γεωργική εκμετάλλευση. Η μείωση του εργατικού δυναμικού λόγω της αγροτικής εξόδου υπερκεράσθηκε από τον εκμηχανισμό και τη βελτίωση της παραγωγικότητας εργασίας.

- Στα *ορεινά*, η γεωργική γη μειώθηκε με την αποχώρηση προφανώς από την παραγωγική διαδικασία των οριακών εκμεταλλεύσεων, που στο πλαίσιο του εντεινόμενου ανταγωνισμού της αγοράς δεν μπόρεσαν να εντατικοποιήσουν/εκσυγχρονίσουν τις δομές τους. Οι καλλιέργειες που αναπτύχθηκαν στα ορεινά, εκεί όπου οι γεωκλιματικές συνθήκες το επέτρεψαν ήταν η ελαιοκαλλιέργεια που αξιοποιεί τα οριακά εδάφη, ενώ ευνοείται από το σύστημα εγγυημένων τιμών και ενισχύσεων, όπως και το σκληρό σιτάρι ακόμα και το βαμβάκι (στις περιορισμένες πεδινές εκτάσεις των ορεινών κοινοτήτων) που απολαμβάνουν ψηλών ενισχύσεων. Επίσης, διατηρήθηκαν και επεκτάθηκαν τα κτηνοτροφικά φυτά που εξυπηρετούν τις διατροφικές ανάγκες του ζωικού κεφαλαίου των ορεινών. Τέλος, στις ορεινές περιοχές, η έντονη πληθυσμιακή έξοδος και η εγκατάλειψη των παραγωγικών δραστηριοτήτων οδήγησαν, κατά κανόνα, στην αποδιοργάνωση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού και τη γήρανση του πληθυσμού.

1.2 Αλλαγές στον ύπαιθρο χώρο: Από τον παραγωγικό στον καταναλωτικό

Τα τελευταία χρόνια ο αγροτικός χώρος μεταβάλλεται γοργά τόσο υπό το βάρος των εξελίξεων των διεθνών αγορών και τη μείωση του ευρωπαϊκού προστατευτισμού για τη γεωργία (ΚΑΠ 1992, Agenda 2000) όσο επίσης και των αλλαγών των σχέσεων πόλης-υπαίθρου με τον αυξανόμενο εξαστισμό των τοπικών κοινωνιών και οικονομιών (Ανθοπούλου, 2001).

Η γεωργία, που άλλοτε βρισκόταν στον πυρήνα της αγροτικής ανάπτυξης, χάνει το ειδικό της βάρος και αναδιπλώνεται αμυνόμενη στον εντεινόμενο ανταγωνισμό από τη σταδιακή φιλελευθεροποίηση της αγοράς και τη διευρυνόμενη σε παγκόσμια κλίμακα γεωγραφική

βάση των συναλλαγών. Από την άλλη, αυτός ο ίδιος ο αγροτικός χώρος ανακτά το ενδιαφέρον ως χώρος κατανάλωσης και παρέμβασης, ως το «φυσικό υπόβαθρο» νέων λειτουργιών που προοιωνίζονται μια καινούργια δυναμική προοπτική για τον αγροτικό κόσμο (Ανθοπούλου, 2001).

1.2.1 Ο κορεσμός των αστικών κέντρων και αναζήτηση ποιότητας ζωής στην υπαίθρο

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια διαφοροποίηση στην αντίληψη των κατοίκων της πόλης για τα αγαθά και τις υπηρεσίες της γεωργίας και γενικότερα για την όλη λειτουργία του αγροτικού χώρου. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται σε έναν επαναπροσδιορισμό των αξιών και της ταυτότητας της υπαίθρου σε συνάρτηση με την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και τα συνεχώς αυξανόμενα κοινωνικά προβλήματα που εντοπίζονται στα σύγχρονα αστικά κέντρα. Η ανακάλυψη της φύσης, η «αγροτικότητα» και το «τοπικό» αλλάζουν εννοιολογικό περιεχόμενο και επανασηματοδοτούνται ως στοιχεία αυθεντικότητας. Παράλληλα, αρχίζει να εξασθενεί η παραδοσιακή διχοτομική σχέση της πόλης με τον αγροτικό χώρο κάτω από το πρίσμα των αλλαγών που συντελούνται σε γεωγραφικό επίπεδο τόσο με την αύξηση της πληθυσμιακής κινητικότητας όσο και με την διαρκή βελτίωση των μέσων μεταφοράς και επικοινωνίας που οδηγούν σε μια συνεχή χωρική και κοινωνική αφομοίωση του αγροτικού χώρου από τον αστικό μέσω της διάχυσης των προϊόντων, του πολιτισμού και των πρακτικών του αστικού περιβάλλοντος. Μέσα από την όσμωση αστικού και υπαίθρου χώρου, ο αστισμός ως τρόπος ζωής δεν αποτελεί πλέον ίδιο γνώρισμα της πόλης ούτε η υπαίθρος αντικατοπτρίζει πλέον το παραδοσιακό, και ενίοτε οπισθοδρομικό, πρότυπο κοινωνικών αξιών (Mathieu, 1990, Kayser et al., 1994, Renard, 1998, Ανθοπούλου, 2000).

Οι σχέσεις πόλης-υπαίθρου μεταβάλλονται μέσα από την αναγνώριση των διακριτών χαρακτηριστικών της δεύτερης που σχετίζονται με τα στοιχεία της φύσης, της αγροτικότητας και της ποιότητας ζωής, χωρίς αυτό να σημαίνει μια άνιση ανταγωνιστικότητα υπέρ της κυρίαρχης πόλης, αλλά μια σχέση ζωτικής αλληλοσυμπληρωματικότητας των δύο χώρων και κόσμων. Στις νέες αυτές σχέσεις, έτσι όπως αναπτύσσονται από την πλευρά του αστικού, καταγράφονται οι εξής τάσεις:

i) μια αντίστροφη κίνηση από την πόλη προς την υπαίθρο με την «έξοδο» του αστικού πληθυσμού: εγκατάσταση πρώτης κατοικίας σε περιαστικές αγροτικές ζώνες ή αγροτικές

κωμοπόλεις με τη διεύρυνση της καθημερινής ακτίνας μετακίνησης στον τόπο εργασίας, διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και της σύνθεσης των επαγγελματιών, και κατ' επέκταση, αλλαγή της κοινωνικής δομής⁵. Οι αγροτικές ζώνες που καταρχήν κερδίζουν και δείχνουν τα σημάδια της «αγροτικής αναγέννησης» είναι οι περιιαστικές αγροτικές περιοχές, οι παραθαλάσσιες τουριστικές καθώς και οι πεδινές περιοχές που βρίσκονται κοντά σε πόλεις ή εξυπηρετούνται από τα δίκτυα μεταφοράς. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από τη σχετική αύξηση του πληθυσμού⁶ και την επέκταση της οικιστικής ζώνης, την εγκατάσταση τουριστικών, εμπορικών ή άλλων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την πλήρη ενσωμάτωση της γεωργικής παραγωγής στο αγροτοβιομηχανικό πλέγμα ή απλά στην αγορά του τοπικού αστικού κέντρου. Η κοινωνική ανασύνθεση, έτσι όπως εμφανίζεται στη σύγκριση των κοινωνικο-επαγγελματικών δομών, συνιστά μια βασική δομική αλλαγή του αγροτικού κόσμου (Kayser, 1993, Borton, 1993)

ii) μία ροπή του αστικού πληθυσμού προς τα αγαθά και τις υπηρεσίες που συνδέονται με την ποιότητα του περιβάλλοντος και τις αγροτικές παραδόσεις: αγροτοδιατροφικά προϊόντα και γαστρονομία που ενσωματώνουν την πρώτη ύλη, τις πρακτικές μεταποίησης και την «εικόνα του τόπου» (π.χ. τυριά, κρασιά και άλλα προϊόντα προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης, γεωργικά προϊόντα βιολογικής παραγωγής), παραδοσιακή χειροτεχνία και οικοτεχνία (αγγειοπλαστική, επιπλοποιία κ.λπ.), υπηρεσίες τουρισμού και αναψυχής που επιτρέπουν στον επισκέπτη να ανακαλύψει τις ιδιαιτερότητες του τόπου, τη φύση, την αγροτική κληρονομιά ή να συμμετάσχει στην αγροτική καθημερινότητα (π.χ. αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες), υπηρεσίες που σχετίζονται με τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, την προστασία των βιοτόπων και των ευαίσθητων περιβαλλοντικών περιοχών (φυσικά πάρκα, εθνικοί δρυμοί, παραδοσιακοί οικισμοί κ.λπ.). Οι αγροτικές ζώνες που επωφελούνται από την διαμόρφωση των νέων καταναλωτικών αντιλήψεων και στάσεων είναι ως επί το πλείστον οι ορεινές και

⁵ Ο Jean Renard (1998) θεωρεί την κατοίκηση ως την κατεξοχήν λειτουργία που μεταβάλλει τις ισορροπίες των τοπικών κοινωνιών σε μια διαδικασία ανασύνθεσης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, η αποσύνδεση μεταξύ τόπου εργασίας και τόπου κατοικίας, που σίγουρα επιταχύνθηκε με την κρίση των πόλεων, οδηγεί σε νέους σχηματισμούς των χώρων ζωής. Παράλληλα, η μεγέθυνση του ελεύθερου χρόνου και η βελτίωση των χρόνων μετακίνησης θέτουν ένα ζήτημα επαναπροσδιορισμού και αυτής της ίδιας της έννοιας της κατοίκησης (ό.π.,61).

⁶ Η αύξηση των κατοίκων της υπαίθρου μπορεί να συνοδεύεται -τουλάχιστον σε μια πρώτη φάση- από μια σχετική επιβάρυνση της πληθυσμιακής πυραμίδας λόγω της παλιννόστησης συνταξιούχων στον τόπο καταγωγής τους χωρίς, από την άλλη, να υποτιμάται η συνεισφορά τους στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας (επισκευή κατοικίας, κατανάλωση κ.λπ.). (Bortron J.-C., 1993, σ.34).

γενικά οι περιοχές της αγροτικής ενδοχώρας που μπορούν να αναδείξουν αξιόλογα στοιχεία οικολογικού, ιστορικού ή πολιτισμικού πλούτου (Ανθοπούλου, 2001).

Φυσική απόρροια της δημιουργίας νέων καταναλωτικών προτύπων είναι μια γενικευμένη τάση εμπορευματοποίησης λειτουργιών και αξιών (οικολογικές, πολιτισμικές, κοινωνικές) δηλαδή μια εμφανής «τριτογενοποίηση» του αγροτικού χώρου που αναπόφευκτα οδηγούν στην δημιουργία νέων κοινωνικών συσχετισμών και συγκρούσεων όσον αφορά τις χρήσεις γης και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Παράλληλα, ο αγρότης μετατρέπεται σταδιακά από παραγωγό γεωργικών προϊόντων σε διαχειριστή μιας πολυδραστήριας εκμετάλλευσης παροχής αγαθών και υπηρεσιών ενός πολυλειτουργικού αγροτικού χώρου (Gugliemi, 1995).

Η συμβολή της πολυδραστηριότητας θεωρείται σημαντική για την αναπαραγωγή και ενίσχυση του τοπικού σώματος των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Η εξέλιξη αυτή φαίνεται να συμβάλλει θετικά στη προσαρμογή αυτών των εκμεταλλεύσεων αλλά και του γεωργικού τομέα σε αυτή τη περίοδο κρίσης για τη γεωργία (μείωση εισοδημάτων, επενδύσεων, αναγκαιότητα αναδιαρθρώσεων κλπ), αλλά και να ευνοεί τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης για τη συγκράτηση των νέων ζευγαριών που αναζητούν συμπληρωματική εργασία ικανή να τους εξασφαλίσει ένα σχετικά άνετο επίπεδο διαβίωσης (Γούσιος, 1999).

1.2.2 Οι επιδράσεις του αστικού κέντρου στον περιαστικό αγροτικό χώρο⁷

Η κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ιδιομορφία του περιαστικού αγροτικού χώρου, απορρέει από τη θέση του ως ενδιάμεσου μεταξύ του αστικού και του μη περιαστικού/"παραδοσιακού" αγροτικού χώρου.

Παρ'όλη, δηλαδή, τη διεύρυνση των επιδράσεων του αστικού κέντρου στην ύπαιθρο χώρα λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, ιδιαίτερα στα μέσα μεταφοράς και στα μέσα διαμόρφωσης υπερτοπικών πολιτισμικών αξιών, κωδίκων συμπεριφοράς κ.λπ., ο περιαστικός χώρος αποτελεί πάντα το πρώτο, τόσο χρονικά όσο και σε σχέση προς το βαθμό της έντασης, πεδίο στο οποίο αλληλοεπηρεάζονται, συναρθρώνονται, συγκρούονται και συνδιαμορφώνονται δύο χώροι ζωής που συνεχίζουν να είναι σημαντικά διαφορετικοί.

Έτσι, παρατηρούνται αλλαγές στις κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες και χαρακτηριστικά του περιαστικού αγροτικού χώρου. Τα γνωρίσματα αυτά αναφέρονται είτε σε γενικότερες

⁷ Η ενότητα αυτή στηρίζεται κυρίως στο Μωυσίδης Α., Ζιώγα Ν. και Ντυκέν Μ.Ν. (1996)

λειτουργίες του χώρου είτε σε ειδικότερα ζητήματα, όπως τα χαρακτηριστικά και λειτουργίες των αγροτικών νοικοκυριών ως κοινωνικοοικονομικών ενότητων.

Ειδικότερα ο περιαστικός αγροτικός χώρος, αποτελεί χώρο υποδοχής για πολλούς κατοίκους του αστικού κέντρου που προσπαθούν να αποφύγουν τις αρνητικές επιπτώσεις της σύγχρονης αστικής ανάπτυξης, (νέφος, κυκλοφοριακά προβλήματα, θόρυβος, υψηλά ενοίκια κατοικίας κ.λ.π.) επιλέγοντας να κατοικήσουν μόνιμα στους δήμους και τις κοινότητες του περιαστικού χώρου και να μετακινούνται καθημερινά για εργασία στο αστικό κέντρο.

Τόσο η παρουσία των μετακινούμενων αυτών εργαζόμενων "αστών" όσο και η παραμονή των μόνιμων κατοίκων του περιαστικού χώρου που ασκούν κάποιο άλλο, μη αγροτικό, επάγγελμα αλλάζει άρδην τη σύνθεση της απασχόλησης στον περιαστικό χώρο με αποτέλεσμα η αγροτική δραστηριότητα, κυρίαρχη στις "πρώην" αγροτικές κοινότητες, να καλύπτει πλέον μικρό ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Επίσης παρατηρείται η αύξηση της πυκνότητας του πληθυσμού στον περιαστικό αγροτικό χώρο. Η επιλογή πολλών κατοίκων του αστικού κέντρου να μετακομίζουν στον περιαστικό χώρο οδηγούν σε μια αυξημένη πυκνότητα του πληθυσμού του σε σχέση με τις παραδοσιακές αγροτικές περιοχές.

Στην αύξηση συμβάλλουν και οι εσωτερικοί μετανάστες οι οποίοι ακολουθούν τη διαδικασία της μετεγκατάστασης από τον αστικό ή της νέας εγκατάστασης πολλών βιομηχανιών στον περιαστικό χώρο. Αντίστοιχες πληθυσμιακές μετακινήσεις προκαλεί και η ανάπτυξη αγροτικών δραστηριοτήτων έντασης εργασίας (εσταυλισμένη ζωοκομία - πτηνοτροφία -θερμοκηπιακές καλλιέργειες κ.λ.π.) στις περιαστικές περιοχές.

Από τα παραπάνω συνεπάγονται μια σειρά από επιπτώσεις στη λειτουργία των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και των νοικοκυριών του περιαστικού χώρου. Οι επιπτώσεις αυτές παίρνουν τελικά το χαρακτήρα μόνιμων γνωρισμάτων των εκμεταλλεύσεων και νοικοκυριών αυτών.

Τα γνωρίσματα αυτά αναφέρονται:

i) στο μέγεθος της γης των εκμεταλλεύσεων, το οποίο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη μεγάλη ζήτηση γης που εκπορεύεται από τις αυξανόμενες ανάγκες και προβλήματα του αστικού κέντρου. Έτσι παρατηρείται αδυναμία των αγροτικών εκμεταλλεύσεων να ανταποκριθούν στις ανταγωνιστικές συνθήκες της αγοράς γης, μείωση της αγροτικής γης και ώθηση της αγροτικής παραγωγής όλο και πιο μακριά από το αστικό κέντρο. Επίσης

παρατηρείται αύξηση των τιμών της γης, οι οποίες μεγενθύνουν την περιουσία των ιδιοκτητών της με αποτέλεσμα, την τμηματική πώληση της, η οποία αποτελεί έναν από τους σοβαρότερους λόγους του κατακερματισμού της αγροτικής γης που διαπιστώνεται στις περιαστικές περιοχές.

ii) στο είδος και στη σύνθεση της παραγωγής τους, όπου η στενότητα του συντελεστή γης στον περιαστικό αγροτικό χώρο έχει ως αποτέλεσμα να μειώνονται διαχρονικά οι εκτατικές καλλιέργειες και να κυριαρχούν ευπαθή προϊόντα έντασης εργασίας και κεφαλαίου, όπως τα κηπευτικά, τα άνθη και τα θερμοκηπευτικά, καθώς και μορφές εντατικής ζωοκομίας.

iii) στην εμπορία των προϊόντων τους και στο εισόδημα τους από αυτά. Τα προϊόντα στον περιαστικό χώρο είναι ψηλής προστιθέμενης αξίας λόγω του χαμηλού κόστους μεταφοράς και του σύντομου χρόνου πρόσβασης στην αγορά με αποτέλεσμα οι περαστικοί αγρότες να επιτυγχάνουν καλύτερες τιμές έναντι των μη περαστικών με ομοειδή προϊόντα και να βελτιώνουν το εισόδημά τους.

iv) στις μορφές διάθεσης της εργασίας των μελών του αγροτικού νοικοκυριού. Η διαθεσιμότητα των οικονομικά ενεργά μελών τους οδηγεί σε εξω-αγροτικές απασχολήσεις στην πόλη αλλά και σε δημιουργούμενες επί τόπου δυνατότητες απασχόλησης λόγω της λειτουργίας του περιαστικού χώρου ως τόπου αναψυχής και ανάπαυσης για τους κατοίκους του αστικού κέντρου. Έτσι παρουσιάζεται οριστική αποχώρηση αρκετών νέων από τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, ειδικά στις περιπτώσεις που δεν κατάφεραν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της αγοράς.

v) στη διαμόρφωση νοοτροπιών και συμπεριφορών των μελών των αγροτικών νοικοκυριών, καθώς υιοθετούνται τα νέα αστικά πρότυπα τα οποία μπορεί να έχουν θετικό χαρακτήρα, λόγω εισαγωγής του αστικού ορθολογισμού στην οικονομική λειτουργία και οργάνωση ή και ενός μεγαλύτερου φιλελευθερισμού στις κοινωνικές σχέσεις, μπορεί όμως να αποτελέσει, έστω και μεσοπρόθεσμα στοιχείο κοινωνικής ανισορροπίας και σύγκρουσης μεταξύ του νέου και του παραδοσιακού.

Τέλος, αναφέρονται μια σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων που προκύπτουν από τη λειτουργία του ίδιου του περιαστικού αγροτικού χώρου (εντατικοποιημένη αγροτική παραγωγή), είτε της βίαιης επέκτασης του αστικού κέντρου που επιφέρει αλλαγές χρήσεων γης και αποκέντρωση δευτερογενών και τριτογενών δραστηριοτήτων.

1.3 Αλλαγές στον υπαίθρο χώρο: Μια πρώτη τυπολόγηση του⁸

Ο αγροτικός χώρος, μέχρι σήμερα πολωμένος στη βάση των γεωργικών επιδόσεων και των γεωγραφικών περιορισμών μεταξύ δυναμικών και φτωχών σε γεωργικούς πόρους περιοχών, αλλά και «ακινητοποιημένος» σ' ένα σταθερότυπο γεωργικής παραγωγής ανάλογα με την περιοχή, μετασχηματίζεται γοργά υπό την επήρεια της κινητικότητας τόσο των ανθρώπων όσο και των δραστηριοτήτων, των λειτουργιών και των τοπίων. Κινητικότητα που προβάλλει έντονα τα τελευταία χρόνια και ερμηνεύει τους νέους σχηματισμούς και κοινωνικούς συσχετισμούς στο χώρο. Η ύπαιθρος περνά, πλέον, σε φάση ανασυγκρότησης και χωρο-κοινωνικής ανασύνθεσης δεδομένων των διευρυμένων λειτουργιών και της καινούριας αντίληψης για το χώρο και τις ιδιότητες του (Renard, ό.π.).

Μια νέα ταξινόμηση ενός μεταβαλλόμενου και υπό διαμόρφωση υπαίθρου χώρου που φέρει, βέβαια, τις δυναμικές του παρελθόντος αλλά ξεφεύγει από τη λογική του γεωγραφικού ντετερμινισμού λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό ενσωμάτωσης νέων λειτουργιών και οικονομικών δραστηριοτήτων μπορεί να διαμορφωθεί ως εξής:

- **Περιοχές ενσωματωμένες** στο ευρύτερο παραγωγικό και κοινωνικό σύστημα: περιαστικές αγροτικές περιοχές⁹, περιαστικές, τουριστικά αναπτυγμένες και περιοχές οικονομικά εύρωστες χάρη τόσο στις ευνοϊκές γεωγραφικές και γεωμορφολογικές συνθήκες όσο και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές ανάπτυξης: μεταπολεμική έμφαση των δημόσιων υποδομών και επιχορηγήσεων στον εκσυγχρονισμό της πεδινής γεωργίας, στην ανάπτυξη των πόλεων και των περιφερειών τους, στις τουριστικές επενδύσεις, ιδιαίτερα στις παραθαλάσσιες ζώνες της ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας. Εντοπίζονται, κυρίως, γύρω από τον αποκαλούμενο αναπτυξιακό άξονα S που ταυτίζεται με το εθνικό οδικό δίκτυο Πάτρας-Αθήνας-Θεσσαλονίκης-Καβάλας, επωφελούμενες από τις οικονομίες γειννίας με τα μεγάλα αστικά και αγροτο-βιομηχανικά κέντρα. Χαρακτηρίζονται από μια διαφοροποιημένη-πολυτομεακή παραγωγική και οικονομική βάση με προεξέχοντα τον τριτογενή τομέα όπου, ωστόσο, και ο πρωτογενής κατέχει σημαντική θέση τόσο σε επίπεδο απασχόλησης όσο και συμμετοχής στο ΑΕΠ¹⁰. (βλ.χάρτη 1)

⁸ Η ενότητα αυτή στηρίζεται κυρίως στο Ανθοπούλου, (2001)

⁹ Περιαστικές αγροτικές περιοχές, οι οποίες εντοπίζονται στην περιφέρεια σημαντικών αστικών κέντρων. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ανεπτυγμένης υποδομής, την συνεχή αύξηση του πληθυσμού και της οικονομικής δραστηριότητας και την εντατική μορφή της γεωργίας, προβλήματα όπως η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η αστικοποίηση. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται ως συνεχώς κινούμενες, αφού συνεχώς εξαπλώνονται στον αγροτικό χώρο, ενώ άλλο μέρος τους ενσωματώνεται στο αστικό κέντρο που περιβάλλουν (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1998).

¹⁰ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της διαμεσογειακής μελέτης RAFAC, στις ζώνες χαμηλού βαθμού αγροτικότητας, που χωροθετούνται γύρω από τον αναπτυξιακό άξονα S και τις οποίες θα μπορούσαμε να αντιστοιχίσουμε με τις ενσωματωμένες ζώνες της ανάλυσης, το ποσοστό απασχόλησης στη γεωργία

Ο πρωτογενής τομέας στηρίζεται σε εντατικά συστήματα αγροτικής παραγωγής των οποίων το προϊόν και οι αγροτοβιομηχανικοί κλάδοι είναι ενσωματωμένοι στις εθνικές και διεθνείς αγορές:

- αρδευόμενες βιομηχανικές καλλιέργειες, συμβολαιακού συνήθως τύπου (βαμβάκι, βιομηχανική ντομάτα, ζαχαρότευτλα κ.λπ.) καθώς και ισχυρά επιδοτούμενα δημητριακά (σκληρό σιτάρι, καλαμπόκι) στις πεδινές ζώνες (Θεσσαλία, Βοιωτία, Σέρρες),
- εντατικές δενδροκαλλιέργειες (εσπεριδοειδή, οπωροφόρα στη Β. Πελοπόννησο, Πιερία, Ημαθία),
- θερμοκηπιακές καλλιέργειες και εντατικής μορφής κτηνοτροφία (γαλακτοπαραγωγός αγελαδοτροφία, χοιροτροφία και πτηνοτροφία) στις περιαστικές ζώνες,
- κηπευτικά θερμοκηπίου ή ανοικτού αγρού σε παραθαλάσσιες και νησιωτικές ζώνες (βλ.χάρτη 1)

Ωστόσο, η εντατική γεωργία, συχνά στα όρια της μονοκαλλιέργειας, οδηγεί αφενός σε ευθραυστότητα των τοπικών οικονομιών και εξάρτηση των αγροτών από τις αγορές και τις επιδοτήσεις, και αφετέρου, στην υποβάθμιση των φυσικών πόρων λόγω της υπέρμετρης χρήσης χημικών εισροών, υπεράντλησης των υπόγειων υδάτων, κατάργησης της αμειψισποράς κ.λπ.

Οι ενσωματωμένες και οικονομικά αναπτυγμένες περιοχές αποτελούν, τα τελευταία 10-15 χρόνια, πόλο έλξης για τον πληθυσμό έχοντας, κατά συνέπεια, σταθεροποιήσει ή/και βελτιώσει τη δομή της πληθυσμιακής τους πυραμίδας μετά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες έντονης αγροτικής εξόδου: συγκράτηση νέων στον τόπο τους, παλιννόστηση (κυρίως συνταξιούχων σε μια πρώτη φάση), τάση «περιαστικοποίησης» με τη μετακίνηση των κατοίκων της πόλης προς τις εξω-αστικές περιοχές (Anthoroulou et al., op.c.)¹¹. Η ελκτικότητα των περιοχών αυτών οφείλεται στο γεγονός ότι συνδυάζουν την ποιότητα ζωής

ανέρχεται στο 25,8% της συνολικής τους απασχόλησης έναντι 38,2% στις ζώνες μέσης αγροτικότητας, 36,5% στις ζώνες υψηλής αγροτικότητας (ορεινές, νησιωτικές και παραμεθόριες περιοχές) και 19,6% σε επίπεδο χώρας. Το ποσοστό συμμετοχής της γεωργίας στο ΑΕΠ ανέρχεται στο 21,1% του συνολικού τους ΑΕΠ στις ζώνες χαμηλού βαθμού αγροτικότητας έναντι 31,1% στις ζώνες μέσης αγροτικότητας, 26,9% στις ζώνες υψηλής αγροτικότητας και 16,9% σε επίπεδο χώρας (Anthoroulou T. et al., 2000, pp. 274-285).

¹¹ Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, στις ζώνες «χαμηλής αγροτικότητας» η πληθυσμιακή ομάδα των ηλικιωμένων (65+ ετών) αντιπροσωπεύει 13,4% του συνόλου, έναντι 15,2% στις «μεσαίας αγροτικότητας» ζώνες, 17,9% στις «υψηλής αγροτικότητας» και 13,7% σε επίπεδο χώρας. Παράλληλα, η δυναμική ομάδα των 15-64 ετών αντιπροσωπεύει 66% στις «ζώνες χαμηλής αγροτικότητας» έναντι 65,3% στις «μεσαίας αγροτικότητας» ζώνες, 63,9% στις «υψηλής αγροτικότητας» και 67,1% σε επίπεδο χώρας. Και τέλος, η ομάδα των νέων 0-14 ετών αντιπροσωπεύει 20,6% στις «ζώνες χαμηλής αγροτικότητας» έναντι 19,5% στις «μεσαίας αγροτικότητας» ζώνες, 18,2% στις «υψηλής αγροτικότητας» και 19,2% σε επίπεδο χώρας (Anthoroulou T. et al., 2000, op.c.).

της υπαίθρου (μονοκατοίκηση, κυριαρχία αγροτικού τοπίου, ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων) με την εξυπηρέτηση σε αστικές λειτουργίες και κοινωνικό εξοπλισμό των γειτονικών πόλεων και κωμοπόλεων (εκπαίδευση, υγεία, δημόσιες υπηρεσίες, εμπορικά κέντρα) και την προσφορά εναλλακτικών θέσεων εργασίας στον εξω-γεωργικό τομέα (εμπορικές, τουριστικές και άλλες επιχειρήσεις εστίασης και διασκέδασης, βιοτεχνίες, οικοδομικός-κατασκευαστικός τομέας, διοικητικές υπηρεσίες).

Είναι φανερό ότι οι ενσωματωμένες περιοχές αποτελούν τα τελευταία χρόνια κατεξοχήν πεδίο χωρικής και κοινωνικοοικονομικής ανασύνθεσης στο εσωτερικό της υπαίθρου: αυξανόμενος εξαστισμός της αγροτικής κοινωνίας, διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης με την εισαγωγή νέων δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων και την ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας στο πλαίσιο του αγροτικού νοικοκυριού, γεωγραφική κινητικότητα του πληθυσμού με διεύρυνση της καθημερινής ακτίνας μετακίνησης από τον τόπο κατοικίας στον τόπο εργασίας, ανάπτυξη νέων αστικών συγκεντρώσεων- πόλων έλξης με την αναδίπλωση του κοινωνικού εξοπλισμού και υπηρεσιών σε «κεντρικούς τόπους» ή την τουριστική ανάπτυξη και την προσέλκυση του πληθυσμού της αγροτικής ενδοχώρας στους πόλους αυτούς. Οι παρατηρούμενες κοινωνικές αλλαγές μετασχηματίζουν, αντίστοιχα, το χώρο δημιουργώντας νέους συσχετισμούς οικονομικών συμφερόντων και συγκρούσεις όσον αφορά τις χρήσεις γης και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων: οικιστική επέκταση της πόλης στις περιαστικές ζώνες, εγκατάσταση βιοτεχνικών και τουριστικών μονάδων σε αγροτικές περιοχές, εγκατάσταση παραθεριστικής ή πρώτης κατοικίας κ.λπ. Η αστική οικειοποίηση του χώρου, νόμιμη ή αυθαίρετη, πέρα από το ότι υποβαθμίζει τους φυσικούς πόρους και το αγροτικό τοπίο δημιουργεί έντονη ανταγωνιστικότητα στις χρήσεις γης εις βάρος της γεωργίας εξαιτίας της οικοπεδοποίησης αγροτικών γαιών και της ανατίμησης της αγοραίας αξίας τους (Αραχοβίτη & Λουλούδης, 1995).

Παρά τον εντεινόμενο εξαστισμό ως προς τα πρότυπα κατανάλωσης και την αντίληψη οργάνωσης και αξιοποίησης του χώρου, οι περιοχές αυτές εξακολουθούν να φέρουν διακριτά στοιχεία του αγροτικού χώρου και κόσμου και ως εκ τούτου, η αγροτοπεριβαλλοντική ισορροπία και η προστασία της αγροτικής τους κληρονομιάς θα πρέπει να αποτελούν βασική συνιστώσα της όποιας τοπικής αναπτυξιακής ή μικρο-χωροταξικής πολιτικής.

• **Περιοχές περιθωριοποιημένες:** ορεινές και απομονωμένες περιοχές, νησιωτικές και απομακρυσμένες από αστικά κέντρα, φτωχές σε φυσικούς και οικονομικούς πόρους. Οι περιοχές αυτές δύσκολα θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στις νέες πολιτικές για την

ανάπτυξη της υπαίθρου και τη διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων εξαιτίας του αποδιοργανωμένου και χωρίς προοπτική ανάκαμψης κοινωνικού και παραγωγικού τους ιστού:

- απουσία δυναμικών στελεχών του πληθυσμού λόγω της αγροτικής εξόδου και της προχωρημένης γήρανσης,
- ασαφή ιδιοκτησιακά καθεστάτα της αγροτικής γης που εμποδίζουν την επαναξιοποίησή της (αστική ιδιοκτησία, εξ αδιαιρέτου συνιδιοκτησίες με απόντες κληρονόμους, κοινοτικές και δημόσιες διακατεχόμενες κτηνοτροφικές εκτάσεις κ.ά.),
- μικρές και διάσπαρτες εκμεταλλεύσεις, αποκομμένες από τα δίκτυα συλλογής, μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων, όπου ο ανεπαρκής όγκος παραγωγής δεν ευνοεί την επιτόπια μεταποίηση και αξιοποίηση μέσω της «στρατηγικής της ποιότητας»,
- απαξίωση συλλογικών υποδομών και κοινωνικού εξοπλισμού,
- απουσία μικρών ορεινών ή ημιορεινών αστικών κέντρων-πόλων που θα εξασφάλιζαν υπηρεσίες και μηχανισμούς πλαισίωσης τοπικών πρωτοβουλιών ανάπτυξης κ.λπ. Ακόμα και οι όποιες ιδιωτικές επενδυτικές πρωτοβουλίες που δραστηριοποιούνται, κυρίως, στον τομέα του τουρισμού στα πλαίσια των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και επιχορηγήσεων, παραμένουν, συνήθως, αποσπασματικές και σημειακές χωρίς να ενεργοποιούν τους τοπικούς πόρους σε μια ευρύτερη χωρο-τοπική διαδικασία ανάπτυξης.

Ωστόσο, βρισκόμενες σε φάση προχωρημένης εγκατάλειψης από τον πληθυσμό και τις παραγωγικές δραστηριότητες, οι ορεινές και περιθωριοποιημένες περιοχές χρήζουν της άμεσης και διαρκούς υποστήριξης των δημόσιων πολιτικών τόσο για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών κινδύνων (διαβρώσεις εδαφών, πυρκαγιές, υπερβόσκηση των κοντινών στους οικισμούς βοσκοτόπων από τα εναπομείναντα κοπάδια κ.λπ.) όσο και για την προστασία του αγροτικού τοπίου και του δομημένου περιβάλλοντος (κατάρρευση αναβαθμίδων, κλείσιμο μονοπατιών και βοσκοτόπων από την επέκταση θαμνωδών εκτάσεων, αλλοίωση τοπικής αρχιτεκτονικής από παραθεριστικά και τουριστικά καταλύματα, αυθαίρετη δόμηση σε αγροτικές ή δασικές εκτάσεις κ.λπ.).

Ποιο τελικά το μέλλον των φθινουσών αυτών περιοχών, ποιες οι πολιτικές για την επιβίωση τους; Αγροτική ανάπτυξη μέσω της αξιοποίησης των τοπικών πόρων και της διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, επιχείρηση σχεδόν ακατόρθωτη αφού πρόκειται για υπό εγκατάλειψη περιοχές, ή περιβαλλοντική διαχείριση ως προστατευόμενες ζώνες οι οποίες δε διαθέτουν πλέον το απαραίτητο ενεργό δυναμικό για την ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας; Εν πάση περιπτώσει, οι περιοχές αυτές είτε ως χώροι υψηλής οικολογικής και

πολιτισμικής αξίας είτε ως ζωτικοί συνεκτικοί χώροι της ευρύτερης εθνικής επικράτειας, δε μπορεί παρά να βρίσκονται στο επίκεντρο του συλλογικού ενδιαφέροντος και, ως εκ τούτου, να δικαιολογούν τη συλλογική προσπάθεια και χρηματοδοτικούς πόρους για την υποστήριξη και επιβίωση τους.

Οι περιθωριοποιημένες και φθίνουσες περιοχές αφορούν το μεγαλύτερο μέρος της δυτικής ενδοχώρας της Ελλάδας που διατρέχεται από την οροσειρά της Πίνδου από τη Β.Δ. Μακεδονία και Ήπειρο έως την προέκτασή της στον Ταΰγετο στην κεντρική και νότια Πελοπόννησο. Αφορούν, επίσης, τις ορεινές παραμεθόριες περιοχές της ανατολικής Μακεδονίας (οροσειρά της Ροδόπης), όπως και μια πλειάδα μικρών και μεσαίων νησιών, απομονωμένων και φτωχών σε φυσικούς πόρους.

• **«ενδιάμεσες περιοχές»** μιας ζωντανής και ποικιλόμορφης αγροτικής ενδοχώρας όπου κυριαρχεί η γεωργία:

- εκτατικά καλλιεργητικά συστήματα στις μη αρδευόμενες πεδιάδες και τα ημιορεινά (σιτηρά, κτηνοτροφικά φυτά, ελαιοκομία),
- δυναμικά πολυπαραγωγικά καλλιεργητικά συστήματα στις περιορισμένου μεγέθους αρδευόμενες πεδιάδες (βιομηχανική ντομάτα, πατάτες, φρούτα και λαχανικά, καπνός),
- εκτατικά συστήματα κτηνοτροφικής παραγωγής (ποιμενική αιγοπροβατοτροφία) στα ημιορεινά και ορεινά. (βλ. χάρτη 1)

Παρά τη σημαντική αγροτική έξοδο των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, οι περιοχές αυτές διαθέτουν την κρίσιμη πληθυσμιακή μάζα και ένα συνεκτικό παραγωγικό και κοινωνικό ιστό που τους επιτρέπει να εκδηλώσουν και να προωθήσουν πρωτοβουλίες ανάπτυξης. Όπως, επίσης, και ένα αξιόλογο δίκτυο υποδομών, κοινωνικού εξοπλισμού και πρωτοβάθμιων υπηρεσιών, χάρη στην ύπαρξη γειτονικών μικρών και μεσαίων αστικών κέντρων, που θα μπορούσαν να στηρίξουν αυτές τις πρωτοβουλίες.

Πρόκειται για χώρους που έχουν «ξανα-ανακαλυφθεί» από τους αστούς καταναλωτές είτε για τα ισχυρά τουριστικά τους θέλγητρα (φυσικό περιβάλλον, μνημεία και παραδόσεις ενός αγροτικού πολιτισμού) είτε για τα τοπικά προϊόντα ποιότητας που προβάλλουν. Από την άλλη, πρόκειται για τις κατεξοχήν περιοχές στις οποίες απευθύνονται οι νέες πολιτικές διαφοροποίησης και τοπικής ανάπτυξης που αποβλέπουν στην ενθάρρυνση εξω-γεωργικών δραστηριοτήτων με την ενεργοποίηση και αξιοποίηση των υποαπασχολούμενων ανθρώπινων, φυσικών και πολιτισμικών πόρων. Ιδιαίτερα, δε, στις ζώνες όπου κυριαρχούν οι εκτατικές μονοκαλλιέργειες (όπως σιτηρά στα μη αρδευόμενα πεδινά και ημιορεινά) ή ο

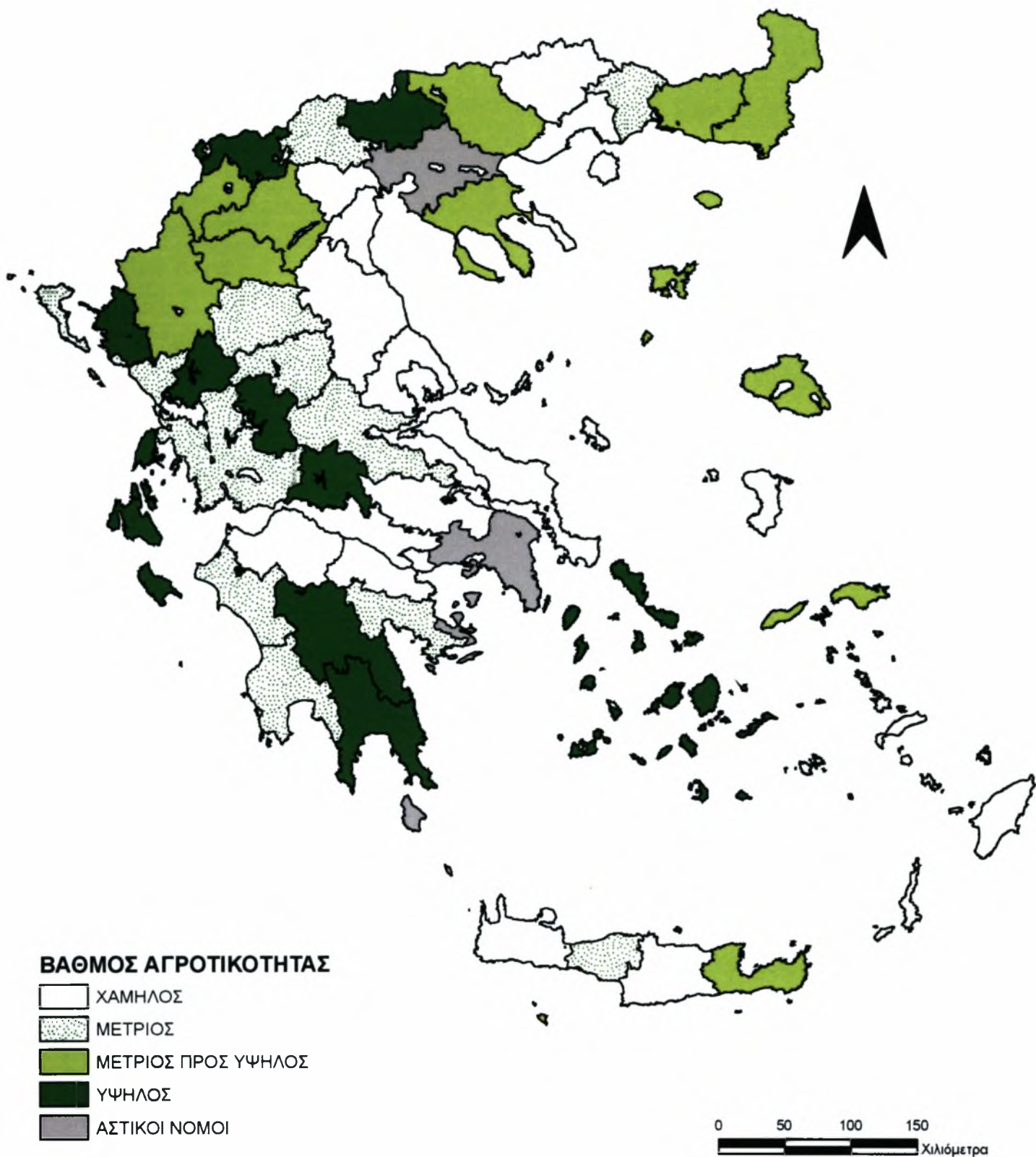
γεωργικός κλήρος είναι ανεπαρκής, οπότε η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εκμεταλλεύσεων απειλεί τη βιωσιμότητα και την αναπαραγωγή των αγροτικών νοικοκυριών.

Αφορούν ορεινές, παραλίμιες και παραποτάμιες περιοχές που δραστηριοποιούνται τα τελευταία χρόνια στον οικότουρισμό και τα χειμερινά σπορ, περιοχές της αγροτικής ενδοχώρας που αναπτύσσουν αγροτουριστικές και οικοτεχνικές δραστηριότητες, βιολογικές καλλιέργειες και γεωργικά προϊόντα προστατευόμενης ονομασίας, προέλευσης ή γεωγραφικής ένδειξης (ορεινή Φωκίδα, λίμνη Πλαστήρα, Πρέσπες, Ζαγοροχώρια, Καρπενήσι κ.ά.). Οι περιοχές αυτές, για χρόνια στο περιθώριο των δημόσιων επενδύσεων, ως μη ανταποδοτικές οικονομικά, καθώς και του τουριστικού ενδιαφέροντος, επανέρχονται στο προσκήνιο μέσα από τις φυσικές, πολιτισμικές και ανθρωπογεωγραφικές τους ιδιαιτερότητες ως χώροι «απόδρασης», ως κοιτίδες αγροτικού πολιτισμού ή ως φυσικά προστατευόμενα πάρκα.

Πρόκειται για «υπό ανασύνθεση» περιοχές με την έννοια ότι οι νέες λειτουργίες και δραστηριότητες προσελκύουν εξω-γεωργικές επιχειρήσεις και επαγγελματίες, δημιουργούν καινούργιες αντιλήψεις για τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των τοπικών πόρων και κατ' επέκταση ανταγωνισμούς και συγκρούσεις ως προς την οικειοποίηση του χώρου που τείνουν να μετασχηματίσουν τον παραγωγικό και κοινωνικό ιστό.

ΧΑΡΤΗΣ 1

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΒΑΘΜΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.4 Η πρόκληση του υπαιθρου χώρου μέσα από το παράδειγμα του δήμου Μουρικίου

1.4.1 Προοπτικές ανάπτυξης του δήμου Μουρικίου

Είναι σαφές ότι η σχέση πόλης υπαιθρου είναι πλέον μια σχέση αλληλεξάρτησης και συμπληρωματικότητας ανάμεσα σε μια διαφορετικού τύπου κατανομή παραγωγικών και καταναλωτικών δραστηριοτήτων αλλά και λόγω του νέου ρόλου που αναλαμβάνει η υπαιθρος ως υποδοχέας πάσης φύσεως δραστηριοτήτων. Η ενσωμάτωση ή ανάκτηση της άμεσης σχέσης με τη φύση στην καθημερινή ζωή και η προσπάθεια προστασίας των φυσικών πόρων και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος αποτελούν στοιχεία βιωσιμότητας της νέας δομής και του αστικού και του υπαιθρου χώρου (Καυκαλάς,2002).

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, ο υπαιθρος χώρος καλείται να απαντήσει στην πρόκληση των δεδομένων που έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια. Μέσω της μελέτης του δήμου Μουρικίου, μιας χωρικής ενότητας του υπαιθρου χώρου, διερευνώνται, οι τρόποι οργάνωσης και διαχείρισης των νέων δραστηριοτήτων στο πνεύμα της αξιοποίησης των τοπικών πόρων αλλά και της λειτουργικής διασύνδεσης της τοπικής ανάπτυξης με την ευρύτερη γεωγραφική ζώνη και την περιφερειακή ζώνη.

Ο Δήμος Μουρικίου ανήκει στον περιαστικό αγροτικό χώρο της Πτολεμαΐδας, μια πόλη μεσαίου μεγέθους, η οποία είναι το οικονομικό κέντρο της επαρχίας Εορδαίας. Παράλληλα διαθέτει μια ορεινή αγροτική ενδοχώρα (ζώνη Ασκίου-Βιτσίου), της οποίας αποτελεί και υποσύνολο της.

Το σημερινό πλαίσιο και οι δυνατότητες του δήμου Μουρικίου, που του προσδίδει αυτός ο ιδιόμορφος συνδυασμός, επιφέρει ένα πολλαπλό προσανατολισμό.

Με δεδομένο λοιπόν από την μια πλευρά, την περιαστική του θέση και τις σχέσεις του (αγορά-απασχόληση-υπηρεσίες) με την Πτολεμαΐδα, και από την άλλη, την γειτνίαση με την ζώνη Ασκίου-Βιτσίου (αγροτική ενδοχώρα) αλλά παράλληλα και με τις αλλαγές στον υπαιθρο χώρο, το πέρασμά του από παραγωγικός σε καταναλωτικός, ο δήμος Μουρικίου καλείται να επεξεργασθεί και σχεδιάσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης το οποίο να αρθρώνει και να συνθέτει σε στόχους και δράσεις αυτές τις δύο αναπτυξιακές δυνατότητες.

1.4.2 Η ανάγκη για ολοκληρωμένο αναπτυξιακό στρατηγικό σχεδιασμό του υπαίθρου χώρου

Σ' αυτή τη διαδικασία έντονων μετασχηματισμών στην οποία εισέρχεται η υπαίθρος, και η οποία φαίνεται να εντείνει στο εσωτερικό της, τις ήδη υπάρχουσες χωρικές ανισότητες, οι στοιχειώδεις δομές, μπορούν ν' αποτελέσουν συνεκτικά στοιχεία, αλλά και δομές δράσης, που οι χωροταξικές και αναπτυξιακές πολιτικές θα ήταν δυνατό να στηρίξουν και να αξιοποιήσουν. Πράγματι, στην γενικότερη προσπάθεια αναζήτησης μιας νέας χωροταξικής θεώρησης για την οργάνωση και την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού υπαίθρου χώρου, η προβληματική που αναπτύσσεται γύρω από το μέλλον αυτού του χώρου, συναντάται με την αναζήτηση ενός νέου ρόλου των χώρο-εδαφικών ενότητων, περισσότερο λειτουργικών για τη συνοχή τους και την τοπική ανάπτυξη. Στόχος αυτής της αναζήτησης καθίσταται η μείωση των πολλαπλών περιορισμών (εδαφικών, γραφειοκρατικών κλπ) που θέτει το υφιστάμενο διοικητικό σύστημα (Roule και Gorgeu 1997), αλλά και η αναχωροθέτηση εκείνων των λειτουργιών και των υπηρεσιών που θα μπορούσαν να διαμορφώσουν και να συγκροτήσουν αστικότητες της υπαίθρου. Η υλοποίηση αυτών των στόχων θα μπορούσε να συμβάλλει όχι μόνο στη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού, αλλά και στην ενίσχυση της συνεργασίας με περιφερειακούς μηχανισμούς και συνεπώς και στη στήριξη μιας κίνησης διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας (Γούσιος 1999).

Σε επίπεδο χωρικής ενότητας ολοκληρωμένης παρέμβασης, το ερώτημα που τίθεται αφορά το σχεδιασμό, την οργάνωση και διαχείριση των νέων δραστηριοτήτων στο πνεύμα της αξιοποίησης των τοπικών πόρων αλλά και της λειτουργικής διασύνδεσης της τοπικής ανάπτυξης με την ευρύτερη γεωγραφική ζώνη (με την έννοια της συμπληρωματικότητας των φυσικών πόρων) και την περιφερειακή ζώνη (με τη διοικητική-οικονομική διάσταση της αξιοποίησης των υποδομών, των υπηρεσιών και του κοινωνικού εξοπλισμού). Σε ποιο επίπεδο χωρικής και διοικητικής ενότητας (από την κεντρική εξουσία έως την τοπική αυτοδιοίκηση) και ποιος θεσμός-φορέας (τοπικές αναπτυξιακές εταιρείες, δημοτικοί ή διαδημοτικοί οργανισμοί, συνεταιρισμοί, άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις) θα αναλάβει την οργάνωση των νέων σχέσεων και τη διαχείριση του χώρου μπροστά στις διαφαινόμενες παραγωγικές τάσεις, συγκρούσεις στις χρήσεις γης και χωρικές ανασυνθέσεις που δημιουργούν οι νέες λειτουργίες (Ανθοπούλου, 2001).

΄Β ΜΕΡΟΣ

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, στο ΒΔ άκρο του Νομού Κοζάνης, εκεί που «συναντιούνται» τα όρια των νομών Κοζάνης, Καστοριάς και Φλώρινας (βλ. χάρτη 2). Αφορά τη γεωγραφική περιοχή του καποδιστριακού Δήμου Μουρικίου, που έχει έδρα το Εμπόριο και αποτελείται από τα εξής πέντε δημοτικά διαμερίσματα: ΔΔ Αναρράχης, ΔΔ Αρδάσσης, ΔΔ Εμπορίου, ΔΔ Μηλοχωρίου και ΔΔ Φούφα. Ο Δήμος Μουρικίου περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του ορεινού όγκου Μουρικίου και τον κάμπο της Δυτικής Εορδαία (βλ. χάρτη 3). Η περιοχή αποτελεί μια διακριτή ανθρωπογεωγραφική ενότητα με σημαντικές ιδιαιτερότητες οι οποίες αφορούν γενικότερα τη φυσιογνωμία της αλλά και στα επιμέρους χαρακτηριστικά του φυσικού χώρου, του δομημένου περιβάλλοντος και του ανθρώπινου δυναμικού της.

Η έκταση που καταλαμβάνει ο Δήμος Μουρικίου είναι 112.058 στρέμματα που αντιστοιχεί στο 3,18% αυτής, του Νομού Κοζάνης (3.515.853 στρ.). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή πληθυσμού του 2001, το σύνολο των μόνιμων κατοίκων της περιοχής μελέτης ανέρχεται σε 4.744 άτομα και αντιστοιχούσε στο 3,08% του πληθυσμού του Νομού (153.939 άτομα).

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται η έκταση και ο μόνιμος πληθυσμός(2001) ανά ΔΔ:

Πίνακας 1: Έκταση και πληθυσμός ανά Δημοτικό Διαμέρισμα

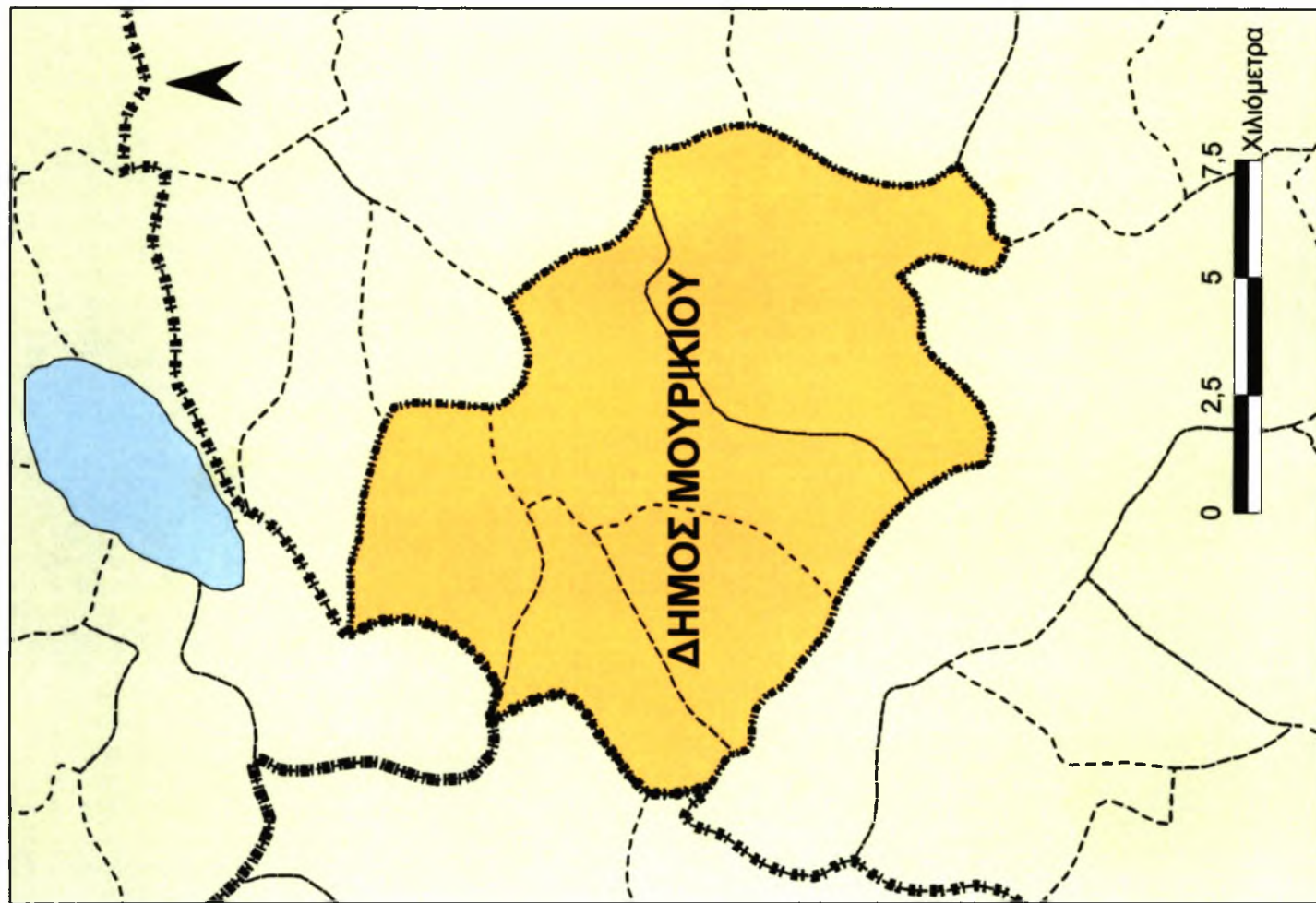
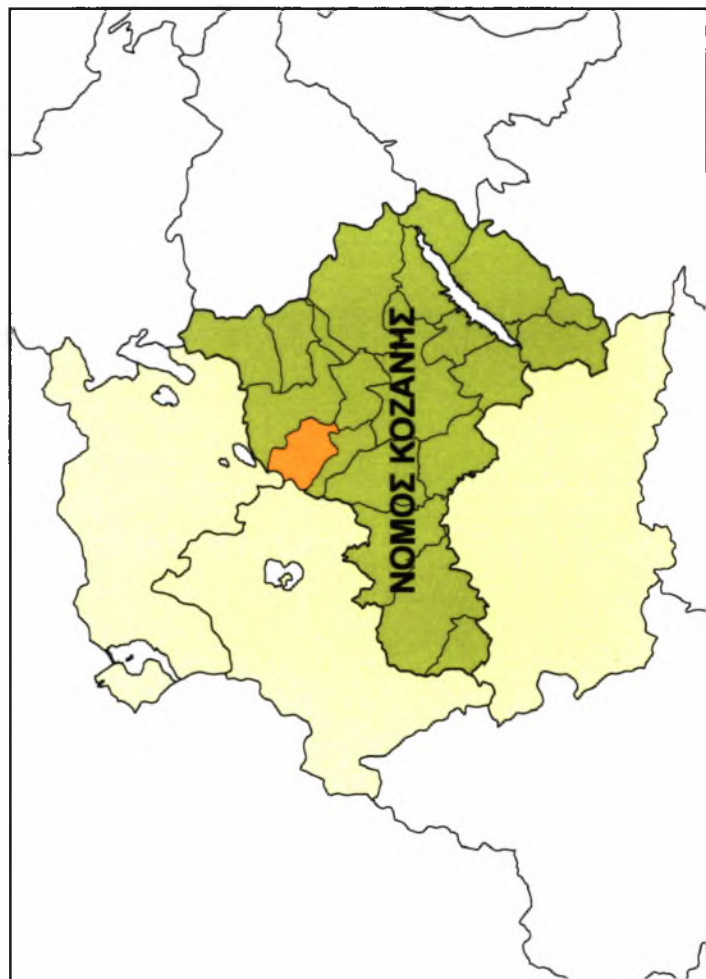
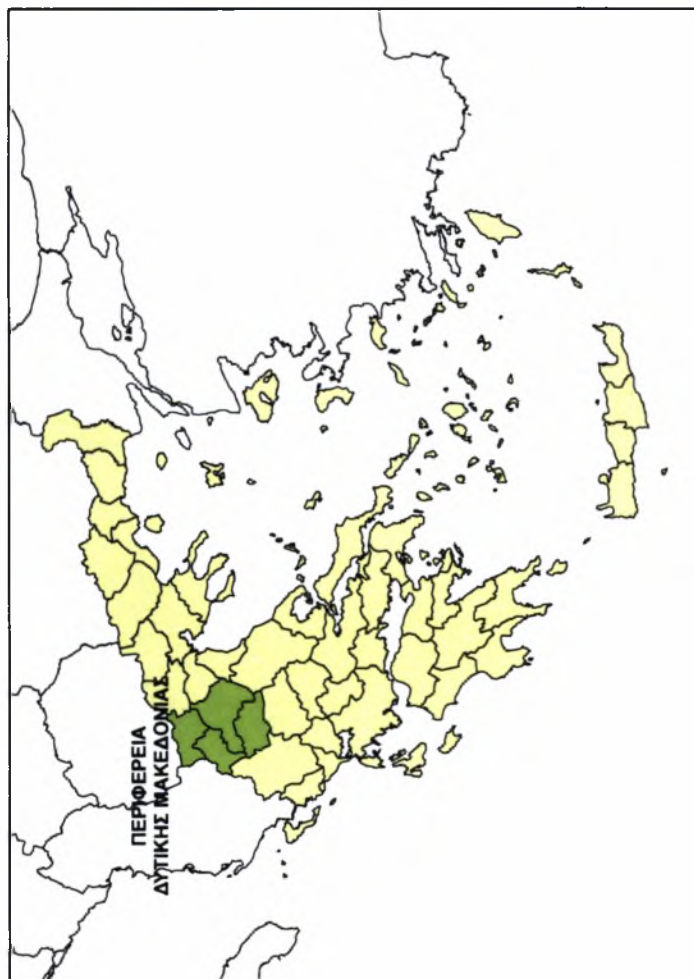
Δημοτικά Διαμερίσματα	Έκταση (στρέμματα)	Μόνιμος Πληθυσμός (2001)
Δ.Δ. Αναρράχης	30447	1.113
Δ.Δ. Αρδάσσης	37581	1.111
Δ.Δ. Εμπορίου	14952	1.012
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	13072	724
Δ.Δ. Φούφα	16006	784
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	112058	4.744

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001

Μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, προς τα οποία βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση για την κάλυψη αναγκών κυρίως όσον αφορά διάφορες υπηρεσίες (νοσοκομείο, Νομαρχία, Περιφέρεια, κλπ), αλλά και όσον αφορά την προμήθεια καταναλωτικών αγαθών, είναι η Πτολεμαΐδα (12 λεπτά), η Κοζάνη (25 λεπτά) και η Θεσσαλονίκη (1 ώρα και 30 λεπτά). Παράλληλα, τα παραπάνω αστικά κέντρα παρέχουν σημαντικούς οικονομικούς πόρους στην περιοχή, κυρίως λόγω του σημαντικού αριθμού των κατοίκων

που έχουν μεταναστεύσει σ' αυτά, αλλά και γιατί σ' αυτά εντοπίζεται το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής ζήτησης για την περιοχή.

ΧΑΡΤΗΣ 2. ΟΡΓΙΘΕΙΪΗΣΗ ΙΗΣ ΙΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΣΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

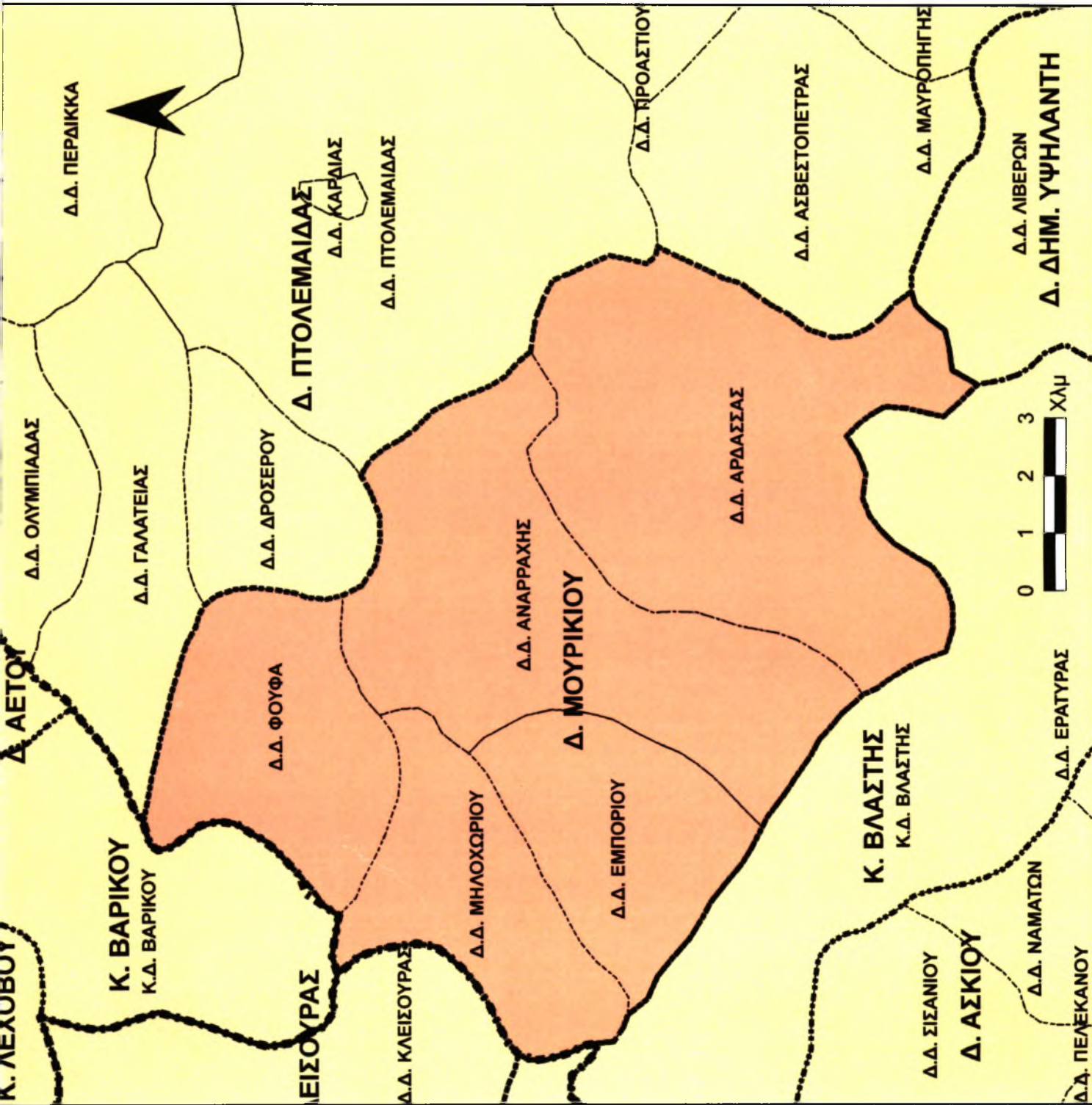

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ■ ■ ■ Όρια Νομών
- ■ ■ ■ Όρια Δήμων
- □ □ □ Όρια Δημ. Διαμερισμάτων
- Περιοχή Μελέτης
- Γεγονικά Δημ. Διαμερίσματα

ΧΑΡΤΗΣ No 3	ΤΙΤΛΟΣ: Διοικητική διάρθρωση και σύνορα του δήμου Μουρικίου
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	
Από τον Αγροτικό Χώρο στον Πολλετουρικό Υπαίθρο Χώρο Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ	
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ	ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΑΡΟΤΕΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005	

Όσον αφορά το οδικό δίκτυο της περιοχής, χαρακτηρίζεται πρωτεύων επαρχιακό, με στενούς δρόμους που εξυπηρετούν κυρίως την σύνδεση των οικισμών του δήμου μεταξύ τους καθώς και με τους οικισμούς της ευρύτερης περιοχής και με την Πτολεμαΐδα. Νέα πνοή και μείωση των χρονοαποστάσεων δόθηκε στην περιοχή με την ολοκλήρωση του τμήματος Κοζάνης-Πτολεμαΐδας του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού «Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη», καθώς και με την ολοκλήρωση του τμήματος Πολύμυλος-Βέροια (διάβαση Καστανιάς) 26 χλμ της Εγνατίας οδού (βλ. χαρτή 5).

Κατά τη δεκαετία 1991 – 2001 παρατηρείται μια γενική μείωση του πληθυσμού στους οικισμούς της περιοχής μελέτης σε ποσοστό που κυμαίνεται από -0,45% (Αναρράχη) μέχρι -7,18% (Μηλοχώρι). Εξαιρέση αποτελεί η έδρα του δήμου, ο οικισμός του Εμπορίου που παρουσίασε την τελευταία δεκαετία αύξηση της τάξης του +13,24%.

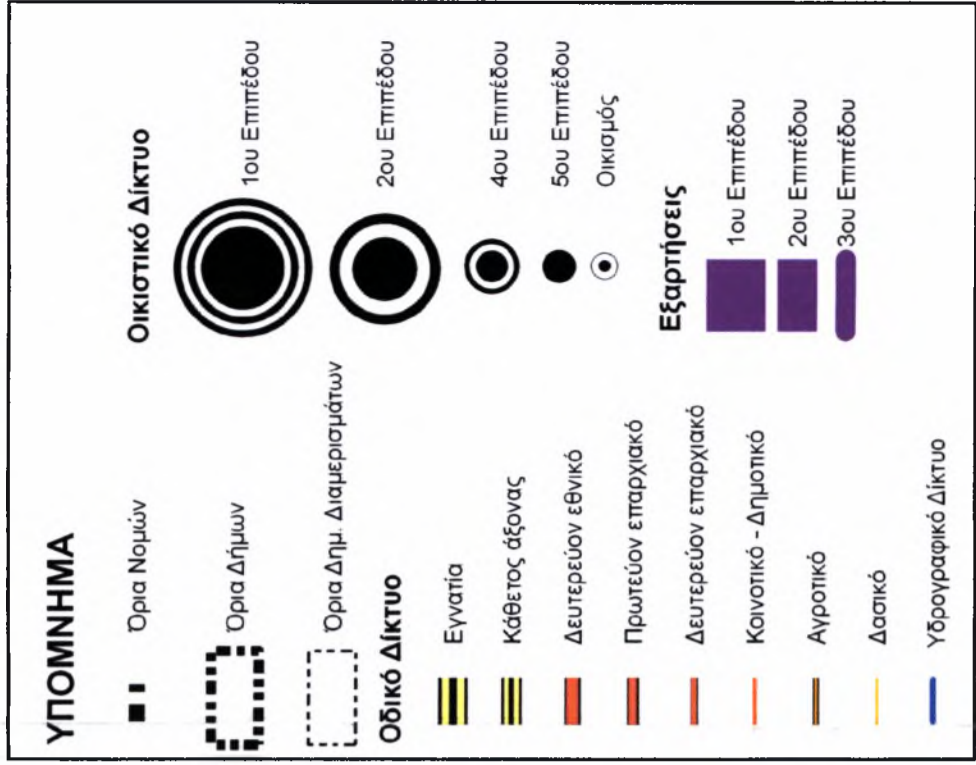
Ο δείκτης γήρανσης αντιπροσωπεύει το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 65 και άνω ετών, σε σχέση με τον παιδικό πληθυσμό 0 – 14 ετών. (Κοτζαμάνης & Ανδρουλάκη, 2001) Στην περιοχή μελέτης ο δείκτης γήρανσης ανέρχεται σε ποσοστό 125,33%, αρκετά μεγαλύτερο από το δείκτη γήρανσης τόσο της χώρας (77%) .

Το επίπεδο εκπαίδευσης κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα αφού περίπου το 40,7% των κατοίκων της περιοχής έχουν τελειώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση, ενώ το 14,6% του πληθυσμού δεν έχει τελειώσει ούτε τη στοιχειώδη εκπαίδευση και το 5% είναι αγράμματοι.

Στο δήμο Μουρικίου ο δευτερογενής τομέας συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων (547 άτομα, 42,70%), που δικαιολογείται από την απασχόληση 200 ατόμων (15,61%) στον κλάδο των κατασκευών καθώς και από την απασχόληση 178 ατόμων (13,90%) στον κλάδο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού. Ο τελευταίος κλάδος είναι διογκωμένος εξαιτίας της ύπαρξης των εργοστασίων της ΔΕΗ στο Λιγνιτικό Κέντρο Πτολεμαΐδας- Αμύνταιου (ΛΚΠ-Α).

Ο τριτογενής τομέας είναι ο δεύτερος κατά σειρά τομέας οικονομικής δραστηριότητας με 478 απασχολούμενους (37,31%). Οι περισσότεροι από αυτούς, (149 άτομα, 11,63%) δραστηριοποιούνται στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

Ο κλάδος με τους περισσότερους απασχολούμενους (242 άτομα, 18,89%) είναι αυτός της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοκομίας ο οποίος εκφράζει το σύνολο του πρωτογενούς τομέα.

ΧΑΡΤΗΣ
5
Νο

ΤΙΤΛΟΣ :
Οικιστικό Δίκτυο και Οδικό Δίκτυο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

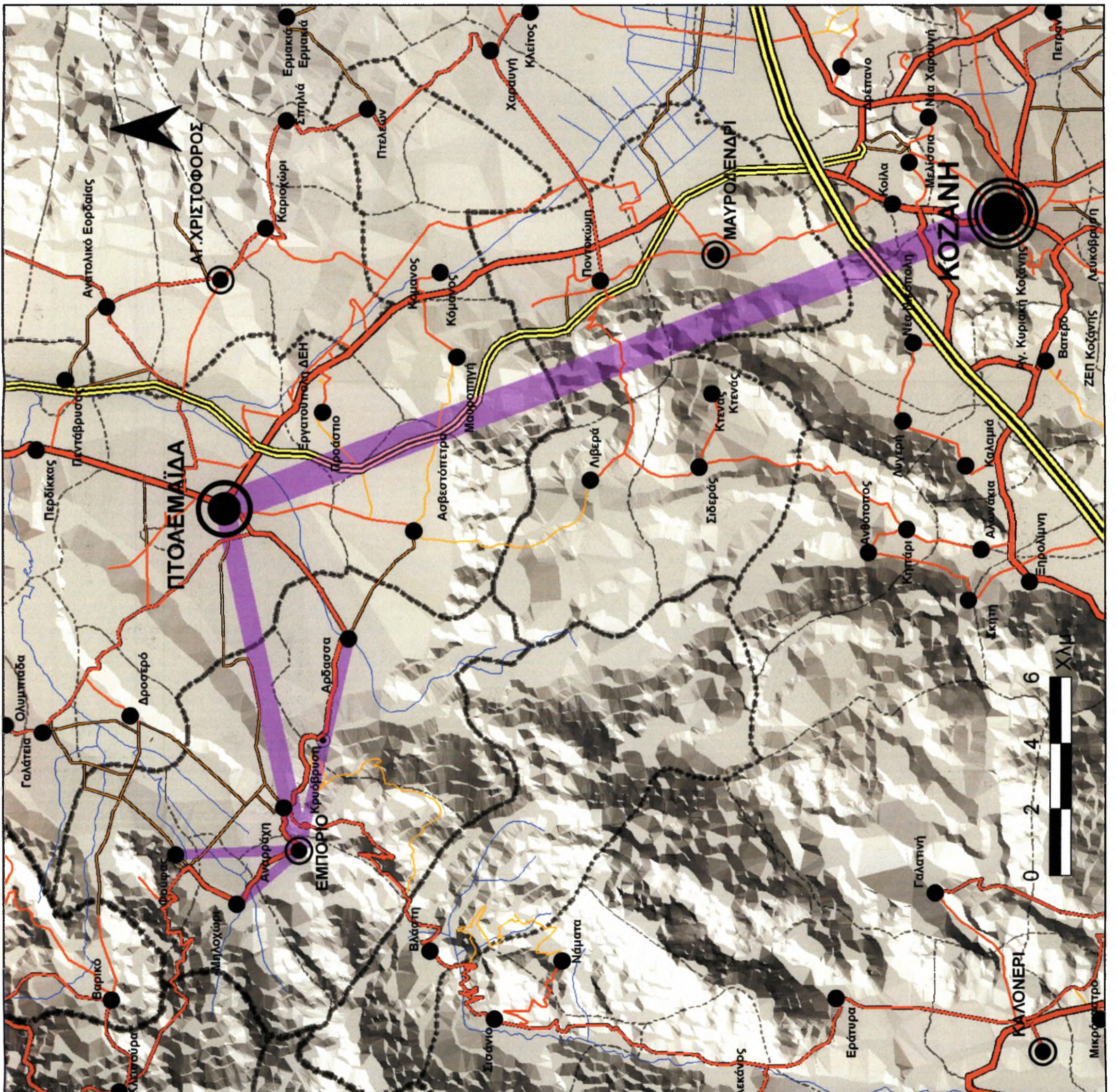
Από τον Αγροτικό Χώρο
στον Πολυλειτουργικό Ύπαιθρο Χώρο
Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Το 54,10% των απασχολούμενων (693 άτομα) εργάζεται σε συγκεκριμένο χώρο εργασίας εντός του δήμου Μουρικίου, ενώ το 43,40% (556 άτομα) εργάζεται επίσης σε συγκεκριμένο χώρο εργασίας εκτός όμως της περιοχής μελέτης. Οι 481 από τους τελευταίους (37,55%) δουλεύουν στον δήμο Πτολεμαΐδας. Τέλος υπάρχουν 32 άτομα (2,50%) που δεν έχουν συγκεκριμένο χώρο εργασίας.

Επίσης, αναφορικά με τις χρήσεις γης κυριαρχούν οι γεωργικές καλλιέργειες με ποσοστό 38% και οι βοσκότοποι 32,11%, ενώ σημαντική έκταση 22,03% καλύπτεται από δάση. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, είναι κυρίως αροτριαίες καλλιέργειες (92,8%) με έμφαση στα χειμερινά σιτηρά. Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση ανέρχεται σε 51,36 στρέμματα και αποτελείται από 7,45 κατά μέσο όρο αγροτεμάχια με μέγεθος 6,9 στρεμμάτων ανά τεμάχιο. Το έτος 2001, στο δήμο Μουρικίου, η κτηνοτροφία στηρίζεται στην αιγοπροβατοτροφία και λιγότερο στα βοοειδή και στους χοίρους. Επίσης παρατηρείται σημαντικός αριθμός πουλερικών σε όλα τα ΔΔ του δήμου που οφείλεται στο μεγάλο αριθμό των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων.

Ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζεται αρκετά ανεπτυγμένος στην περιοχή κι αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη ορυκτού πλούτου και στην αξιοποίησή του για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος από τα εργοστάσια της ΔΕΗ, καθώς και στον κλάδο των κατασκευών. Πρόβλημα αντιμετωπίζεται στον κλάδο των τροφίμων, όπου, παρά το γεγονός ότι στην περιοχή μελέτης παράγονται τοπικά παραδοσιακά προϊόντα η επεξεργασία των προϊόντων αυτών γίνεται, σε μεγάλο ποσοστό, εκτός του δήμου.

Από τους κλάδους του τριτογενή τομέα στην περιοχή ικανοποιητική ανάπτυξη παρουσιάζει ο κλάδος του εμπορίου, ενώ η έλλειψη υποδομών στον τουριστικό τομέα καθυστερεί την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Αξιόλογες προσπάθειες έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για τη δημιουργία αγροτουριστικών καταλυμάτων και χώρων εστίασης, με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών και την αξιοποίηση των πόρων της περιοχής.

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν αξιοσημείωτοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι. Τα δάση του όρος Μουρίκι, το καστανόδασος, το υπό ανασκαφή βυζαντινό υδραγωγείο στο ΔΔ Φούφα, η Λαογραφική Συλλογή Εμπορίου, ο αρχαιολογικός χώρος Αναρράχης-Εμπορίου και μία πλειάδα πολιτιστικών εκδηλώσεων αποτελούν τους σημαντικότερους τουριστικά αξιοποιήσιμους πόρους.

Παρά τη γενική υστέρηση της αναπτυξιακής διαδικασίας, είναι αισιόδοξο το γεγονός ότι εμφανίζονται ορισμένες θετικές ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Παρατηρείται δηλαδή μία σειρά

επενδυτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή με σκοπό την δημιουργία πόλων έλξης επισκεπτών, οι οποίες μπορούν να δράσουν ως καταλύτες για την βελτίωση της ελκυστικότητας και τη συνακόλουθη ενεργοποίηση της τοπικής επιχειρηματικότητας.

Στο πλαίσιο αυτής της κινητικότητας και εν όψει των χρηματοδοτήσεων που θα εισρεύσουν από το Γ'ΚΠΣ (ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου, τις κοινοτικές πρωτοβουλίες LEADER +, INTERREG III, κλπ), μπορεί κανείς να προσδοκά και να σχεδιάζει τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις, επενδύοντας σε υποδομές και ενέργειες και παράλληλα αξιοποιώντας την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.

Σήμερα οι κάτοικοι της περιοχής, έχουν κατανοήσει τη σπουδαιότητα των πολύτιμων φυσικών και πολιτιστικών αποθεμάτων και των ευκαιριών που έχουν για ανάπτυξη του τόπου τους και προσπαθούν να τις αξιοποιήσουν προς διάφορες κατευθύνσεις, με την πεποίθηση ότι το μέλλον και η ευημερία της νέας γενιάς θα πρέπει να βασίζεται σε ολοκληρωμένες δομές οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΚΟ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

3.1 Ανάγλυφο

Ο δήμος Μουρικίου συνορεύει στα βόρεια με την κοινότητα Βαρυκού (νομός Φλώρινας) και το δήμο Πτολεμαΐδας (ΔΔ Δροσερού, Γαλάτειας), στα ανατολικά με το δήμο Πτολεμαΐδας, στα νότια με το δήμο Δημητρίου Υψηλάντη και την κοινότητα Βλάστης και στα δυτικά με τους δήμους Κλεισούρας και Ίωνος Δραγούμη του νομού Καστοριάς.

Η περιοχή μελέτης διακρίνεται σε ένα πεδινό τμήμα στα βορειοανατολικά του δήμου και στον ορεινό όγκο του Μουρικίου στα δυτικά και νότια. Το πεδινό τμήμα διακόπτεται από ένα λοφοσειρά (υψόμετρο <750μ.) με βορειοανατολική – νοτιοδυτική διεύθυνση από τον οικισμό Αναρράχης προς τον Περδίκκα, το γνωστό έζαρμα «Μπορντό».

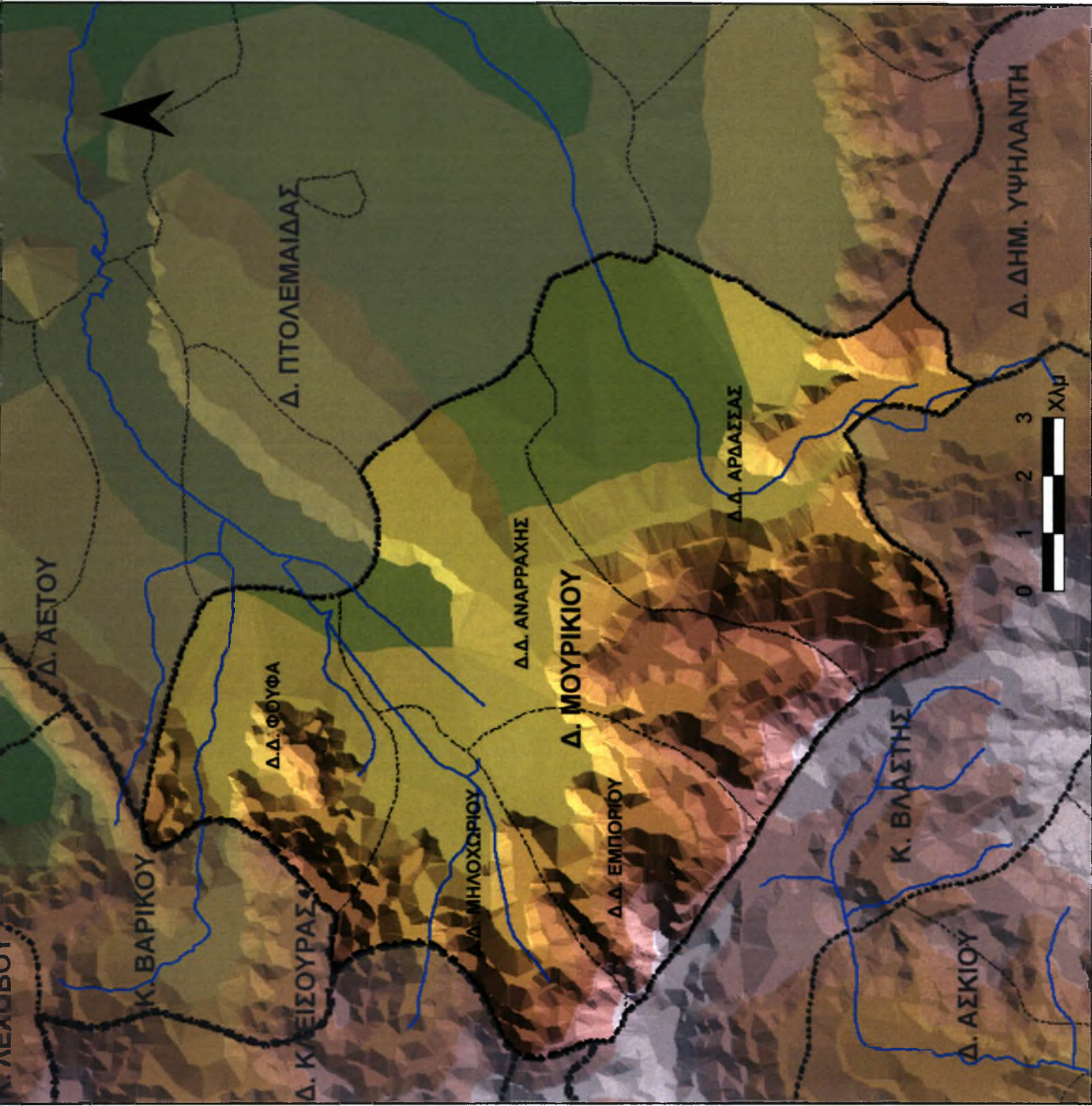
Το υψόμετρο στο πεδινό τμήμα κυμαίνεται μεταξύ 650 – 700 μέτρων. Στους πρόποδες των ορεινών όγκων αναπτύσσονται οι οικισμοί του δήμου. Σύμφωνα με την κατάταξη της ΕΣΥΕ (1991) τα ΔΔ Αρδάσσης, Αναρράχης και Φούφα χαρακτηρίζονται ως ημιορεινά και τα ΔΔ Εμπορίου και Μηλοχωρίου ως ορεινά.

Οι υψηλότερες κορυφές, που ανήκουν στα διοικητικά όρια του δήμου, είναι η Οξυά (1239μ.), Μουρίκι (1703μ.), Φωλέα (1402μ.), Βράχος (1090μ.), Μαγούλα Μακρυγιάννη (1542μ.) και Κουρούμπα (1252μ.) (βλ. χάρτη 4).

3.2 Εδαφολογικά στοιχεία

Όσον αφορά τα εδάφη της περιοχής, όπως άλλωστε συμβαίνει για το σύνολο σχεδόν των εδαφών της χώρας, δεν έχουν ταξινομηθεί ούτε και έχουν χαρτογραφηθεί. Σήμερα είναι σε εξέλιξη η σχετική μελέτη η οποία πραγματοποιείται από το ΙΓΜΕ.

Οι κλίσεις του εδάφους κυμαίνονται μέσα σε πλατιά όρια, δηλαδή από το επίπεδο έως το σχεδόν κατακόρυφο σε ορισμένα σημεία. Σε εκτάσεις με ήπιες κλίσεις, όπου η βλάστηση διατηρείται πυκνή, το έδαφος είναι βαθύ έως πολύ βαθύ και γόνιμο. Στη γονιμότητα συντελεί και το άφθονο δασικό φύλλωμα που ανανεώνει κάθε χρόνο τις θρεπτικές ουσίες του εδάφους. Σε περιπτώσεις με ισχυρές κλίσεις, το έδαφος είναι μέτρια βαθύ μέχρι αβαθές, άγονο και πετρώδες. Σε ότι αφορά την διηθητικότητα τα εδάφη χαρακτηρίζονται γενικά ως μικρής - μέσης διηθητικότητας.

ΥΠΟΜΗΝΗΜΑ

- Όρια Νομών
- Όρια Δήμων
- Όρια Δημ. Διαμερισμάτων
- Υδρογραφικό Δίκτυο

Υψόμετρο (m)

1381 - 2100
1180 - 1381
1021 - 1180
900 - 1021
821 - 900
761 - 821
700 - 761
650 - 700
600 - 650
400 - 600

ΧΑΡΤΗΣ
4
 No

ΤΙΤΛΟΣ:
Ανάγλυφο δήμου Μουρικίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Από τον Αγροτικό Χώρο
 στον Πολυλεπτομερικό Υπαίθρο Χώρο**
 Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΛΑΚΗΣ
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΧΡΕΤΑΣΕΩΝ, ΠΟΛΕΩΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Από άποψη προέλευσης τα εδάφη κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες, τα διλούβια και τα αλλούβια.

Σε μεγάλη έκταση παρουσιάζουν αδιαπέραστο στρώμα, που οφείλεται στην παντελή έλλειψη ανθρακικού ασβεστίου από τη μοριακή δομή του εδάφους και την αντικατάστασή του από ιόντα υδρογόνου. Έτσι τα νερά τις βροχής δεν μπορούν να διηθηθούν σε βάθος και με συνθήκες έντονων βροχοπτώσεων, όπου δεν έχουν διέξοδο να κινηθούν επιφανειακά, παραμένουν επιτόπου, δίνοντας την εντύπωση κατακλυσμένης έκτασης.

Στις επικλινείς εκτάσεις και στις λοφώδεις περιοχές, όπου συναντώνται εδάφη διλουβιακά, που έχουν συνήθως μεγάλες και ανομοιόμορφες κλίσεις, με ανώμαλο λοφώδες ανάγλυφο, παρατηρείται διάβρωση σε διάφορο βαθμό. Τα σημαντικότερα ποσοστά των εδαφών αυτών χαρακτηρίζονται με βάση την μηχανική τους σύσταση σαν πηλώδη και αμμοπηλώδη.

3.3 Κλιματολογικά στοιχεία

Το κλίμα στην περιοχή μπορεί να θεωρηθεί ως ενδιάμεσο, μεταξύ του μεσογειακού και του μεσευρωπαϊκού. Χαρακτηρίζεται από ξηρή-θερμή και υγρή-ψυχρή εποχή με μεγάλο θερμοκρασιακό εύρος (μέση ετήσια θερμοκρασία 12.6°C), χαμηλές ελάχιστες θερμοκρασίες (μικρότερες των -20°C μερικές φορές), συχνούς παγετούς και χιόνια, μεγάλο ύψος βροχής και με τάση ομοιόμορφης κατανομής της ετήσιας βροχόπτωσης.

Η άνοιξη και το φθινόπωρο είναι εποχές βροχερές και ψυχρές και έτσι το κλίμα χαρακτηρίζεται από μία παρατεταμένη χειμερινή περίοδο. Ο ψυχρός χειμώνας και το δροσερό θέρος χαρακτηρίζουν το κλίμα περισσότερο σαν μεσευρωπαϊκό με μειωμένες όμως βροχοπτώσεις κατά το θέρος, σε σχέση με το καθαρά μεσευρωπαϊκό κλίμα.

Η κατανομή των βροχοπτώσεων στη διάρκεια του έτους παρουσιάζει διακυμάνσεις και εμφανίζει υψηλότερες τιμές τον Νοέμβριο (60,3 χιλιοστά), τον Μάιο (56,7 χιλιοστά), τον Οκτώβριο (52,8 χιλιοστά) και τον Δεκέμβριο (52,0 χιλιοστά). Μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζεται τον Αύγουστο (30,0 χιλιοστά), τον Φεβρουάριο (30,2 χιλιοστά) και τον Σεπτέμβριο (31,7 χιλιοστά). Όσον αφορά την εποχιακή κατανομή της συνολικής ετήσιας η μέγιστη τιμή της σημειώνεται το φθινόπωρο (144,8 χιλιοστά) που αντιστοιχεί στο 28,5%

της ετήσιας βροχόπτωσης ενώ το καλοκαίρι κυμαίνεται κατά μέσο όρο στο 105,2 χιλιοστά, ποσοστό 20,8%. Η μέγιστη μέση μηνιαία υγρασία σημειώνεται τον μήνα Δεκέμβριο (75,7%) και η ελάχιστη τον Ιούλιο (49,8%).

Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά και κατά την αρχή του φθινοπώρου η επικρατέστερη νέφωση είναι (1,6-6,4)/8 κατά μήνα, που αντιστοιχεί κατά μέσο όρο σε 16 ημέρες/μήνα. Πλήρης νέφωση (6,5-8)/8 εμφανίζεται το χειμώνα (10 ημέρες/μήνα), τον Μάρτιο (10,2 ημέρες/μήνα) και τον Νοέμβριο (9,2 ημέρες/μήνα).

Η κατασκευή του φράγματος Πολυφύτου επί του ποταμού Αλιάκμονα και η δημιουργία της τεχνητής λίμνης επιδρά στο μικροκλίμα της ευρύτερης περιοχής και ιδιαίτερα στα επίπεδα σχετικής και απόλυτης υγρασίας τα οποία κυμαίνονται κατά μέσο όρο περίπου στο 68% και 8,7% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι η σχετική υγρασία κατά την υγρή – ψυχρή περίοδο κυμαίνεται μεταξύ 70 – 80% ,ενώ κατά την ξηρή – θερμή περίοδο μειώνεται στο 49 – 55%.

Οι επικρατούντες άνεμοι στην περιοχή είναι βόρειοι, μεγάλης σχετικά έντασης αλλά μικρής διάρκειας, ενώ συχνοί είναι οι δυτικοί άνεμοι κατά την περίοδο από Νοέμβριο μέχρι Απρίλιο και οι ανατολικοί κυρίως κατά τον Μάιο και Ιούνιο. Με βάση στοιχεία της ΕΜΥ, σημαντική είναι και η νηνεμία που παρουσιάζεται στην περιοχή και ανέρχεται σε ποσοστό 38% ετησίως.

Τα διατιθέμενα στοιχεία προέρχονται από τον Μετεωρολογικό Σταθμό της Ε.Μ.Υ. στην Κοζάνη και αναφέρονται στην περίοδο 1955 -2000.

3.4 Γεωλογικά χαρακτηριστικά

Η περιοχή μελέτης αποτελείται από πετρώματα της Πελαγονικής ζώνης. Όσον αφορά στο κρυσταλλικό υπόβαθρο, εμφανίζονται σχιστόλιθοι σε πολλές εναλλαγές και βαθμούς μεταμόρφωσης. Επίσης συναντώνται γενεύσιοι αρκετά αλλοιωμένοι. Μεταξύ των γενεύσιων και σχιστόλιθων παρεμβάλλονται όξινα γρανιτικά σώματα.

Όσον αφορά στο Πελαγονικό κάλυμμα, εμφανίζονται ασβεστόλιθοι Τριαδικοί, κρυσταλλικοί με παρεμβολές δολομιτών. Στα ανώτερα μέλη τους παρεμβάλλεται σχιστοψαμμιτοκερατολιθική διάπλαση με εγκλωβισμένα σώματα οφιόλιθων.

Στις παρυφές των βουνών συναντώνται διάφορα χονδροκλαστικά ιζήματα, πλειστοκαινικής ηλικίας. Αποτελούνται από μία καστανέρυθρη έως καστανοκίτρινη

συνεκτική μάζα με διάσπαρτα πλευρικά κορήματα λίγο συγκολλημένα, γωνιώδη και ποικίλου μεγέθους. Στις χαμηλότερες πεδινές περιοχές συναντώνται σύγχρονες προσχώσεις και ελλουβιακός μανδύας σε πολύ μεγάλη έκταση.

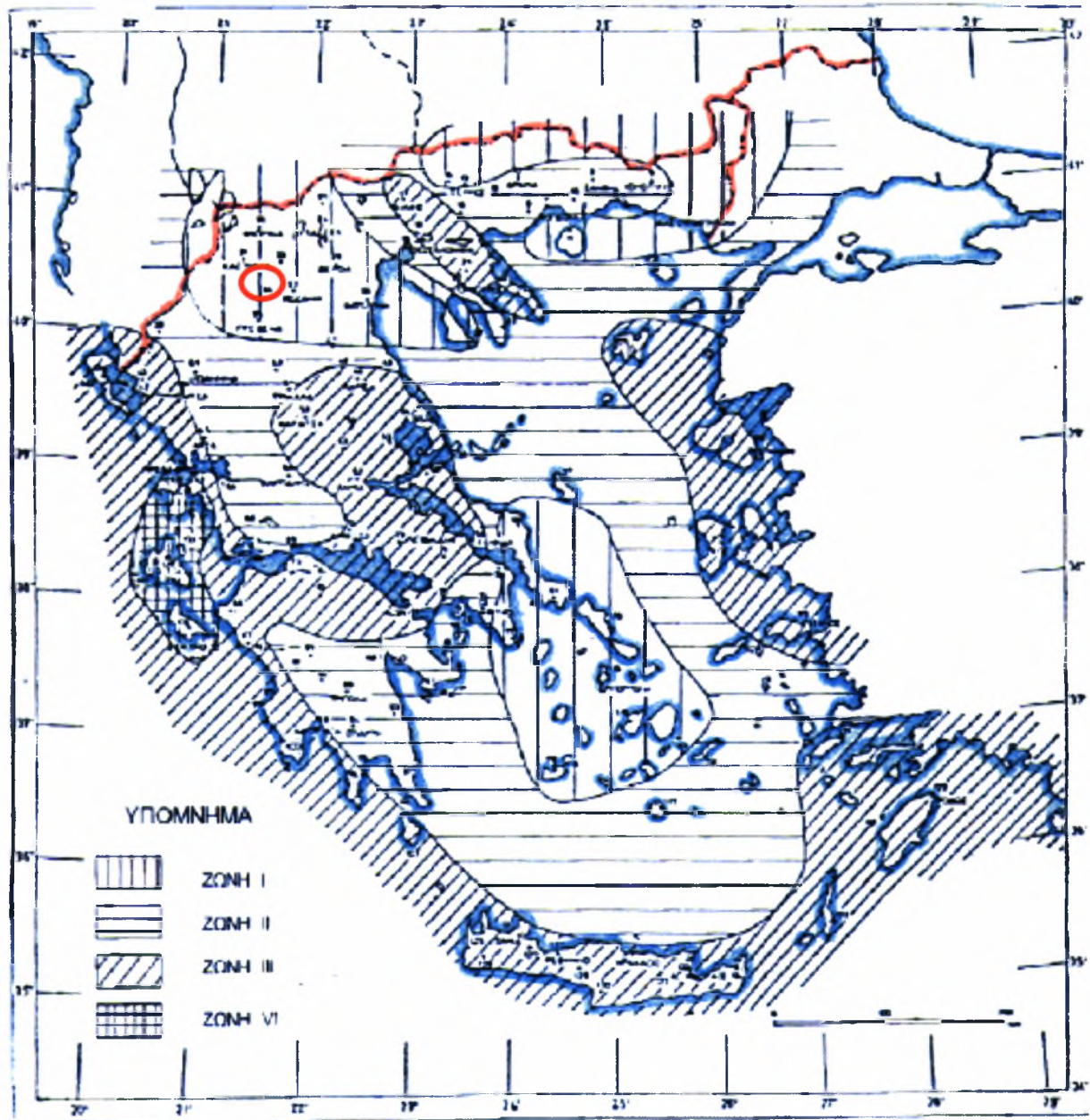
Ο τεκτονισμός (διακλάσεις και ρήγματα) υποβοήθησε σημαντικά στην ανάπτυξη ενός συστήματος καρστ, στα νότια των ΔΔ Αναρράχης-Αρδάσσης (μεγάλα υπόγεια σπήλαια και αγωγοί) μέσα στο οποίο το νερό κινείται με μεγάλη ταχύτητα.

3.5 Σεισμολογικά στοιχεία

Η περιοχή της κεντροδυτικής Μακεδονίας δεν χαρακτηρίζεται ως περιοχή υψηλής σεισμικότητας. Ο σημαντικότερος σεισμός που συνέβη στην ευρύτερη περιοχή (θέση: Βουρινός) με μέγεθος 6,6 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ στις 13 Μαΐου του 1995 προκάλεσε εκτεταμένες καταστροφές σε οικισμούς και των δύο Νομών καθώς και αρκετές ζημιές στις δύο μεγάλες πόλεις της περιοχής, την Κοζάνη και τα Γρεβενά. Κανένας άλλος σεισμός που έγινε στην ευρύτερη περιοχή δεν είχε μέγεθος πάνω από 5 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ εκτός από το σεισμό της 9 Φεβρουαρίου του έτους 1984 με θέση την Πτολεμαίδα και το σεισμό της 25 Οκτωβρίου του ίδιου έτους με επίκεντρο πολύ κοντά στο επίκεντρο του πρόσφατου σεισμού. Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία σεισμικής συμπεριφοράς της ευρύτερης περιοχής το μέγιστο πιθανό ετήσιο μέγεθος σεισμού είναι 3,30 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ και το μέγιστο πιθανό μέγεθος σεισμού στα επόμενα 100 χρόνια είναι 7,14 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ .

Σύμφωνα με τους σεισμολογικούς φορείς της χώρας που πρότειναν τις τέσσερις ζώνες σεισμολογικής επικινδυνότητας ο δήμος κατατάσσονταν στη ζώνη σεισμικής επικινδυνότητας Ι (χαμηλή), τόσο πριν όσο και μετά το Μάιο του 1995, που σημειώθηκε ο μεγάλος καταστροφικός σεισμός στην Κοζάνη.

Σχήμα 3.1: Σεισμικότητα περιοχής μελέτης

3.6 Υδρογραφία

Βασικό ρόλο στην διαμόρφωση του υδρολογικού δικτύου διαδραμάτισαν η γεωλογική σύσταση των σχηματισμών και η τεκτονική. Στην περιοχή μελέτης επικρατούν Νεογενείς σχηματισμοί οι οποίοι αποδίδουν μέτρια ως καλή υδροφορία. Χαρακτηρίζεται από την επικράτηση σχηματισμών με ασήμαντη περατότητα (σερπεντίνης, σχιστόλιθοι), ενώ το υψόμετρο της μεταβάλλεται με απότομες κλίσεις. Τα παραπάνω έχουν ως συνέπεια να υπερτερεί η επιφανειακή απορροή από την κατείσδυση και η περιοχή να διαρρέετο από

ένα σχετικά πυκνό δίκτυο εποχιακών υδρορρεμάτων, μικρής παροχής, τα οποία έχουν ως τελικό αποδέκτη την λίμνη Βεγορίτιδα.

Στην περιοχή σημειώνονται πολλές πηγές, των οποίων η παροχή εξαρτάται άμεσα από το ετήσιο ύψος των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων, καθώς και αρκετοί χείμαρροι. Η αποστράγγιση της περιοχής Αναρράχης, Εμπορίου Μηλοχωρίου και Φούφα γίνεται μέσω του υδρορρέματος Ποταμιά προς το φράγμα Περδίκκα και της Αρδάσσης μέσω του υδρορρέματος Μουριές προς την Πτολεμαΐδα (Σουλού - Βεγορίτιδα).

Μίκρο-προβλήματα πλημμυρών παρουσιάζονται, επειδή τα έργα διευθέτησης που έχουν πραγματοποιηθεί στα περισσότερα από τα ρέματα της περιοχής, δεν είναι υλοποιημένα ιδιαίτερα σε περιοχές αναδασμού. (ΔΔ Αναρράχης, Εμπορίου και Φούφα)

3.7 Χλωρίδα

Η συνολική δασική έκταση του Δήμου Μουρικίου ανέρχεται στα 24.561 στρέμματα. Στον πίνακα φαίνεται η δασική έκταση για κάθε ΔΔ ξεχωριστά.

Πίνακας 3.1: Δασική έκταση ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Δασική έκταση (στρέμματα)
Δ.Δ.Αναρράχης	6.850
Δ.Δ.Αρδάσσης	1.581
Δ.Δ.Εμπορίου	11.152
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	3.972
Δ.Δ.Φούφα	1.006
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	24.561

Πηγή: Δήμος Μουρικίου

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν κυρίως δάση οξιάς, μαύρης πεύκης, βελανιδιάς, καστανιάς και μεικτά δάση φυλλοβόλων. Άλλα σημαντικά δέντρα της περιοχής είναι τα : κέδρος, σφενδάμι , γαύρος , φτελιά ή караγάτσι, αμυγδαλιά, φουντουκιά , σκλήθρο, ιτιά, ακακία, φλαμουριά, αγριαπιδιά, αγριομηλιά, αγριοκορομηλιά, αγριοκερασιά, το μαυρόπευκο, η μικρόφυλλη φλαμουριά, κρανιά κλπ.

Η οξιά, που κυριαρχεί στο Μουρίκι, είναι φυλλοβόλο δέντρο και φυτρώνει σε υψόμετρο από 1000 μ και πάνω. Το ύψος της φτάνει τα 20 –30 μ.

Οι θάμνοι που υπάρχουν είναι οι εξής : βατομουριά (κόκκινη- σπάνιο ενδημικό είδος που κυριαρχεί σε υψόμετρο 1500 μ.), σμεουριά, κρανιά ,βυζοκρανιά (σπάνιο ενδημικό είδος), αγριοτριανταφυλλιά, πυράκανθος, γαϊδουράγκαθο, ενώ στην κατηγορία της ποώδους

βλάστησης υπάρχουν : αγριοφραουλιά, ραδίκι, αρωματικά φυτά , όπως : αγριοθυμάρι, τσάι, χαμομήλι, ρίγανη και πολλά αγριολούλουδα : κυκλάμινο, αγριοπανσές, κρίνος, νεραγκούλα, πρίμουλα, κρόκος, μαργαρίτα , γεράνι.

3.8 Πανίδα

Στην πανίδα περιλαμβάνονται μερικά είδη σπάνιων θηλαστικών, καθώς και αμφιβίων, των οποίων η παρουσία προσδίδει ιδιαίτερη οικολογική αξία στην εξεταζόμενη περιοχή.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας είναι: λύκος, αρκούδα, αγριογούρουνο και λαγόγυρος. Η μόνιμη παρουσία της καφέ αρκούδας, που προστατεύεται από την Ελληνική και Ευρωπαϊκή νομοθεσία, ως είδος απειλούμενο με εξαφάνιση, έχει επιβεβαιωθεί πρόσφατα από το κοινοτικό πρόγραμμα ΑΡΚΤΟΣ «για τη διατήρηση των πληθυσμών και βιοτόπων της καφέ αρκούδας (*Ursus arctos*) στην Ελλάδα» (1995).

Άλλα θηλαστικά που διαβιούν στην περιοχή είναι τα: σκαντζόχοιρος, παρδαλονυχτερίδα, λαγός, σκίουρος, αρουραίος, βίδρα, δασοποντικός, αλεπού, νυφίτσα, κουνάβι, ασβός, αγριόγατα, ζαρκάδι κ.α.

Η ορνιθοπανίδα της περιοχής μελέτης περιλαμβάνει σπάνια είδη τόσο για την Ελλάδα όσο και για την Ευρώπη. Παρατίθενται κάποια από τα σημαντικά είδη όπως: χρυσαετός, νανομυγοχάφτης, μπούφος, φάσσα. Στην περιοχή αναπαράγονται η αετογερακίνα, η πετροπέρδικα και ο γαϊδουροκεφαλός (30 Ζεύγη). Ακόμη έχουν καταγραφεί είδη πουλιών τα οποία είτε φωλιάζουν το καλοκαίρι ή όλο το χρόνο στην περιοχή, είτε περνούν αναζητώντας τροφή και καταφύγιο, και είναι τα εξής :

και τα είδη πουλιών όπως νανοβουτηχτάρι, σκουφοβουτηχτάρι, μαυροβουτηχτάρι, ροδοπελεκάνος, αργυροπελεκάνος, μικροτσικνιάς, κρυπτοτσικνιάς, πελαργός, σταχτόχηνα, βαλτόπαπια, αετογερακίνα, κραυγαετός, χρυσαετός, καλαμοκανάς κ.α.

Η ερπετοπανίδα περιλαμβάνει ερπετά και αμφίβια είδη προστατευόμενα ή αυστηρά προστατευόμενα όπως τα: σαλαμάνδρα, τρίτωνας, ελληνικός βάτραχος, χελώνα, νερόφιδο, οχιά, δεντρογαλιά και σαίτα.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

4.1 Ιεράρχηση οικιστικού δικτύου και λειτουργική διάρθρωση

Στην Ελλάδα, οι πρώτες αναφορές σε μία πολιτική για το οικιστικό δίκτυο γίνονται στα Προγράμματα Ανάπτυξης της δεκαετίας του '60. Από την περίοδο αυτή μέχρι και τη δεκαετία του '80 ανάλογες αναφορές επαναλαμβάνονται συστηματικά, αφορώντας κυρίως τις υψηλότερες βαθμίδες του οικιστικού δικτύου και στηριζόμενες στη θεωρία των πόλων ανάπτυξης, σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη διαχέεται στο χώρο από τους πόλους ή τα κέντρα ανάπτυξης, δηλαδή τις πόλεις σημαντικού μεγέθους, λόγω των πολλαπλασιαστικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων που συνεπάγονται για τις ίδιες αλλά και για την ευρύτερη περιοχή επιρροής τους, αφενός η κλίμακα τους και αφετέρου η πολυπλοκότητα της παραγωγικής τους βάσης (Οικονόμου, 1996).

Η πρώτη φορά που διατυπώθηκε μία αναλυτική πολιτική για το οικιστικό δίκτυο ήταν στα τέλη της δεκαετίας του '70 από την Διεύθυνση Οικισμού του Υπουργείου Δημοσίων Έργων (αργότερα ΥΧΟΠ)¹. Η συγκεκριμένη πολιτική, αν και εισήγαγε την ιδέα του συνυπολογισμού του συνόλου των οικισμών στον σχεδιασμό της οικιστικής πολιτικής, δεν εφαρμόστηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αργότερα, το έτος 1984, το Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ), εισήγαγε μία νέα πολιτική για το οικιστικό δίκτυο, βασιζόμενη στην θεωρία των κεντρικών τόπων, η οποία υπό την παραδοχή της παροχής υπηρεσιών στην ενδοχώρα τους ως τον βασικό ρόλο των πόλεων, προωθούσε την ιεράρχηση των οικισμών σε κατηγορίες ή επίπεδα, βάσει αφενός του είδους και του αριθμού των λειτουργιών και των εξυπηρετήσεων δημόσιας ή δημοσιοποιημένης κοινωνικής και διοικητικής υποδομής που διέθεταν και αφετέρου της ακτινοβολία τους (ευρύτερη περιοχή επιρροής). Η συγκεκριμένη πολιτική είναι και αυτή που ισχύει σήμερα στη χώρα μας, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο (Οικονόμου, 1996).

Ειδικότερα, ο βασικός στόχος που τέθηκε στο πλαίσιο της προαναφερόμενης πολιτικής για την οικιστική δομή της χώρας ήταν ο περιορισμός των ανισοτήτων ανάμεσα στον αστικό και στον επαρχιακό-αγροτικό χώρο, μέσω της εξασφάλισης για τα οικιστικά κέντρα του δεύτερου, υπηρεσιών ίσης ποιότητας με αυτές που συναντώνται στα αστικά κέντρα. Στην επιλογή δε των λειτουργιών με τις οποίες έπρεπε να εξοπλιστούν τα οικιστικά κέντρα, οι συνιστώσες που ελήφθησαν υπόψη ήταν: α) οι οικονομικές δραστηριότητες και οι δυνατότητες αξιοποίησης των τοπικών πόρων της ευρύτερης γεωγραφικής και πληθυσμιακής ενότητας, β) τα επιθυμητά πρότυπα κάθε λειτουργία σύμφωνα με

πληθυσμιακά και γεωγραφικά κριτήρια και η αντίστοιχη παραδεκτή χρονοαπόσταση, και γ) οι ελάχιστες (minimum) λειτουργίες (σε είδος και αριθμό) για κάθε επίπεδο οικισμών, βάσει των τότε υφιστάμενων δυνατοτήτων και αναγκών και αναλόγως των ιδιαιτεροτήτων της κάθε περιοχής (ΥΧΟΠ, 1984).

Υπό τη λογική αυτή, τα οικιστικά κέντρα ταξινομήθηκαν σε πέντε (5) επίπεδα, σε καθένα από τα οποία ομαδοποιούνταν εκείνες οι λειτουργίες, που ήταν δυνατόν να εξυπηρετηθούν (κυρίως από την άποψη του πληθυσμιακού μεγέθους) στο ίδιο επίπεδο. Οι λειτουργίες που καθορίστηκαν ανά επίπεδο οικιστικών κέντρων ήταν οι εξής:

Οικισμοί ή οικιστικά κέντρα 5ου επιπέδου (απλά χωριά): Μικρού πληθυσμιακού μεγέθους οικισμοί ή συνοικισμοί που έχουν βασικά κατοικία καθώς και οικισμοί πιο σύνθετοι που εξυπηρετούν μικρό αριθμό γειτονικών οικισμών λόγω μιας λειτουργίας (π.χ. βρεφικός σταθμός). Χωροθετούνται επιλεκτικά: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό Σχολείο, Βρεφικός σταθμός, Έδρα Πολεοδομικής Επιτροπής Γειτονιάς (ΠΕΓ), Γήπεδο ποδοσφαίρου και Γήπεδο μικτής χρήσης.

Οικιστικό κέντρο 4ου επιπέδου (κεφαλοχώρι): Εξυπηρετούμενος πληθυσμός 2.000-8.000 κάτοικοι περίπου (μέσος όρος 5.000 κάτοικοι). Πλέον των λειτουργιών της προηγούμενης κατηγορίας χωροθετούνται: Γυμνάσιο, Λύκειο, Περιφερειακό Ιατρείο, Βιβλιοθήκη - Κέντρου Νεότητας, Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, Ταχυδρομείο - Τηλεφωνείο - Τηλεγραφείο. Σε περίπτωση δε έδρας ΟΤΑ προβλέπεται και η δυνατότητα χωροθέτησης διοικητικών (δημοτικές υπηρεσίες, αστυνομικό τμήμα, πυροσβεστική υπηρεσία, γραφεία ΕΥΔΑΠ, ΔΕΗ) και οικονομικών (δημοτικές επιχειρήσεις, Υποκαταστήματα Τράπεζας) υπηρεσιών.

Οικιστικό κέντρο 3ου επιπέδου (κωμόπολη): Μέσος εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 20.000 κάτοικοι περίπου. Πλέον των εξυπηρετήσεων του προηγούμενου επιπέδου χωροθετούνται: Κέντρο Υγείας (προς αντικατάσταση του περιφερειακού ιατρείου), Συμβουλευτικοί Σταθμοί επιτόκων - βρεφών, Γεροντική στέγη - ΚΑΠΗ, Αθλητικός πυρήνας Α', Πνευματικό Κέντρο - Κέντρο Λαϊκής Επιμόρφωσης, Κινηματογράφος, Οικονομική Εφορία - Δημόσιο Ταμείο, Ειρηνοδικείο, Πταισματοδικείο, Υποθηκοφυλακείο, Αγρονομείο - Δασονομείο.

Οικιστικό κέντρο 2ου επιπέδου (νομαρχιακό κέντρο): Μέσος εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 80.000 κάτοικοι περίπου. Πλέον των εξυπηρετήσεων του προηγούμενου επιπέδου χωροθετούνται: Ειδικά σχολεία, ΤΕΙ, Νομαρχιακό Νοσοκομείο, Κέντρο βρεφών,

Μαθητικά Οικοτροφεία, Μαθητικές Εστίες, Γηριατρικές κλινικές, Κέντρα Προστασίας Αναπήρων, Θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων, Αθλητικός πυρήνας Β', Μουσείο, Θέατρο, Νομαρχιακές Υπηρεσίες - Υπουργείων και Δημόσιων Οργανισμών, Πρωτοδικείο, Πλημμελειοδικείο, Υποδ/νση Αστυνομίας - Τροχαίας - Αγορανομίας.

Οικιστικό κέντρο 1ου επιπέδου (περιφερειακό κέντρο): Μέσος εξυπηρετούμενος πληθυσμός 450.000 κάτοικοι περίπου. Πλέον των εξυπηρετήσεων του προηγούμενου επιπέδου χωροθετούνται: ΑΕΙ, Εργομετρικά κέντρα, Περιφερειακά νοσοκομεία, Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείων, Δημ. Οργανισμοί, Δημ. Επιχειρήσεις - Τράπεζες, Δ/νση Αστυνομία - Επιθ. Χωροφυλακής, Εφετείο. (ΥΧΟΠ, 1984).

Σύμφωνα με τα πέντε επίπεδα κατηγοριοποίησης, ορισμένοι οικισμοί ορίζονται σαν κέντρα κάποιου επιπέδου ανάλογα με το είδος, τον αριθμό και το φάσμα των λειτουργιών, εξυπηρετήσεων και υποδομών (δημόσιες, μη ιδιωτικού τομέα) που διαθέτουν.

Έτσι η χωροταξική οργάνωση του οικιστικού δικτύου της περιοχής μελέτης, που προβλεπόταν από τη μελέτη του Υ.Χ.Ο.Π. (1984) με τίτλο «Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης του Νομού Κοζάνης», καθόριζε την τέως κοινότητα Αναρράχης ως οικιστικό κέντρο 4ου επιπέδου και τις τέως κοινότητες Αρδάσσης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα ως οικιστικά κέντρα 5ου επιπέδου.

Σε αντίθεση, το χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας που συντάχθηκε από τη μελετητική ομάδα της «Θεώρημα Α.Ε.» το 2000, προβλέπει ότι οι οικισμοί 4ου επιπέδου είναι οι έδρες των νέων δήμων που δημιουργήθηκαν με την εφαρμογή του «σχεδίου Καποδίστριας», έτσι το νέο οικιστικό κέντρο 4ου επιπέδου της περιοχής μελέτης είναι το ΔΔ Εμπορίου, καθώς αποτελεί την έδρα του νέου Καποδιστριακού δήμου Μουρικίου. Τα υπόλοιπα ΔΔ Αναρράχης, Αρδάσσης, Μηλοχωρίου και Φούφα είναι οικιστικά κέντρα 5ου επιπέδου. Ο οικισμός 4^{ου} επιπέδου (Εμπόριο), εκτός από τις στοιχειώδεις υπηρεσίες που διαθέτει και σχετίζεται με τη λειτουργία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι οικισμός που δεν διαφοροποιείται ως προς το δυναμισμό απ' αυτούς που καλείται να εξυπηρετήσει (βλ. χάρτη 5).

Μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, προς τα οποία βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση για την κάλυψη αναγκών κυρίως όσον αφορά διάφορες υπηρεσίες (νοσοκομείο, Νομαρχία, Περιφέρεια, κλπ), αλλά και όσον αφορά την προμήθεια καταναλωτικών αγαθών, είναι η Πτολεμαΐδα (2ου επιπέδου) που απέχει 12 λεπτά από την έδρα του Δήμου,

η Κοζάνη (1ου επιπέδου) που απέχει 25 λεπτά και η μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης που απέχει 1 ώρα και 30 λεπτά.

Παράλληλα, τα παραπάνω αστικά κέντρα παρέχουν σημαντικούς οικονομικούς πόρους στην περιοχή, κυρίως λόγω του σημαντικού αριθμού των κατοίκων που έχουν μεταναστεύσει σ' αυτά, αλλά και γιατί σ' αυτά εντοπίζεται το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής ζήτησης για την περιοχή.

Στην περιοχή μελέτης ο κύριος τρόπος πρόσβασης και μετακίνησης για την πόλη της Πτολεμαΐδας, είναι η επαρχιακή οδός 36. Κύριο μέσο μεταφοράς αποτελεί το αυτοκίνητο και το λεωφορείο, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων και των πρώτων υλών διακινείται με φορτηγά αυτοκίνητα. Οι κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται από τα τοπικά ΚΤΕΑΛ Πτολεμαΐδας, με τοπικά δρομολόγια που καλύπτουν όλους τους οικισμούς ανά μία ώρα.

Νέα πνοή και μείωση των χρονοαποστάσεων (αναφέρθηκαν παραπάνω) δόθηκε στην περιοχή με την ολοκλήρωση του τμήματος Κοζάνης-Πτολεμαΐδας του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού «Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη», καθώς και με την ολοκλήρωση του τμήματος Πολύμυλος-Βέροια (διάβαση Καστανιάς) 26 χλμ της Εγνατίας οδού.

4.2 Εξέλιξη οικιστικού συστήματος και διοικητικής δομής

Ανέκαθεν, ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια στην άσκηση αποτελεσματικής περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα αποτελούσε ο κατακερματισμός της χώρας σε ένα μεγάλο αριθμό Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) μικρού, στις περισσότερες περιπτώσεις, πληθυσμιακού μεγέθους. Η συνειδητοποίηση του προαναφερόμενου προβλήματος είχε σαν αποτέλεσμα την ψήφιση μιας σειράς Νόμων, που αποσκοπούσαν στην συνένωση των ΟΤΑ μέσω της παροχής διάφορων κινήτρων, αρχικά σε εθελοντική βάση και στη συνέχεια αναγκαστικά, λόγω της μερικής μόνο επιτυχίας των πρώτων. Η ανάγκη δε, της δραστηριοποίησης της Πολιτείας προς την κατεύθυνση αυτή ενισχύθηκε και από την αναγνώριση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που αποτελεί τον πολιτικό εκφραστή των τοπικών κοινωνιών, ως τον κατ' εξοχήν υπεύθυνο φορέα για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση της τοπικής ανάπτυξης, η οποία είναι προφανές ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά υπό ορισμένες μόνο προϋποθέσεις, όπως π.χ. κατάλληλου μεγέθους πληθυσμιακό δυναμικό, εκτατική επάρκεια κ.α.

Ειδικότερα, μέχρι σήμερα έχει επιχειρηθεί η συνένωση των Δήμων και των Κοινοτήτων της χώρας με τέσσερις Νόμους και μία πρόταση:

■ ΥΧΟΠ "Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης. Οικιστική δομή. Σχεδιασμός ανοικτών πόλεων"

Ο σχηματισμός των ανοικτών πόλεων στον αγροτικό χώρο συνέστησε το αποτέλεσμα της καινοτομίας, για την εποχή, χωροταξικής αντίληψης για το σχεδιασμό του οικιστικού δικτύου της χώρας, σύμφωνα με την οποία η διάσπαρτη μορφή του οικιστικού ιστού δεν αφαιρεί τίποτα από την οργανικότητα και τη λειτουργικότητα του οικιστικού συστήματος. Έτσι, τα χωριά - δορυφόροι του αγροτικού χώρου θα μπορούσαν να αντιμετωπίζονται σαν προάστια, υπό την προϋπόθεση όμως ότι με βάση πάντα το τοπικό αναπτυξιακό μοντέλο θα σχεδιαστεί και θα οργανωθεί σωστά η υποδομή για τη σύνδεση των οικισμών μεταξύ τους αλλά και με τον πυρήνα (ΥΧΟΠ, 1984).

Ειδικότερα, οι "ανοικτές πόλεις" αποτελούσαν τοπικά οικιστικά συστήματα, που αναπτυσσόταν γύρω από κάποιο πυρήνα πληθυσμιακού μεγέθους κάτω των 10.000 κατοίκων και επιπέδου 4ου και άνω, και χαρακτηριζόταν από μεγάλο βαθμό διασποράς. Η ομαδοποίηση των οικισμών στις εν λόγω ενότητες γινόταν έτσι ώστε να συγκεντρώνεται κατ' αρχήν ένας πληθυσμός της τάξης των 5.000 κατοίκων (Οικονόμου, 1996, "ΥΧΟΠ, 1984).

Στην περιοχή μελέτης, η Αναρράχη αποτελούσε οικιστικό κέντρο 4ου βαθμού και περιελάμβανε τους οικισμούς : Βλάστη, Γαλάτεια, Δροσερό, Εμπόριο, Μηλοχώρι, Φούφα., Ολυμπιάδα. Η Άρδασσα υπάγονταν στο οικιστικό κέντρο της Πτολεμαΐδας.

■ Ν. 1416/1984 (ΦΕΚ 18Α/21-02-1984) "Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης"

Με τον Ν. 1416/1984 θεσμοθετήθηκαν ειδικά κίνητρα για την παρότρυνση της ανάπτυξης εθελοντικής συνεργασίας μεταξύ γειτονικών κοινοτήτων στη βάση μιας προκαθορισμένης ενιαίας χωρικής μονάδας, την «Γεωγραφική Ενότητα». Για τις συγκεκριμένες χωρικές ενότητες, αν και ορίστηκε ότι έπρεπε να οριοθετηθούν βάσει των οικιστικών ενότητων του Ν. 1416/1984, ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις παρατηρήθηκαν σημαντικές αποκλίσεις. Με τον τρόπο αυτό, η περιφερειακή πολιτική που προσπάθησε να εισαγάγει το ΥΧΟΠ διαφοροποιήθηκε, και ουσιαστικά ανατράπηκε, όπως θα διαπιστωθεί και στις επόμενες

παραγράφους, με τις διάφορες μεταγενέστερες διοικητικές μεταρρυθμίσεις που επιχείρησε το ΥΠΕΣΔΔΑ.

Στην περίπτωση που αναπτυσσόταν μία εθελοντική συνεργασία μεταξύ κοινοτήτων και αναλόγως και του αριθμού τους καθώς και του συνολικού τους πληθυσμού, ο φορέας που συστήνόταν ονομαζόταν Αναπτυξιακός Σύνδεσμος. Γενικά, στόχος του συγκεκριμένου θεσμού ήταν οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι, μέσα από την εμπειρία της συνεργασίας, να αποτελέσουν τον «πρόδρομο» της συνένωσης των κοινοτήτων.

Στην περιοχή μελέτης, βάσει του Ν.1416/1984, η γεωγραφική ενότητα που συστήθηκε και αφορούσε την περιοχή παρέμεινε ίδια με την οικιστική ενότητα της Αναρράχης.

■Ν.1622/1986 (ΦΕΚ92Λ/14-07-1986)"Τοπική αυτοδιοίκηση-περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικός Προγραμματισμός"

Με τον Ν. 1622/1986 θεσμοθετήθηκαν πιο ισχυρά κίνητρα για την παρότρυνση της ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ γειτονικών κοινοτήτων, η οποία ορίστηκε ότι μπορεί να γίνει μόνο στα πλαίσια προκαθορισμένων ενιαίων χωρικών μονάδων, τις «Γεωγραφικές Περιοχές». Οι γεωγραφικές περιοχές, αν και βάσει του Νόμου με τον οποίο εισήχθησαν, έπρεπε να αποτελούν ακέραιο υποπολλαπλάσιο των γεωγραφικών ενοτήτων του Ν. 1416/1984, κατέληξαν τελικά να διαμορφώνονται τυχαία σε σχέση με τις προηγούμενες, εφόσον ανά την Επικράτεια παρατηρήθηκαν διάφορες αλληλεπικαλύψεις.

Επιπλέον, για την διευκόλυνση της συνένωσης των κοινοτήτων ορίστηκε ότι κάθε νέος ΟΤΑ, που θα δημιουργούνταν, θα ονομαζόταν Δήμος, ανεξαρτήτως του αριθμού των κοινοτήτων που περιελάμβανε καθώς και του συνολικού του πληθυσμού.

Στην περιοχή μελέτης, βάσει του Ν. 1622/1986, συγκροτήθηκε η 9η Γεωγραφική Περιοχή που περιελάμβανε τις Κοινότητες Αναρράχης, Βλάστης, Γαλάτειας, Δροσερού, Εμπορίου, Μηλοχωρίου, Ολυμπιάδας και Φούφα.. Η Άρδασσα ανήκε στην 7η Γεωγραφική Περιοχή.

■"Ν.2218/1994 (ΦΕΚ90Α/13-06-1994) Ίδρυση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις"

Με τον Ν. 2218/1994 καθιερώθηκε η αναγκαστική συνεργασία των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας υπό την μορφή των Συμβουλίων Περιοχής. Χωρικό επίπεδο των συνενώσεων αποτελούσε η «Εδαφική Περιφέρεια», για την οποία ορίστηκε ότι έπρεπε να οριοθετείται βάσει των Γεωγραφικών Ενοτήτων του Ν. 1416/1984.

Στην περιοχή μελέτης, βάσει του Ν. 2218/1994, συγκροτήθηκε το Συμβούλιο Περιοχής της 9ης Εδαφικής Περιφέρειας με έδρα το Εμπόριο και περιελάμβανε τις Κοινότητες Αναρράχης, Βλάστης, Γαλάτειας, Δροσερού, Εμπορίου, Μηλοχωρίου, Ολυμπιάδας και Φούφα. Η Άρδασσα εντάχθηκε στο Συμβούλιο Περιοχής της 7ης Εδαφικής Περιφέρειας με έδρα την Πτολεμαΐδα.

■ Ν.2539/1997 (ΦΕΚ 224Α/04-12-1997)"Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης"

Με την ψήφιση του Ν. 2539/1997 το Κράτος προχώρησε στην αποφασιστική ενέργεια της ανασυγκρότησης της τοπικής αυτοδιοίκησης και της ανασύνταξης της "διοικητικής γεωγραφίας" της χώρας, μέσω της ίδρυσης νέων, ισχυρών, βιώσιμων και λειτουργικών Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΥΠΕΣΔΔΑ, 1998). Ο καθορισμός των ορίων των εδαφικών περιφερειών των νέων ΟΤΑ βασίστηκε στις γεωγραφικές περιοχές του Ν. 1622/1986, των οποίων το μέγεθος θεωρήθηκε ότι αποτελούσε την επιθυμητή χωρική κλίμακα, και επιπλέον απεδείχθη ότι εξασφάλιζε την επίτευξη κλίματος κοινωνικής και πολιτικής συναίνεσης.

Στην περιοχή μελέτης, βάσει του Ν. 2539/1997, συστάθηκε ο νέος Καποδιστριακός Δήμος Μουρικίου με έδρα το ΔΔ Εμπορίου που περιελάμβανε τα ΔΔ Αναρράχης, Αρδάσσης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα.

Σε ότι αφορά τη διοικητική διάρθρωση που συγκροτήθηκε από τους οικισμούς, μετά τις συνενώσεις (πρόγραμμα "Καποδίστριας") σε νέους δήμους, κρίνεται πως δεν παρουσιάζει σοβαρές αδυναμίες, η δε λειτουργικότητα της θα κριθεί από την αποτελεσματικότητα και τη δυναμική των νέων Ο.Τ.Α. Δεν αποκλείεται ωστόσο στο μέλλον να απαιτηθούν μικρές αναδιαρθρώσεις στη διάρθρωση των Δήμων.

4.3 Χρήσεις γης

Στον πίνακα 4.1 που ακολουθεί παρουσιάζονται, ανά ΔΔ και συνολικά για τον δήμο Μουρικίου και τον νομό Κοζάνης, οι χρήσεις γης με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, κατά την απογραφή του 1991.

Σύμφωνα με τον πίνακα, η έκταση της περιοχής μελέτης είναι 112.058 στρέμματα, ποσοστό 3,19% της συνολικής έκτασης του νομού Κοζάνης. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο τμήμα καταλαμβάνουν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροναπαύσεις ήτοι

42,6 χιλιάδες στρέμματα και ακολουθούν κατά σειρά οι δημοτικοί βοσκότοποι (32.700 στρέμματα), οι δασοσκεπείς εκτάσεις (24.700 στρέμματα), οι οικισμοί (4.800 στρέμματα), οι ιδιωτικοί βοσκότοποι (3.300 στρέμματα), οι λοιπές εκτάσεις (3.200 στρέμματα) και τέλος οι καλυπτόμενες από νερά εκτάσεις (1.100 στρέμματα).

Πίνακας 4.1: Χρήσεις γης κατά βασικές κατηγορίες (σε χιλιάδες στρέμματα)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μορφολογία εδάφους	Σύνολο εκτάσεων	Καλλιεργούμενες εκτάσεις & αγροαπαύσεις	Βοσκότοποι		Δάση	Εκτάσεις καλυπτόμενες από νερά	Εκτάσεις οικισμών	Άλλες εκτάσεις
				Δημοτικοί	Ιδιωτικοί & άλλοι				
Δ.Δ.Αναρράχης	Η	30,4	14,7	3	0,8	6,9	0	2,3	2,8
Δ.Δ.Αρδάσσης	Η	37,6	13,2	19,1	2,5	1,6	0,5	0,7	0
Δ.Δ.Εμπορίου	Ο	15	2,7	0,2	0	11,2	0,2	0,7	0,1
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	Ο	13,1	3,4	5,2	0	4	0,3	0,3	0
Δ.Δ.Φούφα	Η	16	8,6	5,2	0	1	0,1	0,8	0,3
Σύνολο Δήμου Μουρικίου		112,1	42,6	32,7	3,3	24,7	1,1	4,8	3,2

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991

Συγκρίνοντας τα ΔΔ μεταξύ τους διαπιστώνουμε ότι τα ΔΔ της Αρδάσσης και της Αναρράχης κατέχουν την μεγαλύτερη έκταση του δήμου, σε ποσοστό 60,67%. Συγκεκριμένα το ΔΔ Αρδάσσης έχει τους μεγαλύτερους δημοτικούς βοσκότοπους (50,80% της έκτασής του) καθώς και την δεύτερη μεγαλύτερη καλλιεργούμενη έκταση και αγροαπαύση. Το ΔΔ Αναρράχης κατέχει την μεγαλύτερη καλλιεργούμενη έκταση και αγροαπαύση, την μεγαλύτερη έκταση οικισμού, την δεύτερη μεγαλύτερη δασική έκταση, ενώ δεν υπάρχει έκταση καλυπτόμενη από νερά. Το ΔΔ Εμπορίου έχει την μεγαλύτερη δασική έκταση, η οποία είναι το 74,67% της συνολικής του έκτασης. Το ΔΔ Μηλοχωρίου μπορεί να έχει την τρίτη κατά σειρά μεγαλύτερη δασική έκταση στο σύνολο του δήμου, αποτελεί όμως την μεγαλύτερη έκταση του ΔΔ του, με ποσοστό συμμετοχής 30% περίπου. Τέλος η μισή έκταση (53,75%) του ΔΔ Φούφα είναι καλλιεργούμενη και αγροαπαύση, ενώ οι δημοτικοί βοσκότοποι καταλαμβάνουν το 32,5% της συνολικής του έκτασης (βλ. χάρτη 6).

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

■ Όρια Νομών

▬ Όρια Δήμων

▬ Όρια Δημ. Διαμερισμάτων

Οδικό Δίκτυο

- Κάθετος άξονας
- Δευτερεύον εθνικό
- Πρωτεύον επαρχιακό
- Δευτερεύον επαρχιακό
- Κοινοτικό - Δημοτικό
- Αγροτικό
- Δασικό

Χρήσεις γης

- Άγρια
- Εγκαταλελειμμένοι αγροί
- Γεωργικές καλλιέργειες
- Βοσκότοποι
- Θαμνολήβαδα
- Μικρής Θαμνολήβαδα
- Δασοκαλλιέργειες εκτάσεις
- Μικρής Δασοκαλλιέργειες εκτ.
- Υδρογραφικό Δίκτυο
- Οικόσμησι

ΧΑΡΤΗΣ
6
Νο

ΤΙΤΛΟΣ
Χρήσεις Γης Δήμου Μουρικίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Από τον Αγροτικό Χώρο
στον Πολυεπιχειρησιακό Υπαιθρο Χώρο**

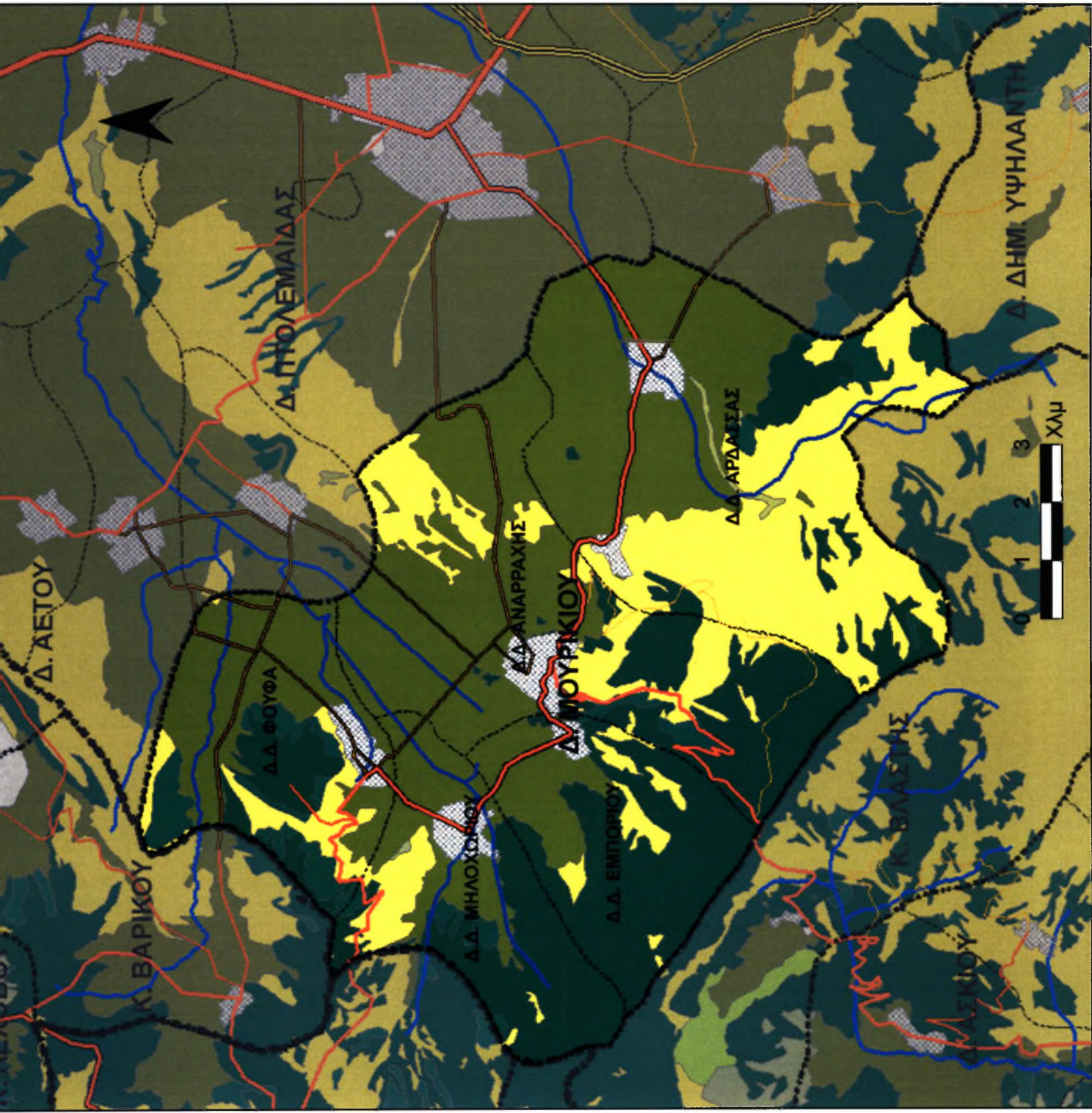
Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΖΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΕΧΝΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

4.4 Χαρακτηριστικά οικισμών

Ο δήμος Μουρικίου περιλαμβάνει τα εξής πέντε δημοτικά διαμερίσματα : Αρδάσσης, Αναρράχης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ο συνολικός αριθμός κατοικιών του δήμου ανέρχεται στις 1881, από τις οποίες οι 467 είναι κενές (24,82%).

Όσον αφορά τη δόμηση της περιοχής μελέτης, αυτή περιορίζεται στην ύπαρξη των μικρών σχετικά οικισμών. Οι οικισμοί του δήμου Μουρικίου είναι προϋφιστάμενοι του 1923 και δεν έχουν εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή έχουν διανομές της διεύθυνσης Γεωργίας, όπου ορίζονται ρυμοτομικές γραμμές και ΟΤ. Στους οικισμούς της Αρδάσσης και της Κρυόβρυσης η διανομή καλύπτει όλη την επιφάνεια των οικισμών, ενώ στα ΔΔ Αναρράχης και Μηλοχωρίου τμήματα τους.

Οι όροι και περιορισμοί δόμησης για τους οικισμούς της περιοχής καθώς και τα όριά τους καθορίζονται από το Π.Δ. 24/31-5-85/ΦΕΚ 181 Δ' «όροι δόμησης οικισμών κάτω των 2.000 κατοίκων» και με τις αποφάσεις του Νομάρχη Κοζάνης, για τους οικισμούς του Ν. Κοζάνης, (441/21.11.86, 243/15.9.87, 463/9-12-1986, 257/8-10-1987, 441/21-11-1986). Η εκτός σχεδίου δόμηση καθορίζεται από το Π.Δ. 24/31-5-85/ΦΕΚ 270 Δ' «δόμηση εκτός σχεδίου».

Στην περιοχή μελέτης δεν έχουν ακόμα καθοριστεί Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), ενώ δεν διαθέτει Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ). Επίσης δεν έχουν καθοριστεί βιομηχανικές ή βιοτεχνικές ζώνες, ούτε χωροθετημένες χρήσεις γης, τόσο για το οικιστικό περιβάλλον όσο και για τις υπόλοιπες χρήσεις και εκμεταλλεύσεις.

Νέες οικοδομικές άδειες δόθηκαν στην περιοχή κυρίως μετά το 1995 λόγω του καταστροφικού σεισμού που έπληξε μεγάλο μέρος των κατοικιών. Σχετικά με την αυθαίρετη δόμηση δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία.

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

5.1 Δημογραφικές τάσεις

5.1.1 Αριθμός κατοίκων και εξέλιξη του πληθυσμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή πληθυσμού του 2001, έχει μόνιμο πληθυσμό 4.744 και πραγματικό πληθυσμό 4.896. Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου αντιστοιχεί στο 3,08% του Νομού Κοζάνης (153.939), και ο πραγματικός πληθυσμός του Δήμου αντιστοιχεί στο 3,15% του Νομού (155.324).

Πίνακας 5.1: Μόνιμος και Πραγματικός Πληθυσμός 2001 ανα ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μόνιμος Πληθυσμός 2001	Πραγματικός Πληθυσμός 2001
Δ.Δ. Αναρράχης	1.113	1.150
Δ.Δ. Αρδάσσης	1.111	1.143
Δ.Δ. Εμπορίου	1.012	1.003
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	724	743
Δ.Δ. Φούφα	784	857
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	4.744	4.896

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001

Πίνακας 5.2: Λόγοι Μόνιμου / Πραγματικού πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	1940	1991	2001
Δ.Δ. Αναρράχης	1,001	0,971	0,968
Δ.Δ. Αρδάσσης	1	0,970	0,972
Δ.Δ. Εμπορίου	1,025	0,952	1,009
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	1,018	0,975	0,974
Δ.Δ. Φούφα	1,005	0,969	0,915
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	1,008	0,968	0,969

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

Από τον πίνακα 5.2 όπως παρατηρούμε οι λόγοι Μόνιμου / Πραγματικού πληθυσμού είναι πολύ κόντα στη μονάδα και στις τρεις χρονολογίες, γεγονός που σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ μόνιμου και πραγματικού πληθυσμού είναι ασήμαντη, έτσι μας επιτρέπει όπου δεν υπάρχουν στοιχεία μόνιμου πληθυσμού, να χρησιμοποιηθούν του πραγματικού.

Επίσης παρατηρείται ότι το 1940 ο λόγος Μόνιμου / Πραγματικού πληθυσμού είναι μεγαλύτερος της μονάδας, ενώ στις απογραφές '91 και '01 είναι μικρότερος. Αυτό το στοιχείο μας δείχνει το φαινόμενο της αστικοποίησης καθώς και της απογραφής των αστών στον τόπο καταγωγής τους, είτε για διεκδίκηση κρατικών κονδυλίων είτε για εκλογή των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

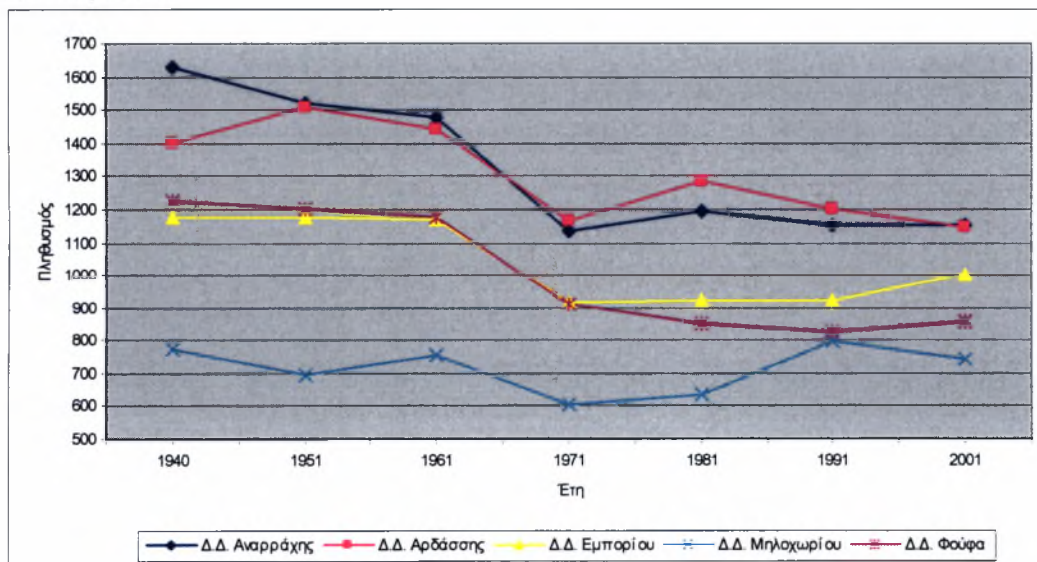
Στους πίνακες 5.3,5.4,5.5 και στο σχήμα 5.1 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη, η ποσοστιαία μεταβολή και η πραγματική μεταβολή πραγματικού Πληθυσμού 1940 -2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Πίνακας 5.3: Διαχρονική εξέλιξη Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Πληθυσμός 1940	Πληθυσμός 1951	Πληθυσμός 1961	Πληθυσμός 1971	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001
Δ.Δ. Αναρράχης	1628	1519	1478	1131	1192	1151	1150
Δ.Δ. Αρδάσσης	1398	1507	1443	1165	1284	1201	1143
Δ.Δ. Εμπορίου	1177	1173	1169	917	924	922	1003
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	774	695	756	600	632	796	743
Δ.Δ. Φούφα	1225	1197	1174	911	850	827	857
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	6202	6091	6020	4724	4882	4897	4896

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σχήμα 5.1: Διαχρονική εξέλιξη Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 5.4: Ποσοστιαία μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεταβολή '40-'51	Μεταβολή '51-'61	Μεταβολή '61-'71	Μεταβολή '71-'81	Μεταβολή '81-'91	Μεταβολή '91-'01	Μεταβολή '40-'01
Δ.Δ. Αναρράχης	-7,18	-2,77	-30,68	5,12	-3,56	-0,09	-41,57
Δ.Δ. Αρδάσσης	7,23	-4,44	-23,86	9,27	-6,91	-5,07	-22,31
Δ.Δ. Εμπορίου	-0,34	-0,34	-27,48	0,76	-0,22	8,08	-17,35
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	-11,37	8,07	-26,00	5,06	20,60	-7,13	-4,17
Δ.Δ. Φούφα	-2,34	-1,96	-28,87	-7,18	-2,78	3,50	-42,94
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	-1,82	-1,18	-27,43	3,24	0,31	-0,02	-26,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.5: Πραγματική μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεταβολή 40-51	Μεταβολή 51-61	Μεταβολή 61-71	Μεταβολή 71-81	Μεταβολή 81-91	Μεταβολή 91-01	Μεταβολή 40-01
Δ.Δ. Αναρράχης	-109	-41	-347	61	-41	-1	-478
Δ.Δ. Αρδάσσης	109	-64	-278	119	-83	-58	-255
Δ.Δ. Εμπορίου	-4	-4	-252	7	-2	81	-174
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	-79	61	-156	32	164	-53	-31
Δ.Δ. Φούφα	-28	-23	-263	-61	-23	30	-368
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	-111	-71	-1296	158	15	-1	-1306

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Παρατηρώντας τους παραπάνω πίνακες 5.3,5.4,5.5 και το διάγραμμα 5.1 η περίοδος 1940–2001, σύμφωνα με εξέλιξη του πληθυσμού, ομαδοποιείται σε τέσσερις υποπεριόδους οι οποίες είναι οι εξής:

1940-1961: Παρατηρείται μικρή μείωση στο συνολικό πληθυσμό του Δήμου (-1,82% το '40-'51 και -1,18% το '51-'61). Σε επίπεδο ΔΔ η κατάσταση διαφοροποιείται όπου τα ΔΔ Αναράχης και Μηλοχωρίου εμφανίζουν μείωση, ενώ το ΔΔ Αρδάσσης αυξάνει τον πληθυσμό του.

1961-1971: Το μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας 1961-1971 που επηρέασε ολόκληρη τη χώρα, εμφανίστηκε και στο Δήμο Μουρικίου, έτσι ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου Μουρικίου παρουσίασε μεγάλη μείωση της τάξης του 27,43%.

1971-1981: Παρατηρείται αύξηση του συνολικού πληθυσμού κατά 3,24%. Ο πληθυσμός του ΔΔ Φούφα μειώνεται κατά 7,18% και της του ΔΔ Αρδάσσης αυξάνεται κατά 9,27%

1981-2001: Την εικοσαετία αυτή, ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου παρουσιάζει σταθερότητα. Η κατάσταση σε επίπεδο ΔΔ παρουσιάζει σημαντικές αυξομειώσεις. Χαρακτηριστικές αυξήσεις κατά τις δεκαετίες '81-'91 και '91-'01 εμφανίζουν τα ΔΔ

Μηλοχωρίου (20,60%) και Εμπορίου (8,08%) αντίστοιχα. Ενώ στα υπόλοιπα ΔΔ του Δήμου ο πληθυσμός τους μειώθηκε και στις δύο δεκαετίες.

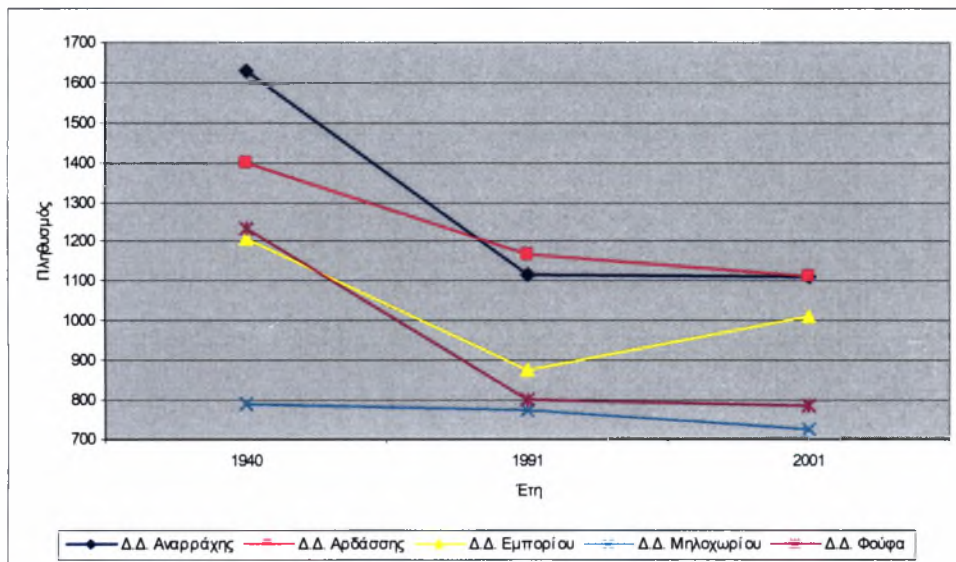
Παρακάτω στους πίνακες 5.6,5.7 και στο διάγραμμα 5.2 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη, η ποσοστιαία μεταβολή και η πραγματική μεταβολή μόνιμου πληθυσμού 1940, 1991, 2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου.

Πίνακας 5.6: Εξέλιξη και ποσοστιαία μεταβολή Μόνιμου Πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Πληθυσμός 1940	Πληθυσμός 1991	Πληθυσμός 2001	Μεταβολή '40-'91	Μεταβολή '91-'01	Μεταβολή '40-'01
Δ.Δ. Αναρράχης	1.630	1.118	1.113	-45,80	-0,45	-46,45
Δ.Δ. Αρδάσσης	1.398	1.165	1.111	-20,00	-4,86	-25,83
Δ.Δ. Εμπορίου	1.207	878	1.012	-37,47	13,24	-19,27
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	788	776	724	-1,55	-7,18	-8,84
Δ.Δ. Φούφα	1.231	801	784	-53,68	-2,17	-57,02
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	6254	4738	4744	-32,00	0,13	-31,83

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Σχήμα 5.2: Διαχρονική εξέλιξη Μόνιμου Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 5.7: Πραγματική μεταβολή Μόνιμου Πληθυσμού 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεταβολή '40-'91	Μεταβολή '91-'01	Μεταβολή '40-'01
Δ.Δ. Αναρράχης	-512	-5	-517
Δ.Δ. Αρδάσσης	-233	-54	-287
Δ.Δ. Εμπορίου	-329	134	-195
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	-12	-52	-64
Δ.Δ. Φούφα	-430	-17	-447
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	-1516	6	-1510

Πηγή: ΕΣΥΕ, *Ιδία επεξεργασία*

Επειδή οι λόγοι Μόνιμου / Πραγματικού πληθυσμού είναι πολύ κόντα στη μονάδα, η διαφορά μόνιμου και πραγματικού πληθυσμού είναι ασήμαντη, έτσι τα σχόλια είναι κοινά με αυτά που παρουσιάζονται στους πίνακες 5.3,5.4,5.5 και στο διάγραμμα 5.1.

Η μέση σχετική ετήσια μεταβολή ενός πληθυσμού (r) (ή μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής) δίνει το ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού σε μια χρονική περίοδο, προσφερόμενη ιδιαίτερα στις συγκρίσεις ανάμεσα σε δύο χρονικές περιόδους ή ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς πληθυσμούς. Δίδεται από την ακόλουθη σχέση,

$$P_{t+n} = P_t(1+r)^n$$

όπου P_t είναι ο πληθυσμός σε μια δεδομένη στιγμή t , n είναι ο αριθμός των χρονικών περιόδων –ετών- που πέρασαν, P_{t+n} είναι ο πληθυσμός στο τέλος των ετών που παρήλθαν και r είναι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής χρησιμοποιείται για να διευκολύνει την αντίληψη του ερευνητή ως προς την ένταση της εξέλιξης του πληθυσμού μέσω του χρόνου που χρειάζεται ο πληθυσμός αυτός για να διπλασιαστεί. Ο χρόνος αυτός υπολογίζεται εύκολα για τις διάφορες τιμές του r αν θέσουμε ως άγνωστο το χρόνο n ως εξής (βλ. Παράρτημα σχημάτων:πίνακας 1, σχήμα 10) (Κοτζαμάνης & Ανδρουλάκη,2001)

$$2P_t = P_t(1+r)^n$$

Πίνακας 5.8: Ετήσιος ρυθμός μεταβολής (r%) Πραγματικού Πληθυσμού 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	40-'51	51-'61	61-'71	71-'81	81-'91	91-'01
Δ.Δ. Αναρράχης	-6,91	-2,73	-26,40	5,27	-3,49	-0,09
Δ.Δ. Αρδάσσης	7,54	-4,33	-21,17	9,77	-6,66	-4,94
Δ.Δ. Εμπορίου	-0,34	-0,34	-23,99	0,76	-0,22	8,46
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	-10,71	8,45	-22,85	5,21	23,34	-6,87
Δ.Δ. Φούφα	-2,31	-1,94	-25,04	-6,91	-2,74	3,57
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	-1,80	-1,17	-23,95	3,30	0,31	-0,02

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Από τον πίνακα 5.8 παρατηρούμε ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής κατά τη δεκαετία '61-'71 ήταν -23,95, γεγονός που μας προσδίδει ότι αν συνεχίζονταν αυτή η κατάσταση σύμφωνα με τον πίνακα 1 του παραρτήματος, ο πληθυσμός του Δήμου θα υπόδιπλασιαζόταν σε περίπου 30 έτη.

Επίσης αν κατά τη δεκαετία '71-'81 που ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής ήταν 3,30 συνεχίζονταν αυτή η κατάσταση, ο πληθυσμός του Δήμου θα διπλασιαζόταν σε περίπου 220 έτη.

5.1.2 Πληθυσμιακή πυκνότητα

Η πληθυσμιακή πυκνότητα ανά ΔΔ στο Δήμο Μουρικίου (αριθμός κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) παρουσιάζεται στους πίνακες 5.9 και 5.10.

Πίνακας 5.9: Πυκνότητες Πραγματικού Πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ) 1940-2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Πυκνότητα 1940	Πυκνότητα 1951	Πυκνότητα 1961	Πυκνότητα 1971	Πυκνότητα 1981	Πυκνότητα 1991	Πυκνότητα 2001
Δ.Δ. Αναρράχης	53,47	49,89	48,54	37,15	39,15	37,80	37,77
Δ.Δ. Αρδάσσης	37,20	40,10	38,40	31,00	34,17	31,96	30,41
Δ.Δ. Εμπορίου	78,72	78,45	78,18	61,33	61,80	61,66	67,08
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	59,21	53,17	57,83	45,90	48,35	60,89	56,84
Δ.Δ. Φούφα	76,53	74,78	73,35	56,92	53,11	51,67	53,54
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	55,35	54,36	53,72	42,16	43,57	43,70	43,69

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.10: Πυκνότητες Μόνιμου Πληθυσμού (άτομα/τ.χλμ) 1940,1991,2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Πυκνότητα 1940	Πυκνότητα 1991	Πυκνότητα 2001
Δ.Δ. Αναρράχης	53,54	36,72	36,56
Δ.Δ. Αρδάσσης	37,20	31,00	29,56
Δ.Δ. Εμπορίου	80,72	58,72	67,68
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	60,28	59,36	55,39
Δ.Δ. Φούφα	76,91	50,04	48,98
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	55,81	42,28	42,34

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Από τους πίνακες 5.9 και 5.10 παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο '40-'61 η πληθυσμιακή πυκνότητα κυμαίνονταν περίπου στα 54-55 άτομα/τ.χλμ ενώ κατά τη περίοδο '71-'01 μειώθηκε κατά περίπου 12 μονάδες και κυμαίνονταν στα 42-43 άτομα/τ.χλμ

Η πληθυσμιακή πυκνότητα του Δ. Μουρικίου είναι στα ίδια επίπεδα με αυτά του Νομού Κοζάνης αφού κατά το 1981 είχε 41,24, το 1991 42,67 και το 2001 ήταν 44,21.άτομα/τ.χλμ

5.1.3 Ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού

Η ηλικιακή διάρθρωση αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό της δομής του πληθυσμού, ενώ παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάλυση των στοιχείων του πληθυσμιακού δυναμικού.

Η κατανομή του πληθυσμού σε τρεις ομάδες: παιδικό (0-14 ετών), ενεργό (15-64 ετών) και γεροντικό (65 ετών και άνω), επιτρέπει τον υπολογισμό δημογραφικών δεικτών, που αποτελούν βασικά στοιχεία στην ανάλυση και περιγραφή της δημογραφικής κατάστασης μιας περιοχής. Οι βασικοί δημογραφικοί αυτοί δείκτες είναι ο δείκτης νεανικότητας, ο δείκτης γήρανσης, ο δείκτης ενεργού πληθυσμού και ο δείκτης εξάρτησης.

Ο δείκτης Νεανικότητας φανερώνει τη σχέση μεταξύ του παιδικού πληθυσμού και του συνολικού πληθυσμού. Υποδηλώνει δε τον αριθμό των ατόμων του παιδικού πληθυσμού που αντιστοιχούν σε 100 άτομα του συνολικού πληθυσμού. Αυτό σημαίνει όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης τόσο νεαρότερος είναι ο πληθυσμός και αντίστροφα.

Ο δείκτης υπολογίζεται ως εξής: $[P(0-14)/P]*100$

Όπου P(0-14) :ο πληθυσμός κάτω των 15 ετών

P : ο συνολικός πληθυσμός

Ο δείκτης Γήρανσης του πληθυσμού μιας περιοχής αποσαφηνίζει το επίπεδο γήρανσης του πληθυσμού της. Ουσιαστικά, αντιπροσωπεύει το γεροντικό πληθυσμό, άνω των 65ετών ετών, σε σχέση με τον παιδικό πληθυσμό, 0-14 ετών. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης γήρανσης, τόσο υψηλότερο είναι το επίπεδο γήρανσης μιας περιοχής. Ο δείκτης γήρανσης, αν και αποτελεί έναν σημαντικό δημογραφικό δείκτη, αδυνατεί να περιγράψει τη μελλοντική πληθυσμιακή δομή μιας περιοχής.

Ο δείκτης υπολογίζεται ως εξής: $[P(\geq 65) / P(0-14)] * 100$

Όπου $P(\geq 65)$: ο πληθυσμός άνω των 65 ετών

$P(0-14)$: ο πληθυσμός κάτω των 15 ετών

Ο δείκτης Ενεργού πληθυσμού ως προς τον συνολικό πληθυσμό αποτελεί το σύνολο του ενεργού πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία εργασίας (15-64 ετών)

Ο δείκτης υπολογίζεται ως εξής: $[P(15-64) / P] * 100$

Όπου $P(15-64)$: ο πληθυσμός από 15 έως 64 ετών

P : ο συνολικός πληθυσμός

Ο δείκτης Εξάρτησης δείχνει το μέγεθος του πληθυσμού που συντηρούνται από τις άλλες ηλικιακές κατηγορίες και επομένως δεν είναι, σύμφωνα με το εργατικό δίκαιο, σε θέση να εργαστούν. Αντιστοιχεί δε σε 100 άτομα του ενεργού πληθυσμού. Φανερώνει δηλαδή το ειδικό βάρος του ενεργού πληθυσμού σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο είναι μεγαλύτερο το βάρος που φέρνει ο ενεργός πληθυσμός και αντίστροφα.

Ο δείκτης υπολογίζεται ως εξής: $[(P(0-14) + P(\geq 65)) / P(15-64)] * 100$

Όπου $P(0-14)$: ο πληθυσμός κάτω των 15 ετών

$P(15-64)$: ο πληθυσμός από 15 έως 64 ετών

$P(\geq 65)$: ο πληθυσμός άνω των 65 ετών

Με βάση τα παραπάνω, μείωση του δείκτη εξάρτησης σημαίνει μικρότερος αριθμός συντηρούμενων ατόμων ανά 100 άτομα σε παραγωγική ηλικία. Επομένως, ο χαμηλός δείκτης εξάρτησης αποτελεί ικανοποιητική ένδειξη, όσον αφορά την αναπτυξιακή δυναμική ενός χωρικού συνόλου (Κοτζαμάνης & Ανδρουλάκη, 2001).

Οι παραπάνω δείκτες αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την ανάλυση του πληθυσμού και την διερεύνηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μιας περιοχής.

Στο επόμενο πίνακα 5.11, παρουσιάζεται, μέσω των δομικών δεικτών μόνιμου πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου, η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού.

Πίνακας 5.11: Δομικοί δείκτες Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

	Δείκτης νεανικότητας	Δείκτης γήρανσης	Δείκτης ενεργού πληθυσμού	Δείκτης εξάρτησης
Δ.Δ. Αναρράχης	19,32	105,58	60,29	65,87
Δ.Δ. Αρδάσης	15,75	140,00	62,20	60,78
Δ.Δ. Εμπορίου	17,69	127,93	59,68	67,55
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	18,09	106,87	62,57	59,82
Δ.Δ. Φούφα	16,45	155,81	57,91	72,69
Δήμος Μουρικίου	17,47	125,33	60,56	65,02

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

Για τα δεδομένα ενός αγροτικού δήμου ο οποίος δεν έχει ένα αστικό κέντρο, που να συγκεντρώνει λειτουργίες και εξυπηρετήσεις, οι δομικοί δείκτες που εμφανίζονται στον πίνακα 5.11 μπορούν να χαρακτηριστούν ικανοποιητικοί. Αυτό οφείλεται στο μεγάλο αριθμό απασχολούμενων στη ΔΕΗ με αρκετά υψηλούς μισθούς. Επίσης η γεωγραφική θέση του Δήμου Μουρικίου, που βρίσκεται πολύ κοντά στην πόλη της Πτολεμαΐδας έπαιξε σημαντικό ρόλο.

Ο δείκτης νεανικότητας κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με το ποσοστό της χώρας συνολικά ενώ είναι μικρότερο από το αντίστοιχο του Νομού.

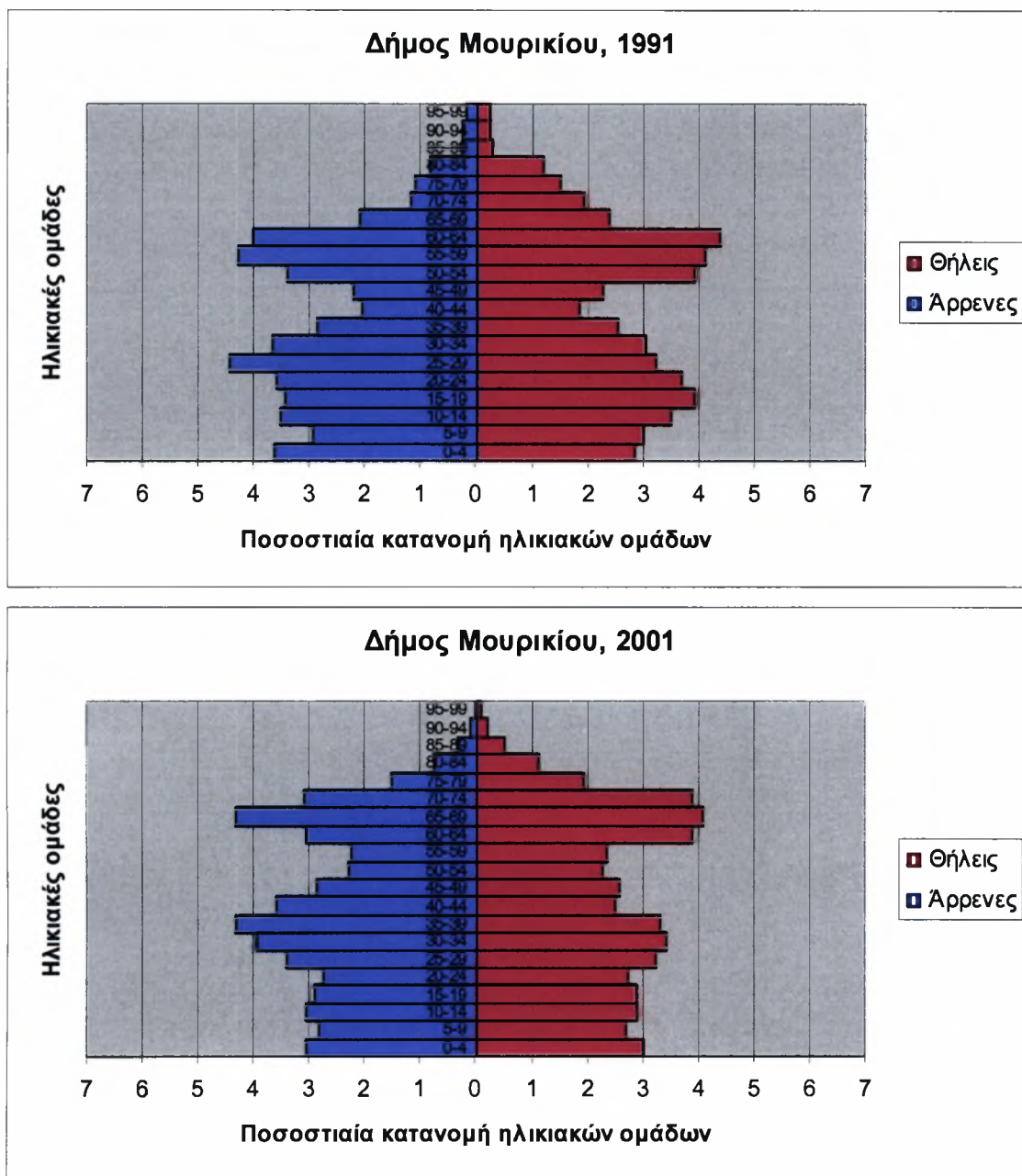
Ο δείκτης γήρανσης παρουσιάζει υψηλές τιμές (125,33%) συγκριτικά με το ποσοστό των ηλικιών 65 ετών και άνω του Νομού Κοζάνης(58%)και της χώρας συνολικά(77%).

Το ποσοστό του δείκτη ενεργού πληθυσμού κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα με τα αντίστοιχα του Νομού και της χώρας.

Ο δείκτης εξάρτησης του Δήμου (65,02) είναι κατά 14 και 17 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος του Νομού Κοζάνης(51%) και της χώρας συνολικά(48%) αντίστοιχα. Επομένως στα 100 άτομα της περιοχής μελέτης αντιστοιχούν 65 συντηρούμενα, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός συντηρούμενων και αυτό οφείλεται στο διογκωμένο γεροντικό πληθυσμό της περιοχής. Στους πίνακες του παραρτήματος 5.12, 5.13, 5.14, 5.15, 5.16, 5.17 παρουσιάζεται η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του Δ. Μουρικίου συνολικά, αλλά και ανά ΔΔ για τα έτη 1991,2001.

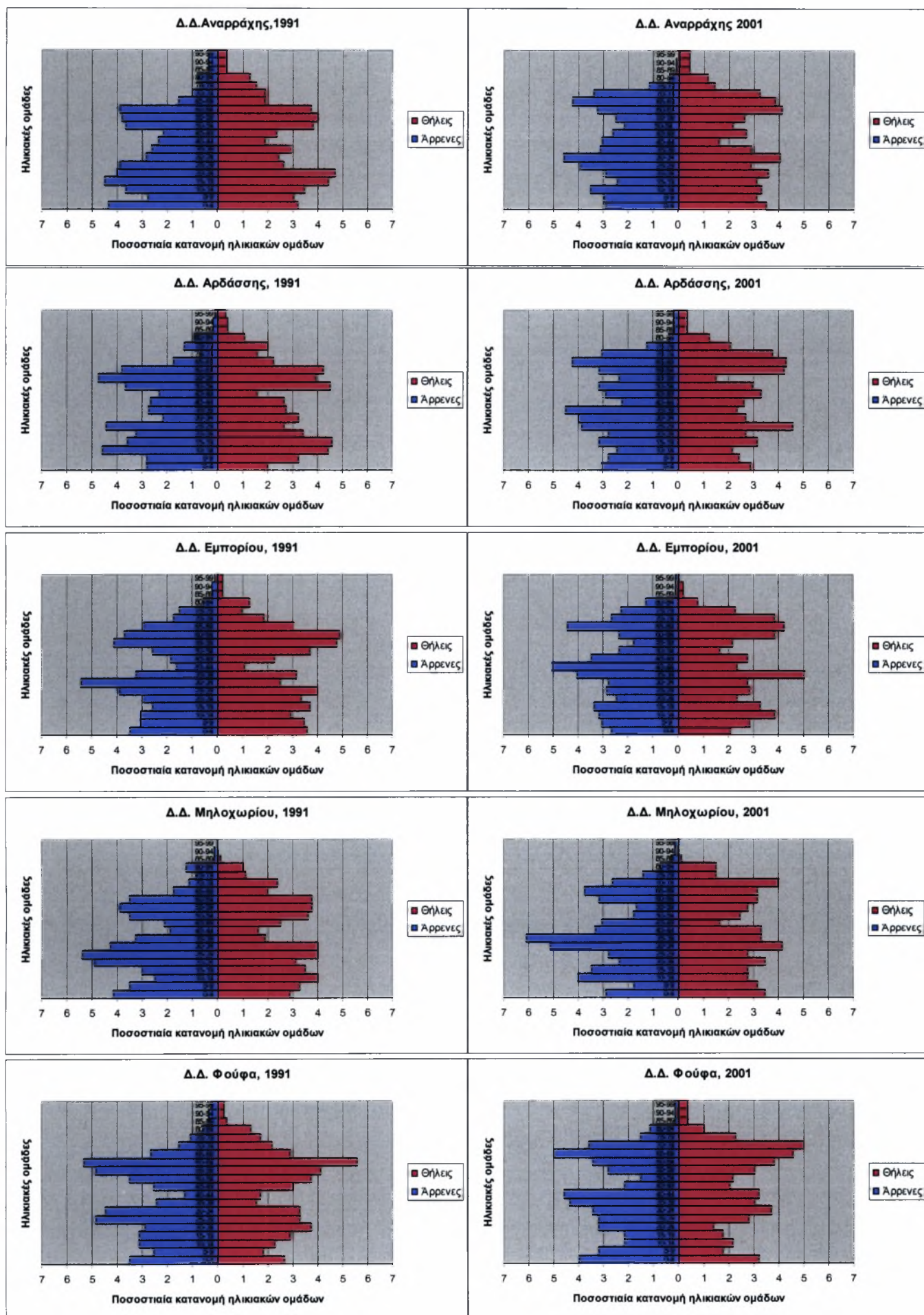
Οι πίνακες του παραρτήματος παρουσιάζονται με τη μορφή των πληθυσμιακών πυραμίδων. Στην τρέχουσα σελίδα, στο σχήμα 5.3, εμφανίζονται οι πληθυσμιακές πυραμίδες του πληθυσμού του Δ. Μουρικίου για τα έτη 1991,2001.

Σχήμα 5.3: Πληθυσμιακές πυραμίδες του Δ.Μουρικίου για τα έτη 1991, 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ

Στην επόμενη σελίδα, στο σχήμα 5.4, εμφανίζονται οι πληθυσμιακές πυραμίδες του πληθυσμού των ΔΔ του Δ. Μουρικίου με αλφαβητική σειρά για τα έτη 1991,2001.

5.1.4 Μετανάστευση-Μετακίνηση πληθυσμού

Η εικόνα των πληθυσμιακών πυραμίδων εξηγείται κατά μεγάλο βαθμό από μετανάστευση- μετακίνηση του πληθυσμού της περιοχής.

Οι μετακινήσεις του πληθυσμού της περιοχής ακολουθούν σε γενικές γραμμές τις μετακινήσεις σε επίπεδο νομών και Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και είναι συνάρτηση των μεταναστευτικών ρευμάτων και των ιδιαίτερων συνθηκών, που επικρατούν στην αγορά εργασίας.

Οι μετακινήσεις του πληθυσμού είναι δύσκολο να διαπιστωθούν, να καταγραφούν και να αξιολογηθούν ποσοτικά, ενώ μπορεί να γίνει μόνο εκτίμηση στην περίπτωση που παρατηρούνται μεταναστευτικά ρεύματα. Γενικότερα, στην περιοχή μελέτης μεταναστευτικό ρεύμα εμφανίστηκε στη δεκαετία του '60, ενισχύθηκε τη δεκαετία του '70 και εξασθένησε στα τέλη της δεκαετίας του '80. Το μεταναστευτικό ρεύμα κατευθύνθηκε κυρίως προς Γερμανία, Καναδά, Αυστραλία και Η.Π.Α. Ένας σημαντικός αριθμός μετανάστευσε στο εσωτερικό, κυρίως προς την πόλη της Πτολεμαΐδας λόγω της βιομηχανικής δραστηριότητάς της, αλλά και γενικότερα στο εσωτερικό της χώρας, στα μεγαλύτερα και πλησιέστερα αστικά κέντρα της Βόρειας Ελλάδας, Κοζάνη, Καστοριά, Θεσσαλονίκη, ακόμη και Αθήνα.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 στην περιοχή εμφανίστηκε το φαινόμενο τόσο της παλιννόστησης όσο και της οικονομικής μετανάστευσης.

Σήμερα, λόγω της γεωγραφικής θέσης του Δήμου Μουρικίου, μεγάλος αριθμός πληθυσμού κατευθύνεται στην Πτολεμαΐδα. Ωστόσο το φαινόμενο της μετανάστευσης έχει υποχωρήσει και ενώ συνεχίζει να υπάρχει, ο ρυθμός του είναι ηπιότερος.

Σύμφωνα πάντα με πληροφορίες των τοπικών παραγόντων, σημαντικός αριθμός μεταναστών του εξωτερικού, κυρίως συνταξιούχοι επέστρεψαν στον τόπο καταγωγής τους στα μέσα της δεκαετίας του '80.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Ινστιτούτου Εργασίας (2000), οι αλλοδαποί που υπέβαλαν αίτηση για κάρτα προσωρινής παραμονής στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας ανέρχονται σε 9.099 άτομα. Στο Ν. Κοζάνης ανέρχονται σε 3.773 άτομα και στο Ν. Φλώρινας σε 2.358 άτομα. Στην πλειοψηφία τους είναι Αλβανοί υπήκοοι. Σήμερα, ο αριθμός αυτός έχει αυξηθεί.

Στο Δήμο Μουρικίου συγκεκριμένα σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2001), απογράφηκαν 79 αλλοδαποί, από του οποίους οι 74 είναι πολίτες από χώρες εκτός Ε.Ε. ενώ οι 5 είναι πολίτες από άλλες χώρες της Ε.Ε.

Πίνακας 5.18: Αλλοδαποί στο Δ. Μουρικίου κατά το 2001

	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
Πολίτες από άλλες χώρες της Ε.Ε.	5	1	4
Πολίτες από χώρες εκτός Ε.Ε.	74	46	28
Σύνολο	79	47	32

Πηγή: Eurostat 2001

5.1.5 Αριθμός νοικοκυριών

Ο ρόλος των νοικοκυριών στην συγκράτηση του πληθυσμού και στην οικονομική, κοινωνική, και πολιτισμική συνοχή σε μία περιοχή και ιδιαίτερα σε μία αγροτική περιοχή είναι πολύ σημαντικός. Το μέγεθος των νοικοκυριών καθορίζει και την αναπτυξιακή εξέλιξη και πορεία των αγροτικών περιοχών.

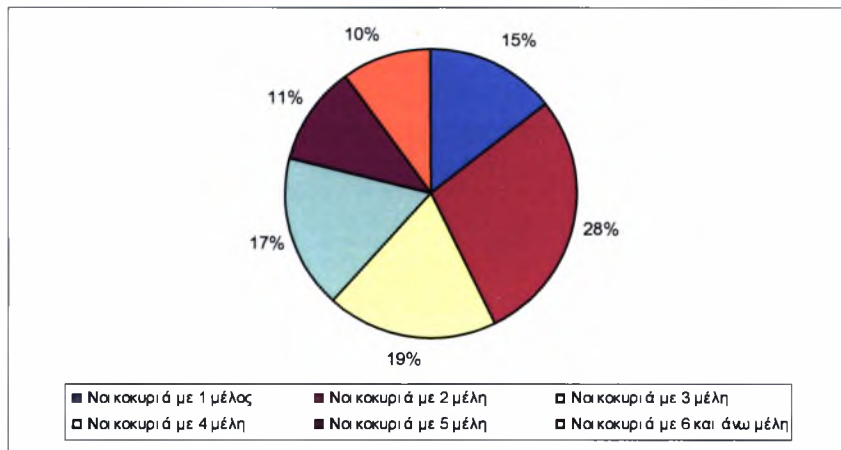
Στο πίνακα 5.19 και στο σχήμα 5.5 γίνεται εμφανές ότι τα διμελή νοικοκυριά κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό (28%), ενώ αξιόλογο ποσοστό (15%) κατέχουν τα μονομελή νοικοκυριά τα οποία ουσιαστικά αντιστοιχούν σε ηλικιωμένους ανθρώπους που έχουν χάσει τον σύντροφό τους. Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα νοικοκυριά άνω των 6 μελών (10%), τα οποία συναποτελούνται από την «συνήθη» οικογένεια και τους γονείς κάποιου από τους δύο συζύγους.

Πίνακας 5.19: Ποσοστά αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Νοικο-κυριά με 1 μέλος	%	Νοικο-κυριά με 2 μέλη	%	Νοικο-κυριά με 3 μέλη	%	Νοικο-κυριά με 4 μέλη	%	Νοικο-κυριά με 5 μέλη	%	Νοικο-κυριά με 6 και άνω μέλη	%	Σύνολο
Δ.Δ. Αναρράχης	37	11,08	93	27,84	71	21,26	52	15,57	52	15,57	29	8,68	334
Δ.Δ. Αρδάσσης	74	19,63	109	28,91	73	19,36	68	18,04	27	7,16	26	6,90	377
Δ.Δ. Εμπορίου	37	12,67	89	30,48	43	14,73	52	17,81	34	11,64	37	12,67	292
Δ.Δ. Μηλοχωριού	26	12,38	58	27,62	37	17,62	45	21,43	21	10,00	23	10,95	210
Δ.Δ. Φούφα	35	15,35	57	25,00	49	21,49	31	13,60	25	10,96	31	13,60	228
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	209	14,50	406	28,17	273	18,95	248	17,21	159	11,03	146	10,13	1441

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

Σχήμα 5.5: Ποσοστά αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με το πίνακα 5.20, ο μέσος όρος των μελών του κάθε νοικοκυριού για το σύνολο της περιοχής ανέρχεται 3,29 άτομα. Σε επίπεδο ΔΔ ο αριθμός των μελών ανά νοικοκυριό κυμαίνεται από 2,95(ΔΔ Αρδάσσης) έως 3,47 (ΔΔ Εμπορίου).

Πίνακας 5.20: Μέσος όρος αριθμού μελών νοικοκυριού Μόνιμου Πληθυσμού 2001 ανά ΔΔ στον Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Αριθμός Νοικοκυριών	Μόνιμος Πληθυσμός 2001	Μέσος όρος αριθμού μελών νοικοκυριού
Δ.Δ. Αναρράχης	334	1.113	3,33
Δ.Δ. Αρδάσσης	377	1.111	2,95
Δ.Δ. Εμπορίου	292	1.012	3,47
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	210	724	3,45
Δ.Δ. Φούφα	228	784	3,44
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	1441	4.744	3,29

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

5.1.6 Επίπεδο εκπαίδευσης

Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρείται πως οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών καλύπτουν μόλις το 2,46% του συνόλου των ατόμων της περιοχής μελέτης. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων διαθέτουν στοιχειώδη εκπαίδευση (ποσοστό 40,68%), ενώ υπάρχει ένα σχετικά υψηλό ποσοστό (14,66%) που είναι ανεκπαιδευτοι. Το ποσοστό των αγράμματων στην περιοχή ανέρχεται στο 4,77%, ενώ τα άτομα που έχουν κάνει μεταπτυχιακό ανέρχονται μόλις σε 4 (ποσοστό 0,1%).

Πίνακας 5.21: Επίπεδο Εκπαίδευσης Μόνιμου Πληθυσμού ανά ΔΔ στο Δ. Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μετα-πτυχιούχοι	%	Πτυχιούχοι ΑΕΙ	%	Πτυχιούχοι ΤΕΙ, ΚΑΤΕΕ	%	Πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών	%	Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	%	Τελείωσαν τη Γ' Γυμνασίου	%	Απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαίδευσης	%	Δεν τελείωσαν τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση	%	Αγράμματοι (μη γνωρίζοντες γραφή - ανάγνωση)	%	Σύνολο
Δ.Δ. Αναρράχης	2	0,2	15	1,5	13	1,3	21	2,2	202	20,7	135	13,9	392	40,2	142	14,6	52	5,3	974
Δ.Δ. Αρδάσσης	0	0,0	20	2,0	11	1,1	20	2,0	227	23,0	135	13,7	431	43,7	108	10,9	35	3,5	987
Δ.Δ. Εμπορίου	2	0,2	43	4,8	16	1,8	12	1,3	221	24,4	114	12,6	288	31,9	158	17,5	50	5,5	904
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	0	0,0	7	1,1	3	0,5	3	0,5	102	15,9	83	12,9	309	48,1	106	16,5	29	4,5	642
Δ.Δ. Φούφα	0	0,0	18	2,6	9	1,3	14	2,0	160	23,2	71	10,3	282	40,9	101	14,7	34	4,9	689
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	4	0,1	103	2,5	52	1,2	70	1,7	912	21,7	538	12,8	1702	40,6	615	14,7	200	4,8	4196

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

5.1.7 Συμπεράσματα –Μελλοντικές προτάσεις

Οι δημογραφικές τάσεις μιας περιοχής επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες. Ίσως ο κυριότερος είναι η οικονομική κυρίως ανάπτυξη της περιοχής, διότι καθορίζει τόσο την αύξηση των εισοδημάτων όσο και την εξασφάλιση εργασίας, κυρίως για τους νέους ανθρώπους.

Το μεταναστευτικό ρεύμα της δεκαετίας 1961-1971 που επηρέασε ολόκληρη τη χώρα, εμφανίστηκε και στο Δήμο Μουρικίου. Ωστόσο, αρκετοί ήταν εκείνοι οι λόγοι που συγκράτησαν τον πληθυσμό στον τόπο καταγωγής τους. Έτσι η λειτουργία των εργοστασίων της ΔΕΗ, όπου δημιουργήθηκαν πολλές και καλά αμειβόμενες θέσεις απασχόλησης καθώς και η γεωγραφική θέση της περιοχής, που βρίσκεται πολύ κοντά στην πόλη της Πτολεμαΐδας συνδράμαν σε μεγάλο βαθμό στη συγκράτηση του πληθυσμού.

Οι λόγοι αυτοί ήταν αρκετοί για να συγκρατήσουν τον πληθυσμό του Δήμου Μουρικίου. Με την πάροδο όμως των ετών, μειώνονται σταδιακά οι θέσεις εργασίας στα εργοστάσια της ΔΕΗ με αποτέλεσμα οι νέοι να αναζητούν μια θέση εργασίας στα κοντινά αστικά κέντρα της Πτολεμαΐδας και της Θεσσαλονίκης. Επομένως θα πρέπει να αναμένεται συρρίκνωση του παραγωγικού πληθυσμού.

Σε γενικές γραμμές ο πληθυσμός του Δήμου Μουρικίου προβλέπεται να μειωθεί ελαφρώς κατά την επόμενη δεκαετία.

Το κύριο ζήτημα σήμερα, είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στις εστίες του. Η αλλαγή των δημογραφικών τάσεων είναι μία μακροχρόνια διαδικασία και υπάρχουν φορές όπου η εφαρμοζόμενη εκάστοτε πολιτική μπορεί να αποτύχει, εάν δεν προσαρμοστεί σε νέες μορφές απασχόλησης ή ακόμη και σε νέα οργανωτικά σχήματα.

Οι κατευθύνσεις μίας νέας αναπτυξιακής προσέγγισης θα πρέπει να σχεδιάζονται και να επιδιώκονται με μέτρα που θα κινητοποιούν πολλαπλασιαστικά τόσο τους ανθρώπινους όσο και τους οικονομικούς πόρους της περιοχής, ιδιωτικούς και δημόσιους, έχοντας ως στόχο κυρίως τη νέα γενιά.

5.2 Οικονομικές επιδόσεις της περιοχής

5.2.1 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ορίζεται το τμήμα του πληθυσμού μιας περιοχής, που εργάζεται και προσφέρεται για εργασία, ενώ το τμήμα το πληθυσμού που δεν εργάζεται και δεν αναζητά εργασία ορίζεται ως οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός.

Πίνακας 5.22: Οικονομικός ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Οικονομικώς ενεργοί				Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι		
		Αριθμός	Σύνολο	Από αυτούς νέοι	
Δ.Δ. Αναρράχης	357	299	58	34	617
Δ.Δ. Αρδάσσης	352	304	48	20	635
Δ.Δ. Εμπορίου	311	257	54	46	593
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	232	201	31	17	410
Δ.Δ. Φούφα	236	220	16	12	453
Δήμος Μουρικίου	1488	1281	207	129	2708
Νομός Κοζάνης	57062	48501	8561	4457	80059
Ποσοστό %	2,61	2,64	2,42	2,89	3,38

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, *Ιδία επεξεργασία*

Από τα στοιχεία του πίνακα 5.22 παρατηρείται πως στην περιοχή μελέτης ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 1488 άτομα και αντιπροσωπεύει το 2,61% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του νομού Κοζάνης.

Από τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό της περιοχής, ένα ποσοστό της τάξεως του 13,91% περίπου είναι άνεργοι, ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός (86,19%) είναι απασχολούμενος. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 62,3% από τους άνεργους είναι νέοι άνθρωποι. Επιπλέον, το ποσοστό των ανέργων (13,91%) επί του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην περιοχή είναι μικρότερο από αυτό του Νομού Κοζάνης (15%). Σε μία σύγκριση των δημοτικών διαμερισμάτων μεταξύ τους, προκύπτει ότι το ΔΔ Εμπορίου έχει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας (17,4%), ενώ το ΔΔ Φούφα το μικρότερο (6,8%).

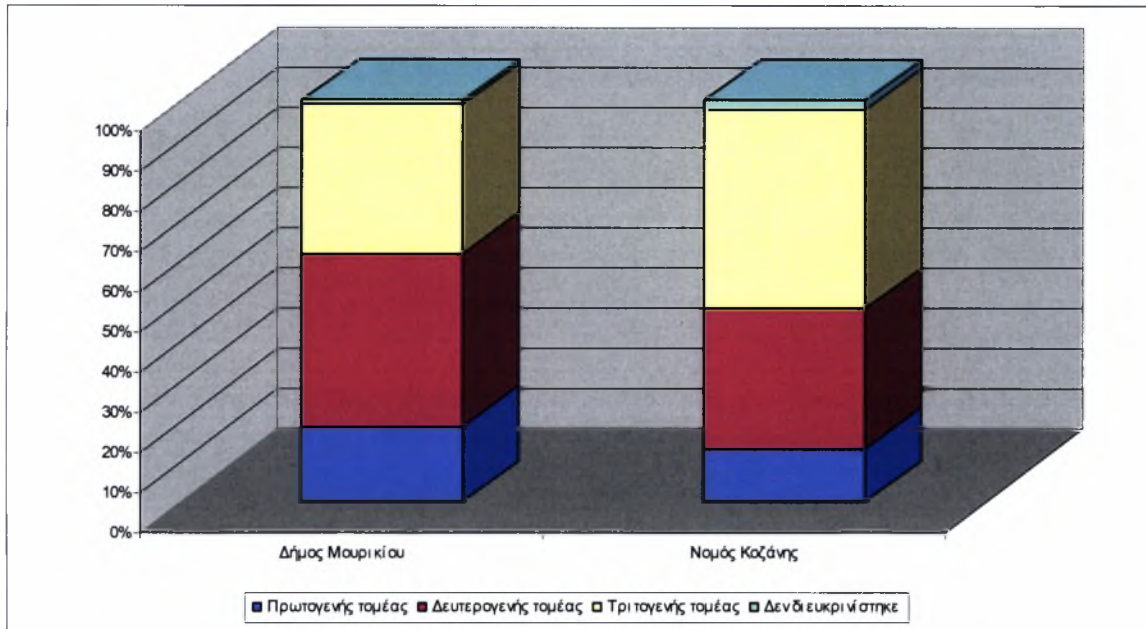
Επιπλέον, χαρακτηριστική είναι η υπεροχή του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού έναντι του ενεργού σε όλα τα ΔΔ του δήμου.

5.2.2 Απασχόληση

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απαρτίζεται από δύο τμήματα, από τους απασχολούμενους και τους άνεργους. Στα παρακάτω σχήματα, 5.6 και 5.7, παρατηρείται η ποσοστιαία κατανομή του

απασχολούμενου πληθυσμού στους τρεις τομείς οικονομικής δραστηριότητας, στον πρωτογενή, στο δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα.

Σχήμα 5.6: Σύγκριση των ποσοστιαίων κατανομών (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας του Δ.Μουρικίου και του Ν.Κοζάνης.

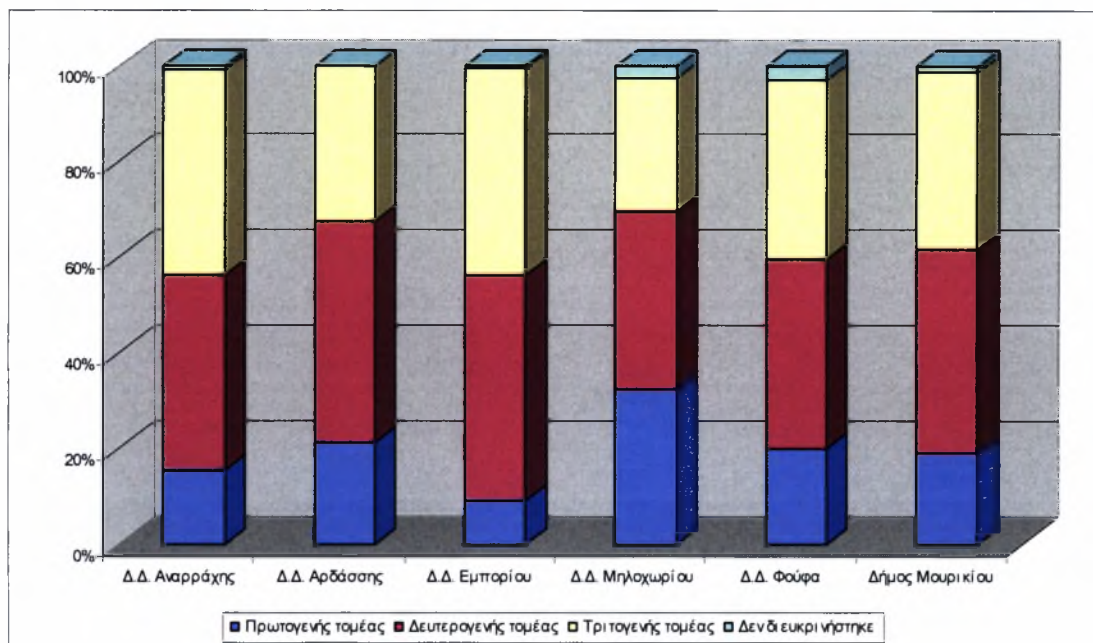

Πηγή: Πίνακας 38, Eurostat 2001, Ιδία επεξεργασία

Από το σχήμα παρατηρείται πως υπάρχουν διαφοροποιήσεις και στους τρεις τομείς οικονομικής δραστηριότητας ανάμεσα στο δήμο Μουρικίου και τον νομό Κοζάνης. Συγκεκριμένα, στον δευτερογενή τομέα απασχολείται το 42,70% των συνολικά απασχολούμενων ατόμων του δήμου έναντι 34,90% του νομού, ενώ στο τριτογενή το 37,31% έναντι 49,51%. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα. Στο δήμο απασχολείται το 18,89%, ενώ στο σύνολο του νομού το 13,17%.

Στο σχήμα 5.7 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα το έχει το ΔΔ Μηλοχωρίου (32,34%) και το μικρότερο το ΔΔ Εμπορίου (8,95%). Αντίστοιχα, στον δευτερογενή το μεγαλύτερο ποσοστό έχει το ΔΔ Εμπορίου (47,47%) και μικρότερο το ΔΔ Μηλοχωρίου (37,31%). Τέλος στον τριτογενή τομέα το ΔΔ Εμπορίου έχει τους περισσότερους απασχολούμενους με ποσοστό 43,19% και το ΔΔ Μηλοχωρίου έχει τους λιγότερους με ποσοστό 27,86%.

Σχήμα 5.7: Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

Ο πίνακας 5.23 παρουσιάζει την απασχόληση στην περιοχή μελέτης στους τρεις τομείς οικονομικής δραστηριότητας, τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και σε ποσοστό.

Πίνακας 5.23: Ποσοστιαία κατανομή (%) της απασχόλησης ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Πρωτογενής τομέας		Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας		Δεν διευκρινίστηκε	
			Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Δ.Δ. Αναρράχης	299	58	46	15,38	122	40,80	129	43,14	2	0,67
Δ.Δ. Αρδάσσης	304	48	64	21,05	141	46,38	99	32,57	0	0,00
Δ.Δ. Εμπορίου	257	54	23	8,95	122	47,47	111	43,19	1	0,39
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	201	31	65	32,34	75	37,31	56	27,86	5	2,49
Δ.Δ. Φούφα	220	16	44	20,00	87	39,55	83	37,73	6	2,73
Δήμος Μουρικίου	1281	207	242	18,89	547	42,70	478	37,31	14	1,09
Νομός Κοζάνης	48501	8532	6386	13,17	16928	34,90	24015	49,51	1172	2,42

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, Ιδία επεξεργασία

Κάνοντας μία σύγκριση των στοιχείων της απογραφής του 2001 με αυτά του 1991 (πίνακας 5.24, Παράρτημα), καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα :

Ο ενεργός πληθυσμός το 2001 (1.488 άτομα) μειώθηκε κατά 5,91% από το 1991 (1.576 άτομα). Παρόλα αυτά, το ποσοστό των απασχολούμενων και των ανέργων του ενεργού πληθυσμού παρέμειναν σχεδόν τα ίδια αφού το 2001 ήταν 86,19% και 13,91%, ενώ το 1991 ήταν 85,66% και 14,34% αντίστοιχα .

Το 2001, στον πρωτογενή τομέα υπήρξε μείωση της τάξεως του 5,11% από το 1991, ο δευτερογενής τομέας παρέμεινε σχεδόν στο ίδιο ποσοστό, ενώ ο τριτογενής τομέας αυξήθηκε κατά 6,17%.

Ένας διαφορετικός τρόπος προσέγγισης της απασχόλησης είναι η ανάλυση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ανά ΔΔ καθώς και στο σύνολο του δήμου Μουρικίου (Πίνακας 5.24).

Το γεγονός ότι στον δευτερογενή τομέα συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων (547 άτομα, 42,70%), δικαιολογείται από την απασχόληση 200 ατόμων (15,61%) στον κλάδο των κατασκευών καθώς και από την απασχόληση 178 ατόμων (13,90%) στον κλάδο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού. Ο τελευταίος κλάδος είναι διογκωμένος εξαιτίας της ύπαρξης των εργοστασίων της ΔΕΗ στο Λιγνιτικό Κέντρο Πτολεμαΐδας- Αμύνταιου (ΛΚΠ-Α).

Ο τριτογενής τομέας είναι ο δεύτερος κατά σειρά τομέας οικονομικής δραστηριότητας με 478 απασχολούμενους (37,31%). Οι περισσότεροι από αυτούς, (149 άτομα, 11,63%) δραστηριοποιούνται στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

Ο κλάδος με τους περισσότερους απασχολούμενους (242 άτομα, 18,89%) είναι αυτός της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοκομίας ο οποίος εκφράζει το σύνολο του πρωτογενούς τομέα.

Από τα στοιχεία του πίνακα 4.25 προκύπτει ότι το 54,10% των απασχολούμενων (693 άτομα) εργάζεται σε συγκεκριμένο χώρο εργασίας εντός του δήμου Μουρικίου, ενώ το 43,40% (556 άτομα) εργάζεται επίσης σε συγκεκριμένο χώρο εργασίας εκτός όμως της περιοχής μελέτης. Οι 481 από τους τελευταίους (37,55%) δουλεύουν στον δήμο Πτολεμαΐδας. Τέλος υπάρχουν 32 άτομα (2,50%) που δεν έχουν συγκεκριμένο χώρο εργασίας.

Πίνακας 5.24 : Οικονομικός ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικό

Δημοτικά Διαμερίσματα	Σύνολο	Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας											Λοιπές υπηρεσίες	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	Εκπαίδευση	Δημόσια διοίκηση και άμυνα	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	Ξενοδοχεία, εστιατόρια	Χονδρικό & λιανικό εμπόριο	Κατασκευές	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου & νερού	Μεταποιητικές βιομηχανίες	Ορυχεία, λατομεία	Γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία	Νέοι, μη δυνάμει να καταταγούν κατά κλάδο	Άνεργοι
		Αναρράχης	Αρδάσσης	Εμπορίου	Μηλοχωρίου	Φούφα	Σύνολο Δήμου Μουρικού																				
Δ.Δ. Αναρράχης	357	10	18	44	50	40	18	14	16	13	9	3	2	58													
Δ.Δ. Αρδάσσης	352	40	30	28	43	33	26	8	9	7	8	2	0	48													
Δ.Δ. Εμπορίου	311	3	9	66	44	27	10	14	15	22	7	2	1	54													
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	232	7	24	17	27	15	6	6	9	2	4	8	5	31													
Δ.Δ. Φούφα	236	12	16	23	36	34	10	9	12	7	3	3	6	16													
Σύνολο Δήμου Μουρικού	1488	72	97	178	200	149	70	51	55	51	31	18	14	207													

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.25: Σχέση εργασίας και κατοικίας των απασχολούμενων του Δ.Μουρικού

Με συγκεκριμένο χώρο εργασίας εντός του Δ.Μουρικού	Με συγκεκριμένο χώρο εργασίας εκτός του Δ.Μουρικού											Χωρίς συγκεκριμένο χώρο εργασίας	Σύνολο
	Δ.Πολυμερίδας	Δ.Αμυνταίου	Δ.Κοζάνης	Δ.Ελλησπόντου	Δ.Μελίτης	Δ.Φλώρινας	Δ.Φιλιάτα	Δ.Βέροιας	Δ.Καστοριάς	Λοιποί Δήμοι			
Αριθμός απασχολούμενων	481	23	12	7	6	5	4	3	3	12	32	1281	
Ποσοστό (%)	54,10	1,80	0,94	0,55	0,47	0,39	0,31	0,23	0,23	0,94	2,50	100,00	

Πηγή: Πίνακας 40, Eurostat 2001

5.2.3 Ανεργία

Από τα στοιχεία του πίνακα 5.2.1 (2001) παρατηρείται ότι το ποσοστό των ανέργων στον δήμο Μουρικίου ανέρχεται σε 13,89% του συνολικού οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο Νομό Κοζάνης ανέρχεται σε 15%. Παρατηρείται λοιπόν ότι στην περιοχή μελέτης υπάρχει μικρότερη ανεργία σε σχέση με το ποσοστό των ανέργων στο σύνολο του νομού. Εκτιμάται όμως ότι υπάρχει μη καταγεγραμμένη ανεργία ιδιαίτερα στο γυναικείο πληθυσμό. Επίσης παρατηρείται πως το ποσοστό των νέων ανέργων στην περιοχή το 2001 ανέρχεται σε 8,67%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο του νομού ανέρχεται σε 7,81% περίπου.

Το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας σε νέους ανθρώπους παρατηρείται στο ΔΔ Εμπορίου (14,79%), ενώ υψηλό ποσοστό παρατηρείται και στο ΔΔ Αναρράχης (9,52%). Τέλος, το μικρότερο ποσοστό ανεργίας σε νέα άτομα παρατηρείται στο ΔΔ Φούφα (5,08%).

5.2.4 Συμπεράσματα

Ο δήμος Μουρικίου συμμετέχει με ποσοστό 2,64% στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό του νομού Κοζάνης και με 2,46% των ανέργων. Οι άνεργοι στην περιοχή μελέτης αντιπροσωπεύουν το 13,91% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της, ποσοστό μικρότερο από αυτό που καταλαμβάνει το σύνολο του νομού. Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι στο δήμο παρουσιάζεται υψηλή ανεργία στους νέους, 62,3% του συνόλου των ανέργων.

Η απασχόληση στο δήμο Μουρικίου είναι σαφώς μειωμένη στον πρωτογενή τομέα έναντι των άλλων δυο τομέων της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ τα τελευταία χρόνια μειώθηκε αρκετά. Η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα παρουσιάζει μια σταθερότητα με καθοδική τάση και συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό στοιχείο της οικονομίας της περιοχής, λόγω της ύπαρξης των εργοστασίων της ΔΕΗ στο Ν. Κοζάνης. Στον τριτογενή τομέα παρατηρείται σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Σε γενικές γραμμές ο δήμος παρόλο που διαφοροποιείται από τον νομό στην διάρθρωση της απασχόλησης στους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, ακολουθεί τις τάσεις του.

Στην συνέχεια αναλύονται η διάρθρωση της τοπικής οικονομίας, έτσι ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για την παραγωγή και την προστιθέμενη αξία τους.

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

6.1 Πρωτογενής τομέας

6.1.1 Κύρια χαρακτηριστικά

Η συνολική έκταση της περιοχής ανέρχεται σε 112.058 από τα οποία το 38% αποτελούν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις και το 32% αποτελούν δημόσιοι και ιδιωτικοί βοσκότοποι, που χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για τη βοσκή του ζωικού πληθυσμού.

Από πλευράς κυριότητας (ιδιοκτησιακό καθεστώς) οι καλλιεργούμενες εκτάσεις είναι ιδιόκτητες και έχουν προέλθει στην πλειοψηφία τους από διανομές που έχουν διενεργηθεί κατά καιρούς από το έτος 1912 μέχρι σήμερα. (Πίνακας 4.1)

Η γεωργία και η κτηνοτροφία αποτελούν μία σταθερή δύναμη της περιοχής μελέτης. Σε ότι αφορά τη γεωργία, επικρατούν οι αροτριαίες καλλιέργειες με τα χειμερινά σιτηρά. Η κτηνοτροφία βασίζεται κυρίως στην εκτροφή των αιγοπροβάτων και των βοοειδών.

6.1.2 Γεωργία

Στην περιοχή μελέτης εξετάζεται η φυτική παραγωγή για τα έτη 1991 και 2001. Αρχικά, παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού των εκμεταλλεύσεων και των εκτάσεων αυτών, ακολουθεί η εξέλιξη της φυτικής παραγωγής, αναφορικά με τις κύριες ομάδες καλλιεργειών, όπως αροτριαίες καλλιέργειες, δενδρώδεις καλλιέργειες, αμπέλια, λαχανοκομικά και λοιπές καλλιέργειες, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται διαχρονικά οι κύριοι κλάδοι παραγωγής που επικρατούν στην περιοχή μελέτης.

Στον πίνακα 6.1, που παρατίθεται παρακάτω, απεικονίζεται ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων στην περιοχή, κατά τα έτη 1991 και 2001. Παρατηρείται πως σε διάστημα δέκα ετών σημειώθηκε μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων κατά 28,2% .

Πίνακας 6.1: Εξέλιξη αριθμού εκμεταλλεύσεων ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Εκμεταλλεύσεις 1991		Εκμεταλλεύσεις 2001	
	Σύνολο	Από αυτές με Χ.Γ.Ε.	Σύνολο	Από αυτές με Χ.Γ.Ε.
Δ.Δ.Αναρράχης	216	216	118	117
Δ.Δ.Αρδάσσης	194	187	151	144
Δ.Δ.Εμπορίου	150	149	102	102
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	132	132	116	114
Δ.Δ.Φούφα	172	172	133	133
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	864	856	620	610
Νομός Κοζάνης	17056	16720	13982	13726

Πηγή: ΕΣΥΕ 1991-2001

Στον πίνακα 6.2 παρατίθεται η έκταση των κύριων ομάδων καλλιεργειών για τα έτη 1991 και 2001 ανά ΔΔ καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή τους.

Το σύνολο των καλλιεργειών υποστεί μείωση της τάξεως του 10,59%. Οι αροτριάιες καλλιέργειες στην περιοχή μελέτης συγκεντρώνονται κυρίως, τόσο το 1991 όσο και το 2001, στα ΔΔ της Αναράχης και της Αρδάσσης αφού αποτελούν το 66,5% του συνόλου των αροτριάων καλλιεργειών του δήμου. Η συνολική έκταση των αροτριάων στην περιοχή, έχει μειωθεί με το πέρασμα της δεκαετίας, κατά 9,71%. Μεγάλη μείωση παρουσιάζουν και οι λαχανοκομικές καλλιέργειες, (-62,81%).

Όσον αφορά τα δένδρα, σημείωσαν μικρή μείωση στην έκτασή τους (-2,66%), με το ΔΔ Μηλοχωρίου να κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό των εκτάσεων (77%), τόσο το 1991 όσο και το 2001. Στα αμπέλια το πέρασμα της δεκαετίας οδήγησε σε σημαντική αύξηση της έκτασης κατά 21,61% με το ΔΔ Αρδάσσης να έρχεται πρώτος στην καλλιέργειά τους (42%). Τέλος, οι αγραναπαυόμενες εκτάσεις αυξήθηκαν κατά 26,76%.

Στον πίνακα 6.3 παρουσιάζονται οι κύριες καλλιέργειες της περιοχής και οι εκτάσεις που καλύπτουν το 1991 και 2001. Από τις κύριες καλλιέργειες, το έτος 2001 παρουσίασαν μείωση στην έκτασή τους τα χειμερινά σιτηρά, τα όσπρια – φασόλια, ο καπνός και η μηδική, ενώ αυξήθηκαν τα ζαχαροτεύτλα και το καλαμπόκι.

Τα χειμερινά σιτηρά (σιτάρι μαλακό – σκληρό, σίκαλη, βρώμη, κ.λπ.) παρουσιάζουν μείωση το 2001, κατά 31,7%. Το έτος αυτό τα χειμερινά σιτηρά καλύπτουν το 65% περίπου της καλλιεργούμενης έκτασης και εντοπίζονται κυρίως στα ΔΔ της Αναρράχης,

Αρδάσσης και του Φούφα. Η έκταση των οσπρίων μειώθηκε σημαντικά κατά 70,3%. Το 2001 το ΔΔ Αρδάσσης είναι αυτό που καλλιεργεί τη μεγαλύτερη έκταση οσπρίων – φασολιών(89%).

Όσον αφορά τον καπνό, αυτός καλλιεργείται το 2001 μόνο στα ΔΔ της Αναρράχης, Αρδάσσης και μειώθηκε κατά 71%, ενώ η μηδική καλλιεργείται σε όλη την περιοχή μελέτης, και μειώθηκε κατά 49,1%.

Το 1991 δεν υπήρχαν εκτάσεις ζαχαροτεύτλων και το 2001 καλλιεργήθηκαν 1.760 στρέμματα στα ΔΔ Αναρράχης, Εμπορίου και Φούφα.

Τέλος, η έκταση του καλλιεργούμενου καλαμποκιού τριπλασιάστηκε καθώς σημείωσε αύξηση της τάξεως του 205,6%.

Συγκεντρωτικά, οι κύριες καλλιέργειες της περιοχής μελέτης σημείωσαν μείωση στην έκτασή τους κατά 10,9% το διάστημα 1991 – 2001. Στα ΔΔ Αναρράχης (-25,4%) και Μηλοχωρίου(-14,8%) συντελέστηκαν οι κυριότερες ποσοστιαίες μεταβολές.

Πίνακας 6.2: Μεταβολή στις εκτάσεις (σε στρέμματα) κατά ομάδες καλλιέργειών ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 1991-2001

Δημοτικά Διαμερίσματα	Εκτάσεις κατά Ομάδα Καλλιεργιών																
	Αροτραίες καλλιέργειες		Λαχανοκομικά		Δενδρώδεις καλλιέργειες		Αμπέλια		Αγρανάπτυξη		Σύνολο						
	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)					
Δ.Δ. Αναρράχης	13.926	10.341 -25,74	651	132 -79,72	50	0,00	83	87	4,82		14.710	10.610 -27,87					
Δ.Δ. Αρδασσας	12.985	12.966 -0,15	33	-6,06	52	-1,92	120	140	16,67	10	12	20,00	13.200	13.200	0,00		
Δ.Δ. Εμπορίου	2.370	2.320 -2,11	72	100	38,89	192	200	4,17	20	35	75,00	6	5	-16,67	2.660	2.660	0,00
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	2.009	1.814 -9,71	100	113	13,00	1.263	1.213	-3,96	20	20	0,00	68	340	400,00	3.460	3.500	1,16
Δ.Δ. Φούφα	7.532	7.611 1,05	416	97	-76,68	60	0,00	30	50	66,67	200	3	-98,50	8.238	7.821	-5,06	
Δήμος Μουρικίου	38.822	35.052	-9,71	1.272	473	-62,81	1.574	-2,66	273	332	21,61	284	360	26,76	42.268	37.791	-10,59

Πηγή : ΕΣΥΕ 1991, ετήσια δελτία γεωργικής έρευνας 2001

Πίνακας 6.3: Μεταβολή στις εκτάσεις (σε στρέμματα) κατά κύριες καλλιέργειες ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου, 1991-2001

Δημοτικά Διαμερίσματα	Κύριες Καλλιέργειες (1991 - 2001)																			
	Χειμερινά σιτηρά		Όσπρια - Φασόλια		Καπνός		Μηδική		Ζαχαρότευλα		Καλαμπόκι		Σύνολο							
	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)	1991	2001 (%)						
Δ.Δ. Αναρράχης	11.961	5.826 -51,3	100	82 -18,0	15	0,0	450	350	-22,2	0	860	100,0	1.050	3.000	185,7	13.576	10.133	-25,4		
Δ.Δ. Αρδασσας	11.515	10.657 -7,5	30	0 -100,0	90	27	-70,0	250	250	0,0			850	1.932	127,3	12.735	12.866	1,0		
Δ.Δ. Εμπορίου	1.420	830 -41,5	50	0 -100,0			270	240	-11,1	0	50	100,0	550	1.150	109,1	2.290	2.270	-0,9		
Δ.Δ. Μηλοχωρίου	655	656 0,2	30	0 -100,0			1.041	210	-79,8				209	783	274,6	1.935	1.649	-14,8		
Δ.Δ. Φούφα	6.812	4.137 -39,3	100	10 -90,0	40	0	-100,0	250	101	-59,6	0	850	100,0	160	1.750	993,8	7.362	6.848	-7,0	
Δήμος Μουρικίου	32.363	22.106	-31,7	310	92	-70,3	145	42	-71,0	2.261	1.151	-49,1	0	1.760	100,0	2.819	8.615	37.898	33.766	-10,9

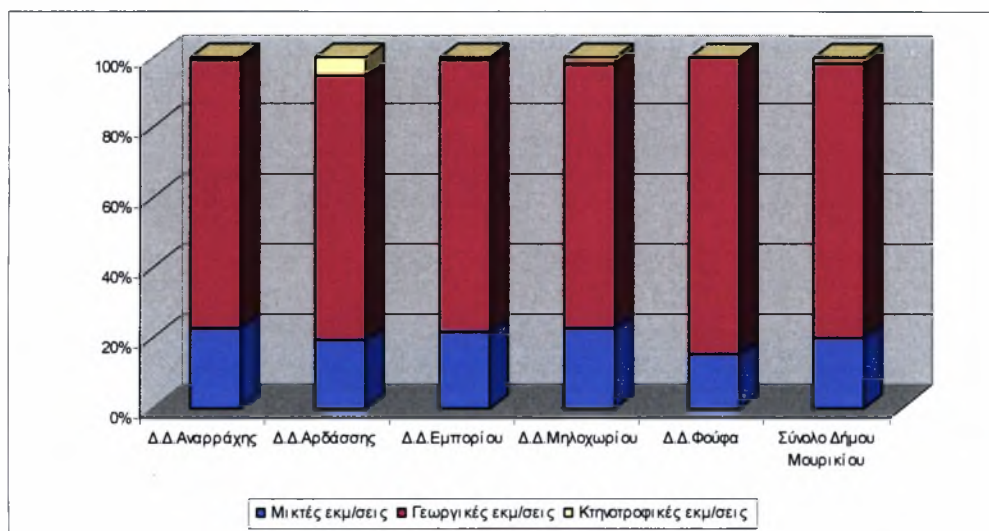
Πηγή : ΕΣΥΕ 1991, ετήσια δελτία γεωργικής έρευνας 2001

6.1.3 Αριθμός, μέγεθος, διάρθρωση εκμεταλλεύσεων

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, στις μικτές, στις γεωργικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Η ανάλυση σε επίπεδο εκμεταλλεύσεων βοηθάει στην άντληση πληροφοριών για τη διάρθρωση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, τόσο σε επίπεδο ΔΔ της περιοχής, όσο και στο επίπεδο του Δήμου. Μπορούν έτσι να εξαχθούν συμπεράσματα για τις διαφοροποιήσεις στις γεωργικές διαρθρώσεις των ΔΔ, σε σχέση με τον Δήμο.

Η αμιγής γεωργική εκμετάλλευση είναι το είδος της εκμετάλλευσης που επικρατεί σε όλα τα ΔΔ του δήμου. Αυτό εύκολα μπορεί να παρατηρηθεί από το επόμενο σχήμα, στο οποίο απεικονίζεται η ποσοστιαία κατανομή των εκμεταλλεύσεων τόσο των ΔΔ, όσο και του δήμου.

Σχήμα 6.1: Ποσοστιαία συμμετοχή (%) των εκμεταλλεύσεων ανά είδος και ανά ΔΔ

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000, Ιδία επεξεργασία

Επιπλέον, στο σχήμα παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων εντοπίζεται στο ΔΔ Αρδάσσης. Το ΔΔ Αναρράχης (23%) κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό μικτών εκμεταλλεύσεων, ενώ το ΔΔ Φούφα (85%) το μεγαλύτερο ποσοστό γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Τα ποσοστά των εκμεταλλεύσεων που προαναφέρθηκαν, εκφράζουν τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων και όχι τις εκτάσεις που αυτές καταλαμβάνουν. Η ανάλυση των εκμεταλλεύσεων με βάση τις εκτάσεις τους, δείχνει την πραγματική εικόνα των διαρθρώσεων που υπάρχουν στην περιοχή. Αυτό φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

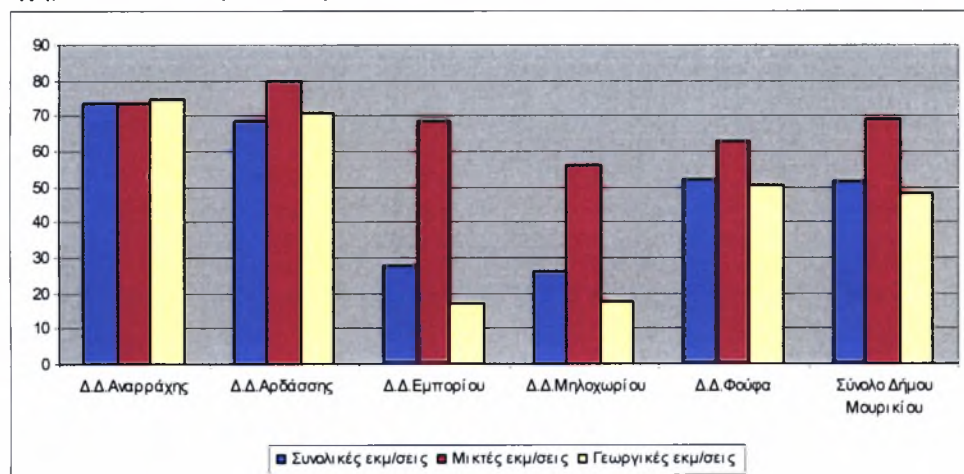
Πίνακας 6.4: Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου, με διάκριση σε μικτές, γεωργικές και κτηνοτροφικές και σύμφωνα με τον τόπο που βρίσκεται η έκταση αυτή (στρέμματα)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Εκμεταλλεύσεις και χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση αυτών σύμφωνα με τον τόπο απογραφής του κατόχου:								Χ.Γ.Ε σύμφωνα με τόπο που βρίσκεται αυτή
	Σύνολο		Από τις οποίες:						
			Μικτές		Γεωργικές		Κτηνοτροφικές		
	Εκμ/σεις	Εκτάσεις	Εκμ/σεις	Εκτάσεις	Εκμ/σεις	Εκτάσεις	Εκμ/σεις	Εκτάσεις	
Δ.Δ.Αναρράχης	118	8715,9	27	1992,2	90	6723,7	1	0	
Δ.Δ.Αρδάσσης	151	10372,9	29	2315,4	114	8057	8	0,5	
Δ.Δ.Εμπορίου	102	2826,5	22	1502,4	79	1323,6	1	0,5	
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	116	3000,3	26	1463,4	88	1536,9	2	0	
Δ.Δ.Φούφα	133	6925,3	20	1257,9	113	5667,4	0	0	
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	620	31840,9	124	8531,3	484	23308,6	12	1	33419,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

Στο επόμενο σχήμα παρουσιάζεται η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση και ανά κατηγορία (μικτές και γεωργικές εκμεταλλεύσεις και όχι κτηνοτροφικές, γιατί αυτές δεν καταλαμβάνουν καλλιεργήσιμη έκταση. Έτσι δεν μπορεί να υπολογιστεί για αυτές η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση) στο σύνολο των ΔΔ και στο σύνολο του δήμου.

Σχήμα 6.2: Μέση έκταση ανά εκμετάλλευση (στρέμματα) ανά είδος και ανά ΔΔ

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

Στην περιοχή μελέτης, μέση έκταση ανά εκμετάλλευση ανέρχεται σε 51,36 στρέμματα. Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση κρίνεται ικανοποιητική και μπορεί να ικανοποιήσει, σε σχέση με το εισόδημα που αποφέρει, τις ανάγκες μιας γεωργικής οικογένειας. Σε σύγκρισή της με τη μέση έκταση ανά εκμετάλλευση του Ν. Κοζάνης διαπιστώνουμε ότι βρίσκεται στα ίδια επίπεδα.

Όσον αφορά αναλυτικότερα την περιοχή μελέτης, τις μεγαλύτερες μέσες εκτάσεις ανά εκμετάλλευση παρουσιάζουν τα ΔΔ Αναρράχης (73,86 στρ.) και Αρδάσσης (68,69 στρ.). Τις μικρότερες μέσες εκτάσεις ανά εκμετάλλευση παρουσιάζουν τα ΔΔ Εμπορίου (27,71 στρ.) και Μηλοχωρίου (25,86 στρ.). Το ΔΔ Φούφα (52,06 στρέμματα) κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με τη μέση έκταση ανά εκμετάλλευση του δήμου.

Όσον αφορά τις μικτές και τις αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις στο δήμο Μουρικίου, όλα τα ΔΔ εκτός της Αναρράχης, οι πρώτες έχουν μεγαλύτερο μέσο μέγεθος από τις δεύτερες. Φαινόμενο φυσιολογικό, διότι οι εκμεταλλεύσεις αυτές χρησιμοποιούν μέρος των εκτάσεων τους για την παραγωγή ζωοτροφών. Πιο συγκεκριμένα, το μέσο μέγεθος των μικτών εκμεταλλεύσεων στο σύνολο του δήμου ανέρχεται στα 68,8 στρέμματα και των γεωργικών στα 48,15 στρέμματα.

Ένα επιπλέον στοιχείο που σχετίζεται με τη μέση έκταση ανά εκμετάλλευση είναι ο τεμαχισμός τους. Βάσει των στοιχείων της απογραφής γεωργίας – κτηνοτροφίας της ΕΣΥΕ για το έτος 2001 δημιουργήθηκε ο παρακάτω πίνακας, στον οποίο απεικονίζεται η μέση έκταση ανά αγροτεμάχιο και ο μέσος αριθμός αγροτεμαχίων ανά εκμετάλλευση, για τα ΔΔ του δήμου

Πίνακας 6.5: Τεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε αγροτεμάχια (στρέμματα)

Δημοτικά Διαμερίσματα	Εκμ/σεις	Χ.Γ.Ε	Μέση έκταση ανά εκμ/ση	Αριθμός αγροτεμαχίων	Μέση έκταση ανά αγροτεμάχιο	Αγροτεμάχια ανά εκμ/ση
Δ.Δ.Αναρράχης	118	8715,9	73,86	878	9,93	7,44
Δ.Δ.Αρδάσσης	151	10372,9	68,69	1274	8,14	8,44
Δ.Δ.Εμπορίου	102	2826,5	27,71	559	5,06	5,48
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	116	3000,3	25,86	775	3,87	6,68
Δ.Δ.Φούφα	133	6925,3	52,07	1130	6,13	8,50
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	620	31840,9	51,36	4616	6,90	7,45

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

Από τα στοιχεία του πίνακα 6.5 λαμβάνεται η πληροφόρηση του αριθμού των αγροτεμαχίων από τα οποία αποτελείται η μέση εκμετάλλευση. Στην περιοχή μελέτης η μέση εκμετάλλευση αποτελείται από 7,45 κατά μέσο όρο αγροτεμάχια με μέγεθος 6,9 στρεμμάτων ανά τεμάχιο. Αυτό που συμπεραίνεται επομένως, είναι ότι το φαινόμενο του πολυτεμαχισμού είναι εμφανές και βέβαια αποτελεί ένα πολύ σημαντικό διαρθρωτικό πρόβλημα.

6.1.4 Αρδευόμενες εκτάσεις

Ο βαθμός εντατικοποίησης των καλλιεργειών μιας περιοχής δίνεται από το ποσοστό των εκτάσεων που αρδεύονται σε σχέση με τη συνολική καλλιεργούμενη έκταση. Στο σύνολο του δήμου η αρδευόμενη έκταση αντιστοιχεί στο 46,10% της συνολικά καλλιεργούμενης έκτασης.

Πίνακας 6.6: Εκμεταλλεύσεις με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις, ανά ΔΔ

Δημοτικά Διαμερίσματα	Εκμεταλλεύσεις		Χ.Γ.Ε.	Από αυτές με αρδευόμενες και αρδευθείσες εκτάσεις			
	Σύνολο	Από αυτές Χ.Γ.Ε.		Εκμ/σεις	Εκτάσεις		
					Αρδευόμενες	%	Αρδευθείσες
Δ.Δ.Αναρράχης	118	117	8715,9	107	6124,3	70,27	3849,9
Δ.Δ.Αρδάσσης	151	144	10372,9	84	1906,4	18,38	1906,4
Δ.Δ.Εμπορίου	102	102	2826,5	97	1363,9	48,25	1363,9
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	116	114	3003,3	112	2475,9	82,44	2449,7
Δ.Δ.Φούφα	133	133	6925,3	107	2808,6	40,56	2803,1
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	620	610	31843,9	507	14679,1	46,10	12373

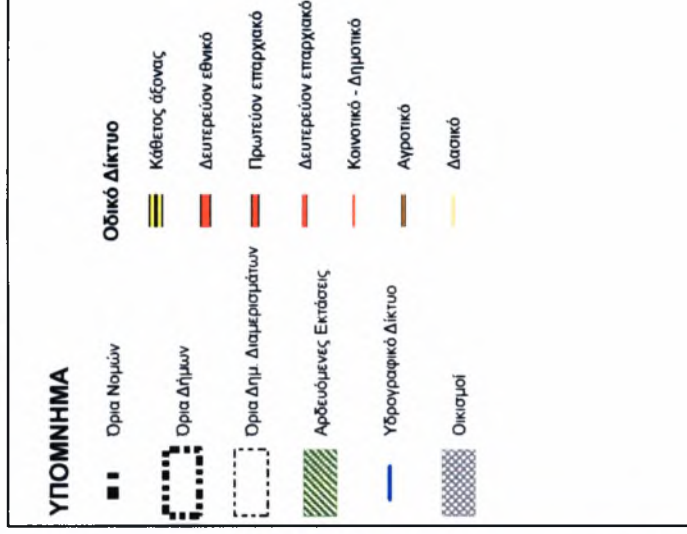
Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

Τα ΔΔ Μηλοχωρίου (82,44%) και Αναρράχης (70,27%) έχουν τα υψηλότερα ποσοστά αρδευόμενης έκτασης, ενώ ακολουθούν τα ΔΔ Εμπορίου (48,25%) και Φούφα (40,56%). Το ΔΔ Αρδάσσης έχει πολύ χαμηλότερο ποσοστό αρδευόμενης έκτασης σε σχέση με τα υπόλοιπα ΔΔ του δήμου που βρίσκονται από την βόρεια πλευρά του εξάρματος «μπορντό». Όσον αφορά τον τρόπο άρδευσης, αυτός γίνεται με ατομικά αρδευτικά μέσα και με γεωτρήσεις σε όλα τα ΔΔ του δήμου (βλ. χάρτη 7). Οι γεωτρήσεις στο δήμο Μουρικίου υπολογίζονται σε 216 με την παροχή να ανέρχεται σε 60 – 80 m³/h.

Πίνακας 6.7: Αριθμός γεωτρήσεων ανά ΔΔ στο δήμο Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Αριθμός Γεωτρήσεων
Δ.Δ.Αναρράχης	38
Δ.Δ.Αρδάσσης	51
Δ.Δ.Εμπορίου	22
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	30
Δ.Δ.Φούφα	75
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	216

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

ΧΑΡΤΗΣ
7
 Τίτλος:
Αρδευόμενες εκτάσεις δήμου Μουρικίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Από τον Αγροτικό Χώρο
 στον Πολυλειτουργικό Υπαίθρο Χώρο**

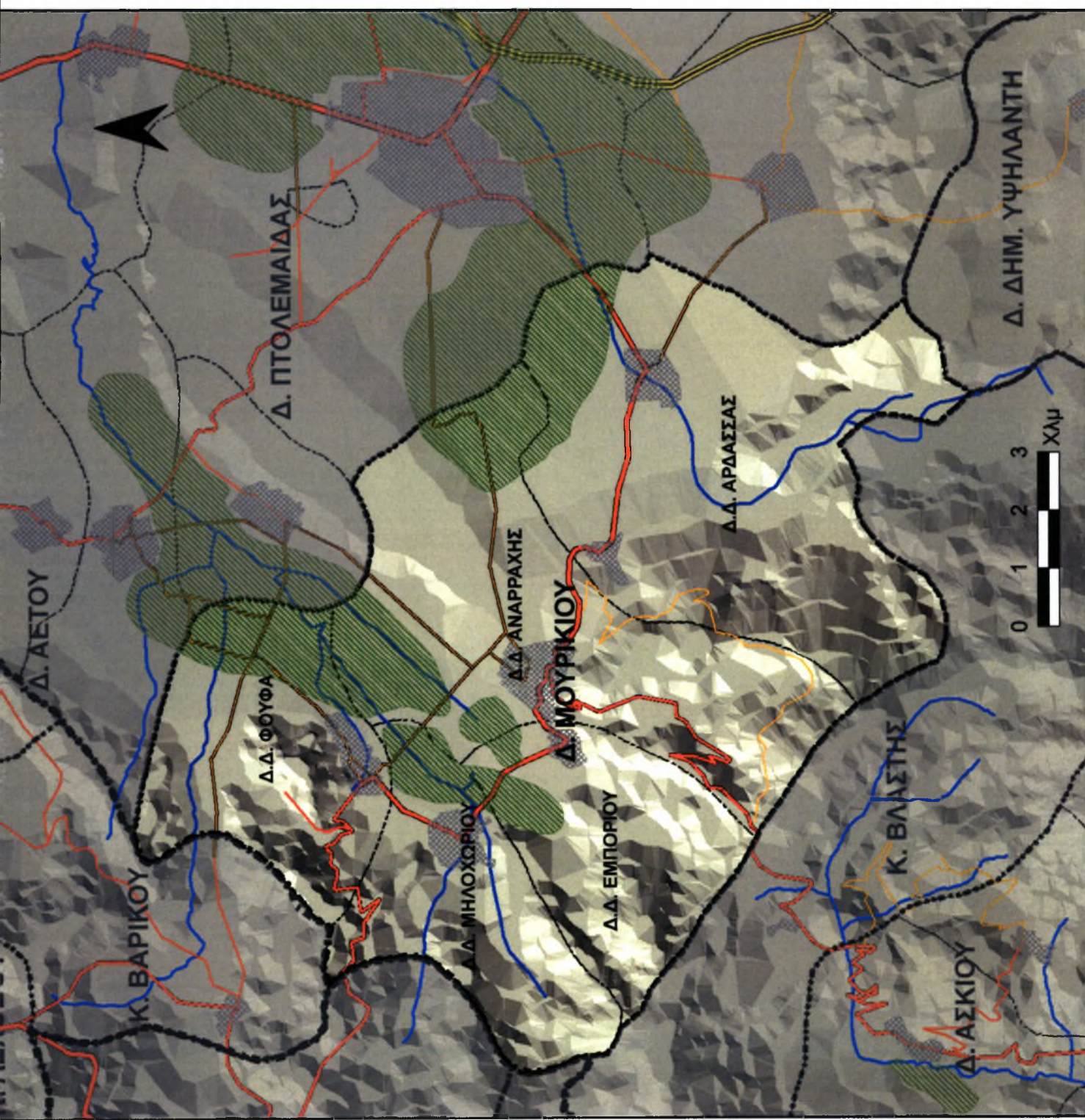
Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
 ΝΙΚΟΛΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΜΟΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Η άρδευση των καλλιεργειών γίνεται κυρίως από ιδιωτικές υδρογεωτρήσεις που έχουν ανορυχθεί σε όλη την έκταση της λεκάνης για το σκοπό αυτό, πάντα όμως με ατομικά συγκροτήματα άντλησης και άρδευσης τα οποία έχουν δημιουργήσει ένα ιδιότυπο αναδασμό (οι αγρότες μεσώ της αγοράς ή της ενοικίασης των αγροτεμαχίων πλησίον της ιδιόκτητης γεώτρησης πετυχαίνουν οικονομίες κλίμακας). Οι καλλιέργειες που αρδεύονται είναι οι δενδρώδεις, η μηδική, ο αραβόσιτος και τα ζαχαρότευτλα.

Η εφαρμογή του νερού στο χωράφι γίνεται είτε στάγδην για τις δενδρώδεις καλλιέργειες, είτε με τεχνητή βροχή για τις υπόλοιπες αρδευόμενες και μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις με κατάκλιση στους παραδοσιακούς μπαχτσέδες.

Επίσης στα ΔΔ Εμπορίου και Μηλοχωρίου εγκαταστάθηκαν αρδευτικά δίκτυα με χρηματοδότηση του ΕΓΤΠΕ-Π (FEOGA), που αρδεύουν 1.100 στρέμματα και 2.500 στρέμματα αντίστοιχα.

Στο ΔΔ Μηλοχωρίου είναι υπό δημοπράτηση ένα φράγμα (800.000m^3), στο ΔΔ Αναράχης είναι υπό ένταξη μία λιμνοδεξαμενή ($1.000.000\text{m}^3$) στη θέση «μέλο» και τέλος στο ΔΔ Εμπορίου είναι υπό ένταξη δύο φράγματα (150.000m^3) στη θέση «δύο πηγάδια». Τα έργα αυτά θα χρηματοδοτηθούν μέσω του Ύ.Κ.Π.Σ.

Με την κατασκευή αυτών των έργων πνοής (φραγμάτων) για τον κάμπο της δυτικής Εορδαίας καθώς και με την επέκταση της στάγδην άρδευσης και στις γραμμικές ετήσιες καλλιέργειες αλλά και με την τεχνογνωσία του αγροτικού πληθυσμού είναι δυνατόν η άρδευση να γίνει ορθολογικότερη προς την κατεύθυνση της οικονομίας του νερού. Έτσι, η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων με συλλογικά αρδευτικά μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα, δεδομένης μάλιστα και της υψηλής οικονομικής απόδοσης των οπωρώνων.

6.1.5 Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία στην περιοχή συναντάται με δύο κύριες κατευθύνσεις, την ποιμενική κτηνοτροφία, που έχει και μεγαλύτερο ειδικό βάρος συνολικά, και την εντατική κτηνοτροφία βοοειδών σε σταβλισμένες εκτροφές κυρίως. Η παραδοσιακή κοπαδιάρικη μορφή εκμετάλλευσης χαρακτηρίζει όσους ασχολούνται αποκλειστικά με την κτηνοτροφία, διαθέτοντας ένα σημαντικό αριθμό ζώων.

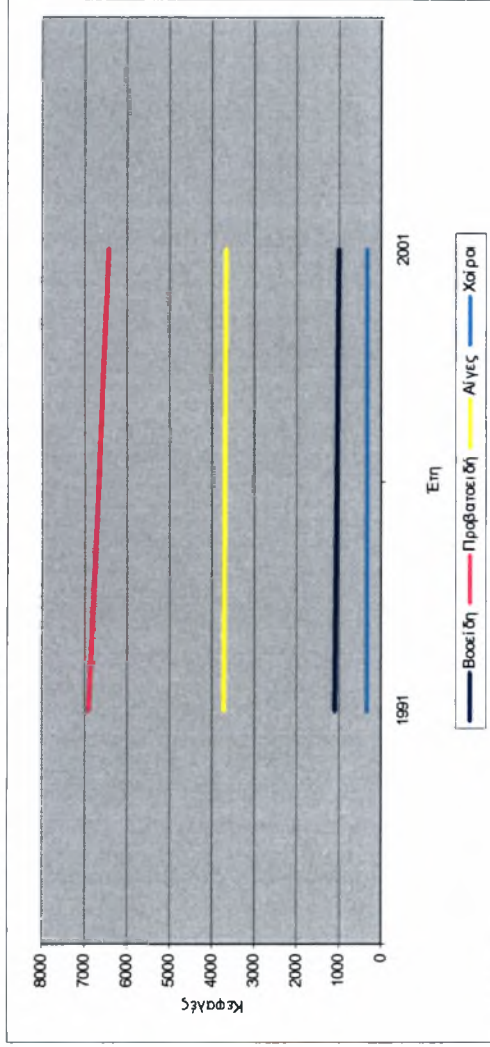
Για τους υπόλοιπους, η κτηνοτροφία αποτελεί συμπληρωματική ενασχόληση και αποφέρει ένα πρόσθετο εισόδημα ή χρησιμοποιούν τα παραγόμενα προϊόντα για ιδιοκατανάλωση.

Εξετάζοντας την εξέλιξη των εκμεταλλεύσεων και του αριθμού ζώων, για τα έτη 1991 και 2001 κατά κατηγορία ανά ΔΔ (πίνακας 5.8), παρατηρείται μια σημαντική μείωση των εκμεταλλεύσεων της τάξεως περίπου του 42% και μια πολύ μικρή μείωση του ζωικού κεφαλαίου της τάξεως του 3%.

Ένα άμεσο συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι οι οικογενειακές εκμεταλλεύσεις που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες σίτισης της «αγροτικής οικογένειας» μειώνονται συνέχεια και στο άμεσο μέλλον πρόκειται να εξαφανιστούν, αφού πλέον και οι και κάτοικοι της υπαίθρου ακολουθούν το μοντέλο διαβίωσης των αστών. Παρόλα αυτά το ζωικό κεφάλαιο μειώθηκε ελάχιστα, γιατί οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων εκσυγχρονίσαν τους εξοπλισμούς τους και την τεχνογνωσία τους, μέσω των επιδοτήσεων τη Ε.Ε. και έτσι η ζωική παραγωγή ανά εκμετάλλευση αυξήθηκε ραγδαία.

Όπως μπορεί να παρατηρηθεί και από το παρακάτω σχήμα, το έτος 2001, το ζωικό κεφάλαιο υπέστη ελάχιστη μείωση, ειδικότερα τα βοοειδή μειώθηκαν κατά 9%, τα προβατοειδή κατά 7% και οι αίγες 1%. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι χοίροι που σημείωσαν αύξηση της τάξεως του 6%.

Σχήμα 6.3: Εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου στην περιοχή μελέτης, '91-'01

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 6.8: Εξέλιξη των εκμεταλλεύσεων και του αριθμού ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ στο Δήμο Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Βοοειδή						Προβατοειδή						Αίγες						Χοίροι											
	Σύνολο			Θηλυκά			Σύνολο			Θηλυκά			Σύνολο			Σύνολο			Σύνολο			Σύνολο								
	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές	Εκμ/σεις	%	Κεφαλές						
Δ.Δ.Αναρράχης	81	15	-81	371	185	-50	81	14	-83	220	95	-57	3	2	-33	410	26	-94	15	12	-20	443	983	122	9	18	100	64	87	36
Δ.Δ.Αρδάσης	38	12	-68	159	225	42	38	12	-68	131	172	31	29	-6	3.194	4406	38	30	18	-40	924	773	-16	15	10	-33	49	74	51	
Δ.Δ.Εμπορίου	19	9	-53	165	276	67	17	7	-59	78	75	-4	5	6	20	454	539	19	11	6	-45	301	517	72	25	13	-48	39	40	3
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	7	6	-14	188	269	43	7	5	-29	58	72	24	8	10	25	1.836	1092	-41	14	13	-7	1.804	1307	-28	88	28	-68	88	97	10
Δ.Δ.Φούφα	47	6	-87	209	43	-79	47	6	-87	167	30	-82	9	6	-33	994	364	-63	6	6	0	234	82	-65	61	13	-79	77	39	-49
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	192	48	-75	1.092	998	-9	190	44	-77	654	444	-32	56	53	-5	6.888	6.427	-7	76	55	-28	3.706	3.662	-1	198	82	-59	317	337	6

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000, Ιδία επεξεργασία

Στο επόμενο σχήμα 6.4 παρουσιάζεται η εικόνα των εκμεταλλεύσεων και ο αριθμός ζώων κατά κατηγορία, ανά ΔΔ για το έτος 2001.

Το έτος 2001, στο δήμο Μουρικίου, η κτηνοτροφία στηρίζεται στην αιγοπροβατοτροφία και λιγότερο στα βοοειδή και στους χοίρους. Επίσης παρατηρείται σημαντικός αριθμός πουλερικών σε όλα τα ΔΔ του δήμου που οφείλεται στο μεγάλο αριθμό των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Το ζωικό κεφάλαιο, όπως εμφανίζεται και στον πίνακα 6.9, στην περιοχή αναλύεται σε βοοειδή 998 κεφάλια, προβατοειδή 6.427 κεφάλια, αίγες 3.662 κεφάλια, χοίρους 337 κεφάλια, ιπποειδή και όνοι 37 κεφάλια, κουνέλια 407 κεφάλια, πουλερικά 8.566 κεφάλια και κυψέλες μελισσών 199 κεφάλια.

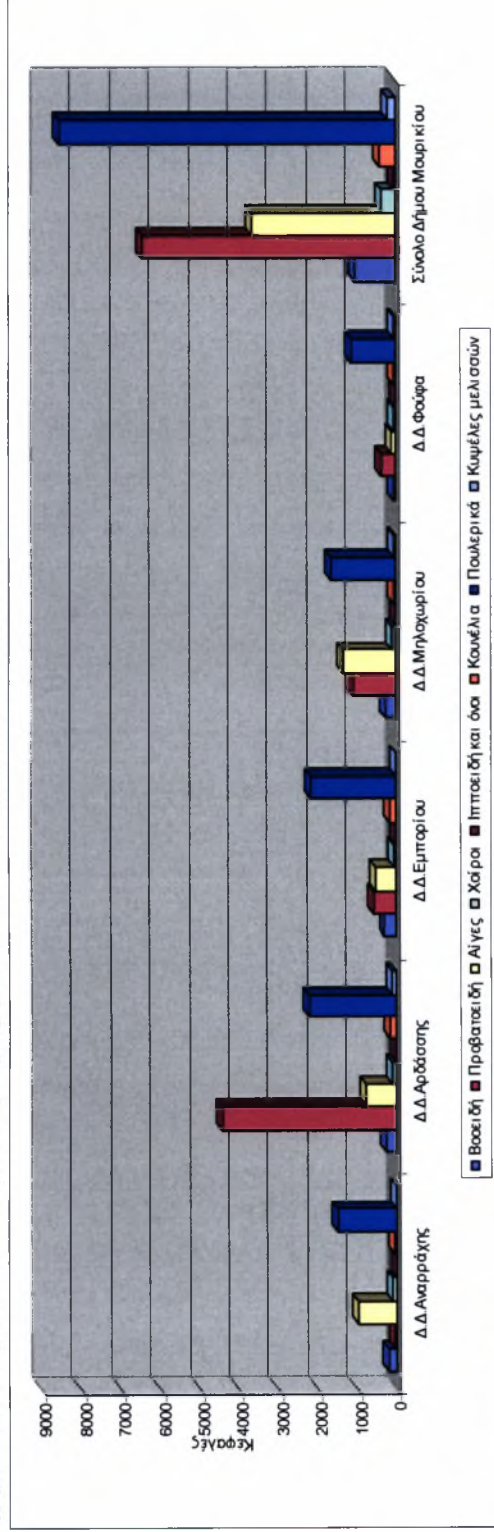
Επίσης από το σχήμα παρατηρείται ότι, τα ΔΔ που χαρακτηρίζονται ως πιο δυναμικά ως αναφορά την κτηνοτροφία είναι αυτά της Αρδάσσης και του Μηλοχωρίου. Το γεγονός ότι ο δήμος εξειδικεύεται περισσότερο στην παραγωγή προβατοειδών οφείλεται στα τελευταία καθώς συγκεντρώνουν το 85% των προβατοειδών. Αναλυτικότερα, η σύνθεση των κλάδων της ζωικής παραγωγής και η χωρική τους κατανομή παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Οι βοσκότοποι δεν αξιοποιούνται στο σύνολο τους, ούτε η χρήση τους μπορεί να χαρακτηριστεί ως ορθολογική.

Είναι ανάγκη να εκπονηθούν ολοκληρωμένες μελέτες διαχείρισης των βοσκοτόπων για τη βελτίωση της βοσκοϊκανότητας, τη βελτίωση και ολοκλήρωση των υποδομών και τέλος την οριοθέτηση κτηνοτροφικών πάρκων για εντατική κτηνοτροφία, για την αύξηση του ζωικού κεφαλαίου και την αναδιάρθρωση των εκμεταλλεύσεων.

Στο δήμο δεν λειτουργεί σφαγείο και οι ανάγκες καλύπτονται από σφαγαιοτεχνική υποδομή και σφαγεία της Πτολεμαΐδας. Η κατασκευή ενός νέου σύγχρονου σφαγείου κρίνεται απαραίτητη.

Σχήμα 6.4: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ το 2001

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 6.9: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός ζώων κατά κατηγορία ανά ΔΔ το 2001

Δημοτικά Διαμερίσματα	Βοοειδή		Προβατοειδή		Αίγες	Χοίροι	Ιπποειδή και όνοι	Κουνέλια	Πουλερικά		Κυψέλες μελισσών				
	Σύνολο Εκμ/σεις	Θηλυκά Εκμ/σεις	Κεφα-λές Εκμ/σεις	Κεφα-λές Εκμ/σεις					Εκμ/σεις	Εκμ/σεις	Εκμ/σεις	Εκμ/σεις			
Δ.Δ.Αναρράχης	15	14	95	2	26	18	87	0	0	1	50	70	1483	1	1
Δ.Δ.Αρδάσσης	12	29	4406	18	773	10	74	7	8	11	135	89	2191	4	92
Δ.Δ.Εμπόριου	9	6	539	6	517	13	40	5	6	5	152	85	2144	0	0
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	6	10	1307	13	1307	28	97	5	11	4	48	72	1645	3	66
Δ.Δ.Φούφα	6	6	364	6	82	13	39	12	12	2	22	46	1103	1	40
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	48	44	6427	55	3662	82	337	29	37	23	407	362	8566	9	199

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

6.1.6 Εμπορία προϊόντων και παραδοσιακά προϊόντα

Η εμπορία των προϊόντων γίνεται κυρίως από εμπόρους που τα προωθούν στην υπόλοιπη χώρα, ενώ ορισμένα προϊόντα διακινούνται απ' ευθείας από τους παραγωγούς προς τα εμπορικά καταστήματα της περιοχής καθώς και στη λαϊκή αγορά της Πτολεμαΐδας που γίνεται εβδομαδιαία.

Όσο αφορά την κτηνοτροφία, ποσότητες γάλακτος διοχετεύονται σε μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες, όπως ΦΑΓΕ, ΔΕΛΤΑ και ΤΥΡΑΣ. Ένα μικρό ποσοστό της παραγωγής καταναλώνεται από τα τοπικά νοικοκυριά. Το μοναδικό τυροκομείο του δήμου, βρίσκεται στο ΔΔ Μηλοχωρίου, και παράγει κυρίως φέτα και σε μικρότερο βαθμό κεφαλοτύρι και άλλα τυριά τα οποία προέρχονται από την ντόπια παραγωγή γάλακτος.

Όσον αφορά τη γεωργία, τα προϊόντα διακινούνται είτε μέσω ιδιωτών εμπόρων, είτε μέσω των Συνεταιρισμών. Αναλυτικότερα:

Καπνός: πριν από τη διάθεση προηγείται η χωρική επεξεργασία στα ιδιωτικά ξηραντήρια και στη συνέχεια στις εγχώριες καπνοβιομηχανίες. Στη βαθμονόμηση παρεμβαίνει ο Οργανισμός Καπνού.

Χειμερινά σιτηρά: το προϊόν μετά τον αλωνισμό συγκεντρώνεται σε σιλό. Οι χώροι αποθήκευσης είναι κυρίως ιδιωτικοί. Μετά την συγκέντρωση η μεγαλύτερη ποσότητα διακινείται από τους εμπόρους.

Καλαμπόκι: συλλέγεται και αποθηκεύεται από τοπικούς εμπόρους ή μεσίτες, ενώ η εμπορία του γίνεται από χονδρέμπορους.

Ζαχαρότευτλα: η καλλιέργεια γίνεται με συμβόλαιο σε όλα τα στάδια, από την παραγωγή των ζαχαρότευτλων έως και την παράδοσή τους στο ζαχαουργείο Πλατέως, υπό την καθοδήγηση της Βιομηχανίας Ζάχαρης και τους υπεύθυνους γεωπόνους.

Μηδική: κατευθύνεται στον τομέα της κτηνοτροφίας, για ίδια χρήση, στην τοπική αγορά και στις πλησίον αυτής αγορές.

Όσπρια – φασόλια: διατίθενται σε ιδιώτες εμπόρους και στην τοπική αγορά. Ένα μέρος της παραγωγής τίθεται σε εμπορία από την ΕΑΣ Εορδαίας.

Ο δήμος Μουρικίου έχει να επιδείξει τοπικά γεωργικά προϊόντα που έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη θέση στην αγροτική οικονομία και το όνομα και η ποιότητά τους έγιναν ευρύτερα γνωστά. Τέτοια προϊόντα είναι οι ντομάτες όλου του δήμου, οι πατάτες Φούφα,

τα μήλα Μηλοχωρίου, τα κάστανα και τα κεράσια Εμπορίου και το παραδοσιακό τσίπουρο και κρασί που παράγεται σε όλα τα ΔΔ του δήμου.

6.1.7 Ανθρώπινο δυναμικό

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφή της ΕΣΥΕ, για τη γεωργία-κτηνοτροφία 1999/2000, στην περιοχή μελέτης δραστηριοποιούνται 620 εκμεταλλεύσεις και οι συνολικά απασχολούμενοι με τη γεωργία και την κτηνοτροφία είναι 1036 άτομα.

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται, ότι οι κατά αποκλειστικό και κύριο επάγγελμα απασχολούμενοι στη γεωργία και την κτηνοτροφία της περιοχής είναι 73,17% των συνολικά απασχολούμενων και το ποσοστό των ατόμων που απασχολούνται δευτερευόντως είναι 25,87%.

Πίνακας 6.10: Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων ανά κατηγορία

Δημοτικά Διαμερίσματα	Αριθμός ατομικών εκμ/σεων	Κάτοχοι και μέλη των νοικοκυριών που εργάστηκαν στην εκμετάλευση (ατομική εκμ/ση)				Μόνιμοι εργάτες		Εποχικοί εργάτες		Απασχ/ση στα πλαίσια αλληλοβοήθειας των γεωργών		Κατ' αποκοπή εργασία
		Σύνολο απασχολούμενων	Από αυτούς:			Αριθμός εκμ/σεων	Αριθμός απασχ/μενων	Αριθμός εκμ/σεων	Αριθμός απασχ/μενων	Αριθμός εκμ/σεων	Αριθμός απασχ/μενων	Αριθμός εκμ/σεων
			Απασχ/μενοι αποκλειστικά στην εκμ/ση του κατόχου	Απασχ/μενοι κυρίως στην εκμ/ση του κατόχου	Απασχ/μενοι δευτερευόντως στην εκμ/ση του κατόχου							
Δ.Δ.Αναρράχης	118	191	132	0	59	0	0	0	0	1	1	92
Δ.Δ.Αρδάσσης	151	247	203	3	41	7	7	5	5	18	24	141
Δ.Δ.Εμπορίου	102	178	137	2	39	2	2	3	12	6	12	96
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	116	171	114	3	54	1	1	35	271	73	220	81
Δ.Δ.Φούφα	133	249	172	2	75	3	3	48	206	51	151	108
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	620	1036	758	10	268	13	13	91	494	149	408	518

Πηγή: ΕΣΥΕ, απογραφή γεωργίας-κτηνοτροφίας 1999/2000

Στην περιοχή του Δήμου Μουρικίου δραστηριοποιούνται δύο συνεταιρισμοί: ο Συνεταιρισμός Αναρράχης με έδρα το Δημοτικό Διαμέρισμα Αναρράχης, ο οποίος αριθμεί περίπου 70 μέλη και έχει ως κύρια δράση του την αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων και λιπασμάτων σε καλύτερες τιμές, και ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Μηλοχωρίου, ο οποίος ιδρύθηκε το 1927, με έδρα το Δημοτικό Διαμέρισμα Μηλοχωρίου με 83 μέλη περίπου και δραστηριότητα την εμπορία και συντήρηση φρούτων μήλων και αχλαδιών.

Τέλος στο δήμο Μουρικίου υπάρχουν 472 φυσικά μέλη αγροτικών συνεταιρισμών της ΕΑΣ Εορδαίας.

Από πλευράς εισοδήματος, τη μεγαλύτερη συμμετοχή κατέχει η παραγωγή σπορικών, κυρίως μήλων και αχλαδιών. Έχουν μάλιστα δημιουργηθεί ικανοποιητικές υποδομές στον τομέα της διακίνησης και εμπορίας των προϊόντων αυτών με ιδιωτικές κυρίως επενδύσεις. Παράλληλα, η υποστήριξη από συλλογικούς φορείς (συνεταιρισμούς) βρίσκεται σε ικανοποιητικό βαθμό.

Η παραπέρα αύξηση της δραστηριότητας προϋποθέτει πριν απ' όλα την αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων.

6.1.8 Δασοπονία

Τα κυριότερα δασοπονικά είδη της περιοχής είναι η μαύρη πεύκη, η οξιιά, η δρυς, το σφενδάμι και η καστανιά. Ειδικά, στην περιοχή του Εμπορίου η καστανιά σχηματίζει ένα υψηλής αισθητικής αξίας καστανόδασος, το οποίο αποτελεί σημείο αναφοράς και πόλο έλξης επισκεπτών στο δήμο Μουρικίου αλλά και σ' ολόκληρη τη δυτική Εορδαία.

Η δασική παραγωγή της περιοχής του Δ. Μουρικίου ανέρχεται συνολικά σε 10.000 tn. Η ξύλευση των δασών γίνεται από το ίδιο το δασαρχείο. Ειδικότερα για το Δημοτικό Διαμέρισμα Εμπορίου η ξύλευση γίνεται και από το Δασικό Συνεταιρισμό Εμπορίου. Η παραγωγή ξυλείας χρησιμοποιείται είτε για οικιακή χρήση, είτε για εκμετάλλευση.

Το κυριότερα αυτοφυή αρωματικά – φαρμακευτικά φυτά που φύονται στην περιοχή μελέτης είναι το βουνίσιο τσάι και το θυμάρι. Στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου Μουρικίου αυτοφύονται ρίγανη, μέντα, δυόσμος, φασκόμηλο, χαμομήλι, αγριοβατόμουρα, αγριοβύσσина, αγριοφράουλες, κράνα, φουντούκια, κάστανα και μανιτάρια.

Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις ανήκουν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στο δήμο Μουρικίου εκτός των 5.000 στρ. που ανήκουν στον αναγκαστικό δασικό συνεταιρισμό Εμπορίου (έτος ιδρύσεως 1924). Δασικά, υπάγονται στη Διεύθυνση δασών Νομού Κοζάνης, διοικητικά στο Δήμο Μουρικίου, δικαστικά στο εφετείο Κοζάνης και οικονομικά στο δημόσιο ταμείο και στην Δ.Ο.Υ Πτολεμαΐδας.

6.1.9 Συμπεράσματα – Μελλοντικές προτάσεις

Στον δήμο Μουρικίου, τη δεκαετία 1991 – 2001, παρουσιάζεται μείωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, της τάξεως του 10,6% περίπου. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, είναι κυρίως αροτριάες καλλιέργειες (92,8%) με έμφαση στα χειμερινά σιτηρά. Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση ανέρχεται σε 51,36 στρέμματα και αποτελείται από 7,45 κατά μέσο όρο αγροτεμάχια με μέγεθος 6,9 στρεμμάτων ανά τεμάχιο. Η μέση έκταση ανά εκμετάλλευση κρίνεται ικανοποιητική και μπορεί να ικανοποιήσει, σε σχέση με το εισόδημα που αποφέρει, τις ανάγκες μιας γεωργικής οικογένειας. Το 46,10% των καλλιεργούμενων εκτάσεων στην περιοχή αρδεύεται. Με την κατασκευή των υπό ένταξη φραγμάτων για τον κάμπο της δυτικής Εορδαίας καθώς και με την επέκταση της στάγδην άρδευσης και στις γραμμικές ετήσιες καλλιέργειες αλλά και με την τεχνογνωσία του αγροτικού πληθυσμού είναι δυνατόν η άρδευση να γίνει ορθολογικότερη προς την κατεύθυνση της οικονομίας του νερού. Έτσι, η αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων με συλλογικά αρδευτικά μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα, δεδομένης μάλιστα και της υψηλής οικονομικής απόδοσης των οπωρώνων.

Η φυτική παραγωγή της περιοχής στηρίζεται στις αροτριάες καλλιέργειες, με περιορισμένες δυνατότητες ανταγωνισμού και η αλλαγή της κατεύθυνσης της ΚΑΠ προς κριτήρια ποιότητας και προστασίας περιβάλλοντος θα κάνει δυσκολότερα τα πράγματα. Επομένως, για να μπορέσει η γεωργία της περιοχής να βελτιώσει τη θέση της, θα πρέπει να στραφεί, από την μία πλευρά, προς την παραγωγή προϊόντων ποιότητας, μικρής κλίμακας, με καλύτερη τυποποίηση, συσκευασία και σύγχρονο τρόπο διάθεσης και εμπορίας, αλλά και καλή οργάνωση και λειτουργία των συνεταιριστικών οργανώσεων και από την άλλη, προς μια γεωργία φιλική προς το περιβάλλον.

Ένα μικρό, αλλά καθοριστικό χώρο ανάπτυξης επενδυτικών δραστηριοτήτων αποτελεί η γκάμα των ταυτοποιημένων προϊόντων της περιοχής που προαναφέρθηκαν, όπου η σήμανση της ποιοτικής υπεροχής, σε συνδυασμό με την καθετοποίηση της παραγωγής μπορεί να συντελέσει στον προσπορισμό πολλαπλάσιας προστιθέμενης αξίας στην περιοχή.

Τέλος, σχετικά με το γεωργικό εισόδημα, η δημιουργία παράλληλων δραστηριοτήτων προσφέρει λύσεις στο πρόβλημα της συμπλήρωσης του γεωργικού εισοδήματος.

6.2 Δευτερογενής τομέας

6.2.1 Κύρια χαρακτηριστικά

Οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΒΕ Κοζάνης και της επιτόπιας έρευνας που διεξήχθη, ανέρχονται σε 58 και αντιστοιχούν στο (36,02%) του συνόλου των επιχειρήσεων της περιοχής. Στον δευτερογενή τομέα απασχολείται το 42,70% του εργατικού δυναμικού του δήμου Μουρικίου. Οι κατηγορίες επιχειρήσεων που απαρτίζουν τον δευτερογενή τομέα του δήμου είναι μεταποιητικές βιοτεχνίες αγροτικών προϊόντων – τροφίμων, αρτοποιία – εργαστήρια ζαχαροπλαστικής, επιχειρήσεις επεξεργασίας ξύλου/σιδήρου και επιχειρήσεις του κατασκευαστικού κλάδου που διακρίνονται σε επιχειρήσεις χωματουργικών εργασιών, παραγωγής προϊόντων λατομείου και λοιπών οικοδομικών εργασιών (εργολάβοι, τεχνίτες, υδραυλικοί, ελαιοχρωματιστές κλπ.)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των επιχειρήσεων ανά ΔΔ και η διάρθρωση στις παραπάνω κατηγορίες.

Πίνακας 6.11: Αριθμός επιχειρήσεων δευτερογενούς τομέα ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεταποιητικές βιοτεχνίες-Επιχειρήσεις							Σύνολο
	Αγροτικών προϊόντων-τροφίμων	Αρτοποιίας-Εργαστηρίων ζαχαροπλαστικής	Επεξεργασίας ξύλου	Επεξεργασίας σιδήρου	Κατασκευαστικού κλάδου			
					Χωματουργικών εργασιών	Λοιπών οικοδομικών εργασιών	Παραγωγής προϊόντων λατομείου	
Δ.Δ.Αναρράχης	1	2	2	2	1	3	0	11
Δ.Δ.Αρδάσσης	1	2	1	1	2	3	4	14
Δ.Δ.Εμπορίου	0	2	1	0	4	4	0	11
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	2	0	3	1	0	4	0	10
Δ.Δ.Φούφα	1	1	2	1	1	6	0	12
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	5	7	9	5	8	20	4	58

Πηγή : ΕΒΕ Κοζάνης 2005 , Επιτόπια έρευνα

Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρείται ότι όλα τα ΔΔ διαθέτουν σχεδόν τον ίδιο αριθμό επιχειρήσεων δευτερογενούς τομέα με τις περισσότερες επιχειρήσεις να εδράζονται στο ΔΔ Αρδάσσης (14) και τις λιγότερες στο ΔΔ Μηλοχωρίου (10).

Την πρώτη θέση μεταξύ των επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης κατέχουν οι επιχειρήσεις του κατασκευαστικού κλάδου (32 επιχειρήσεις, 55,17%) καθώς στο δήμο δραστηριοποιούνται είκοσι επιχειρήσεις διαφόρων οικοδομικών εργασιών (εργολάβοι, τεχνίτες κλπ.). Επίσης λειτουργούν οκτώ επιχειρήσεις χωματουργικών εργασιών. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι στο ΔΔ Αρδάσσης δραστηριοποιούνται τέσσερις επιχειρήσεις

παραγωγής προϊόντων λατομείου που απασχολούν εβδομήντα δύο άτομα από όλο το δήμο και κυρίως από το ΔΔ που εδρεύουν. Ακολουθούν οι εννέα επιχειρήσεις (15,52%) που ασχολούνται με την επεξεργασία του ξύλου (επιπλοποιία, ξυλουργεία κ.α.). Στο δήμο λειτουργούν επτά αρτοποιία–εργαστήρια ζαχαροπλαστικής (15,52%). Όσον αφορά τις επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων που δραστηριοποιούνται, στα ΔΔ Αναράχης, Αρδάσσης και Φούφα είναι χωροθετημένες τρεις κυλινδρόμυλοι (μεταποίηση σιτηρών), καθώς και στο ΔΔ Μηλοχωρίου λειτουργεί ο αγροτικός συνεταιρισμός Μηλοχωρίου και το τυροκομείο με την επωνυμία «Τζιόμπρας». Τέλος, δραστηριοποιούνται πέντε επιχειρήσεις που ασχολούνται με την επεξεργασία σιδήρου και τις μεταλλικές κατασκευές.

6.2.2 Συμπεράσματα – Μελλοντικές προτάσεις

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι στην περιοχή μελέτης δεν παρατηρείται έντονη βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα. Ο μόνος κλάδος του δευτερογενή τομέα που απαριθμεί μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων στην περιοχή είναι αυτός των κατασκευών, γεγονός που δικαιολογείται τόσο από την υψηλή συμμετοχή του κλάδου στη διαμόρφωση του ΑΕΠ του τομέα όσο και από την έντονη οικοδομική δραστηριότητα που εμφανίζει, γενικότερα, ο νομός Κοζάνης τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά τον ισχυρό σεισμό του 1995.

Πρόβλημα αντιμετωπίζεται στον κλάδο των τροφίμων, όπου, παρά το γεγονός ότι στην περιοχή μελέτης παράγονται τοπικά παραδοσιακά προϊόντα (πατάτες Φούφα, μήλα και αχλάδια Μηλοχωρίου, κάστανα και κεράσια Εμπορίου, τσίπουρο και κρασί Μουρικίου κ.α.), η επεξεργασία των προϊόντων αυτών γίνεται, σε μεγάλο ποσοστό, εκτός του δήμου. Παρατηρείται, λοιπόν, σοβαρή έλλειψη σε επιχειρήσεις μεταποίησης γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων που παράγονται στην περιοχή. Η καθετοποίηση του πρωτογενή τομέα και η δημιουργία μονάδων επεξεργασίας και τυποποίησης αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων μπορεί να δώσει μια νέα ώθηση στη μεταποίηση.

Γενικότερα, μία πολιτική ανάπτυξης της μεταποιητικής δραστηριότητας, σε μεσοπρόθεσμη προοπτική, θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα βασικό άξονα, αυτόν της δημιουργίας και εκσυγχρονισμού της βιοτεχνίας τροφίμων και ποτών, που αξιοποιούν πρώτες ύλες του τόπου, με βασικό κριτήριο την παραγωγή υψηλής ποιότητας προϊόντων και με καθετοποίηση της παραγωγής, έτσι ώστε η προστιθέμενη αξία να μένει επί τόπου.

Βασικός στόχος επίσης θα πρέπει να είναι η αναζήτηση νέων μορφών επενδύσεων, με έμφαση στην εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση) και τον προσανατολισμό σε νέες αγορές.

Τέλος, οι προοπτικές εξέλιξης των βιοτεχνικών μονάδων που σχετίζονται με τοπικά, παραδοσιακά παρασκευάσματα και προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας και ζωοκομίας - γενικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας - διαγράφονται ευοίωνες, δεδομένου ότι υπάρχει ανερχόμενη ζήτηση.

Ήδη οι κάτοικοι της περιοχής αντιλαμβάνονται την μεγάλη σημασία του προγράμματος και ότι αυτό έχει ως συνέπεια την ανάπτυξη του βιοτικού τους επιπέδου, την αύξηση του εισοδήματός τους και την δημιουργία θέσεων απασχόλησης στον τόπο τους.

6.3 Τριτογενής τομέας

6.3.1 Δημόσιες υπηρεσίες

Στο δήμο Μουρικίου ο τριτογενής τομέας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη, τουλάχιστον σε θέματα ύπαρξης και λειτουργίας δημόσιων υπηρεσιών. Οι μοναδικές δημόσιες υπηρεσίες που υπάρχουν βρίσκονται στην έδρα του δήμου, στο Εμπόριο και αυτές είναι το αγροτικό ιατρείο που λειτουργεί κάθε δευτέρα και πέμπτη, το ταχυδρομικό ταμειυτήριο και το ΚΕΠ που στεγάζεται στο δημαρχείο. Επίσης αγροτικός ιατρός επισκέπτεται και τα υπόλοιπα ΔΔ, περίπου ανά δέκα ημέρες. Οι κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται κατά βάση από τα γειτονικά οικιστικά κέντρα της Πτολεμαΐδας και της Κοζάνης σε ικανοποιητικό βαθμό.

6.3.2 Υπηρεσίες ιδιωτικού τομέα

Στον ιδιωτικό τομέα, στο εμπόριο και τις υπηρεσίες, επίσης δεν παρατηρείται εξειδίκευση σε συγκεκριμένους κλάδους, αλλά οι επιχειρήσεις λειτουργούν στην κατεύθυνση της κάλυψης καθημερινών αναγκών των κατοίκων σε είδη πρώτης ανάγκης. Υπάρχουν καταστήματα τροφίμων, ποτών, καφεενία, ταβέρνες κλπ

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 6.12 που ακολουθεί, στην περιοχή μελέτης εντοπίζονται 89 επιχειρήσεις που ασχολούνται με το εμπόριο και την παροχή υπηρεσιών. Η μεγαλύτερη επιχειρηματική δραστηριότητα παρατηρείται στην έδρα του δήμου, το Εμπόριο με 23 επιχειρήσεις (25,84% επί του συνόλου των επιχειρήσεων). Αξιοσημείωτο είναι ότι την τελευταία πενταετία οι ιδιώτες του επενδύουν σε υπηρεσίες αναψυχής-διασκέδασης καθώς

λειτουργούν τρεις παραδοσιακοί ξενώνες δυναμικότητας 80 κλινών συνολικά καθώς και 5 ταβέρνες-ψησταριές υψηλού επιπέδου. Ακολουθεί τα ΔΔ Αναράχης (21,35%) και Αρδάσσης (22,47%) όπου απαντώνται 39 επιχειρήσεις. Στα υπόλοιπα ΔΔ Μηλοχωρίου (15,73%) και Φούφα (14,61%) λειτουργούν 27 επιχειρήσεις.

Πίνακας 6.12: Αριθμός επιχειρήσεων τριτογενούς τομέα ανά ΔΔ στο Δ.Μουρικίου

Δημοτικά Διαμερίσματα	Παντοπω- λεία / Εμπόριο τροφίμων	Περί- πτερα	Καφε- νεία / Καφε- τέριες	Ταβέ- ρνες / Ψηστα- ριές	Ξενώνες	Πρατήρια υγρών καυσίμων	Συνεργεία αυτοκι- νήτων / Ανταλ- λακτικά	Οικοδο- μικά υλικά	Λοιπές επιχει- ρήσεις	Σύνολο
Δ.Δ.Αναράχης	4	1	5	2	0	1	1	3	2	19
Δ.Δ.Αρδάσσης	4	1	5	2	0	2	2	1	3	20
Δ.Δ.Εμπορίου	4	2	5	5	3	1	1	1	1	23
Δ.Δ.Μηλοχωρίου	4	0	5	2	0	0	0	1	2	14
Δ.Δ.Φούφα	2	0	5	2	0	1	2	1	0	13
Σύνολο Δήμου Μουρικίου	18	4	25	13	3	5	6	7	8	89

Πηγή: ΕΒΕ Κοζάνης 2005, Επιτόπια έρευνα

Τις πρώτες θέσεις, ανάμεσα στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα στην περιοχή, κατέχουν οι επιχειρήσεις τροφίμων – ποτών (παντοπωλεία, minimarket, οπωροπωλεία και συναφή), τα καφενεία και οι ταβέρνες-ψησταριές. Πολύ λιγότερες είναι άλλες εμπορικές ή επιχειρήσεις σχετικές με την παροχή υπηρεσιών, όπως πρατήρια υγρών καυσίμων, επιχειρήσεις οικοδομικών υλικών, περίπτερα, φαρμακεία, κομμωτήρια, φροντιστήρια κλπ. Το χονδρεμπόριο λείπει παντελώς από την περιοχή.

Και στον ιδιωτικό τομέα, καθ' όμοιο τρόπο με το δημόσιο, οι κάτοικοι των οικισμών εξυπηρετούνται κατά βάση από τις αγορές των δύο οικιστικών κέντρων της Πτολεμαΐδας και της Κοζάνης, επομένως περιορισμένοι είναι και οι στόχοι ανάπτυξης που μπορούν να τεθούν. Μια διέξοδος στην κατάσταση μπορεί να δημιουργηθεί με την προσέλκυση καταναλωτών – επισκεπτών από χώρους εκτός του δήμου, με τη βελτίωση του οδικού δικτύου και την προώθηση και δημιουργία μικρών σημειακών αγορών για τα τοπικά προϊόντα.

Επίσης η αύξηση του ενδιαφέροντος των ιδιωτών τα τελευταία χρόνια για επενδύσεις στον τομέα του αγροτουρισμού θα έχει θετική επίδραση και στον τομέα του εμπορίου στην περιοχή.

Ο αγροτουρισμός αποτελεί σημαντική εναλλακτική παραγωγική δραστηριότητα, που όμως πρέπει να συνδυασθεί με την διατήρηση της τοπικής αγροτικής παραγωγής, με έργα που

θα έχουν συμπληρωματικό και ενισχυτικό χαρακτήρα καθώς και με την παροχή υπηρεσιών ποιότητας.

6.3.3 Συμπεράσματα –Μελλοντικές προτάσεις

Η έλλειψη των δημόσιων υπηρεσιών στην περιοχή μελέτης, σε συνάρτηση με το μειωμένο προσωπικό αυτών, η έλλειψη ενημέρωσης και εξυπηρέτησης του κοινού, καθώς και σε συνδυασμό με τη μειωμένη δυνατότητα μετακίνησης των κατοίκων, ιδίως κατά τους χειμερινούς μήνες λόγω άσχημων καιρικών συνθηκών, αποτελεί πρόβλημα για την περιοχή.

Γίνεται φανερό ότι ο κλάδος του εμπορίου υστερεί στην περιοχή μελέτης, το βασικό χαρακτηριστικό είναι η έλλειψη χονδρεμπορίου και ο περιορισμός του λιανεμπορίου. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται κυρίως στην έλλειψη βασικών υποδομών και υπηρεσιών και στην ύπαρξη ανεπτυγμένων ανταγωνιστικών αγορών στα οικιστικά κέντρα της Πτολεμαΐδας και της Κοζάνης. Επίσης το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων της περιοχής της τάξεως του 38%, εργάζεται στην Πτολεμαΐδα, συμβάλλει στη διασπορά της ζήτησης σε αγαθά και υπηρεσίες, εκτός του δήμου.

Οι καλύτερες προοπτικές για ανάπτυξη παρουσιάζονται στον τομέα του αγροτουρισμού. Ήδη τα τελευταία χρόνια, εμφανίστηκε η δημιουργία αγροτουριστικών καταλυμάτων για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών της περιοχής, ο αριθμός των οποίων ακολουθεί ανοδική πορεία. Επίσης οι δύο πρώτες μεταποιητικές βιοτεχνίες αγροτικός συνεταιρισμός Μηλοχωρίου καθώς και ένα τυροκομείο στο ΔΔ Μηλοχωρίου που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την τουριστική βιομηχανία, κάνοντας το πρώτο βήμα έτσι ώστε να διασφαλιστεί η απασχόληση σε τοπικό επίπεδο και συγκρατώντας τον ντόπιο πληθυσμό από την εσωτερική μετανάστευση.

Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου στα αστικά κέντρα, η απόκτηση ιδιόκτητου μεταφορικού μέσου, οι έντονοι ρυθμοί ζωής στις μεγαλουπόλεις και η φιλοπεριβαλλοντική πολιτική που προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οδηγούν τους ανθρώπους στην αναζήτηση διεξόδων προς τη φύση και προς εναλλακτικές δραστηριότητες, που θα τους προσφέρουν στιγμές ηρεμίας και ικανοποίησης. Η ζήτηση και η παροχή υπηρεσιών ποιότητας είναι άμεση απόρροια της αύξησης του βιοτικού επιπέδου και άμεση υποχρέωση των επιχειρηματιών, που θέλουν να έχουν μια βιώσιμη και ανταγωνιστική επιχείρηση. Ένα

ελκυστικό αγροτουριστικό προϊόν χαρακτηρίζεται από τη διαφοροποίησή του, την υψηλή του ποιότητα και την αυθεντικότητά του.

Σημαντικό ρόλο στη διάρθρωση του αγροτουριστικού προϊόντος μπορεί να παίξει η εμπορία των τοπικών προϊόντων καθώς και η ανάπτυξη υπηρεσιών εξυπηρέτησης πελατών σε θέματα τουρισμού και αναψυχής.

Γενικά, η αναβάθμιση του τριτογενή τομέα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, και συγκράτηση του τοπικού εργατικού δυναμικού.

Ο τουρισμός αρχίζει να αποτελεί βασική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης, αλλά θα πρέπει να υπάρξει συγκεκριμένη πολιτική και στρατηγική ανάπτυξης, η οποία θα αναδείξει τις προοπτικές και τις κατάλληλες μορφές τουρισμού. Οι περιορισμένες βασικές υποδομές (οδικό δίκτυο κ.λπ.) και η απουσία ενημέρωσης, εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού σε σχετικά επαγγέλματα, συντελούν ως ανασχετικοί παράγοντες στην παραπέρα ανάπτυξη.

Κύρια κατεύθυνση, στην οποία μπορεί να ευοδώσει η προσπάθεια, είναι η προώθηση του Αγροτουρισμού, με μια σειρά από ενέργειες οι οποίες επικεντρώνονται στην ανάδειξη και συνάμα προβολή του τοπικού παραδοσιακού τρόπου ζωής, σε ενέργειες με σκοπό τη συντήρηση και αξιοποίηση παραδοσιακών κτισμάτων και την προβολή τους ως πολιτιστικό αγαθό του τόπου, τη δημιουργία καταλυμάτων και ξενώνων, αθλητικών χώρων και χώρων εκθέσεων της λαογραφικής τέχνης, η οποία αποτελεί σημαντικό πλούτο στην περιοχή, σε έργα ερμηνείας και πρόσβασης στο φυσικό περιβάλλον, με στόχο πάντα τη δημιουργία απασχόλησης και αύξηση του εισοδήματος του υπάρχοντος πληθυσμού.

Έχει ευρύτατα υποστηριχθεί και αποδειχθεί ότι η τουριστική βιομηχανία δίδει μια σειρά από ευκαιρίες και χαράσσει προοπτικές για τη συμμετοχή αποκλεισμένων τοπικών ομάδων και φορέων, ενώ αποτελεί σημείο αναφοράς για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης με την είσοδο νέων επαγγελματιών και ειδικοτήτων.

Η ανάπτυξη του τουρισμού και η σύνδεση του με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, την πολιτιστική και θρησκευτική παράδοση και με τον θαυμάσιο φυσικό χώρο της περιοχής, με ταυτόχρονη ενίσχυση των δημοσίων και ιδιωτικών υπηρεσιών, μπορεί μακροπρόθεσμα να διαφοροποιήσει την εικόνα της περιοχής και να δημιουργήσει ένα πυρήνα οικονομικής ανάπτυξης.

7^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

7.1 Οδικό δίκτυο - Μεταφορές

Οδικό δίκτυο

Το οδικό δίκτυο της περιοχής μελέτης υλοποιήθηκε μέχρι σήμερα βάσει των αναγκών διασύνδεσης των οικισμών της περιοχής μελέτης μεταξύ τους και με το κύριο αστικό-οικονομικό-διοικητικό κέντρο της Εορδαίας. Ειδικότερα, διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις ανάγκες της δεκαετίας του 1970 και 1980 και χαρακτηρίζεται από βελτιώσεις του παλαιότερου οδικού δικτύου και όχι ως προϊόν νέας χάραξης. Αποτέλεσμα είναι η έλλειψη ασφάλειας και λειτουργικότητας, αφού τα δεδομένα και οι απαιτήσεις της σημερινής εποχής είναι εντελώς διαφορετικά.

Βασικό χαρακτηριστικό του οδικού δικτύου της περιοχής μελέτης είναι ότι τα γεωμετρικά τους χαρακτηριστικά είναι μέτρια έως φτωχά, με μια λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση και έλεγχο των προσβάσεων με ισόπεδες διαβάσεις.

Η διασύνδεση των οικισμών Άρδασσας, Κρυόβρυσης, Αναρράχης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα μεταξύ τους καθώς και με την Πτολεμαΐδα από δύο κατευθύνσεις, πραγματοποιείται μέσω της επαρχιακής οδού 36.

Εντός των ορίων του δήμου το πρωτεύον επαρχιακό οδικό δίκτυο εξυπηρετεί τη σύνδεση του οικισμού της Βλάστης και του Βαρικού.

Το οδικό δίκτυο του Δήμου Μουρικίου, έχει συνολικά μήκος 21 χλμ τα οποία είναι ασφαλτοστρωμένα, χρειάζονται όμως επισκευή λόγω εκτεταμένων φθορών. Από αυτά τα 13 χλμ είναι επαρχιακή οδός και τα υπόλοιπα 8 χλμ είναι κοινοτική οδός. Η βατότητα της οδού μέχρι και 500 μέτρα μετά το Μηλοχώρι είναι καλή, ενώ μετά είναι μέτρια. Επιπλέον οι χρονοαποστάσεις των Δημοτικών Διαμερισμάτων από το Εμπόριο κυμαίνονται από 2 έως 9 λεπτά, με τον μικρότερο χρόνο να αντιστοιχεί στην Αναρράχη και τον μέγιστο στην Άρδασσα. Ιδιαίτερα έντονα προβλήματα δημιουργούνται κατά τους χειμερινούς μήνες σε όλο το οδικό δίκτυο του Δήμου Μουρικίου λόγω παγετών.

Το συνολικό μήκος των αγροτικών οδών είναι 85 χλμ, ένα μικρό ποσοστό είναι χαλικοστρωμένο, ενώ η πλειοψηφία του δικτύου αποτελείται από χωματόδρομους.

Το συνολικό μήκος των δασικών ανέρχεται σε 75 χλμ, η βατότητα είναι συνάρτηση των καιρικών συνθηκών και οι δρόμοι δεν είναι προσπελάσιμοι από όλα τα οχήματα. Στην

πλειονότητα οι δασικοί δρόμοι απαιτούν συνεχή έργα συντήρησης, ώστε να διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Η ενσωμάτωση τους στο κύριο οδικό δίκτυο της περιοχής, με παράλληλη βελτίωση τους αποτελεί σε πολλές περιπτώσεις την μοναδική επιλογή και συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του φυσιολατρικού τουρισμού.

Νέα πνοή και μείωση των χρονοαποστάσεων δόθηκε στην περιοχή με την ολοκλήρωση του τμήματος Κοζάνης-Πτολεμαΐδας του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού «Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη», καθώς και με την ολοκλήρωση του τμήματος Πολύμυλος-Βέροια (διάβαση Καστανιάς) 26 χλμ της Εγνατίας οδού.

Μεταφορές

Στο Δήμο Μουρικίου η συγκοινωνιακή σύνδεση με το οικονομικό και όχι μόνο κέντρο της επαρχίας Εορδαίας αλλά και της έδρας με τους υπόλοιπους οικισμούς του δήμου γίνεται με αστικά λεωφορεία. Τα δρομολόγια είναι ανά μία ώρα από τις 6:00 το πρωί μέχρι τις 21:30 και την Τετάρτη που γίνεται λαϊκή αγορά στην Πτολεμαΐδα, υπάρχουν τοπικά δρομολόγια ανά ώρα, διατρέχοντας τους οικισμούς Άρδασσα, Κρυόβρυση, Αναρράχη, Εμπόριο, Μηλοχώρι, μέχρι το Φούφα. Η συχνότητα δρομολογίων θεωρείται ικανοποιητική. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης τέσσερα ταξί.

Όσον αφορά τις εναέριες μεταφορές, τα αεροδρόμια της Κοζάνης και της Καστοριάς, μέσω ενός κοινού δρομολογίου από και προς Αθήνα, εξυπηρετούν την ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας

Οι σιδηροδρομικές υποδομές που εξυπηρετούν την ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, πρόσφατα έχουν ανακατασκευαστεί αλλά δεν λειτουργούν. Το υφιστάμενο δίκτυο αποτελείται από γραμμή μονής κατεύθυνσης μήκους 170 χλμ και συνδέει τη Θεσσαλονίκη με τη Φλώρινα και με τον άξονα Πτολεμαΐδας – Κοζάνης.

7.2 Ύδρευση

Στα ΔΔ του δήμου Μουρικίου, τα δίκτυα ύδρευσης ξεκίνησαν να κατασκευάζονται από το 1920 και μέχρι σήμερα γίνονται επεκτάσεις και βελτιώσεις, ενώ η τροφοδοσία τους γίνεται από πηγές και γεωτρήσεις. Οι παροχές επαρκούν για την κάλυψη σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου, των αναγκών αφού πρόσφατα ανακατασκευάστηκαν όλα τα εσωτερικά υδραγωγεία. Γενικότερα, όμως η κατάσταση των δεξαμενών ύδρευσης στα ΔΔ

Μηλοχωρίου και Φούφα, είναι κακή και πρέπει να επισκευαστούν ή να κατασκευαστούν μεγαλύτερες. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικότερα τα στοιχεία ύδρευσης του κάθε ΔΔ.

ΔΔ Αναρράχης: Ο οικισμός υδροδοτείται από σύμπλεγμα πηγών με παροχή 280 m³/ημέρα και δύο γεωτρήσεις με παροχή 430 m³/ημέρα. Το νερό αυτό καλύπτει τις υδρευτικές ανάγκες των κατοίκων.

Το εξωτερικό δίκτυο πρόσφατα ανακατασκευάστηκε, το οποίο αποτελείται από σωλήνες PVC με διάμετρο 90 χιλιοστών και συνολικό μήκος 4 χλμ. Η κατάσταση του είναι ικανοποιητική.

Το εσωτερικό δίκτυο αποτελείται από 12 χλμ αγωγών ποικίλης. Σύμφωνα με μικροβιολογικές και χημικές εξετάσεις τα δείγματα του νερού βρέθηκαν κατάλληλα. Το νερό χλωριώνεται, σύμφωνα με τις νεότερες οδηγίες του κέντρου περιβάλλοντος Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κοζάνης.

ΔΔ Αρδάσσης: Ο οικισμός υδροδοτείται από μία πηγή με παροχή 345 m³/ημέρα και μία γεώτρηση με παροχή 1000 m³/ημέρα. Η γεώτρηση χρησιμοποιείται περισσότερο το καλοκαίρι όταν οι ανάγκες των κατοίκων είναι μεγαλύτερες.

Το εξωτερικό δίκτυο αποτελείται από πλαστικούς αγωγούς με διαμέτρους 75 και 63 χιλιοστών και μήκος 3 χλμ. Η κατάσταση τους είναι αρκετά ικανοποιητική.

Το εσωτερικό δίκτυο έχει πρόσφατα αντικατασταθεί με πλαστικούς αγωγούς διαφόρων διαμέτρων, συνολικού μήκους 10 χλμ. Η κατάσταση αυτού του δικτύου είναι άριστη καθώς και της δεξαμενής.

Σύμφωνα με μικροβιολογικές και χημικές αναλύσεις το νερό είναι κατάλληλο. Η χλωρίωση γίνεται με ημιαυτόματο χλωριωτήρα στη δεξαμενή.

ΔΔ Εμπορίου: Ο οικισμός υδροδοτείται από σύμπλεγμα πηγών στη θέση «δύο πηγάδια» με παροχή 400 m³/ημέρα καθώς επίσης και από τη πηγή του «Δάφκα» παροχής 150 m³/ημέρα και επικουρικά μία γεώτρηση με παροχή 480 m³/ημέρα. Το νερό αυτό υπερκαλύπτει τις υδρευτικές ανάγκες των κατοίκων.

Το εξωτερικό δίκτυο έχει πρόσφατα αντικατασταθεί από πλαστικούς αγωγούς με διαμέτρους 110, 90 και 63 χιλιοστών και μήκος 3,5 χλμ. Η κατάσταση του δικτύου είναι άριστη. Επίσης έχει κατασκευαστεί καινούργια δεξαμενή.

Το εσωτερικό δίκτυο αποτελείται από 10 χλμ σωληνώσεων PVC με διαμέτρους 90,75 και 63 χιλιοστών. Η κατάσταση του δικτύου είναι ικανοποιητική.

Από τις μικροβιολογικές και χημικές αναλύσεις που έγιναν σε δείγματα του νερού, βρέθηκαν κολοβακτηρίδια καθώς επίσης παρατηρήθηκε έλλειψη ιωδίου. Το νερό χλωριώνεται και σύμφωνα αναλύσεις της χημικής σύστασης του μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεταλλικό νερό σύμφωνα με την οδηγία 60/2000 της ΕΕ.

ΔΔ Μηλοχωρίου: Ο οικισμός υδροδοτείται αποκλειστικά από πηγές. Η παροχή που δίνεται ανέρχεται σε 350 m³/ημέρα. Το νερό αυτό καλύπτει οριακά τις υδρευτικές ανάγκες των κατοίκων.

Το εξωτερικό δίκτυο αποτελείται από 4,5 χλμ πλαστικούς σωλήνες με διαμέτρους 90 και 75 χιλιοστών. Η κατάσταση είναι ικανοποιητική.

Το εσωτερικό δίκτυο έχει πρόσφατα αντικατασταθεί από πλαστικούς αγωγούς με διαμέτρους 90 και 75 χιλιοστών. Το μήκος του είναι 4,5 χλμ και η κατάσταση του είναι αρκετά ικανοποιητική.

Σύμφωνα με τις μικροβιολογικές και χημικές αναλύσεις το νερό είναι κατάλληλο. Η χλωρίωση γίνεται συστηματικά γιατί έχει εγκατασταθεί ημιαυτόματος χλωριωτήρας.

ΔΔ Φούφα: Ο οικισμός υδροδοτείται από μία πηγή της Κλεισούρας, η οποία το καλοκαίρι έχει μικρή παροχή. Επίσης υπάρχει μία γεώτρηση με παροχή 25 m³/ώρα. Το νερό επαρκεί για τις υδρευτικές ανάγκες του οικισμού.

Το εξωτερικό δίκτυο που συνδέει την πηγή της Κλεισούρας με τη δεξαμενή αποτελείται από αμιαντοτσιμεντοσωλήνα με διάμετρο 63 χιλιοστών και μήκος 10 χλμ σε καλή κατάσταση. Ο αγωγός που συνδέει τη γεώτρηση με τη δεξαμενή είναι πλαστικός με διάμετρο 75 χιλιοστών και μήκος 1 χλμ, σε καλή κατάσταση.

Το εσωτερικό δίκτυο αποτελείται από 12 χλμ νέων πλαστικών αγωγών PVC διαφόρων διαμέτρων.

Σύμφωνα με τις μικροβιολογικές και χημικές αναλύσεις το νερό κρίθηκε κατάλληλο. Η χλωρίωση γίνεται με ημιαυτόματο χλωριωτήρα στη δεξαμενή.

7.3 Αποχέτευση

Όσον αφορά την αποχέτευση, το μεγαλύτερο ποσοστό της έκτασης των οικισμών του δήμου Μουρικίου καλύπτεται από αποχετευτικό δίκτυο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που καταγράφει ο δήμος, μόνο το 5% των κατοικιών του δημοτικού διαμερίσματος Φούφα εξυπηρετείται από βόθρους, αφού έργα για τη βελτίωση της κατάστασης στην περιοχή γίνονται μέχρι και σήμερα. Ειδικότερα, παντοροϊκό δίκτυο καλύπτει το σύνολο των οικισμών Αναρράχης και Μηλοχωρίου, καθώς επίσης και το μεγαλύτερο ποσοστό των οικισμών Άρδασσας και Φούφα. Το δημοτικό διαμέρισμα Εμπορίου καλύπτεται κατά 90% από χωριστικό δίκτυο με κεντρικό αγωγό αποχέτευσης και μόλις το 10% από παντοροϊκό δίκτυο. Το αποχετευτικό δίκτυο όμβριων είναι σε ορισμένες περιπτώσεις ανεξάρτητο ενώ σε άλλες συνδέεται με το κυρίως αποχετευτικό δίκτυο.

Ο κύριος αποδέκτης των αποχετευτικών αγωγών είναι τα κοντινά στους οικισμούς ρέματα, χείμαρροι, αποστραγγιστικοί τάφροι και αγρούς, γεγονός που παραβιάζει τις οδηγίες της ΕΕ.

7.4 Υποδομές περιβάλλοντος

Στο δήμο Μουρικίου υπήρχαν πέντε χωματερές, μία για κάθε ΔΔ, οι οποίες τέθηκαν εκτός λειτουργίας το 1998 και αποκαταστήθηκαν πλήρως. Παρόλα αυτά υπάρχουν κάποιοι ασυνείδητοι οι οποίοι ακόμη και σήμερα εναποθέτουν απορρίμματα και μπάζα σε αυτές τις τοποθεσίες. Η διαχείριση των απορριμμάτων της περιφέρειας της Δυτικής Μακεδονίας γίνεται από τη ΔΙΑΔΥΜΑ.

Πλέον, η συγκομιδή των απορριμμάτων πραγματοποιείται από το απορριμματοφόρο του δήμου και η τελική τους διάθεση γίνεται με την παραχώρησή τους στο ΧΥΤΑ Δυτικής Μακεδονίας, το οποίο βρίσκεται σε ένα παλιό ορυχείο της ΔΕΗ.

Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχει βιολογικός καθαρισμός υγρών αποβλήτων και ο κύριος αποδέκτης των αποχετευτικών αγωγών είναι τα κοντινά στους οικισμούς ρέματα, χείμαρροι, αποστραγγιστικοί τάφροι και αγρούς.

Έχει κατατεθεί πρόταση στο Ταμείο Συνοχής, η οποία προβλέπει την δημιουργία ενός νέου βιολογικού καθαρισμού στον οποίο θα καταλήγουν τα υγρά απόβλητα των ΔΔ Αναρράχης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα, του δήμου Μουρικίου, καθώς και των ΔΔ Δροσερού, Γαλάτειας, Ολυμπιάδας του δήμου Πτολεμαΐδας, τα οποία βρίσκονται στην

ίδια λεκάνη απορροής. Την διαχείρισή του θα την αναλάβει ο δήμος Μουρικίου. Επίσης οι οικισμοί Αρδάσσης και Κρυόβρυσης προβλέπεται να συνδεθούν με τον υπάρχοντα βιολογικό καθαρισμό, τρίτου βαθμού, της Πτολεμαΐδας.

7.5 Ενεργειακή υποδομή

Το ηλεκτρικό δίκτυο του δήμου Μουρικίου παρουσιάζεται προβληματικό. Σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα του δήμου γίνονται συχνές διακοπές της ηλεκτροδότησης. Απαιτούνται επίσης μετατοπίσεις των στύλων εντός των οικισμών των δημοτικών διαμερισμάτων του δήμου, καθώς επίσης και ηλεκτροδότηση των δεξαμενών ύδρευσης τόσο εντός όσο και εκτός των οικισμών των δημοτικών διαμερισμάτων του δήμου.

7.6 Δίκτυα τηλεπικοινωνιών

Στον τομέα των επικοινωνιών, στην περιοχή μελέτης, έχουν γίνει οι απαραίτητες παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού με προοπτικές ανάπτυξης, με αποτέλεσμα το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο να χαρακτηρίζεται ως σύγχρονο και πλήρες. Έχει ψηφιακό κέντρο 2000 παροχών και η σύνδεσή του γίνεται με καλώδιο οπτικής ίνας.

Επιπλέον, όλη η περιοχή εξυπηρετείται από τα τέσσερα υπάρχοντα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας (Cosmote, Vodafone, Tim, Q - Telecom) χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα.

7.7 Εκπαίδευση

Σε όλα τα ΔΔ του δήμου Μουρικίου λειτουργούν νηπιαγωγεία.

Στα όρια των γειτονικών οικισμών της Αναρράχης και του Εμπορίου είναι χωροθετημένο το 1ο δημοτικό σχολείο του δήμου Μουρικίου (6/θέσειο) με 130 μαθητές. Το 2ο δημοτικό σχολείο (6/θέσειο) στεγάζεται σήμερα στα πρώην ξεχωριστά (3/θέσεια) δημοτικά σχολεία Μηλοχωρίου και Φούφα και απαριθμεί 65 μαθητές. Μελλοντικά προβλέπεται η κατασκευή νέας σχολικής μονάδας στα όρια των οικισμών Μηλοχωρίου και Φούφα, ακολουθώντας το ίδιο μοντέλο με το 1ο δημοτικό σχολείο. Η μεταφορά των μαθητών πραγματοποιείται με τη χρήση των λεωφορείων του ΚΤΕΑΛ Πτολεμαΐδας και χρηματοδοτείται με έξοδα του δήμου Μουρικίου. Στο ΔΔ Αρδάσσης λειτουργεί δημοτικό σχολείο (6/θέσειο), στο οποίο παρακολουθούν τα μαθήματά τους 70 μαθητές.

Στο δήμο Μουρικίου, υπάρχει ένα γυμνάσιο, το οποίο βρίσκεται στα όρια των οικισμών της Αναρράχης και του Εμπορίου, δίπλα στο 1ο δημοτικό σχολείο, και εξυπηρετεί τους μαθητές των ΔΔ Αναρράχης, Εμπορίου, Μηλοχωρίου και Φούφα. Οι μαθητές γυμνασίου του ΔΔ Αρδάσσης, πηγαίνουν στο 3^ο Γυμνάσιο Πτολεμαΐδας.

Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχει ενιαίο λύκειο και ΤΕΕ, οπότε όλοι οι μαθητές αναγκάζονται να μετακινούνται στο δήμο Πτολεμαΐδας.

Οι ανάγκες φροντιστηριακής εκπαίδευσης καλύπτονται κυρίως από τα φροντιστήρια της Πτολεμαΐδας. Τον τελευταίο χρόνο λειτουργεί φροντιστήριο μέσης εκπαίδευσης στο ΔΔ Εμπορίου. Τέλος, δεν υπάρχει φροντιστήριο ξένων γλωσσών στα όρια του δήμου.

7.8 Υγεία

Στο δήμο Μουρικίου, υπάρχει σε κάθε ΔΔ αγροτικό ιατρείο, τα οποία στεγάζονται στα πρώην κοινοτικά καταστήματα και εξυπηρετούν τους κατοίκους μία φορά την εβδομάδα. Στην έδρα του δήμου, στο ΔΔ Εμπορίου, λειτουργεί φαρμακείο.

Στο γειτονικό δήμο της Πτολεμαΐδας υπάρχει το Μποδοσάκειο νοσοκομείο, σε χρονοαπόσταση 20 λεπτών από την έδρα του δήμου, το οποίο εξυπηρετεί τους κατοίκους του δήμου Μουρικίου και της ευρύτερης περιοχής της Εορδαίας.

7.9 Κοινωνικές υπηρεσίες

Στο δήμο Μουρικίου λειτουργούν πέντε (5) παιδικοί σταθμοί και φιλοξενούν 50 νήπια.

Επιπλέον, ο δήμος έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι», το οποίο είναι ένα πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τη στήριξη των ανήμπορων αλλά και των ηλικιωμένων ατόμων, για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στο σπίτι, με δράσεις που περιλαμβάνουν κοινωνική στήριξη από Κοινωνικούς Λειτουργούς, υγειονομική στήριξη από Νοσηλεύτες και καθημερινή οικιακή βοήθεια από οικιακούς βοηθούς. Επιπλέον, υπάρχει αυτοκίνητο για την εξυπηρέτηση σε ότι ζητηθεί και προκύψει σε έκτακτες ανάγκες.

Στον τομέα του αθλητισμού λειτουργεί στο δήμο Μουρικίου ένα (1) κλειστό γυμναστήριο, το οποίο βρίσκεται στο προαύλιο χώρο του γυμνασίου του δήμου. Δυστυχώς το γυμναστήριο είναι τις περισσότερες φορές κλειστό προς το κοινό λόγω απουσίας κάποιου

υπευθύνου λειτουργίας και φύλαξης του. Χρησιμοποιείται κυρίως από τους μαθητές(την ώρα των μαθημάτων) και από την δημοτική αρχή για διάφορες εκδηλώσεις. Στην περιοχή υπάρχουν, επίσης, πέντε (5) γήπεδα ποδοσφαίρου.

Τέλος στον δήμο υπάρχει ένα Πνευματικό Κέντρο (κτίριο όπου στεγάζεται ο Εκπολιτιστικός Σύλλογος Ποντίων Αρδάσσης) στην Αρδασσα και μία βιβλιοθήκη στην Αναρράχη, ενώ δεν υπάρχει ΚΑΠΗ.

7.10 Συμπεράσματα

Το οδικό δίκτυο παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα λόγω των εκτεταμένων φθορών του οδοστρώματος. Τα προβλήματα γίνονται εντονότερα τους χειμερινούς μήνες με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται οι μετακινήσεις των δημοτών. Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαία η επισκευή των όποιων προβλημάτων καθώς και η χάραξη νέων δρόμων έτσι ώστε να βελτιωθεί η σύνδεση τόσο μεταξύ των ΔΔ όσο και κάθε ΔΔ με τον δήμο Πτολεμαΐδας. Η συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση των δημοτών, μέσω των αστικών λεωφορείων, θεωρείται ικανοποιητική.

Το αποχετευτικό δίκτυο δεν έχει ολοκληρωθεί πλήρως, ενώ η κατάληξή του είναι χείμαρροι της περιοχής αντί ένας βιολογικός καθαρισμός.

Όσον αφορά τις υποδομές περιβάλλοντος, η αποδοχή και εφαρμογή της πρότασης στο Ταμείο Συνοχής, για την δημιουργία βιολογικού καθαρισμού, θα αποτελέσει σημαντικό βήμα για την προστασία του περιβάλλοντος.

Το δίκτυο ηλεκτροδότησης παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα, καθώς οι διακοπές ηλεκτρικού ρεύματος είναι συχνές, τα οποία πρέπει να αποκατασταθούν, ενώ η τηλεπικοινωνιακή υποδομή είναι η πιο πλήρης και σύγχρονη του δήμου.

Οι υποδομές εκπαίδευσης έχουν βελτιωθεί αρκετά τα τελευταία χρόνια, με την δημιουργία του νέου δημοτικού σχολείου Εμπορίου – Αναρράχης. Παρόλα αυτά πρέπει να βελτιωθούν οι αίθουσες εργαστηρίων και πληροφορικής, οι οποίες είναι χρήσιμες για την εκπαίδευση των μαθητών.

Τα αγροτικά ιατρεία είναι ελλιπή, ενώ πρόβλημα αποτελεί η μη καθημερινή εξυπηρέτηση των δημοτών από αυτά.

8^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΥΣΙΚΟ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

8.1 Φυσικοί πόροι

Η περιοχή μελέτης παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, λόγω του μεγάλου αριθμού τοπίων που συγκεντρώνονται σε μικρή συνολικά έκταση, με συνεχείς εναλλαγές και συνδυασμούς μέσα στο χώρο, δημιουργώντας ιδανικές συνθήκες βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών αναψυχής. Η μικρή κλίμακα εναλλαγής των τοπίων δημιουργεί ζώνες με ενδιάμεσες μεταβατικές οικολογικές συνθήκες και μεγάλη αισθητική αξία.

Το Μουρίκι, ένα βουνό κατάφυτο βρίσκεται ενδιάμεσα σε δύο ψηλότερα του, το Άσκιο ή Σινιάτσικο και το Βίτσι. Με υψόμετρο 1.703 μ. στην κορυφή του, αποτελεί τμήμα της λεγόμενης Μακράς Οροσειράς της Κοζάνης, μαζί με τα όρη Βελλιά, Άσκιο, Βούρινο, η οποία διασχίζει κάθετα το νομό και χωρίζει το λεκανοπέδιο της Εορδαίας -Φλώρινας - Κοζάνης από την κοιλάδα του άνω Αλιάκμονα. Στους πρόποδες του είναι χτισμένοι οι οικισμοί του Εμπορίου, Αναρράχης, Άρδασσας, Κρυόβρυσης, Μηλοχωρίου και Φούφα που αποτελούν τον Δήμο Μουρικίου.

Οι πλαγιές του καλυμμένες από πυκνά, μικτά δάση δρυός και φυλλοβολών, με κυρίαρχη την οξιά, δίνουν την όψη ενός ειδυλλιακού, ορεινού τοπίου. Χλοερά ξέφωτα ξεχωρίζουν μες στα σκιερά δάση με τις βελανιδιές, τις καστανιές, τους κέδρους, τη μαυροπεύκη, τις οξιές και πολλά είδη δέντρων με άγριους καρπούς, όπως κρانيές, φουντουκιές, αγραπιδιές ή αγριοκερασίες. Όλο τον χρόνο το Μουρίκι είναι προσπελάσιμο για περιπάτους. Το Μουρίκι αποτελεί και βιότοπο της αρκούδας και του λύκου, είδη που απειλούνται με εξαφάνιση, ενώ στην περιοχή συναντώνται αγριογούρουνα και ζαρκάδια. Βρίσκουν επίσης καταφύγιο σπάνια πουλιά, όπως ο καστανοφάγος, ο χρυσαετός, ο φιδαιτός, η γερακίνα, και το βραχοκιρκίνεζο.

Στη συνέχεια παρατίθενται οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους του δήμου Μουρικίου ανά ΔΔ, που είναι γνωστά στην ευρύτερη περιοχή της Εορδαίας και αποτελούν προορισμούς των κατοίκων της τα σαββατοκύριακα και τις αργίες.

Στο ΔΔ Εμπορίου η καστανιά σχηματίζει ένα υψηλής αισθητικής αξίας καστανόδασος το οποίο αποτελεί περιοχή αναφοράς και πόλο έλξης επισκεπτών. Το καστανόδασος βρίσκεται σε χαμηλή και σχετικά βαθιά κοιλάδα στα βόρεια του όρους Μουρίκι σε υψόμετρο 750 μέτρων. Η έκτασή του περιορίζεται από τα δυο ρέματα : α) το Βρίγγα ρέμα και β) τα δυο πηγάδια, στη συμβολή των οποίων δημιουργείται ο βιότοπος του

υπεραιωνόβιου δάσους της καστανιάς μαζί με άλλα πλατύφυλλα φυτά. Οι καστανιές αποτέλεσαν πόρο ζωής των κατοίκων του οικισμού Εμπορίου ακόμα από την Γερμανική κατοχή.

Τα τελευταία χρόνια απέκτησε διαφορετικό χαρακτήρα σαν χώρος αναψυχής. Ιδιαίτερη σημασία απέκτησαν για την περιοχή της Εορδαίας οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώθηκαν το 1996 από την κοινότητα Εμπορίου. Πρόκειται για εκδηλώσεις με πλούσιο, ποικίλο, ποιοτικό πολιτιστικό πρόγραμμα. Οι εκδηλώσεις με την επωνυμία «Καστανόδασος» είναι γνωστές όχι μόνο στην περιοχή της Εορδαίας αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Πρόκειται για εκδηλώσεις με πλούσιο, ποικίλο, ποιοτικό πολιτιστικό πρόγραμμα. Το καστανόδασος, χώρος ζωτικός για τους κατοίκους του οικισμού Εμπορίου έχει αξιοποιηθεί οικοτουριστικά με την κατασκευή μονοπατιών.

Στο ΔΔ Αρδάσσης υπάρχει η τοποθεσία «Κουρού», ένα αισθητικό δάσος που αποτελεί χώρο αναψυχής. Οι εγκαταστάσεις των κατασκηνώσεων και το καταφύγιο του ορειβατικού συλλόγου στην περιοχή της Κρυόβρυσης είναι δύο σημαντικοί χώροι εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίοι πρέπει στο μέλλον να αξιοποιηθούν κατάλληλα, έτσι προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες το Μουρίκι.

Οι περιοχές «Σταυρός» του ΔΔ Αναρράχης και «Αγρόμπολο» του ΔΔ Μηλοχωρίου είναι δασικές εκτάσεις που προσφέρονται για αναψυχή και περιπάτους. Να σημειωθεί ότι υπάρχουν έτοιμες μελέτες ανάδειξης των δύο τελευταίων περιοχών, οι οποίες θα δημοπρατηθούν, έτσι ώστε να εγκατασταθούν οι απαραίτητες υποδομές που προβλέπονται από τις σχετικές μελέτες.

Άξια αναφοράς αποτελούν οι περιοχές «Προφήτης Ηλίας» και η εκκλησία της Παναγίας του ΔΔ Φούφα.

8.1.1 Υπαρκτές και εν δυνάμει απειλές στο περιβάλλον

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι δασικές εκτάσεις της περιοχής μελέτης είναι η σε μεγάλο βαθμό ανεξέλεγκτη άσκηση της κτηνοτροφίας, κυρίως από κοπάδια αιγοπροβάτων.

Το φαινόμενο παρατηρείται πιο έντονα κοντά στους οικισμούς λόγω ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης των δασικών εκτάσεων της περιοχής, η οποία συνεχίζεται με αμείωτη ένταση μέχρι και σήμερα. Παρ' όλες όμως τις δυσμενέστερες επιπτώσεις της βόσκησης

στο δασικό οικοσύστημα, οι οποίες αναγνωρίζονται από την Δασική Υπηρεσία, δεν έχει γίνει καμία συγκεκριμένη ενέργεια προς αυτή την κατεύθυνση.

Σημαντικό πρόβλημα για το φυσικό περιβάλλον στην περιοχή, αποτελεί η καυσοξύλευση για ίδια χρήση, καθώς υπάρχει σημαντικός αριθμός νοικοκυριών που ακόμη και σήμερα χρησιμοποιεί το ξύλο ως καύσιμη ύλη για την παραγωγή θερμότητας. Το πρόβλημα παρουσιάζεται πιο έντονο στις περιοχές περιμετρικά και πλησίον των οικισμών.

Οι πυρκαγιές αποτελούν μία δυνητική πίεση στο φυσικό περιβάλλον, αφού μπορούν να έχουν ολέθριες επιπτώσεις. Στην περιοχή μελέτης δεν κατεγράφησαν σημαντικές καταστροφές από πυρκαγιές.

Σχετικά με τις επιπτώσεις από την χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, η κατάσταση είναι παρόμοια με όλες τις ανάλογες περιπτώσεις, σε διαφορετικό βαθμό βεβαίως μεταξύ του εκτατικού και εντατικού τρόπου εκμετάλλευσης των γεωργικών εδαφών. Η νιτρορύπανση είναι ένα φαινόμενο που μεταφέρεται με τα επιφανειακά νερά ή τα υπόγεια σε κατάντη περιοχές και εμφανίζει τις καταστρεπτικές συνέπειες είτε στους αποδέκτες είτε στους υπόγειους υδροφορείς του πεδινού τμήματος της περιοχής μελέτης.

Άλλες πηγές αισθητικής, κυρίως, ρύπανσης είναι οι χώροι των ορυχείων της ΔΕΗ στην περιοχή κοντά στην Άρδασσα. Οι εξαιρετικά μεγάλες εκσκαφές καθώς και οι χώροι απόθεσης των εκχωμάτων συνιστούν σοβαρή αισθητική ρύπανση. Πηγή αισθητικής ρύπανσης είναι και οι χώροι απόρριψης απορριμμάτων και ογκωδών αντικειμένων (μπάζων, κλπ), ιδιαίτερα όταν αυτή γίνεται κοντά σε οδικές αρτηρίες, σε δασικές εκτάσεις ή και σε σημεία που είναι ορατά στην κοινή θέα.

Μια άλλη μορφή πίεσης στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής προκύπτει από την υπεράντληση των υπόγειων νερών. Στην περιοχή γίνεται υπεράντληση των νερών, που χρησιμοποιούνται κυρίως για την άρδευση των καλλιεργειών.

8.2 Πολιτιστική κληρονομιά

8.2.1 Ιστορική αναδρομή

Ένας Δήμος που συνορεύει με το Νομό Καστοριάς ακριβώς στα όρια των αρχαίων περιοχών της Εορδαίας, της Ορεστίδας και της Λυγκηστίδας.

Η περιοχή του Δήμου αυτού, ευρισκόμενη στα όρια των αρχαίων περιοχών της Εορδαίας, της Ορεστίδας και της Λυγκηστίδας, έπρεπε να είναι αρκετά οπλισμένη και με πόλεις

έντονα τειχισμένες για την προφύλαξη απ' τις εκάστοτε επιδρομές του ενός απ' τα άλλα βασίλεια. Έτσι, εντοπίζονται οχυρωμένες θέσεις κατά την περίοδο, πριν τον βασιλιά Φίλιππο τον Έβ και πριν την ένωση της Άνω Μακεδονίας με την Κάτω Μακεδονία. Έχουν εντοπιστεί ίχνη κάστρου και οικισμού στην Κρυόβρυση. Στην περιοχή "Καστρί" της Αναρράχης, εντοπίστηκαν ίχνη της αρχαίας πόλης Δέβρης με πολύ σημαντικά ευρήματα της κλασικής και Ελληνιστικής περιόδου. Νεκροταφεία αυτής της περιόδου έχουν αποκαλυφθεί εκτός απ' τα δύο προαναφερθέντα χωριά και στο Εμπόριο, στη θέση που σήμερα βρίσκεται το Γυμνάσιο Αναρράχης-Εμπορίου.

Στο βουνό Μουρίκι, σώζονται μέχρι σήμερα πολλά φυλάκια και φρούρια, που εξασφάλιζαν την επικοινωνία των πεζοπόρων χωρικών και των εμπόρων. Εκεί οι διερχόμενοι διανυκτέρευαν για να αποφύγουν τους κινδύνους που διέτρεχαν από τα άγρια ζώα και το δυνατό κρύο. Από αρχαιολογικές έρευνες, που έχουν γίνει στην περιοχή, βρέθηκαν μικρά αγγεία και νομίσματα Βυζαντινής εποχής.

Στο Μουρίκι, επίσης, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας έδρασαν οι κλέφτες και οι αρματολοί. Αλλά και μετέπειτα η περιοχή αυτή συνδέθηκε με τους απελευθερωτικούς αγώνες της Μακεδονίας με αποκορύφωμα την ιστορική μάχη του Μουρικίου στις 21 Απριλίου 1905, που οδήγησε στην θριαμβευτική νίκη των ελληνικών σωμάτων και στην απομάκρυνση των Τούρκων.

Στη ρωμαϊκή περίοδο η περιοχή επιδέχεται μαρασμό των δραστηριοτήτων, όπως φυσικά παρουσιάζεται στα περισσότερα μέρη της Μακεδονίας, εκτός ορισμένων κραυγαλέων περιπτώσεων.

Στη βυζαντινή περίοδο και στο Εμπόριο, την περίοδο του Ιουστινιανού κτίζεται πόλισμα του οποίου σώζονται τμήματα ακρόπολης κτισμένη πάνω σε αρχαιότερα θεμέλια, με πολύ σημαντικά ευρήματα.

Μπορούμε να κρίνουμε ότι το πόλισμα αυτό πρέπει να υπέφερε πολλά απ' τις επιδρομές των βαρβάρων Αβάρων και Σλάβων.

Στην Κρυόβρυση σώζονται ίχνη παλαιού Μοναστηριού.

Ιστορική αναδρομή της έδρας του δήμου Μουρικίου

Εμπόριο: Ιστορική κοινότητα της Δυτικής Εορδαίας με πληθυσμό εδώ και τέσσερις δεκαετίες 1.000 κατοίκων. Το όνομα του, αναλλοίωτο ανά τους αιώνες, υποδηλώνει αυτό

που ακριβώς υπήρξε τις τρεις τελευταίες χιλιετίες: "Εμπόριο" δηλ. Εμπορικό Κέντρο μεσόγειο, εκεί όπου δεν υπήρχε άλλη πόλη. Κτισμένος ο οικισμός στις παρυφές παλαιού κάστρου (αναφέρεται στο "Περί κτισμάτων" έργο του σύγχρονου του Ιουστινιανού ιστορικού Προκόπιου) αποτελεί εξέλιξη - συνέχεια παλαιότερων οικισμών ή εγκαταστάσεων γύρω από την οχυρή αυτή θέση, ίχνη των οποίων βρέθηκαν κατά καιρούς και μαρτυρούν ότι ο τόπος κατοικήθηκε τουλάχιστον από την Νεολιθική εποχή. Τόπος φύση οχυρός αλλά και φιλόξενος για αυτούς που τον κατοίκησαν και τον κατοικούν. Τόπος εύφορος με πλούσια βλάστηση και πολλά νερά. Τόπος δασωμένος, τόπος ευλογημένος. Αρχαιολογικά ευρήματα του 5ου π.Χ. αιώνα φιλοξενούνται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής. Τμήματα του Κάστρου ανάμεσα στο Εμπόριο και Αναρράχη θυμίζουν στον διαβάτη ότι το χωριό κάποτε υπήρξε κέντρο όλης της περιοχής. Σημαντικός ιστορικός σταθμός η οθωμανική κατάκτηση. Η Εορδαία ερημωμένη πλέον εποίκιζεται από Ασιάτες, Κονιάρους και Γουρούκους. Μέρος του τοπικού πληθυσμού για να αποφύγει τον εξανδραποδισμό μεταναστεύει ή τελικά εξισλαμίζεται. Οι λίγοι που αντέχουν αναδεικνύουν το Εμπόριο σαν το μοναδικό αξιόλογο χριστιανικό κέντρο της Εορδαίας μέσα σε μια πλημμυρίδα αλλογενών. Έτσι για εκατό χρόνια 1760 - 1860 εγκαθίστανται εδώ ο μητροπολίτης των Μογλενών και στη συνέχεια ο Αρχιερατικός Επίτροπος του αφού ήδη είχε μεταφερθεί στη Φλώρινα η έδρα της Μητρόπολης. Ο Μακεδονικός αγώνας και εδώ ήταν σκληρός και αδυσώπητος με πολλά θύματα εκατέρωθεν.

Η απελευθέρωση βρίσκει το Εμπόριο να κατοικείται και από 50 οικογένειες μουσουλμάνων που το 1924 ανταλλάχθηκαν με ισάριθμες οικογένειες προσφύγων από Μικρά Ασία και Πόντο κλείνοντας έτσι ένα σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας του. Ακολουθεί Γερμανική κατοχή και εμφύλιος που αφήνει ανεξίτηλες πληγές στη περιοχή. Ο τόπος δεν μπορεί πλέον να θρέψει τα παιδιά του, ακολουθούν η μετανάστευση, η αστυφιλία κλπ. Οικονομικός μαρασμός, πληθυσμιακή αιμορραγία, κρατούν τον πληθυσμό καθηλωμένο εδώ και 45 χρόνια. Παρ' όλα αυτά, ο οικισμός παραμένει από τους σημαντικότερους της περιοχής Εορδαίας.

8.2.2 Πολιτιστικοί πόροι

Ο δήμος Μουρικίου έχει να παρουσιάσει μια πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της οποίας η παρουσία είναι εμφανής σήμερα στα μνημεία, στα ήθη και έθιμα

των κατοίκων του, που εκφράζονται μέσα από την πολιτιστική τους συμπεριφορά. Στην περιοχή έχει αναδειχθεί μέχρι σήμερα ο αρχαιολογικός χώρος Αναρράχης – Εμπορίου, όπου αποκαλύφθηκαν τμήματα ακρόπολης, κτισμένα πάνω σε αρχαιότερα θεμέλια, από την εποχή του Ιουστινιανού (βυζαντινή περίοδος). Να σημειωθεί ότι παρόλο που υπάρχει σχετική σήμανση από την αρχαιολογική υπηρεσία, ο χώρος δεν διαθέτει υποδομές έτσι ώστε να είναι επισκέψιμος. Επίσης, στο ΔΔ Φούφα βρίσκεται στο στάδιο της ανασκαφής ένα βυζαντινό υδραγωγείο. Το Μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής στην έξοδο του ΔΔ Μηλοχωρίου προς ΔΔ Φούφα, είναι αρκετά αξιόλογο και προσφέρεται για θρησκευτικό τουρισμό.

Η εικόνα που σχηματίζεται από τους παραπάνω αρχαιολογικούς χώρους και το Μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής συμπληρώνεται από ένα αξιόλογο σύνολο εκθεμάτων και συλλογών, που σήμερα δεν υπάρχει κατάλληλη υποδομή έτσι ώστε να εκτίθενται στο κοινό.

Οι συλλογές, ιδιωτικές και δημοτικές, είναι οι εξής : η Αρχαιολογική Συλλογή Αναρράχης, η Λαογραφική Συλλογή Πολιτιστικού Συλλόγου Αρδάσσης, η Λαογραφική Συλλογή Εμπορίου και η Ιδιωτική Συλλογή Λαογραφικού περιεχομένου και άλλων ειδών του κ. Κωνσταντίνου Γούλα στο Εμπόριο.

Οι πολιτιστικοί σύλλογοι του δήμου Μουρικίου, επιτελούν σημαντικό έργο, μαθαίνοντας το χορό, το τραγούδι και την πολιτιστική κληρονομιά στους νέους της περιοχής και οργανώνοντας με τον καλύτερο τρόπο τις τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Στο ΔΔ Εμπορίου υπάρχουν τρεις πολιτιστικοί σύλλογοι, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Εμπορίου, ο Πολιτιστικός Σύλλογος ‘Ο Μέγας Αλέξανδρος’, με συμβολή στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου και ο Φυσιολατρικός Όμιλος Εμπορίου (ΦΟΕ). Στο ΔΔ Αρδάσσης συναντάμε τον Πολιτιστικό Σύλλογο Ποντίων Αρδάσσης, στο ΔΔ Αναρράχης την Κοινότητα νέων Αναρράχης και τον Σύλλογο Ποντίων, ενώ στο ΔΔ Μηλοχωρίου έναν Πολιτιστικό Σύλλογο. Επίσης, στο ΔΔ Φούφα δραστηριοποιείται ένας Πολιτιστικός Σύλλογος, με μεγάλη συνεργασία με συλλόγους αποδήμων του Καναδά, της Αυστραλίας και της Γερμανίας. Σε όλα τα ΔΔ του δήμου υπάρχουν χορευτικά τμήματα παραδοσιακών χορών του τόπου, αθλητικοί σύλλογοι, καθώς και παραδοσιακές μουσικές μπάντες (χάλκινα, ποντιακή λύρα).

8.2.3 Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής όπως αναφέρονται παρακάτω είναι πολλά και ποικίλα. Κάθε Δημοτικό Διαμέρισμα έχει τα δικά του έθιμα, τα οποία διατηρούνται χάρη στις δραστηριότητες των νέων, των πολιτιστικών συλλόγων και των κατοίκων τους.

8.2.3.1 Παραμονή Πρωτοχρονιάς

- Στο ΔΔ Εμπορίου τα παιδιά ηλικίας μέχρι 18 ετών από 30/12 μέχρι 31/12 και ώρα 20.00 (οπότε και παραδίδουν την σκυτάλη στους μεγαλύτερους) ντύνονται με παραδοσιακές στολές και γυρίζουν το χωριό με την συνοδεία ζουρνάδων, λέγοντας τα «Κόλιαντα». (κάλαντα).
- Στο ΔΔ Φούφα στις 23/12 λέγονται τα «Κόλιαντα» με φωτιές, με παραδοσιακή μουσική και με παραδοσιακά φαγητά. Στις 31/12 γίνεται η μικρή αποκριά στην οποία ντύνονται μόνο τα αγόρια με παραδοσιακές στολές και χορεύουν γύρω από τις φωτιές με ζουρνάδες.
- «Σουρβάς» έθιμο που γίνεται στο Δ. Δ. Αναρράχης. Ντυμένος καρναβάλι ο κόσμος της Αναρράχης με την συνοδεία γκάνιτας επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού, ευχόμενοι για το νέο έτος
- «Κοκόνες» έθιμο που γίνεται στο Δ. Δ. Εμπορίου το βράδυ της παραμονής της πρωτοχρονιάς μέχρι της 23.30. Άνδρες, γυναίκες και παιδιά ντύνονται καρναβάλια και επισκέπτονται τα σπίτια αστειευόμενοι με τους νοικοκυραίους.,
- Στο ΔΔ Μηλοχωρίου, παραμονή Πρωτοχρονιάς ανάβει η μεγάλη φωτιά στην Πλατεία για την υποδοχή του νέου έτους, όπου προσφέρονται εδέσματα

8.2.3.2 Ανήμερα Πρωτοχρονιάς

- Στο Δ. Δ. του Εμπορίου, ανήμερα Πρωτοχρονιάς από το πρωί ντύνονται καρναβάλια (οι λεγόμενοι Γκέκηδες στο Εμπόριο) και χορεύουν με γκάνιτα και ζουρνάδες παρασύροντας κάθε περαστικό. Το απόγευμα γίνεται παρέλαση αποκριάτικων αρμάτων έχοντας σκοπό την διασκέδαση των επισκεπτών καθώς τα θέματα και η ενδυματολογία τους είναι αυτοσχεδιασμένα. Η συμμετοχή του κόσμου παρά το τσουχερό κρύο κάθε χρόνο από την ευρύτερη περιοχή του Δήμου είναι και το έναυσμα για την συνέχιση αυτού

του εθίμου. Στο τέλος της παρέλασης καλείται να συμμετάσχει και ο επισκέπτης χορεύοντας και πίνοντας.

- Στο ΔΔ Φούφα ανήμερα της πρωτοχρονιάς ντύνονται καρναβάλια (οι λεγόμενοι Εσκάριδες) και προσομοιάζοντας τους Μακεδονομάχους, χορεύοντας με ζουρνάδες, καλούν όλο το χωριό και τον κάθε περαστικό στην διασκέδαση , κατά την διάρκεια της ημέρας γίνεται αναπαράσταση του εθίμου της απαγωγής της νύφης που συμβολίζει τα δεινά που περνούσε ο λαός από τους Τούρκους .

8.2.3.3 Των Φώτων

- Στο Δ. Δ. Εμπορίου & Μηλοχωρίου γίνεται η παραδοσιακή ρίψη του σταυρού στα παγωμένα νερά του ποταμού που διασχίζει το χωριό. Επισκέπτες από την ευρύτερη περιοχή έρχονται να παρακολουθήσουν την τελετή. Για το σημείο όπου ρίχνεται ο σταυρός στο ΔΔ Εμπορίου, γίνεται μελέτη για την διαμόρφωση του χώρου για την ασφάλεια των επισκεπτών, καθώς η προσέλευση του κόσμου είναι μεγάλη . Επίσης, τα Φώτα γίνεται η ρίψη του σταυρού σε διάφορα μέρη και στα άλλα Δημοτικά Διαμερίσματα.

8.2.3.4 Καθαρά δευτέρα

- Στην περιοχή «Σταυρός» του ΔΔ Αναρράχης, γίνεται το παραδοσιακό πέταμα του χαρταετού (διοργανώνεται διαγωνισμός), μοιράζεται φασολάδα, ελιές, χαλβάς, λαγάνες.
- Στην περιοχή «Κιτέντας» του ΔΔ Εμπορίου, υπό την αιγίδα της πρώην Κοινότητας και του Πολιτιστικού Συλλόγου Εμπορίου, οργανώνεται η μάζωξη του κόσμου (κάτοικοι και περαστικοί), μοιράζεται χαλβάς, ελιές, κρασί, και φροντίζουν για την διασκέδαση του κόσμου με παραδοσιακή μουσική και πέταμα χαρταετού.
- Στο ΔΔ Φούφα γίνεται προσπάθεια αναβίωσης των εθίμων για την ημέρα αυτή στην περιοχή «Κιτέντας» του ΔΔ Φούφα
- Στην περιοχή όπου βρίσκεται το Μοναστήρι Αγίας Παρασκευής, υπό την αιγίδα του Πολιτιστικού Συλλόγου «Λύγκιστις», προσφέρονται νηστίσιμα εδέσματα.
- Στην περιοχή «Ισιώματα» στο ΔΔ Άρδασσας υπό την αιγίδα του Δήμου Μουρικίου, γίνεται το πέταγμα του χαρταετού και προσφέρονται νηστίσιμα εδέσματα.

8.2.3.5 Απόκριες

- Στα Δ. Δ. Εμπορίου και Αναρράχης το βράδυ των Αποκριών σε κάθε γειτονιά του χωριού, ανάβονται φωτιές με κέθαρα (θάμνοι). Από το προηγούμενο βράδυ, κάθε γειτονιά, ξενουχτάει φυλάσσοντας τα κέθαρα χορεύοντας και τραγουδώντας, πίνοντας και τρώγοντας. Ο κόσμος συμμετέχει χορεύοντας γύρω από την φωτιά και τραγουδώντας τα παραδοσιακά αποκριάτικα τραγούδια (αθυρόστομα). Η συμμετοχή του κόσμου και σε αυτή την εκδήλωση είναι μεγάλη.
- Στο Δ.Δ. Φούφα ανάβονται φωτιές (Έρλε) στο βουνό πάνω από τον οικισμό και υπάρχει ανταγωνισμός ποια γειτονιά θα κάνει τη μεγαλύτερη φωτιά, ενώ πολλές φορές προσπαθούν ανταγωνιστικά η μία γειτονιά να κάψει τα ξύλα της άλλης πριν τη καθιερωμένη ώρα του ανάματος .

8.2.3.6 Άνοιξη-Καλοκαίρι-Φθινόπωρο

- Λαϊκό Πανηγύρι: 23/04 - Ανήμερα Αγ. Γεωργίου - ΔΔ Αναρράχης. Διοργανώνεται χορός με παραδοσιακές στολές και παραδοσιακές μουσικές στον οποίο προσκαλούνται όλοι οι πολιτιστικοί σύλλογοι της ευρύτερης περιοχής να συμμετάσχουν.
- Θρησκευτική πανήγυρης:03/05 των Αγίων Τιμόθεου & Μαύρας στην Εκκλησία του ΔΔ Φούφα .
- Επέτειος θανάτου Καπετάν Φούφα : 11-05 – στην εκκλησία Αγίας Παρασκευής στο ΔΔ Φούφα, τελείται μνημόσυνο, ακολουθεί πομπή στην κεντρική πλατεία με κατάθεση στεφάνων στην προτομή του Μακεδονομάχου, παρέλαση και δεξίωση.
- Ημέρα Γενοκτονίας των Ποντίων: 19/05 – Στην εκκλησία Αγίου Γεωργίου στο ΔΔ Αναρράχης, τελείται μνημόσυνο. Ακολουθεί η κατάθεση στεφάνων στο μνημείο Γενοκτονίας Ποντιακού Ελληνισμού στον οικισμό της Κρυόβρυσης, όπου προσφέρονται και ποντιακά παραδοσιακά εδέσματα.
- 21/05 - Ανήμερα Αγ. Κων/νου & Ελένης - ΔΔ Εμπορίου. Στην περιοχή όπου βρίσκεται η ομώνυμη εκκλησία, μετά την λειτουργία, μοιράζονται εδέσματα στον κόσμο που εκκλησιάσθηκε.
- Καστανόδασος. Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δ. Δ. Εμπορίου με την επωνυμία αυτή έχουν πλέον καθιερωθεί στα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής και σκοπός είναι να γίνουν γνωστές και πέρα από τα όρια του Νομού Κοζάνης. Ο χώρος όπου γίνονται αυτές οι εκδηλώσεις είναι ένα φυσικό δάσος με καστανιές στο οποίο δεν έχει γίνει καμιά τεχνητή διαμόρφωση του χώρου γιατί η ίδια η φύση έχει φροντίσει γι' αυτό. Χαρακτηρίζονται από

την ποιότητα και από την προσπάθεια των φορέων για την καλύτερη διεξαγωγή τους και διασκέδαση του κόσμου. Οι εκδηλώσεις αυτές γίνονται στις αρχές ή στα μέσα του Αυγούστου και διαρκούν μία εβδομάδα. Διοργανώνονται βραδιές με παραδοσιακή μουσική, με θέατρο, με μουσική τζαζ ,ροκ κλπ. με ποιοτική ελληνική μουσική από διάσημους Έλληνες καλλιτέχνες.

- Γιορτή των κερασιών: κάθε καλοκαίρι (μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιουνίου) διοργανώνεται χορός με παραδοσιακή μουσική από το ΔΔ του Εμπορίου στην πλατεία του χωριού. Στους επισκέπτες μοιράζονται κεράσια από την τοπική παραγωγή.
- Κλείδωνας: πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Λύγκιστις» του ΔΔ Μηλοχωρίου, την 24η Ιουνίου, ανήμερα της γιορτής του Αι Γιάννη. Η γιορτή αρχίζει το βράδυ, με την συμμετοχή γυναικών οι οποίες γεμίζουν με νερό τις στάμνες από τις βρύσες του χωριού, πηγαίνουν στην Πλατεία όπου χορεύουν τραγουδώντας, έχοντας αφήσει στη μέση τις στάμνες τους και η γιορτή συνεχίζεται με την συμμετοχή όλου του κόσμου.
- Λαογραφικό Φεστιβάλ Παραδοσιακής Μουσικής και χορού: διοργανώνεται με επιτυχία κάθε καλοκαίρι από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Εμπορίου (συνήθως μέσα στον Ιούλιο) στο ΔΔ Εμπορίου, με την συμμετοχή παραδοσιακών συγκροτημάτων από όλο τον ελλαδικό χώρο και από το εξωτερικό.
- Λαϊκό Πανηγύρι: 25 & 26/07 - Ανήμερα Γ. Παρασκευής – στην περιοχή του Μοναστηρίου Αγίας Παρασκευής στο Δ.Δ Μηλοχωρίου με παράλληλες εκδηλώσεις στην Πλατεία του χωριού.
- Συνάντηση ξενιτεμένων: 26/07 Ανήμερα της Αγίας Παρασκευής στο ΔΔ Φούφα διοργανώνεται μουσικο-χορευτική βραδιά όπου γίνεται συνάντηση ξενιτεμένων Φουφιωτών από όλα τα μέρη του κόσμου .
- Λαϊκό Πανηγύρι - Τριήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων ανήμερα της Μεταμορφώσεως (06/08): Στο Δ. Δ. της Άρδασσας, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ποντίων Άρδασσας, διοργανώνει βραδιές θεάτρου (υπάρχει θεατρική ομάδα), και μουσικής (παραδοσιακής, ελληνικής, κλπ) από τον Αθλητικό Σύλλογο.
- 15-08 - Ανήμερα Δεκαπενταύγουστου, στην περιοχή όπου βρίσκεται η ομώνυμη εκκλησία, μετά την λειτουργία, μοιράζονται εδέσματα στον κόσμο που εκκλησιάσθηκε.
- Γιορτή της Πατάτας: διοργανώνεται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Φούφα (τέλη Αυγούστου με αρχές Σεπτέμβρη), προσφέροντας στους επισκέπτες φαγητά με βάση την ονομαστή πατάτα του Φούφα.

- Γιορτή Αγίας Θέκλας : 24/09 ανήμερα της εορτής μετά την λειτουργία της εκκλησίας, προσφέρονται εδέσματα στην Πλατεία του χωριού.
- Συναυλία Βυζαντινής Μουσικής (10-11): Στο ΔΔ Εμπορίου ο Πολιτιστικός Σύλλογος Εμπορίου, παραμονές της ονομαστικής εορτής του πολιούχου του χωριού, διοργανώνει Συναυλία Βυζαντινής Μουσικής με την συμμετοχή των πιο ονομαστών χορωδιών βυζαντινής μουσικής στην Ελλάδα, δημιουργώντας την ημέρα εκείνη μια επιβλητική ατμόσφαιρα που πλανάται σε όλο το χωριό.

Σε κάθε ΔΔ του Δήμου Μουρικίου, διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις υπό τη εποπτεία των τέως Κοινοτήτων ή των πολιτιστικών συλλόγων του τόπου. Η πληθώρα των μουσικών συγκροτημάτων (χάλκινα και ποντιακή λύρα) της περιοχής αν και είναι χωρίς μουσική παιδεία, οι περισσότεροι είναι αυτοδίδακτοι, είναι αξιοθαύμαστοι για την ποιότητα της μουσικής τους.

8.3 Τουρισμός

Η περιοχή μελέτης ανέκαθεν αποτελούσε χώρο αναψυχής για τους κατοίκους του δήμου Πτολεμαΐδας και της ευρύτερης περιοχής. Οι λιγοστοί χώροι πρασίνου στο κέντρο της Πτολεμαΐδας, το υποβαθμισμένο περιβάλλον της λεκάνης Πτολεμαΐδας-Κοζάνης, λόγω των εξορυκτικών πεδίων λιγνίτη των εργοστασίων της ΔΕΗ, σε συνδυασμό με το φυσικό κάλλος του δήμου Μουρικίου, τη μικρή του απόσταση από την Πτολεμαΐδα και την παρουσία αρκετών κέντρων εστίασης και καφετεριών, αποτελούν τους κύριους λόγους επίσκεψής του.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα συνεχώς αυξανόμενο τουριστικό ενδιαφέρον για την περιοχή. Οι επισκέπτες, πλέον, δεν είναι κάτοικοι μόνο της περιοχής Εορδαίας, αλλά προέρχονται και από περιοχές της υπόλοιπης Ελλάδας. Αυτό, κυρίως, οφείλεται σε επενδύσεις ιδιωτών στον τομέα του αγροτουρισμού, με την ίδρυση και λειτουργία κυρίως αγροτουριστικών καταλυμάτων. Σήμερα υπάρχουν τρία καταλύματα από τα οποία τα δυο βρίσκονται στο ΔΔ Εμπορίου : «Ξένιος οίκος Άψης», δυναμικότητας είκοσι-οκτώ (28) κλινών, και «Βίλα Καστανόδασος», δυναμικότητας είκοσι-έξι (26) κλινών. Το τρίτο, «Ξενώνας το Μουρίκι» δυναμικότητας δέκα (10) δωματίων χωροθετείται στα σύνορα του δήμου Μουρικίου με την Κοινότητα Βλάστης.

Οι τρεις αυτοί παραδοσιακοί ξενώνες παρουσιάζουν την μέγιστη πληρότητα (100%) τις εορτές (Χριστούγεννα, Πάσχα κα) και τα σαββατοκύριακα. Η μέση πληρότητα για όλο το

χρόνο κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα, γύρω στο 40%, ενώ η κίνηση από τον Οκτώβριο μέχρι και τον Μάρτιο είναι σαφώς μεγαλύτερη από το υπόλοιπο της χρονιάς. Η μέση διάρκεια διαμονής των επισκεπτών των ξενώνων είναι δυο (2) ημέρες.

Ο αγροτουρισμός αποτελεί σημαντική εναλλακτική παραγωγική δραστηριότητα, που όμως πρέπει να συνδυασθεί με την διατήρηση της τοπικής αγροτικής παραγωγής, με έργα που θα έχουν συμπληρωματικό και ενισχυτικό χαρακτήρα καθώς και με την παροχή υπηρεσιών ποιότητας. Η ολοκλήρωση των φραγμάτων που προβλέπονται να κατασκευασθούν θα μεταβάλει σε θετική κατεύθυνση το περιβάλλον και το τοπίο της περιοχής, ενώ θα δώσει την δυνατότητα να αναπτυχθούν τουριστικές και άλλες δραστηριότητες αναψυχής στην παραλίμνια ζώνη.

Το πρόγραμμα LEADER II καθώς και ο τοπικός πόρος ανάπτυξης (ΤΠΑ) συνέβαλλαν ουσιαστικά στην αύξηση του αγροτουρισμού στην περιοχή.

8.4 Συμπεράσματα

Ο δήμος Μουρικίου διαθέτει μια πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά. Οι πιο αξιόλογοι φυσικοί πόροι είναι το όρος Μουρίκι, με τα δάση του και το καστανόδασος. Ο αρχαιολογικός χώρος Αναρράχης-Εμπορίου, το υπό ανασκαφή βυζαντινό υδραγωγείο στο ΔΔ Φούφα, η Λαογραφική Συλλογή Εμπορίου και το πλούσιο ημερολόγιο πολιτιστικών εκδηλώσεων αποτελούν τους κυριότερους πολιτιστικούς πόρους.

Το κυριότερο πρόβλημα που παρουσιάζεται στην περιοχή που αφορά τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, είναι η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξής τους. Η απουσία των κατάλληλων υποδομών που θα συμβάλουν στην προσβασιμότητα και προβολή τους, καθιστά το πρόβλημα όλο και πιο σοβαρό.

Όσον αφορά τον τουρισμό, γίνονται συνεχώς προσπάθειες κυρίως μέσω ιδιωτικών πρωτοβουλιών και επενδύσεων για την ανάπτυξή του. Οι κινήσεις αυτές από μόνες τους κρίνονται ανεπαρκείς για να καταφέρει η περιοχή μελέτης μας να αποτελέσει πόλο έλξης τουριστών από όλη την Ελλάδα και τους οποίους θα μπορεί να τους φιλοξενεί πάνω από δυο ημέρες. Το ερώτημα, λοιπόν, που δημιουργείται είναι αν ο δήμος Μουρικίου θα πρέπει να έχει ως μοναδικό στόχο να αποτελεί χώρο αναψυχής των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής της Πτολεμαΐδας ή αν θα πρέπει να προβεί σε συνεργασίες με γειτονικούς δήμους έτσι ώστε να αξιοποιήσουν από κοινού τους φυσικούς και πολιτιστικούς τους πόρους με στόχο την ήπια τουριστική τους ανάπτυξη.

Έ Γ Μ Ε Ρ Ο Σ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

Εισαγωγή

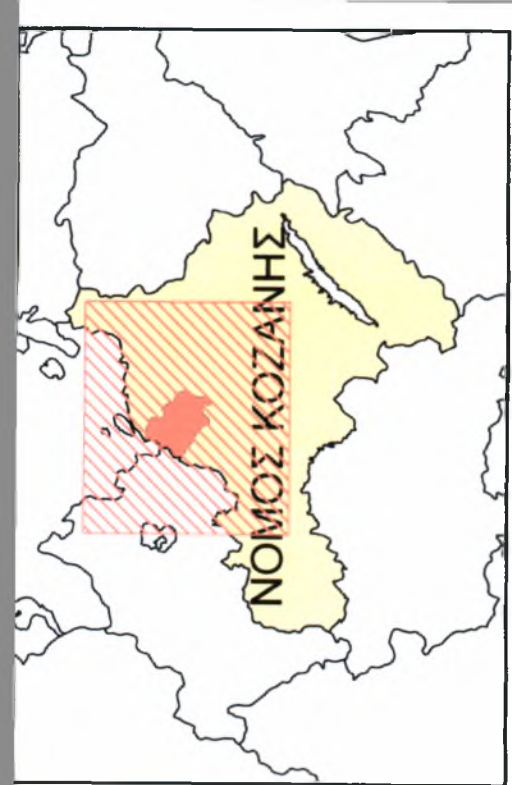
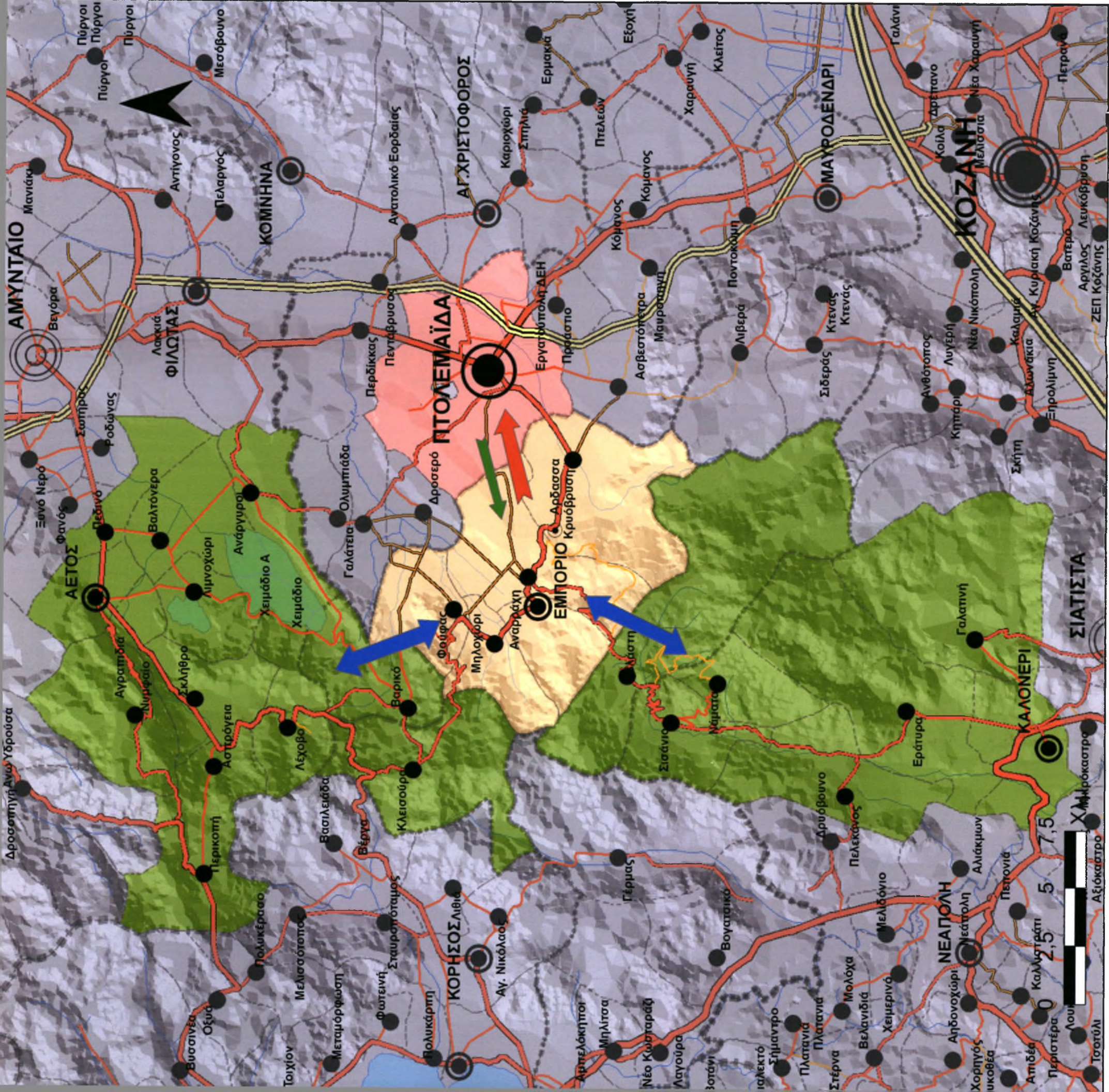
Το τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας απαρτίζεται από δυο κεφάλαια όπου μελετώνται :

- οι αναπτυξιακές προοπτικές του δήμου Μουρικίου καθώς και αυτές που προκύπτουν από την γειτνίασή του με την πόλη της Πτολεμαΐδας (Άξονας συμπληρωματικότητας-9^ο κεφάλαιο)

- η προοπτική συνεργασίας του δήμου Μουρικίου με τους ΟΤΑ της αγροτικής ενδοχώρας του (ζώνη Ασκίου-Βιτσίου) με στόχο την ήπια τουριστική ανάπτυξη (Άξονας συνεργασίας-10^ο κεφάλαιο) (βλ. χάρτη 8).

Αναλυτικότερα, στο 9^ο κεφάλαιο αξιολογούνται, αρχικά, οι δυνατότητες-αδυναμίες και οι προοπτικές-απειλές του δήμου Μουρικίου έτσι ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα χρήσιμα για τον καθορισμό των αξόνων παρέμβασης που θα πρέπει να σχεδιασθούν και να εφαρμοστούν. Σε αυτήν την κατεύθυνση αποσκοπεί και η παράθεση των διερευνητικών συνεντεύξεων με την δήμαρχο Μουρικίου και τον αντιδήμαρχο Πτολεμαΐδας. Μέσα από τα συμπεράσματα των προαναφερθέντων διαδικασιών προκύπτουν οι αναπτυξιακοί στόχοι, σχεδιάζονται οι βασικοί άξονες παρέμβασης και παρουσιάζονται οι προτάσεις για την αειφόρο ανάπτυξη του δήμου.

Στο 10^ο κεφάλαιο περιγράφεται η φυσιογνωμία της ζώνης Ασκίου-Βιτσίου, μέσα από την περιγραφή των φυσικών-πολιτιστικών πόρων, και τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα με σκοπό την ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών και την παρουσίαση των τουριστικών δυνατοτήτων αυτής της ενότητας. Στη συνέχεια παρατίθενται οι διερευνητικές συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους της ΤΑ όπου εξετάζεται το ενδεχόμενο της πιθανής συνεργασίας όλων των ΟΤΑ της προαναφερθείσας ενότητας. Στο πλαίσιο αυτό κατατίθεται ένα σχέδιο συνεργασίας των ΟΤΑ και μια πρόταση ολοκληρωμένης, ήπιας τουριστικής ανάπτυξης.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Ορια Νομιών
- Ορια Δήμων
- Ορια Δημ. Διαμερ.
- Οδικό Δίκτυο
- ▬ Εγνατία
- ▬ Κάθετος άξονας
- ▬ Δευτερεύον εθνικό
- ▬ Πρωτεύον επαρχιακό
- ▬ Δευτερεύον επαρχιακό
- ▬ Κοινοτικό - Δημοτικό
- ▬ Αγροτικό
- ▬ Δασικό
- ▬ Υδρογραφικό Δίκτυο
- Οικιστικό δίκτυο
- 1ου Επιπέδου
- 2ου Επιπέδου
- 3ου Επιπέδου
- 4ου Επιπέδου
- 5ου Επιπέδου
- Ζώνη Ασκήσιου - Βιταίου
Αγροτική ενδοχώρα
- Δ. Μουρικίου
- Πτολεμαίδα
Οικονομικό κέντρο -
Εξυπηρέτησεις
- Άξονας Συνεργασίας
- Άξονας Συμπληρωματικότητας
- Αγορά-Απασχόληση-Υπηρεσίες
- Αναμυχή-Ποιοτικά προϊόντα

ΧΑΡΤΗΣ
No **8**

ΤΙΤΛΟΣ :
Αναπτυξιακοί Άξονες του δήμου Μουρικίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Από τον Αγροτικό Χώρο
στον Πολυλειτουργικό Υπαιθρο Χώρο

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΩΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

9^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

9.1 Αξιολόγηση δυνατοτήτων-αδυναμιών και προοπτικών-απειλών του δήμου Μουρικίου

Η ανάλυση που ακολουθεί επιχειρεί να αξιολογήσει τις δυνατότητες της περιοχής μελέτης, για την περαιτέρω ανάπτυξη της. Αυτή θα επιτευχθεί με τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων – μειονεκτημάτων – ευκαιριών – απειλών του δήμου Μουρικίου. Έτσι η παρούσα αξιολόγηση στηρίζεται κυρίως στις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, η παρουσίαση της οποίας έχει προηγηθεί στα προηγούμενα κεφάλαια (Β μέρος).

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της απογραφικής έρευνας αναδεικνύονται τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της περιοχής.

9.1.1 Πλεονεκτήματα

1. Συγκράτηση του πληθυσμού κατά την τελευταία τριακονταπενταετία

Η λειτουργία των εργοστασίων της ΔΕΗ, που δημιούργησε πολλές και καλά αμειβόμενες θέσεις απασχόλησης, η εφαρμογή της ΚΑΠ με την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ, καθώς και η γεωγραφική θέση της περιοχής, που βρίσκεται πολύ κοντά στην πόλη της Πτολεμαΐδας συνδράμαν σε μεγάλο βαθμό στη συγκράτηση-διατήρηση του πληθυσμού του δήμου μετά το 1971. Το γεγονός αυτό αποτελεί πλεονέκτημα, καθώς οποιαδήποτε αναπτυξιακή προοπτική δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό.

2. Ύπαρξη πλούσιων φυσικών – τουριστικών και πολιτιστικών πόρων

Η περιοχή διαθέτει ένα σημαντικό αριθμό συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όσον αφορά τα φυσικά και πολιτιστικά της χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξή της.

Από τη μια πλευρά οι αξιοσημείωτοι φυσικοί πόροι όπως, τα δάση του όρους Μουρίκι και το καστανόδασος και από την άλλη τα πολιτιστικά αποθέματα όπως ο αρχαιολογικός

χώρος Αναρράχης-Εμπορίου, το υπό ανασκαφή βυζαντινό υδραγωγείο στο ΔΔ Φούφα, η Λαογραφική Συλλογή Εμπορίου, και μία πλειάδα πολιτιστικών εκδηλώσεων, αποτελούν τους σημαντικότερους τουριστικά αξιοποιήσιμους πόρους. Επίσης, ένας αριθμός χαρακτηριστικών της περιοχής, όπως οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, βιότοποι σπάνιας πανίδας και χλωρίδας, αποτελούν βιολογικά και περιβαλλοντικά αποθέματα μοναδικού ενδιαφέροντος, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν συνδυαστικά συνεισφέροντας στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και στην ποιοτική αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής.

Με άλλα λόγια τα φυσικά χαρακτηριστικά και τα πολιτιστικά αποθέματα της περιοχής, μπορούν να συνεισφέρουν στην τουριστική ανάπτυξη αλλά και στη δημιουργία ενός ελκυστικού οικιστικού περιβάλλοντος.

3. Παράδοση ενασχόλησης με το γεωργικό τομέα

Η παράδοση εξειδίκευσης σε συγκεκριμένους κλάδους της γεωργίας, η εμπειρία του ανθρώπινου δυναμικού και η ποιότητα των προϊόντων καθιστούν το γεωργικό τομέα ένα από τα ισχυρά σημεία, όσον αφορά τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής. Ισχυρό επίσης σημείο αποτελεί το γεγονός ότι η περιοχή παράγει πληθώρα φημισμένων προϊόντων για τα ιδιαίτερα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Τέτοια προϊόντα είναι οι ντομάτες όλου του δήμου, οι πατάτες και τα φασόλια Φούφα, τα μήλα και τα αχλάδια Μηλοχωρίου, τα κάστανα και τα κεράσια Εμπορίου και το παραδοσιακό τσίπουρο και κρασί που παράγεται σε όλα τα ΔΔ του δήμου.

4. Ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας

Η έδρα του δήμου (Εμπόριο) τα τελευταία χρόνια έχει αποκτήσει παραθεριστικό χαρακτήρα, μεταβάλλοντας αρκετά τον χαρακτήρα της τοπικής οικονομίας προς την κατεύθυνση του τριτογενή τομέα. Μέσα από τις κατάλληλες ενέργειες ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και αναβάθμισης της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών, η περιοχή μελέτης μπορεί να επεκτείνει σημαντικά την τουριστική της αγορά.

5. Γεωγραφική θέση και εύκολη πρόσβαση στο Εθνικό οδικό δίκτυο της ευρύτερης περιοχής

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά σε συνδυασμό με την κεντρική γεωγραφική θέση της περιοχής μελέτης, σε σχέση με τον ευρύτερο χώρο της Δυτικής Μακεδονίας, αποτελούν ισχυρό σημείο για την ανάπτυξη της περιοχής. Παράλληλα η μείωση των χρονοαποστάσεων του δήμου από σημαντικά αστικά κέντρα (Κοζάνη 25', Θεσσαλονίκη 1ώρα και 30') πραγματοποιήθηκε με την ολοκλήρωση του τμήματος Κοζάνης-Πτολεμαΐδας του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού «Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη», καθώς και με την ολοκλήρωση του τμήματος Πολύμυλος-Βέροια (διάβαση Καστανιάς) 26 χλμ της Εγνατίας οδού, διευκολύνει σημαντικά την διακίνηση προϊόντων και προσέλευση επισκεπτών-τουριστών, ενώ δημιουργεί τις προοπτικές για την ανάπτυξη της περιοχής μέσα από την προσέλευση επισκεπτών και από άλλες περιοχές της χώρας.

Όσον αφορά το διεθνές εμπόριο, η γεωγραφική θέση της περιοχής είναι ευνοϊκή τόσο για συναλλαγές με τις βαλκανικές χώρες όσο και για συναλλαγές με τη Δυτική Ευρώπη. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από την ύπαρξη του τελωνειακού σταθμού της Πτολεμαΐδας.

9.1.2 Μειονεκτήματα

1. Αδυναμία απορρόφησης του ενεργού πληθυσμού από την τοπική παραγωγή – Γήρανση πληθυσμού

Σημαντικό πρόβλημα που εντοπίζεται στην περιοχή, είναι η εσωτερική μετανάστευση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και ιδιαίτερα των πληθυσμιακών ομάδων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, προς τα αστικά κέντρα τόσο της Πτολεμαΐδας, της Κοζάνης όσο και της Θεσσαλονίκης, προς αναζήτηση εργασίας και καλύτερης ποιότητας ζωής. Η μετανάστευση και η αποδυνάμωση από το πλέον παραγωγικό τμήμα της τοπικής κοινωνίας λόγω της αδυναμίας απορρόφησης του από την τοπική παραγωγή και η γήρανση του πληθυσμού, έχουν ως αποτέλεσμα τη μειωμένη εκδήλωση τόσο επενδυτικού ενδιαφέροντος όσο και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στην περιοχή που οδηγεί σε συρρίκνωση της οικονομίας της.

2. Έλλειψη εγκεκριμένου σχεδίου

Η απουσία κάποιου εγκεκριμένου σχεδίου – μελέτης καθιστά απαραίτητη τη μελέτη του ΓΠΣ του δήμου, για τον καθορισμό των χρήσεων γης καθώς και για την πολεοδομική εξέλιξη – ανάπτυξη των ΔΔ του δήμου.

3. Έλλειψη βασικών υποδομών

Ανασταλτικό παράγοντα για την περιοχή μελέτης αποτελεί η υστέρησή της στην ποιότητα των βασικών της υποδομών. Το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στο οδικό δίκτυο που συνδέει τους οικισμούς του δήμου καθώς και στο εσωτερικό οδικό δίκτυο των οικισμών. Επίσης η απουσία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των υγρών αποβλήτων θέτει σε κίνδυνο της συνθήκες υγιεινής, κυρίως κατά την θερινή περίοδο όπου ο πληθυσμός είναι αυξημένος, ενώ παράλληλα προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος στα τμήματα των ποταμών και στα σημεία εκβολής των λυμάτων. Ακόμη η συνέχιση της χρησιμοποίησης των αποκατασταθέντων χωματερών, αποτελεί μια ακόμη απειλή για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Ιδιαίτερα προβληματικό παρουσιάζεται το ηλεκτρικό δίκτυο του δήμου Μουρικίου.

4. Έλλειψη προβολής των πλεονεκτημάτων της περιοχής και ανάπτυξης σύγχρονων μορφών τουρισμού

Μειονέκτημα της περιοχής μελέτης, αποτελεί η απουσία κατάλληλης πολιτικής αναβάθμισης - προβολής του τουριστικού προϊόντος και ανάδειξης και αξιοποίησης των τουριστικών και φυσικών της πόρων. Προσπάθειες ενίσχυσης της τουριστικής ανάπτυξης έχουν αναπτυχθεί στο ΔΔ Εμπορίου κυρίως από ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Οι επενδύσεις τους, που αφορούν την δημιουργία ξενώνων και κέντρων αναψυχής, είναι μεμονωμένες και ως εκ τούτου δεν μπορούν να συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η τουριστική ζήτηση που σημειώνεται στην περιοχή να μην ανταποκρίνεται στις δυνατότητες που διαθέτει.

5. Εξειδίκευση του σχεδίου παραγωγής σε ορισμένες καλλιέργειες σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος παραγωγής

Η απουσία αρδευτικών δικτύων στο μισό μέρος της περιοχής (53,9% των καλλιεργούμενων εκτάσεων), η ύπαρξη μικρών ιδιοκτησιών (ΔΔ Εμπορίου και

Μηλοχωρίου) και η εξειδίκευση στη μονοκαλλιέργεια (92,8% αροτριάεις καλλιέργειες) ορισμένων προϊόντων περιορίζουν την παραγωγικότητα των καλλιεργειών και δεν επιτρέπουν την απόδοση ικανοποιητικών εσόδων. Στην πρώτη περίπτωση, η έλλειψη αρδευτικών δικτύων αλλά και η ανεπάρκεια της ποσότητας των διαθέσιμων υδάτινων πόρων εξαναγκάζουν τους παραγωγούς να επικεντρωθούν σε καλλιέργειες μικρότερων απαιτήσεων σε νερό, ή στην καλλιέργεια σιτηρών μειώνοντας την παραγωγικότητα ή στην αύξηση του βάθους των γεωτρήσεων με αποτέλεσμα αύξηση του κόστους παραγωγής.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η γεωργική παραγωγή της περιοχής να βασίζεται κυρίως σε ισχυρά επιδοτούμενες καλλιέργειες (σκληρό σιτάρι, αραβόσιτος) με περιορισμένες δυνατότητες βιωσιμότητας ενόψει των διαρθρωτικών αλλαγών της ΚΑΠ, οι οποίες σε συνδυασμό με το ιδιαίτερα υψηλό κόστος παραγωγής επηρεάζουν σημαντικά το γεωργικό εισόδημα. Αντίθετα, παραμένουν ανεκμετάλλευτες άλλες μέθοδοι καλλιέργειας φιλικότερες προς το περιβάλλον, όπως η ανάπτυξη βιολογικών καλλιεργειών.

6. Έλλειψη καθετοποίησης του γεωργικού τομέα

Είναι ευρέως γνωστό ότι ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα γενικότερα αντιμετωπίζει προβλήματα κυρίως στην εμπορία. Η απουσία οργανωμένου δικτύου εμπορίας στην περιοχή, η εφαρμογή αναποτελεσματικών τεχνικών παραγωγής και η περιορισμένη υποδομή μεταποίησης και τυποποίησης των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων έχει ως αποτέλεσμα την χαμηλή προστιθέμενη αξία των προϊόντων και τη συρρίκνωση του εισοδήματος των παραγωγών.

7. Περιορισμένη ανάπτυξη μεταποιητικού κλάδου

Η ανάπτυξη του μεταποιητικού κλάδου στην περιοχή, λόγω της έλλειψης υποδομών, είναι περιορισμένη και εντοπίζεται σε μεμονωμένες κυρίως επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και σε συγκεκριμένους κλάδους. Συνεπώς, δεν υπάρχει ιδιαίτερη εμπειρία στο χώρο της μεταποίησης.

8. Έλλειψη επιχειρηματικότητας και συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων της περιοχής

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που εντοπίζονται στο παραγωγικό σύστημα (με ελάχιστες εξαιρέσεις) της περιοχής μελέτης είναι η έλλειψη δικτύωσης και συνεργασίας ομοειδών κυρίως επιχειρήσεων τόσο σε θέματα διακίνησης και εμπορίας όσο και σε θέματα προβολής και διαφήμισης. Παράλληλα η αδυναμία στήριξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων της περιοχής είχε ως αποτέλεσμα την μειωμένη επιχειρηματική δραστηριότητα των επιχειρήσεων, την αδυναμία απορρόφησης του ενεργού πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας και την στροφή του προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, όπου οι προοπτικές απασχόλησης θεωρούνται ευνοϊκότερες.

9.1.3 Ευκαιρίες

1. Βελτίωση Εθνικού οδικού δικτύου

Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού και του κάθετου άξονα Κοζάνη – Νίκη και η άμεση πρόσβαση της περιοχής σ' αυτούς, καθώς επίσης και η βελτίωση των οδικών συνδέσεων προς Θεσσαλία και Ήπειρο θα βελτιώσει σημαντικά την οδική προσπελασιμότητα της περιοχής και θα διευκολύνει τη μεταφορά επιβατών και προϊόντων από και προς την περιοχή.

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την κεντρική θέση που κατέχει ο δήμος Μουρικίου στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, της δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα όσον αφορά το κόστος μεταφοράς ενώ παράλληλα επιτρέπει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων οι οποίες συνδυάζουν εμπορευματικές ροές μεταξύ των αξόνων Νότου - Βορρά και Ανατολής-Δύσης.

Η μείωση του χρόνου και του κόστους μεταφοράς των προϊόντων της περιοχής αναμένεται να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά τους, καθώς αποτελούν στην πλειοψηφία τους προϊόντα με χαμηλή αξία σε σχέση με το βάρος τους, προϊόντα για τα οποία το κόστος μεταφοράς αποτελεί σημαντική παράμετρο. Παράλληλα, η μείωση του χρόνου μεταφοράς επιτρέπει την αύξηση της απόστασης αγοράς στην οποία μπορούν να μεταφερθούν τα ευπαθή προϊόντα.

2. Κατασκευή φραγμάτων στην περιοχή μελέτης

Η προβλεπόμενη κατασκευή τεσσάρων φραγμάτων στην περιοχή του δήμου Μουρικίου (βλέπε 6.1.4) έχει πολλαπλά οφέλη. Στον γεωργικό τομέα θα δοθεί μια νέα ώθηση καθώς

θα αυξηθούν σημαντικά οι αρδευόμενες εκτάσεις και σε συνδυασμό με αρδευτικά δίκτυα μπορούν να αποδώσουν τα μέγιστα. Παράλληλα θα ελαττωθεί ο ρυθμός αύξησης του αριθμού των γεωτρήσεων και έτσι ο υδροφόρος ορίζοντας θα παραμείνει σε ικανοποιητικά επίπεδα. Έτσι η άρδευση θα γίνει ορθολογικότερη προς την κατεύθυνση της οικονομίας του νερού. Τέλος, θα συμβάλλουν στην αλλαγή του φυσικού περιβάλλοντος, δημιουργώντας τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους, που με την αξιοποίησή τους με συμπληρωματικές υποδομές ήπιου τουριστικού χαρακτήρα θα αποτελέσουν πόλους τουριστικής ανάπτυξης.

3. Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού

Η περιοχή μελέτης διαθέτει πλούσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους οι οποίοι μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και αναψυχής. Ο ορεινός όγκος του Μουρικίου και το καστανόδασος, καθώς και οι πολιτιστικοί πόροι που διαθέτει η περιοχή μπορούν να αξιοποιηθούν συνδυαστικά και να παρέχουν τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ήπιων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθώς και την διεύρυνση του φάσματος των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών. Τα χαρακτηριστικά της περιοχής μπορούν να συνδυαστούν με δραστηριότητες προβολής των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων και προσέλκυσης τουριστών “ειδικού ενδιαφέροντος”. Η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού θα υλοποιηθεί με την σημαντική συμβολή των αναπτυξιακών προγραμμάτων του ΄Δ ΚΠΣ και του ΤΠΑ.

4. Ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας

Στα πλαίσια της πολιτικής του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000 – 2006, ενισχύεται η ανάληψη δράσεων ανάδειξης ποιοτικών – βιολογικών προϊόντων. Η πολιτική ενίσχυσης αυτών των προϊόντων οφείλεται στα πρόσφατα προβλήματα που έχουν ανακύψει σε σχέση με την ποιότητα των τροφίμων σε διεθνές επίπεδο, αλλά και στη γενικότερη τάση προτίμησης προϊόντων (φυτικής και ζωικής προέλευσης), φιλικών με το περιβάλλον ή προϊόντων χωρίς λιπάσματα και συντηρητικά.

Το γεγονός αυτό αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την περιοχή μελέτης όπου το τοπικό μικροκλίμα ευνοεί ιδιαίτερα την ανάπτυξη της ποιοτικής παραγωγής. Συνεπώς η περιοχή μελέτης μπορεί να αναδιαρθρώσει την παραγωγή της και σε συνδυασμό με την εκπόνηση κατάλληλων ερευνών και ποιοτικών ελέγχων, να στραφεί στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων.

Η υιοθέτηση μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον θα συμβάλει σημαντικά στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος και θα οδηγήσει σταδιακά στην εγκατάλειψη της υπερεντατικής καλλιέργειας.

5. Κατοχύρωση γεωργικών – κτηνοτροφικών προϊόντων

Το γεγονός ότι η περιοχή παράγει ένα σημαντικό αριθμό προϊόντων φημισμένων για τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους, προσφέρει δυνατότητες κατοχύρωσης αυτών ως προϊόντων γεωργικής ένδειξης και ονομασίας προέλευσης.

6. Ανάπτυξη αγορών Βαλκανικών χωρών

Η βελτίωση του οικονομικού επιπέδου των υπόλοιπων βαλκανικών χωρών αναμένεται να αυξήσει τη ζήτηση Ελληνικών προϊόντων και τουριστικών υπηρεσιών. Λόγω γεωγραφικής θέσης, η περιοχή μελέτης μπορεί να επωφεληθεί και να αυξήσει τις εξαγωγές προϊόντων και εισροές τουρισμού προς / από την Π.Γ.Δ.Μ., τη Σερβία και τη Βουλγαρία, γεγονός που θα δώσει σημαντική αναπτυξιακή ώθηση στην περιοχή.

7. Αύξηση τοπικής προστιθέμενης αξίας

Η περιορισμένη μεταποιητική δραστηριότητα που σημειώνεται στην περιοχή μελέτης, κατευθύνει την πλειοψηφία των γεωργο-κτηνοτροφικών προϊόντων, σε νωπή ή ελαφρώς μεταποιημένη μορφή σε άλλες περιοχές. Η ενίσχυση του τομέα της μεταποίησης για τα προϊόντα που ήδη παράγονται, θα αυξήσει την προστιθέμενη αξία των προϊόντων της περιοχής και θα βελτιώσει τα εισοδήματα της τοπικής κοινωνίας. Δραστηριότητες αυτής της μορφής είναι δυνατόν να αναπτυχθούν σε σχέση με την πλειοψηφία των κύριων προϊόντων (γεωργικών, κτηνοτροφικών, δασικών, κ.ά.) της περιοχής.

8. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης – ONE

Η δυνατότητα χρηματοδοτικής υποστήριξης έργων μέσω Εθνικών και Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών, όπως του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, του Επιχειρησιακού Προγράμματος Γεωργίας και Τουρισμού, της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER + καθώς και του ΤΠΑ (χρηματοδοτικό πρόγραμμα

της ΔΕΗ) σε συνδυασμό με την ύπαρξη μακροοικονομικής σταθερότητας ως συνέπεια της ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή μελέτης, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η συγκράτηση του πληθυσμού και να αξιοποιηθούν τα πλούσια αποθέματα της.

9. Γειτνίαση της περιοχής με σημαντικούς τουριστικούς πόλους ανάπτυξης

Η περιοχή μελέτης γειτνιάζει με την ορεινή ζώνη του Ασκίου-Βιτσιίου. Στην ενότητα αυτή ανήκουν οι λίμνες χειμαμαδιτιδα-ζάζαρη, καθώς και οι οικισμοί της Βλάστης και του Νυμφαίου που αποτελούν τουριστικούς πόλους πανελληνίας φήμης. Το προαναφερθέν γειτονικό σύνολο παρουσιάζει παρόμοια χαρακτηριστικά με το δήμο Μουρικίου, στοχεύει στις ίδιες ζώνες τουριστικής αγοράς και μπορεί να αποτελέσει, με όρους συμπληρωματικότητας, ακόμη μια ευκαιρία τουριστικής ανάπτυξης.

10. Διοικητική Ανασυγκρότηση

Η ανασυγκρότηση των Ο.Τ.Α. στα πλαίσια του Σχεδίου Ι. Καποδίστριας και η χρηματοδότηση των παρεμβάσεων αυτών από το πρόγραμμα 'Θήσεας' αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την καλύτερη στελέχωση και αναδιοργάνωση των διοικητικών έργων της περιοχής με στόχο την παροχή καλύτερων υπηρεσιών στον πολίτη.

9.1.4 Απειλές

1. Υπερεξειδίκευση της γεωργικής παραγωγής

Η υπερεξειδίκευση της γεωργικής παραγωγής σε ένα μικρό αριθμό οικονομικών δραστηριοτήτων και συγκεκριμένα στις αροτριαίες καλλιέργειες (σιτάρι, αραβόσιτος) μειώνει σημαντικά την ευελιξία της τοπικής γεωργικής παραγωγής και την κάνει ιδιαίτερα ευάλωτη στις διακυμάνσεις. Επιπλέον η δυσμενής σχέση των δαπανών παραγωγής και της ακαθάριστης προσόδου μη συμπεριλαμβανομένων των επιδοτήσεων, σε συνδυασμό με την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων), αναμένεται να επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στο αγροτικό εισόδημα.

Συνεπώς η στήριξη του αγροτικού εισοδήματος μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την προσαρμογή της αγροτικής παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς και τη στροφή από τα

επιδοτούμενα προϊόντα σε ανταγωνιστικά υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επιπλέον η τοπική οικονομία θα μπορεί να απολαμβάνει μεγαλύτερη ασφάλεια μόνο εάν εκταθεί το εύρος των οικονομικών δραστηριοτήτων (περισσότεροι κλάδοι ενασχόλησης), αλλά και το βάθος τους (ενασχόληση με περισσότερα στάδια παραγωγής).

2. Συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε γειτνιάζοντα αστικά κέντρα

Το γεγονός ότι η περιοχή μελέτης γειτνιάζει με την Πτολεμαίδα (αστικό κέντρο μεσαίου μεγέθους) και απέχει πολύ λίγο από την Κοζάνη, αποτελεί πλεονέκτημα καθώς οι πόλεις αυτές αποτελούν τόπους κατανάλωσης των προϊόντων της. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί απειλή διότι η συγκέντρωση σημαντικών δραστηριοτήτων στις πόλεις αυτές λειτουργεί ως ανάχωμα στην διάχυση της ανάπτυξης σε όμορες περιοχές όπως η περιοχή μελέτης. Με δεδομένο μάλιστα ότι στις παραπάνω πόλεις υπάρχει ήδη εγκατεστημένη μεγάλη βάση μεταποιητικής και εμπορικής δραστηριότητας, ο ανταγωνισμός έχει αρνητικά αποτελέσματα για τις τοπικές επιχειρήσεις. Κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις που είναι δυνατόν να εγκατασταθούν στην περιοχή θα πρέπει να αντιμετωπίσουν οξυμένο ανταγωνισμό από τις ήδη υπάρχουσες στις γειτονικές περιοχές. Επιπλέον, οι τάσεις αστικοποίησης και το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού, στερούν από τις τοπικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα εύρεσης κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού για τη στελέχωσή τους.

3. Ανταγωνισμός από περιοχές υψηλότερων επενδυτικών κινήτρων (Ν.2601/98)

Ένα αντίστοιχο πρόβλημα με το προηγούμενο, με διαφορετική όμως έκφραση, είναι η ύπαρξη περιοχών με υψηλότερα επενδυτικά κίνητρα (Ζώνης Δ') με βάση τον Αναπτυξιακό Νόμο στην ίδια ζώνη επιρροής με την περιοχή μελέτης. Συγκεκριμένα, περιοχές των Νομών Φλώρινας και Καστοριάς που υπάγονται στην κατηγορία των παραμεθόριων περιοχών απολαμβάνουν τα οφέλη της Ζώνης Δ' παρουσιάζοντας παρόμοια σχεδόν χαρακτηριστικά με την περιοχή μελέτης και το σημαντικότερο, στοχεύοντας στις ίδιες περιοχές αγοράς με αυτή. Το γεγονός ότι τα επενδυτικά κίνητρα των περιοχών αυτών είναι ευνοϊκότερα είναι πιθανό να μεταποιήσει το επενδυτικό ενδιαφέρον σ' αυτές τις περιοχές και να συρρικνώσει την εκδήλωση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στην περιοχή μελέτης.

4. Υποβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος της περιοχής

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά το σεισμό του 1995, παρατηρήθηκε στους οικισμούς του δήμου Μουρικίου, μεγάλη ανοικοδόμηση ιδιωτικών κατοικιών οι οποίες δεν διατήρησαν ένα παραδοσιακό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να αλλοιωθεί η αρχιτεκτονική ταυτότητα της περιοχής. Σε αυτήν την ομάδα των χωριών ανήκει και το Εμπόριο, παρά το γεγονός ότι είχε χαρακτηριστεί ως οικισμός ενδιαφέροντος ή τουριστικός.

5. Υποβάθμιση περιβάλλοντος

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής μελέτης θα πρέπει να γίνει στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης. Η μη υιοθέτηση περιβαλλοντικών όρων και η καθυστέρηση επίλυσης των προβλημάτων που προκαλούν τα απορρίμματα θα έχει ως συνέπεια την περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Πρέπει να επισημανθεί ότι η διαφύλαξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω ήπιων αναπτυξιακών δράσεων σε όλα τα επίπεδα.

6. Ύπαρξη μιας δυναμικής εταιρίας μονοπωλιακού χαρακτήρα (ΔΕΗ)

Η υπέρ-εξειδίκευση του τοπικού συστήματος παραγωγής και η εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από μία επιχείρηση που παρουσιάζει σημαντικά χαρακτηριστικά μιας μονοπωλιακής επιχείρησης στην αγορά εργασίας, αποτελούν μια σημαντική απειλή για τον δήμο αλλά και για την ευρύτερη γεωγραφική ενότητα που εξαρτάται από τη ΔΕΗ.

Πίνακας 9.1: Συνοπτική καταγραφή των σημαντικότερων σημείων της SWOT ανάλυσης του Δ.Μουρικίου

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
<ol style="list-style-type: none"> 1. Συγκράτηση του πληθυσμού κατά την τελευταία τριακονταπενταετία 2. Ύπαρξη πλούσιων φυσικών – τουριστικών και πολιτιστικών πόρων 3. Παράδοση ενασχόλησης με το γεωργικό τομέα 4. Ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας 5. Γεωγραφική θέση και εύκολη πρόσβαση στο Εθνικό οδικό δίκτυο της ευρύτερης περιοχής 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αδυναμία απορρόφησης του ενεργού πληθυσμού από την τοπική παραγωγή – Γήρανση πληθυσμού 2. Έλλειψη εγκεκριμένου σχεδίου 3. Έλλειψη βασικών υποδομών 4. Έλλειψη προβολής των πλεονεκτημάτων της περιοχής και ανάπτυξης σύγχρονων μορφών τουρισμού 5. Εξειδίκευση του σχεδίου παραγωγής σε ορισμένες καλλιέργειες σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος παραγωγής 6. Έλλειψη καθετοποίησης του γεωργικού τομέα 7. Περιορισμένη ανάπτυξη μεταποιητικού κλάδου 8. Έλλειψη επιχειρηματικότητας και συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων της περιοχής
Ευκαιρίες	Απειλές
<ol style="list-style-type: none"> 1. Βελτίωση Εθνικού οδικού δικτύου 2. Κατασκευή φραγμάτων στην περιοχή μελέτης 3. Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού 4. Ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας 5. Κατοχύρωση γεωργικών – κτηνοτροφικών προϊόντων 6. Ανάπτυξη αγορών Βαλκανικών χωρών 7. Αύξηση τοπικής προστιθέμενης αξίας 8. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης – ONE 9. Γειτνίαση της περιοχής με σημαντικούς τουριστικούς πόλους ανάπτυξης 10. Διοικητική Ανασυγκρότηση 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Υπερεξειδίκευση της γεωργικής παραγωγής 2. Συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε γειτνιάζοντα αστικά κέντρα 3. Ανταγωνισμός από περιοχές υψηλότερων επενδυτικών κινήτρων (Ν.2601/98) 4. Υποβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος της περιοχής 5. Υποβάθμιση περιβάλλοντος 6. Ύπαρξη μιας δυναμικής εταιρίας μονοπωλιακού χαρακτήρα (ΔΕΗ)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

9.2 Διερευνητικές συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους της ΤΑ των δήμων Μουρικίου και Πτολεμαΐδας

9.2.1 Συνέντευξη με τη δήμαρχο Μουρικίου

Η δήμαρχος Μουρικίου γνωρίζοντας, τα χαρακτηριστικά και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του δήμου έθεσε τρεις βασικούς στόχους για την μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής, οι οποίοι είναι συμπληρωματικοί μεταξύ τους και έχουν την πεποίθηση ο δήμος να αποτελέσει την λύση-διέξοδο προς τις νέες τάσεις και ανάγκες των αστών της Πτολεμαΐδας για αγαθά και υπηρεσίες που συνδέονται με την ποιότητα περιβάλλοντος και τις αγροτικές παραδόσεις. Αναλυτικότερα οι στόχοι αφορούν :

i) την αξιοποίηση των φυσικών πόρων του δήμου με στόχο να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων του Μουρικίου και παράλληλα να αποτελέσει τον «φυσικό» πνεύμονα των κατοίκων της Πτολεμαΐδας με συνέπεια να υπάρξουν οικονομικά οφέλη για τη περιοχή. Προϋπόθεση για την υλοποίηση αυτού του στόχου είναι η εξασφάλιση των βασικών υποδομών όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον και την οικιστική αναβάθμιση.

ii) την αξιοποίηση του πλούσιου κάμπου της δυτικής Εορδαίας, μέσω αναδιαρθρώσεων των καλλιεργειών, αξιοποίησης των επιφανειακών νερών (φράγματα), έργα αναδασμού και εδαφολογικών μελετών που θα καθοδηγήσουν τους αγρότες σε βιολογικές καλλιέργειες.

iii) την ανάδειξη νέων επιχειρήσεων που να διαχειρίζονται και να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους καθώς και την αγροτική παραγωγή. Όπως πχ επιχειρήσεις αγροτουριστικές, μεταποιητικές, διαχείρισης των δασών κλπ.

Τέλος σε μια ερώτηση όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των δήμων Μουρικίου και Πτολεμαΐδας, μας τόνισε ότι θα πρέπει να συνεχίσουμε να λειτουργούμε συμπληρωματικά, παρέχοντας ο δήμος Μουρικίου ποιοτικά αγροτικά προϊόντα και υπηρεσίες αναψυχής και ο δήμος Πτολεμαΐδας όλες εκείνες τις υπηρεσίες μιας πόλης μεσαίου μεγέθους.

9.2.2 Συνέντευξη με τον αντιδήμαρχο Πτολεμαΐδας

Ο αντιδήμαρχος Πτολεμαΐδας μας μετέφερε στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη της πόλης. Πρόκειται για ένα νέο αστικό κέντρο που η πληθυσμιακή του μεγένθυση οφείλεται στην εγκατάσταση των ΑΗΣ στην λιγνιτοφόρο λεκάνη της Εορδαίας. Στη συνέχεια ανέπτυξε μια δυναμική με όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά μιας πόλης μεσαίου μεγέθους, με αποτέλεσμα τη συγκράτηση και έλξη πληθυσμού το οποίο γίνεται αντιληπτό σήμερα από την συνεχή οικιστική επέκτασή της. Ένας σημαντικός αριθμός των νεοεγκατασταθέντων προέρχεται από τα χωριά της επαρχίας Εορδαίας. Το φαινόμενο συγκέντρωσης πληθυσμού στην πόλη, μας επισήμανε ότι επιβαρύνει την ποιότητα ζωής των πολιτών, καθώς επίσης και ότι δημιουργεί προβλήματα στην απασχόληση. Σχετικά με την ποιότητα ζωής στην πόλη τόνισε ότι τα τελευταία χρόνια έχει βελτιωθεί, καθώς η αέρια ρύπανση από τα εργοστάσια της ΔΕΗ μειώθηκε αρκετά με την χρήση φίλτρων.

Όσον αφορά τον ελεύθερο χρόνο των κατοίκων της Πτολεμαΐδας υπάρχουν ελάχιστες επιλογές. Η έλλειψη χώρων πρασίνου εντός του πολεοδομικού συγκροτήματος ενθαρρύνει τις επισκέψεις για αναψυχή στους γειτονικούς οικισμούς (Εμπόριο, Ολυμπιάδα, κα) που έχουν αναπτύξει δραστηριότητες και υπηρεσίες αναψυχής. Αυτή είναι και η προσφορά του δήμου Μουρικίου, σύμφωνα με τον αντιδήμαρχο, προς τους πολίτες της Πτολεμαΐδας. Στην ερώτηση αν θα επένδυε, με έργα υποδομών (πχ ποδηλατόδρομος σύνδεσης των δυο περιοχών), ο δήμος Πτολεμαΐδας προς την ενίσχυση της τάσης αυτής, η ανταπόκρισή του ήταν θετική.

9.3 Σχέδιο προτάσεων για την ανάπτυξη του δήμου Μουρικίου

9.3.1 Αναπτυξιακοί στόχοι

Στο σημείο αυτό, τίθενται στρατηγικοί στόχοι για την ανάπτυξη της περιοχής. Οι στόχοι αυτοί προέκυψαν από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης δυνατοτήτων-αδυναμιών και προοπτικών-απειλών που παρουσιάζει η περιοχή.

1. Αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος των οικισμών που θα αποτελέσουν την αιχμή της τουριστικής ανάπτυξης για να αυξηθεί η επισκεψιμότητα της περιοχής.

Η εικόνα που παρουσιάζουν οι οικισμοί του δήμου δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του τουρισμού ειδικής μορφής που επιδιώκεται να αναπτυχθεί στην περιοχή. Η αισθητική των εισόδων, των κοινόχρηστων χώρων, των κεντρικών σημείων αναφοράς των οικισμών πρέπει να βελτιωθεί η ακόμη και να αλλάξει ριζικά.

2. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος και ανάδειξη των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων.

Η προστασία του περιβάλλοντος στοχεύει στην κατασκευή έργων που θα περιορίσουν φαινόμενα επιβάρυνσης του και θα βελτιώσουν τα φυσικά οικοσυστήματα. Η αξιοποίηση του περιβάλλοντος επιδιώκεται στην πιο ήπια μορφή με σήμανση και χάραξη διαδρομών γνωριμίας με τις φυσικές ομορφιές της περιοχής.

3. Πολυτομεακή ανάπτυξη της οικονομίας με αιχμή τον τουρισμό.

Όπως έχει επισημανθεί η αγροτική παραγωγή της περιοχής δεν μπορεί να καλύψει το εισόδημα των κατοίκων. Επιβάλλεται επομένως και να ενισχυθεί η αγροτική παραγωγή αξιοποιώντας τις νέες δυνατότητες που υπάρχουν αλλά και να αναπτυχθούν νέες δραστηριότητες, όπως μεταποίηση, τουρισμός, οι οποίες θα λειτουργούν συμπληρωματικά και θα αξιοποιούν όλα τα διαθέσιμα της περιοχής.

4. Υλοποίηση μέτρων για την θετική ενεργοποίηση των κατοίκων και την μεταφορά γνώσεων και εμπειρίας.

Για να πάρουν μέρος οι κάτοικοι σε μια διαδικασία ανάπτυξης πρέπει αφ' ενός να πεισθούν και εφ' εταίρου να αποκτήσουν τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις. Η ανάγκη αυτή θα καλυφθεί με την κατάρτιση κατοίκων σε συγκεκριμένα θεματικά αντικείμενα.

9.3.2 Βασικοί άξονες παρέμβασης

Λαμβάνοντας υπόψη τους στρατηγικούς στόχους, όπως διατυπώθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, καθώς επίσης και τα συμπεράσματα των επιμέρους κεφαλαίων του 'Β μέρους, διαμορφώνονται τρεις βασικοί άξονες παρέμβασης

1^ος Άξονας : Βελτίωση βασικών υποδομών

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις του άξονα αυτού καλύπτουν στο μεγαλύτερο βαθμό τους δυο στρατηγικούς στόχους: 1) *την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος των οικισμών και 2) την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ανάδειξη των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων.*

Οι προτάσεις αυτού του άξονα αφορούν το σύνολο της τοπικής κοινωνίας, αποτελούν προτεραιότητες για την τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού και διακρίνονται σε δυο κατηγορίες:

- i) Έργα βασικών υποδομών για την ανάπτυξη της περιοχής.
- ii) Έργα αισθητικής βελτίωσης και ανάδειξης οικισμών και εξω-οικιστικών περιοχών φυσικού κάλλους.

2^ος Άξονας: Ενίσχυση παραγωγικής βάσης

Οι προτάσεις του άξονα αυτού καλύπτουν τον στρατηγικό στόχο που αφορά 3) *την πολυτομεακή ανάπτυξη της οικονομίας με αιχμή τον τουρισμό.*

Είναι προφανές ότι η ανάπτυξη μιας περιοχής δεν μπορεί να γίνει μόνο με τα δημόσια έργα. Η επιχειρηματική κινητοποίηση των κατοίκων οι οποίοι θα αξιοποιήσουν τις υποδομές είναι αυτή που θα αυξήσει τελικά το εισόδημα και την απασχόληση. Οι προτάσεις είναι οι εξής:

- i) Στήριξη γεωργικού εισοδήματος
- ii) Προώθηση της πολυαπασχόλησης μέσω τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.
- iii) Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων.
- iv) Ενίσχυση τοπικών εκδηλώσεων που σχετίζονται με τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και με τη γεωργική παραγωγή και τα τοπικά προϊόντα.

3^ος Άξονας: Δράσεις στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού

Ο άξονας περιλαμβάνει προτάσεις του στρατηγικού στόχου 4) *μέτρα για την θετική ενεργοποίηση των κατοίκων και την μεταφορά γνώσεων και εμπειρίας.*

Η ενίσχυση των δεξιοτήτων και η μεταφορά γνώσης προς την περιοχή είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Η μεταφορά γνώσεων είναι απαραίτητη για να αναπτυχθούν νέες δραστηριότητες στην περιοχή αλλά ακόμη και για δραστηριότητες οι οποίες θεωρούνται παραδοσιακές γιατί η συνέχιση τους μπορεί να διασφαλισθεί μόνο την ενσωμάτωση νέων τεχνικών και μεθόδων.

Οι προτάσεις για την ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού αφορούν:

- i) Ενέργειες κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού
- ii) Προώθηση της απασχόλησης μέσω επιδοτήσεων νέων θέσεων απασχόλησης, νέων ελεύθερων επαγγελματιών και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας

9.3.3 Ανάλυση των αξόνων παρέμβασης

1^ος Άξονας : Βελτίωση βασικών υποδομών

i) Έργα βασικών υποδομών για την ανάπτυξη της περιοχής

Η κατασκευή των βασικών υποδομών, θα βελτιώσουν σημαντικά την ποιότητα ζωής καθιστώντας εφικτή και ελκυστική τη διαβίωση στην ύπαιθρο και επιπλέον θα επιτρέπει την περαιτέρω ανάπτυξη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων και παράλληλα την αύξηση της επισκεψιμότητας της περιοχής.

Προτεινόμενα έργα

- Βελτίωση των εσωτερικών οδικών δικτύων καθώς και των οδικών συνδέσεων των οικισμών, Χάραξη νέας οδικής σύνδεσης και ποδηλατόδρομου Πτολεμαΐδας-Αναρράχης
- Ολοκλήρωση αποχετευτικού δικτύου και δημιουργία μονάδας επεξεργασίας υγρών αποβλήτων
- Κατασκευή των προβλεπόμενων φραγμάτων
- Έργα αντιπλημμυρικής προστασίας

- Σήμανση της ορεινής ζώνης του Μουρικίου
- Υποδομές στέγασης της πολιτιστικής κληρονομιάς

ii) Έργα αισθητικής βελτίωσης και ανάδειξης οικισμών και εξω-οικιστικών περιοχών φυσικού κάλλους

Τα συγκεκριμένα έργα θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Επίσης θα αυξήσουν την επισκεψιμότητα της περιοχής και παράλληλα θα έχουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν πόλους έλξης επισκεπτών.

Προτεινόμενα έργα

- Αναπλάσεις – διαμορφώσεις πλατειών
- Διαμορφώσεις εισόδων οικισμών
- Κατασκευή πεζοδρομίων
- Πεζοδρομήσεις – πλακοστρώσεις

2^ο Αξονας: Ενίσχυση παραγωγικής βάσης

i) Στήριξη γεωργικού εισοδήματος

Η οικονομία του δήμου Μουρικίου στηρίζεται κατά ένα σημαντικό βαθμό στον πρωτογενή τομέα. Έτσι, κρίνεται αναγκαίο να δοθούν κίνητρα και ενισχύσεις για τη βελτίωση του οικονομικού επιπέδου των αγροτών και των συνθηκών διαβίωσης, εργασίας και παραγωγής, την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος και τη μείωση της υποαπασχόλησης των αγροτών και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων αλλά και την αντιμετώπιση των προβλημάτων από την ασύμβατη συνύπαρξη κατοικίας και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων εντός των οικισμών.

Προτεινόμενες ενέργειες

- Σχέδια βελτίωσης γεωργικών διαρθρώσεων

Συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και των συνθηκών διαβίωσης, εργασίας και παραγωγής των κατοίκων του δήμου Μουρικίου και ιδίως των γεωργών και των οικογενειών τους.

- Μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων

Η παρουσία κτηνοτροφικών μονάδων εντός των οικισμών, πέρα από τα προβλήματα αισθητικής που δημιουργεί, έχει αρνητικές επιπτώσεις στην υγιεινή διαβίωση των κατοίκων και των ζώων, στο φυσικό περιβάλλον. Έτσι προβλέπεται η χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης για τη μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων, που σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, είναι υποχρεωτική για περιβαλλοντικούς λόγους, ή για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας.

ii) Προώθηση της πολυαπασχόλησης μέσω τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων

Στόχος είναι η παροχή δυνατοτήτων ανάπτυξης δραστηριοτήτων που αφορούν τουριστικά καταλύματα, παραδοσιακούς ξενώνες, χώρους εστίασης, άθλησης και αναψυχής, χώρους κατασκήνωσης σε σημεία φυσικού κάλλους, αναψυκτήρια, ορεινά καταφύγια και συναφείς δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού, που θα στηρίζονται στην αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και πολιτισμικών πόρων.

Παράλληλα, η διενέργεια ιδιωτικών επενδύσεων για τη δημιουργία νέων ή τον εκσυγχρονισμό βιοτεχνικών μονάδων ενισχύει τη δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης, καθώς και στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για τη συγκράτηση και αύξηση του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων. Επίσης τέτοιες ενέργειες που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό και τη μεταποίηση

iii) Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων.

Για την καλύτερη αξιοποίηση της τοπικής παραγωγής και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων του δήμου και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας μέσα από την ορθολογικότερη αξιοποίηση των προϊόντων της προτείνονται:

- Ενέργειες ενίσχυσης επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων για παράδειγμα προτείνεται η ίδρυση νέων μονάδων διαλογής – τυποποίησης – συσκευασίας, μεταποίησης για την παραγωγή νέων προϊόντων ή νέων μορφών επιθυμητών στην κατανάλωση (προϊόντα υγιεινής διατροφής, βιολογικής καλλιέργειας, ονομασίας προέλευσης, μικροσυσκευασιών, κλπ) καθώς και μικρών μονάδων προωθούμενων κλάδων παραγωγής.

- Ενέργειες προώθησης και διασφάλισης γεωργικών προϊόντων ποιότητας που στοχεύουν στην τόνωση της ζήτησης και στη δημιουργία προϋποθέσεων για την είσοδο των τοπικών προϊόντων σε νέες αγορές, την ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού και τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των επιχειρήσεων, την αύξηση της προστιθέμενης

αξίας για την τοπική οικονομία και κατά συνέπεια την αύξηση του γεωργικού εισοδήματος.

iv) Ενίσχυση τοπικών εκδηλώσεων που σχετίζονται με τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και με τη γεωργική παραγωγή και τα τοπικά προϊόντα.

Στόχος είναι η διατήρηση και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διάθεση των τοπικών προϊόντων.

Η πολιτιστική κληρονομιά όλων των ΔΔ του δήμου Μουρικίου (βλ 8.2.3) αποτελεί βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα που μπορεί να αξιοποιηθεί και να αποτελέσει στοιχείο διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, στήριξης της τοπικής οικονομίας και διεύρυνσης των δυνατοτήτων απασχόλησης. Έτσι προτείνονται ενέργειες που αφορούν την οργάνωση τοπικών εκδηλώσεων, εκθέσεων κλπ, με σκοπό τη διατήρηση και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διάθεση των τοπικών προϊόντων. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται έργα υποδομής στους χώρους όπου θα πραγματοποιούνται οι τοπικές εκδηλώσεις, δημιουργία παραδοσιακών στολών και οργάνων, διοργάνωση εκθέσεων και βράβευση αυτών, καθώς και λοιπές ενέργειες που σχετίζονται άμεσα με τις εκδηλώσεις αυτές.

3^ος Άξονας: Δράσεις στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού

i) Ενέργειες κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού

Στα πλαίσια της στρατηγικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του δήμου απαιτούνται δράσεις βελτίωσης του επιπέδου κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής έτσι ώστε να βελτιωθούν και να αυξηθούν οι ευκαιρίες απασχόλησης με παράλληλη διαφοροποίηση της οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας. Απώτερος στόχος είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή.

Σκοπός της κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού είναι :

- Η απόκτηση αναγκαίων γνώσεων, και δεξιοτήτων από τους καταρτιζόμενους, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν σωστά και ολοκληρωμένα στις ανάγκες απασχόλησης που προκύπτουν από τους παραπάνω τομείς

- Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για ανέργους
- Η αύξηση της απασχολησιμότητας των ανέργων, προκειμένου αυτοί να είναι σε θέση να διεκδικήσουν και να εξασφαλίσουν θέσεις απασχόλησης

Η επαγγελματική κατάρτιση προτείνεται να αναφέρεται στους παρακάτω τομείς:

- α) Γεωργίας- Κτηνοτροφίας
- β) Τουρισμού – Αγροτουρισμού
- γ) Περιβάλλοντος
- δ) Πολιτισμού

ii) Προώθηση της απασχόλησης μέσω επιδοτήσεων νέων θέσεων απασχόλησης, νέων ελεύθερων επαγγελματιών και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας

Η προώθηση της απασχόλησης συμβάλει στην συγκράτηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, στην αύξηση της επιχειρηματικότητας της περιοχής και συνάμα στην τοπική ανάπτυξη.

Σκοπός είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για ανέργους, η επιχορήγηση ανέργων για να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση και η απόκτηση εργασιακής εμπειρίας και δεξιοτήτων που δίνουν περισσότερες ευκαιρίες για ένταξη στην αγορά εργασίας.

10^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΞΟΝΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΗΠΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΑΣΚΙΟΥ-ΒΙΤΣΙΟΥ

10.1 Φυσιογνωμία της ενδοχώρας Ασκίου-Βιτσίου¹²

10.1.1 Οριοθέτηση της ζώνης Ασκίου-Βιτσίου

Ο δήμος Μουρικίου είναι υποσύνολο μιας γεωγραφικής ενότητας που αντιστοιχεί σε επίπεδα θεσμικά, οικονομικά, που χαρακτηρίζονται από μια συλλογική ταυτότητα και κοινά γνωρίσματα. Αυτή η ενότητα είναι η ζώνη «Ασκίου-Βιτσίου» που διατρέχει εγκάρσια το κεντρικό ορεινό τμήμα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

Ειδικότερα, περιλαμβάνει το βόρειο τμήμα του νομού Κοζάνης (δυτική Εορδαία), το νοτιοανατολικό τμήμα του νομού Φλώρινας (ευρύτερη περιοχή Νυμφαίου) και ένα τμήμα στα ανατολικά του Νομού Καστοριάς. Διοικητικά στην περιοχή αυτή, εντάσσονται οι δήμοι Ασκίου, Μουρικίου και η κοινότητα Βλάστης από το νομό Κοζάνης, ο δήμος Αετού μαζί με τις κοινότητες Βαρυκού, Λεχόβου, Νυμφαίου από το νομό Φλώρινας και τέλος ο δήμος Κλεισούρας του νομού Καστοριάς.

Μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, προς τα οποία βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση για την κάλυψη αναγκών είναι η Κοζάνη, η Πτολεμαΐδα, το Αμύνταιο, η Φλώρινα, η Καστοριά και η Θεσσαλονίκη.

Το ανάγλυφο της περιοχής έχει ορεινό χαρακτήρα περιλαμβάνοντας ωστόσο ημιορεινές, πεδινές και μειονεκτικές περιοχές. Την περιοχή διασχίζει ο ορεινός όγκος Ασκίου – Μουρικίου, ενώ δυτικά βρίσκεται η οροσειρά του Βέρνου με κυριότερη κορυφή το Βίτσι (2.128 μ.) που αποτελεί και τα φυσικά διοικητικά όρια με το νομό Καστοριάς. Βορειοδυτικά της περιοχής υπάρχουν οι λίμνες της Ζάζαρης και της Χειμαδίτιδας και βόρεια εκτείνεται ο όγκος του Καϊμακτσαλάν. Η ορειογραφική διαμόρφωση του εδάφους (ανάγλυφο) χαρακτηρίζεται από ομαλή μέχρι και ανώμαλη, με αποτέλεσμα να προσδίδει στην όλη περιοχή ορεινό – ημιορεινό χαρακτήρα.

¹² Τα στοιχεία της ενότητας αυτής βασίζονται κυρίως στην επιτόπια έρευνα και στο ANKO ΑΕ - ΑΝ.ΦΛΩ ΑΕ (2003α)

10.1.2 Οδικό δίκτυο-συνδέσεις

Το οδικό δίκτυο αυτής της τοπικής ενότητας, αποτελείται μόνο από επαρχιακούς δρόμους, οι οποίοι συνθέτουν μία διαδρομή, που διαπερνά τα όρη Άσκιο, Μουρίκι, τις λίμνες Χειμαδίτιδα και Ζάζαρη και καταλήγει στο όρος Βέρνον. Οι οικισμοί που συνδέονται είναι οι εξής: Καλονέρι, Γαλατινή, Εράτυρα, Πελεκάνος, Νάματα, Σισάνι του δήμου Ασκίου, η κοινότητα Βλάστης, Άρδασσα, Κρυόβρυση, Αναρράχη, Εμπόριο, Μηλοχώρι, Φούφας του Δήμου Μουρικίου, η κοινότητα Βαρυκού, ο δήμος Κλεισούρας, η κοινότητα Λέχου, Σκλήθρο, Ασπρόγεια, Λιμνοχώρι, Βαλτόνερα, Πεδινό, Αγραπιδιές, Αετός του δήμου Αετού και κοινότητα Νυμφαίου.

Η απόσταση από το νοτιότερο σημείο της ενότητας (δήμος Ασκίου) μέχρι το βορειότερο (κοινότητα Νυμφαίου) είναι 92 χλμ. Η έδρα του δήμου Μουρικίου, το Εμπόριο βρίσκεται στο μέσο της, καθώς το Καλονέρι απέχει 42 χλμ και το Νυμφαίο 50 χλμ από αυτό. Η πρόσβαση στην περιοχή από το βασικό εθνικό οδικό δίκτυο γίνεται σε τρία σημεία: α) από το ΔΔ Καλονερίου, έδρα του δήμου Ασκίου, που απέχει μόλις 1 χλμ β) από το ΔΔ Εμπορίου, έδρα του δήμου Μουρικίου, που απέχει 14 χλμ και γ) από το ΔΔ Αετού, έδρα του δήμου Αετού, που απέχει 7 χλμ. Οι χιλιομετρικές αποστάσεις των οικισμών από τα πλησιέστερα αστικά κέντρα ποικίλουν. Ενδεικτικά αναφέρονται: το ΔΔ Καλονερίου απέχει 37 χλμ από την Κοζάνη, η κοινότητα Βλάστης απέχει 24 χλμ από την Πτολεμαΐδα, 52 χλμ από την Κοζάνη, το ΔΔ Εμπορίου απέχει 13 χλμ από την Πτολεμαΐδα και 41 χλμ από την Κοζάνη, το ΔΔ Αετού απέχει από την Φλώρινα 48 χλμ και από το Αμύνταιο 12 χλμ, η κοινότητα Νυμφαίου 57 χλμ από Φλώρινα, 21 χλμ από Αμύνταιο και 69 χλμ από Κοζάνη.

Επίσης οι πόλεις της Φλώρινας και της Κοζάνης απέχουν από τη Θεσσαλονίκη 156 χλμ και 135 χλμ αντίστοιχα, αποστάσεις που δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλες καθώς οι χρονοαποστάσεις μειώθηκαν σημαντικά, μετά την ολοκλήρωση του τμήματος Κοζάνης-Πτολεμαΐδας του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού «Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη» και Πολύμυλου-Βέροιας (διάβαση Καστανιάς) της Εγνατίας οδού.

Ο κύριος τρόπος πρόσβασης και μετακίνησης είναι οδικώς. Κύριο μέσο μεταφοράς αποτελεί το αυτοκίνητο και το λεωφορείο. Οι κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται από τα τοπικά ΚΤΕΛ Κοζάνης και Φλώρινας και ΚΤΕΑΛ Πτολεμαΐδας, με τοπικά δρομολόγια που καλύπτουν όλους τους οικισμούς. Συμπληρωματικά, πολλοί οικισμοί της περιοχής

εξυπηρετούνται ως ένα βαθμό από τα διερχόμενα λεωφορεία που εκτελούν τα δρομολόγια Κοζάνη – Καστοριά, Κοζάνη – Τσοτύλι, Κοζάνη – Ιωάννινα κλπ.

Στην Κοζάνη και στην Καστοριά υπάρχει και λειτουργεί αεροδρόμιο, με ορισμένες πτήσεις την εβδομάδα, με προορισμό την Αθήνα. Επίσης μέσω Αμυνταίου και Πτολεμαΐδας φτάνει μέχρι την Κοζάνη και η σιδηροδρομική γραμμή, προσφέροντας εναλλακτικό τρόπο μετακίνησης προς Θεσσαλονίκη, Φλώρινα αλλά και Γιουγκοσλαβία.

10.1.3 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

10.1.3.1 Οικιστικό περιβάλλον

Οι οικισμοί Εράτυρα, Νάματα, Σισάνι, Εμπόριο, Βαρυκό, η Κλεισούρα, το Λέχοβο, Ασπρόγεια, και Σκλήθρο αναγνωρίζονται ως οικισμοί με παραδοσιακό χρώμα και με τοπία υψηλής αισθητικής αξίας στην ευρύτερη περιοχή τους. Οι οικισμοί της Βλάστης και του Νυμφαίου έχουν κηρυχθεί διατηρητέοι παραδοσιακοί, γιατί τόσο ο οικιστικός ιστός όσο και τα κτίσματα έχουν γνήσια αξιόλογα στοιχεία τα οποία πρέπει να προστατευθούν.

Το δομημένο περιβάλλον των οικισμών της περιοχής δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες σε σχέση με αυτό της ευρύτερης περιοχής της Μακεδονίας. Έτσι, όλα τα χωριά της περιοχής μελέτης είναι δομημένα τυπικά με αγροτικές κατοικίες ισόγειες ή διώροφες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία κεραμοσκεπείς με κάποια αυλή. Οι κατοικίες είναι γενικά νέες με κατασκευή από τούβλα, ενώ δεν λείπουν και παλιά σπίτια με πέτρα και σπάνια πλίνθους. Τα χωριά τυπικά διαθέτουν μια κεντρική πλατεία και τα περισσότερα ορισμένες άλλες μικρότερες. Στην περίμετρο της πλατείας είναι συνήθως συγκεντρωμένα η εκκλησία, το καφενείο, το σχολείο, το κοινοτικό γραφείο.

Οι περισσότεροι οικισμοί έχουν υποστεί σημαντική αλλοίωση στο παραδοσιακά κτισμένο περιβάλλον, όμως επειδή η ανοικοδόμηση δεν ξεπέρασε τα επίπεδα ενός χωριού, δεν παρατηρείται αστικοποίηση στο κτισμένο περιβάλλον.

10.1.3.2 Φυσικό περιβάλλον

Η γεωγραφική ενότητα Ασκίου-Βιτσιού παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον λόγω του μεγάλου αριθμού τοπίων που συγκεντρώνονται σε μικρή συνολικά έκταση, με συνεχείς εναλλαγές και συνδυασμούς μέσα στο χώρο με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ζώνες με

ενδιάμεσες μεταβατικές οικολογικές συνθήκες και μεγάλη αισθητική αξία. Παρακάτω παρατίθενται οι φυσικοί πόροι της περιοχής κατά ενότητες:

Σινιάτσικο (Άσκιο Όρος)

Βρίσκεται ΒΑ της Εράτυρας, με κορυφή στα 2.111 μ. Πρόκειται για βουνό με δασωμένες και γυμνές εκτάσεις, θέσεις με φυσικές ομορφιές (εξωκκλήσι του Αγίου Μάρκου) και ορειβατικά μονοπάτια (μονοπάτι Νάματα - Σισάνι - Βλάστη, μήκους 20 χλμ.). Οι κεντρικές κορυφές του Σινιάτσικου (79,3 χιλ. στρ.) είναι ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000.

Περιοχή Κοινότητας Βλάστης

Βρίσκεται ανάμεσα στα όρη Άσκιο και Μουρίκι με το δάσος να εξαπλώνεται ανάμεσα σε λόφους και κοιλάδες. Κυρίαρχο δασικό είδος είναι η οξιά, ενώ υπάρχουν και η δρυς, ο φράξος, η οστρά, το σφενδάμι, ο γαύρος και η μαύρη πεύκη. Οι εναλλαγές του τοπίου δημιουργούν ιδανικό βιότοπο για μικρά και μεγάλα θηλαστικά (αρκούδα, λύκος, λαγός κ.α.), ενώ η περιοχή διαθέτει μονοπάτια που οδηγούν σε θέσεις φυσικής ομορφιάς και πηγές.

Περιοχή Δήμου Μουρικίου

Καταλαμβάνει τον ορεινό όγκο Μουρικίου και διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Τα δάση της περιοχής αποτελούνται από οξυά, δρυ, σφενδάμι, γαύρο, οστρά, φράξο και άλλα είδη, όντας σημαντικός βιότοπος για την αρκούδα, το ζαρκάδι, το αγριογούρουνο, το λύκο, την αλεπού, το λαγό, την πέρδικα και άλλα θηλαστικά. Στον οικισμό του Εμπορίου βρίσκεται το καστανόδασος, μία περιοχή με καστανιές και χώρο αναψυχής, καθώς και φυσική πίστα αναρρίχησης στη θέση «Αρκουδόπετρα». Πληθώρα χώρων αναψυχής υπάρχουν επίσης σε ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή, στους οποίους έχουν κατάληξη περιπατητικά μονοπάτια.

Λέχοβο, Κλεισούρα, Βαρυκό

Ορεινή κοιλάδα με τρεις οικισμούς (Λέχοβο, Κλεισούρα, Βαρυκό) στα σύνορα των νομών Καστοριάς και Φλωρίνης. Την περιοχή χαρακτηρίζουν εκτεταμένα δάση φυλλοβόλων (δρυός, οξυάς και άλλων πλατυφύλλων) στα μεγαλύτερα υψόμετρα κι ο περικλειόμενος τύπος τοπίου (οριοθετείται από δασωμένες αποστραγγυλωμένες κορυφογραμμές). Η Κλεισούρα και το Λέχοβο είναι παλιοί ιστορικοί οικισμοί που ακόμα διατηρούν στοιχεία της παλιάς τους αρχιτεκτονικής και τον συνεκτικό τους ιστό. Ο οικισμός της Κλεισούρας είναι χτισμένος αμφιθεατρικά στους πρόποδες του όρους Μουρίκι με θέα προς τον κάμπο της Εορδαίας, ενώ η περιοχή περιστοιχίζεται από συστάδες οξιάς και διασχίζεται από περιπατητικά μονοπάτια, τα οποία οδηγούν σε θέσεις πανοραμικής θέας καθώς και σε πηγές. Το Βαρυκό είναι νεότερος (προσφυγικός) οικισμός στο χαμηλότερο σημείο της περιοχής, κτισμένος στην παρυφή ενός παλιού αποστραγγισμένου έλους (εξ ου και Βαρυκό). Στη μικρή υγρή πεδιάδα του Βαρυκού ανάμεσα σε εύφορα χωράφια φυτρώνουν ορθόκλαδες λεύκες (καβάκια). Η επίπεδη περιοχή του Βαρυκού με τις λεύκες είναι ένας τόπος ηρεμίας μέσα στο ευρύ ορεινό και δασικό περιβάλλον.

Λίμνες Χειμαδίτιδα και Ζάζαρη

Οι λίμνες Ζάζαρη και Χειμαδίτιδα έχουν χαρακτηριστεί «Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους» και έχουν ενταχθεί τις κορυφές του Βιτσιού στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000. Το οικοσύστημα του συγκροτήματος των λιμνών Ζάζαρης - Χειμαδίτιδας διαθέτει μεγάλη ποικιλία προστατευόμενης χλωρίδας (ενδημικά βαλκανικά είδη, σπάνια είδη ορχιδέας) και πανίδας. Ο υγρότοπος συντηρεί διάφορα είδη πουλιών και χρησιμεύει ως περιοχή φωλεοποίησης, διατροφής και ανάπαυσης για 76 είδη, ενώ είναι πολύ σημαντικός για τα αρπακτικά πτηνά (κραυγαετός, χρυσαετός, αιγυπτιόγυπας, πετρίτης, χρυσογέρακας κ.α.) και την ερπετοπανίδα. Βασικό παράγοντα διαβίωσης αποτελούν οι καλαμώνες (*Phragmites australis*) που εκτείνονται κύρια στη Χειμαδίτιδα και δευτερευόντως στη Ζάζαρη, όπως και η υφυδατική και η επιπλέουσα εφυδατική βλάστηση των ρηχών νερών. Αμφότερες οι λίμνες αλλά ιδιαίτερα η Χειμαδίτιδα απειλούνται από ευτροφισμό, φαινόμενο που εντείνεται τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της μείωσης της στάθμης του νερού.

Περιοχή Νυμφαίου

Διαθέτει πλούσιο φυσικό περιβάλλον με δάση οξιάς και λίγης δρυός, τα οποία είναι ιδιόκτητα. Υπάρχει δίκτυο με 8 σημασμένων μονοπατιών τα οποία οδηγούν σε τοποθεσίες φυσικού κάλλους ή θέας, ενώ στην περιοχή αναπτύσσει την δραστηριότητά της η οργάνωση «Αρκτούρος» στα πλαίσια προστασίας της αρκούδας.

10.1.3.3 Πολιτιστικοί Πόροι

Το πολιτιστικό περιβάλλον του δήμου Μουρικίου περιγράφεται εκτενώς στο κεφάλαιο 8.2 της υφιστάμενης κατάστασης.

Δήμος Ασκίου

Η κληρονομιά του Βυζαντίου είναι ακόμη ζωντανή στους ναούς της Κοίμησης της Θεοτόκου στο Σισάνι και του Αγίου Γεωργίου στην Εράτυρα, με τις αξιόλογες τοιχογραφίες και το ξυλόγλυπτο τέμπλο. Ειδικότερα για το ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου, πρόκειται για ένα ναό σταυρικής μορφής που διασώζει σημαντικό μέρος του εσωτερικού του διακόσμου (γλυπτική, τοιχογραφίες κλπ). Χρονολογείται στις αρχές του 11ου αιώνα. Οι ανασκαφικές έρευνες άρχισαν το 1992 και συνεχίζονται έως σήμερα.

Τέλος στην Εράτυρα εντοπίζονται το Λαογραφικό Μουσείο Εράτυρας, η δημοτική βιβλιοθήκη Εράτυρας και αρχοντικά που αποτελούν αξιόλογα δείγματα παραδοσιακής μακεδονικής αρχιτεκτονικής και τα οποία κατοικήθηκαν από μια νέα οικονομική ισχυρή τάξη.

Κοινότητα Βλάστης

Οι εκκλησίες του Αγίου Μάρκου και του Αγίου Νικόλαου αποτελούν δυο πολύ σημαντικούς θρησκευτικούς χώρους. Επίσης, η πολύτιμη λαογραφική συλλογή που σώζεται, θα στεγαστεί στο κτίριο Γαλανού. Τέλος, υπάρχει και το Θωμαεΐδειο διδακτήριο στο οποίο στεγάζεται το κοινοτικό κατάστημα.

Κοινότητα Βαρυκού

Στην κοινότητα Βαρυκού βρέθηκαν λείψανα προϊστορικού οικισμού στη λίμνη Χειμαδίτιδα, καθώς και οχύρωση στην κορυφή του υψώματος Προφήτης Ηλίας από τα Βυζαντινά χρόνια.

Κοινότητα Κλεισούρας

Η Κλεισούρα φιλοξενεί στα εδάφη της μοναδικά ιστορικά θρησκευτικά μνημεία, όπως την Ιερά Μονή της Παναγίας, την εκκλησία του Αγίου Νικολάου, τις εκκλησίες του Αγίου Δημητρίου και Αγίου Αθανασίου, το ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία και τέλος το Εθνολογικό Λαογραφικό Μουσείο με ιστορικά κειμήλια και πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Κοινότητα Λεχόβου

Στην κοινότητα Λεχόβου δεσπόζει ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου ο οποίος κτίστηκε το 1812 και είναι ο καθεδρικός ναός του Λεχόβου. Ανακαινίστηκε το 1868 με σουλτανικό φερμάνι. Τα ξυλόγλυπτα του ναού (τέμπλο, δεσποτικός θρόνος, άμβωνας και προσκυνητάρια) είναι καλλιτεχνικά αριστουργήματα. Το ίδιο εντυπωσιακά είναι και οι εικόνες και ο σπάνιος χρυσοποίκιλτος επιτάφιος. Επιπλέον, στην περιοχή υπάρχει λαογραφικό μουσείο ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αστική σχολή του 1900.

Τέλος, στην περιοχή υπάρχει μία αξιόλογη βιβλιοθήκη η οποία πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αριθμούσε περισσότερους από 5.000 τόμους. Καταστράφηκε όμως από την πυρπόληση του χωριού το 1943. Επανιδρύθηκε το 1950 και σήμερα αριθμεί 6.000 τόμους

Δήμος Αετού

Αρχαιολογικά ευρήματα βρέθηκαν σε πολλά σημεία της περιοχής μελέτης. Στο δήμο Αετού αρχαιολογικά ευρήματα αλλά και μνημεία υπάρχουν σε όλα τα δημοτικά του διαμερίσματα σχεδόν. Αναλυτικότερα, στο ΔΔ Ασπρογείων υπάρχει το μνημείο του Καπετάν Βαγγέλη, οπλαρχηγού του Μακεδονικού αγώνα, και στο ΔΔ Αετού το μνημείο πεσόντων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ο οχυρωματικός περίβολος σε λόφο βόρεια του χωριού (Μεσαιωνικοί χρόνοι). Επιπλέον, βρέθηκαν σχιστολιθικές πλάκες προερχόμενες από τάφους, πιθανόν της πρώιμης εποχής του σιδήρου, που καταστράφηκαν. Στο ΔΔ των Αναργύρων υπάρχουν μέσα στη λίμνη ερείπια πόλης, όπως λίθοι και νομίσματα, εμφανή κυρίως σε μικρές νησίδες, ενώ στο ΔΔ Λιμνοχωριού υπάρχει μαρμάρινος πεσσός με βάση ιωνικού κίονα στην πάνω πλευρά από τα ρωμαϊκά χρόνια.

Στο ΔΔ Αετού και Λιμνοχωρίου βρέθηκαν πολίσματα και νεκροταφεία της ύστερης εποχής του χαλκού. Αξιόλογοι είναι και οι τρεις θρησκευτικοί χώροι : ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου που χρονολογείται από τα μέσα του 19ου αιώνα και βρίσκεται στο ΔΔ Αετού, ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου, ο οποίος κτίστηκε το 1867 και βρίσκεται στο ΔΔ Σκλήθρου και η Ιερά Μονή Αρχαγγέλλου Μιχαήλ που κτίστηκε το 1890 και βρίσκεται στο ΔΔ Αετού. Τέλος, στην περιοχή βρίσκεται η ιαματική πηγή της Μπάνιας μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων Αγραπιδιών και Λιμνοχωρίου.

Κοινότητα Νυμφαίου

Το συνεδριακό κέντρο της Νικείου σχολής του ΑΠΘ, η βιβλιοθήκη ‘Κώστας Δούδος’ του ΑΠΘ, η διαρκής έκθεση φωτογραφιών ‘Ενθύμια Νυμφαίου’ και το λαογραφικό μουσείο συστήνουν την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής.

10.1.3.4 Πολιτιστικοί σύλλογοι – εκδηλώσεις

Στην κοινότητα Λεχόβου υπάρχει ο Ενωτικός Σύλλογος Λεχοβιτών ‘Ο Προφήτης Ηλίας’ που ιδρύθηκε το 1921. Από τα πρώτα χρόνια της δράσης του δημιούργησε την αξιόλογη βιβλιοθήκη Λεχόβου. Επιπλέον, εδώ και είκοσι χρόνια ο Σύλλογος έχει δημιουργήσει χορευτικά τμήματα όλων των ηλικιών (σήμερα αριθμούνται σε τρία), καθώς και ένα τμήμα γυναικείας χορωδίας με σημαντική δράση. Στο Νυμφαίο υπάρχει ο Σύνδεσμος ‘Άγιος Νικόλαος’ του απανταχού Νυμφαιωτών ο οποίος δραστηριοποιείται για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του οικισμού με δράσεις, όπως η ενίσχυση εκδόσεων βιβλίων που προβάλλουν τον τόπο.

Η πολιτιστική παράδοση έχει να επιδείξει αξιοσημείωτη σειρά από πολιτιστικές εκδηλώσεις, που συνδέονται με παλιά παραδοσιακά έθιμα των περιοχών και με τα τοπικά προϊόντα της περιοχής, εκτός όλων αυτών που αποτελούν τα πανηγύρια των πολιούχων αγίων στους διάφορους οικισμούς.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι κυριότερες εκδηλώσεις :

- Μπουμπουσάρια Εράτυρας.
- Γιορτή της γης στη Βλάστη.
- Τρανός χορός στη Βλάστη.
- Γιορτή φασολιού στο Σισάνι.
- Γιορτή κρασιού στον Πελεκάνο.

- Χορός της ρόκας στη Γαλατινή.
- Καρναβάλι – Παραμονή πρωτοχρονιάς στο Εμπόριο.
- Γιορτή κερασιού στο Εμπόριο.
- Θερινό ηλιοστάσιο στο Εμπόριο.
- Τριήμερο Ποντιακών εκδηλώσεων στην Άρδασσα.
- ‘Λέχοβο και το αντίστοιχο έτος’
- 1 Ιανουαρίου, καρναβάλι στο Λέχοβο
- Η γιορτή της πατάτας στο Σκλήθρο
- Η γιορτή της πιπεριάς στον Αετό

10.2 Διερευνητικές συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους της ΤΑ της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού

Οι συνεντεύξεις με τους τοπικούς άρχοντες της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού, είχαν ημικατευθυνόμενο χαρακτήρα καθώς κύριος σκοπός τους ήταν η διερεύνηση της προοπτικής ενδεχόμενης συνεργασίας των δήμων και κοινοτήτων αυτής της περιοχής, με κοινό στόχο την ήπια τουριστική ανάπτυξη. Σε αυτό το πλαίσιο τέθηκαν μια σειρά ερωτημάτων που αφορούσαν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του κάθε ΟΤΑ, τη σημερινή τουριστική κίνηση, τις υποδομές κατά σειρά προτεραιότητας που αυτοί έκριναν αναγκαίες, τον αριθμό των καταγόμενων του κάθε ΟΤΑ, τις σχέσεις και επαφές που διατηρούν με τους συλλόγους τους καθώς και την επισκεψιμότητα τους στην περιοχή.

Τα στοιχεία που μας παρέθεσαν σχετικά τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, ενσωματώθηκαν στην παράγραφο 10.1.3 ‘Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον’. Όσον αφορά την τουριστική κίνηση της περιοχής, βρίσκεται σε πρώιμα στάδια με εξαίρεση την κοινότητα του Νυμφαίου που είναι σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο καθώς αποτελεί πανελλήνιο προορισμό. Επίσης, άλλοι οικισμοί που δέχονται τουρίστες είναι αυτοί της Εράτυρας, του Σισανίου, της Βλάστης, του Εμπορίου, του Λεχόβου, της Κλεισούρας και του Αετού χάρη κυρίως στις ιδιωτικές πρωτοβουλίες που έχουν αναπτυχθεί και αφορούν κατά κύριο λόγο τουριστικά καταλύματα, κέντρα εστίασης και χώρους αναψυχής.

Σε γενικές γραμμές, οι δήμαρχοι και οι κοινοτάρχες, μας μετέφεραν ότι για την πολυπόθητη τουριστική ανάπτυξη πρέπει να ολοκληρωθούν οι βασικές υποδομές για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος των οικισμών καθώς και για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης το επόμενο βήμα, θα πρέπει να είναι η δημιουργία μιας κρίσιμης μάζας υποδομών διανυκτέρευσης, φαγητού και αναψυχής, έτσι ώστε να

υπάρχει η ικανότητα φιλοξενίας τουλάχιστον οργανωμένων ομάδων εκδρομών. Τέλος θα πρέπει, κάθε ΟΤΑ να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του (πολιτιστικός-περιηγητικός-θεραπευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός κα.).

Σημαντικό πλεονέκτημα για την εξέλιξη της ζώνης Ασκίου-Βιτσιίου, αποτελούν οι καταγόμενοι της περιοχής, που σύμφωνα με τους ερωτηθέντες ο αριθμός τους είναι αρκετά μεγάλος και ιδιαίτερα αυτών που βρίσκονται στο εξωτερικό. Στην Ελλάδα βρίσκονται κυρίως στο δίπολο Θεσσαλονίκης-Αθήνας και στα αστικά κέντρα της Δυτικής-Κεντρικής Μακεδονίας και της Θεσσαλίας. Στο εξωτερικό, είχαν μεταναστεύσει κυρίως στη Γερμανία, στον Καναδά και στην Αυστραλία. Ένας σημαντικός αριθμός καταγόμενων είναι οργανωμένος σε συλλόγους, οι οποίοι διατηρούν σχέσεις με τις τοπικές αυτοδιοικήσεις.

Τέλος, στο ερώτημα αν θα ήταν σύμφωνοι σε μια συνεργασία των δήμων και κοινοτήτων της ζώνης Ασκίου-Βιτσιίου, με κοινό στόχο την προώθηση της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, ήταν όλοι τους θετικοί και μάλιστα το παρουσίασαν ως τη μόνη λύση, αν θέλουμε να απευθυνόμαστε τουριστικά στο πανελλήνιο κοινό. Επίσης, μας τόνισαν ότι σε αυτή την πρόκληση πρέπει να κινηθούν συλλογικά γιατί οι αποσπασματικές κινήσεις δεν αποδίδουν τα αναμενόμενα. Μάλιστα ακούστηκαν και ορισμένες προτάσεις περί ενιαίας τουριστικής προβολής, τουριστικό δίκτυο και εκδρομικά εβδομαδιαία προγράμματα στο σύνολο της περιοχής.

Ένα στοιχείο άξιο αναφοράς που θα χρειαστεί να ξεπεραστεί, ήταν ότι σε ένα τελευταίο υποθετικό ερώτημα που θέταμε, σχετικά με την εγκατάσταση δύο κέντρων υποδοχής τουριστών στη ζώνη Ασκίου-Βιτσιίου, όλοι υποστήριζαν ότι σίγουρα θα πρέπει ένα από τα δυο κέντρα να χωροθετηθεί στον ΟΤΑ που εκπροσωπούν (φαινόμενο τοπικισμού).

10.3 Αξιολόγηση των προοπτικών ανάπτυξης τουρισμού στην περιοχή

Σύμφωνα με την ανάλυση της φυσιογνωμίας της ζώνης Ασκίου-Βιτσιίου, αλλά και από την επιτόπια έρευνα μας διαπιστώνεται ότι οι δήμοι και οι κοινότητες που αποτελούν αυτήν την γεωγραφική ενότητα διακατέχονται από κοινά χαρακτηριστικά και γνωρίσματα. Το φυσικό τοπίο και οι πολιτιστικοί πόροι και δρώμενα της περιοχής, αποτελούν συγκριτικό της πλεονέκτημα με αποτέλεσμα σήμερα να εμφανίζονται, ορισμένα πρώτα βήματα στον τομέα του τουρισμού κυρίως όμως από ιδιωτικές πρωτοβουλίες (ξενώνες, ταβέρνες κλπ) οι οποίες επιδοτήθηκαν από προγράμματα του ΚΠΣ (ΠΕΠ, Leader κλπ) καθώς και από τον

ΤΠΑ. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά σε συνδυασμό με την κεντρική γεωγραφική θέση της ζώνης Ασκίου-Βιτσιίου, στον ευρύτερο χώρο της Δυτικής Μακεδονίας, την πρόσβαση της στις Εθνικές οδούς 20, 15 και 3, καθώς και με την ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού και των καθέτων αξόνων της, διευκολύνεται σημαντικά η προσέλευση επισκεπτών - τουριστών, ενώ δημιουργούνται προοπτικές για την ανάπτυξη της περιοχής μέσα από την προσέλευση επισκεπτών και από άλλες περιοχές της χώρας.

Από την άλλη πλευρά, η προβληματική οδική σύνδεση των οικισμών, καθώς και η απουσία βασικών υποδομών περιβάλλοντος λειτουργούν ανασταλτικά στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο της μη δραστηριοποίησης του δημόσιου φορέα σε θέματα προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής. Στην προσπάθεια της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, η γειτνίαση με τους ΑΗΣ της ΔΕΗ προσδίδουν μια προκατειλημμένη άποψη στον ενδιαφερόμενο επισκέπτη καθώς συνδυάζει την εν λόγω περιοχή με την αρνητική φήμη της ευρύτερης περιοχής του ΛΚΠ-Α.

10.4 Πλαίσιο διαδημοτικής και διακοινοτικής συνεργασίας

Η ζώνη Ασκίου-Βιτσιίου με δεδομένο τα προαναφερθέντα συγκριτικά πλεονεκτήματα που την χαρακτηρίζουν καθώς και σε συνδυασμό με την αναζήτηση του αστικού πληθυσμού για αγαθά και υπηρεσίες που σχετίζονται με την ποιότητα του περιβάλλοντος και τις αγροτικές παραδόσεις, θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τις διαφαινόμενες ευκαιρίες προς την κατεύθυνση της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Η πρόκληση, λοιπόν, που καλείται να απαντήσει η περιοχή θα πρέπει να βασιστεί στην συνεργασία των δήμων και κοινοτήτων που την απαρτίζουν, ξεπερνώντας φαινόμενα τοπικισμού, σχεδιάζοντας ολοκληρωμένα τους στόχους τους και αντιμετωπίζοντας από κοινού τα υφιστάμενα προβλήματα.

Έτσι, με αυτή τη συνεργασία αποφεύγονται οι σημειακές παρεμβάσεις και ο αποσπασματικός σχεδιασμός και εισάγεται ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός που συντίθεται από την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη της περιοχής. Επίσης, η ενωτική κίνηση δίνει την ευκαιρία διεκδίκησης και απορρόφησης περισσότερων και μεγαλύτερων χρηματοδοτήσεων από το ΈΔ ΚΠΣ, που με την ορθολογική διαχείριση τους θα έχουν την βέλτιστη απόδοση. Παράλληλα, δίδεται στην γεωγραφική ενότητα Ασκίου-Βιτσιίου η δυνατότητα να αποτελέσει προορισμό για τουρίστες εκτός της περιφέρειας Δυτικής

Μακεδονίας. Στην αντίθετη περίπτωση -μη συνεργασίας- για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος αυξάνεται ο βαθμός δυσκολίας.

10.4.1 Σύσταση εταιρίας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης

Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας των δήμων Ασκίου, Μουρικίου της κοινότητας Βλάστης από το νομό Κοζάνης, του δήμου Αετού μαζί με τις κοινότητες Βαρυκού, Λεχόβου, Νυμφαίου από το νομό Φλώρινας και του δήμου Κλεισούρας από τον νομό Καστοριάς προτείνεται η σύσταση μιας *εταιρείας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης* η οποία θα είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δημοσίου συμφέροντος και μέτοχοι της θα είναι φορείς των παραπάνω ΟΤΑ, συνεταιρισμοί και λοιπά νομικά πρόσωπα ή ιδιώτες υπό τον όρο ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μετέχει με ποσοστό μεγαλύτερο από 35% και μαζί με συνεταιρισμούς 51% τουλάχιστον ενώ οι λοιποί μέτοχοι δεν ξεπερνούν ποσοστό 2% ο καθένας, στο μετοχικό κεφάλαιο.

Ως έδρα της προτεινόμενης εταιρίας προτείνεται η έδρα του δήμου Μουρικίου (Εμπόριο), στην οποία μαζί με τους οικισμούς της Εράτυρας και του Αετού προτείνεται η χωροθέτηση κέντρων υποδοχής τουριστών. Τα κριτήρια επιλογής της έδρας της εταιρίας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης βασίζονται στην γειννίαση του οικισμού του Εμπορίου με το αστικό κέντρο της Πτολεμαΐδας καθώς και με την κεντρική θέση που κατέχει στη ζώνη Ασκίου-Βιτσιού. Επίσης η θέση των κέντρων υποδοχής τουριστών, βασίζεται στην προσβασιμότητα των οικισμών στο βασικό εθνικό οδικό δίκτυο και στις ήδη υφιστάμενες υποδομές υπηρεσιών. (βλ. χάρτη 9)

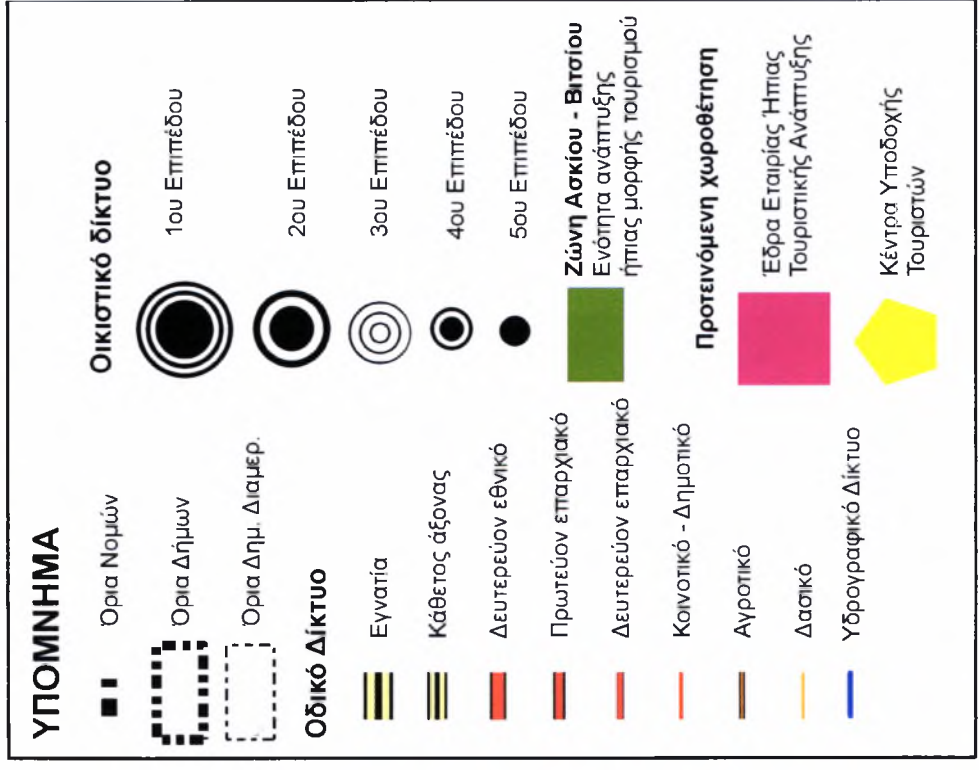
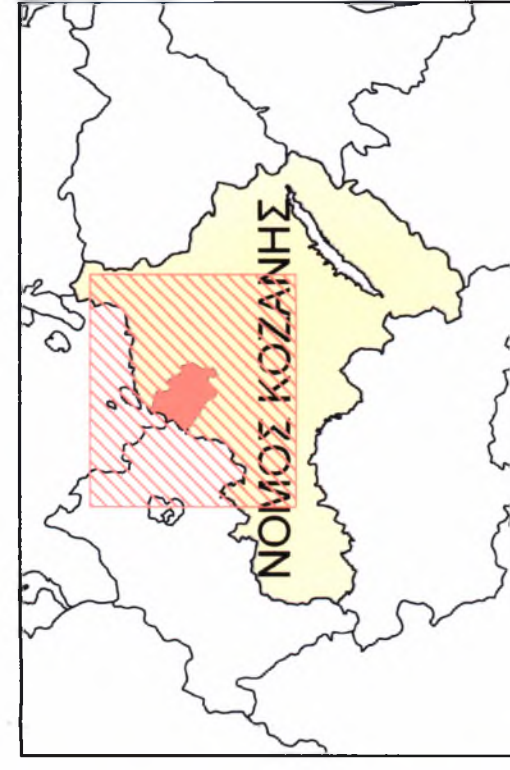
10.4.2 Στόχοι της εταιρίας

Ο μακροπρόθεσμος στόχος της εταιρίας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού είναι να την αναδείξει σε έναν από τους σημαντικότερους πυρήνες εναλλακτικών μορφών τουρισμού της χώρας.

Η επίτευξη αυτού του στόχου συντίθεται από την ανάδειξη της γεωγραφικής ενότητας Ασκίου-Βιτσιού σε προνομιακό τόπο διακοπών, την διαφοροποίηση των τουριστικών προτύπων σε εθνικό επίπεδο, την αύξηση του αριθμού και της διάρκειας παραμονής των επισκεπτών, την ανάδειξη της ορεινής ζώνης Ασκίου-Βιτσιού και των λιμνών

Χειμαδίτιδας-Ζάζαρης σε μία φυσική ενότητα με δυνατότητες ανάπτυξης πολλαπλών – συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, ατομικού ή συλλογικού χαρακτήρα.

Με βάση τα παραπάνω οι μεσοπρόθεσμοι στόχοι της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης συνίστανται από την ολοκλήρωση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας του τουριστικού προϊόντος στις επιμέρους περιοχές, την αύξηση και βελτίωση της ποιότητας των

ΧΑΡΤΗΣ **9** ΤΙΤΛΟΣ : **Ήπια τουριστική ανάπτυξη στη ζώνη Ασκήσιου-Βίτσιου**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Από τον Αγροτικό Χώρο στον Πολυεπιχειρησιακό Ύψαιθρο Χώρο

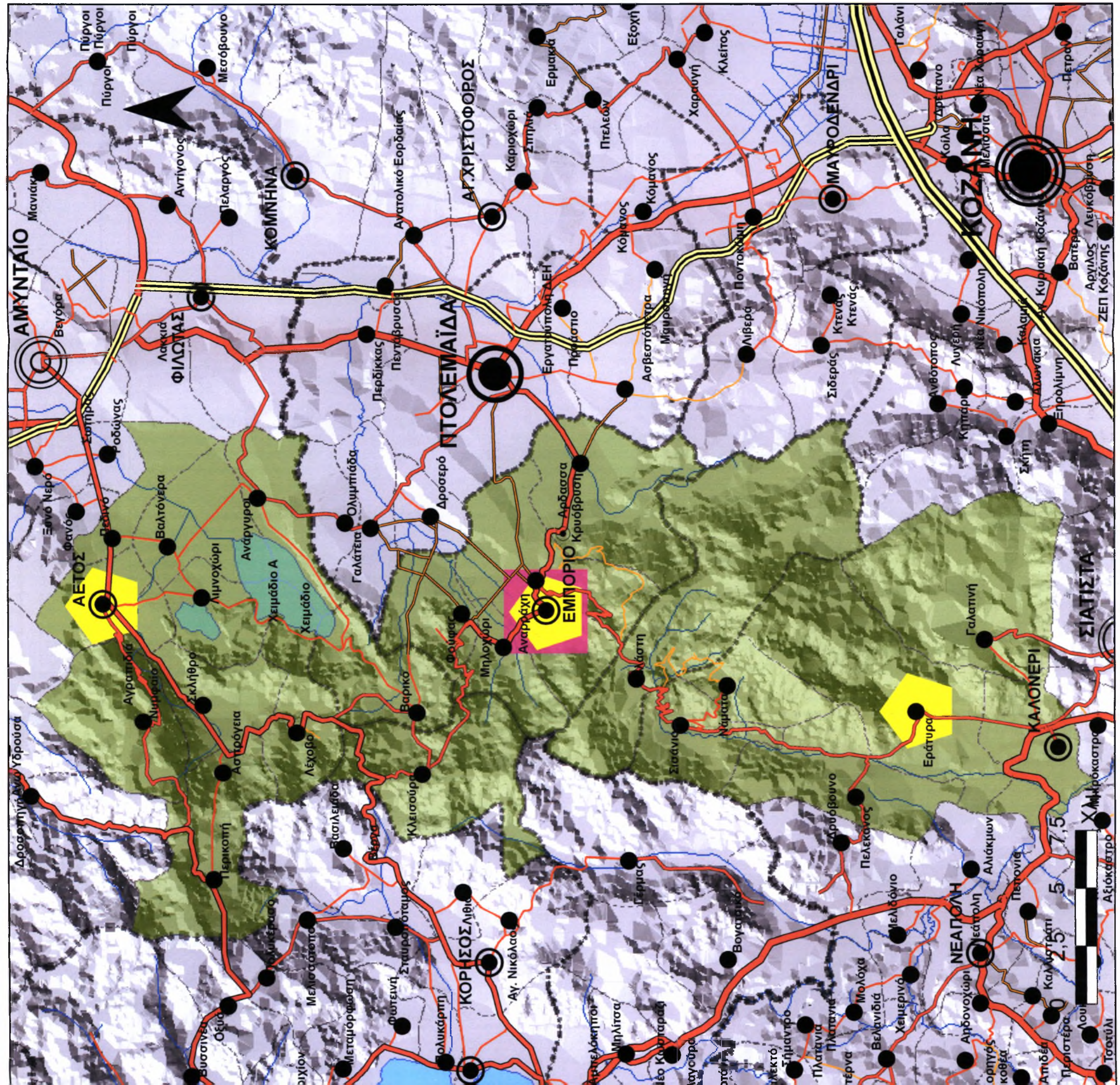
Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΛΑΚΗΣ
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005

υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών, την αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων ανά επισκέπτη και την αύξηση της δαπάνης ανά επισκέπτη με την προσθήκη νέων δραστηριοτήτων.

Οι συγκεκριμένοι αυτοί στόχοι εξυπηρετούνται από την ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων παράλληλα με τη βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών, την εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού, την ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων οργάνωσης, τεχνικής υποστήριξης και προώθησης δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες καθώς και τη δημιουργία δικτύων ηλεκτρονικής διαχείρισης και πληροφόρησης για το σύνολο του τουριστικού προϊόντος.

Οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι για την ανάπτυξη του τουρισμού στη γεωγραφική ενότητα Ασκίου-Βιτσιού αφορούν τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης στρατηγικής ανάπτυξης του τουρισμού και την αποδοχή της από τους φορείς και τους κατοίκους της περιοχής, την υλοποίηση θεσμικών παρεμβάσεων που να εξυπηρετούν την ολοκλήρωση αυτής της πολιτικής, τη διαμόρφωση και υλοποίηση ενός προγράμματος βάσης για την προβολή και προώθηση του τουρισμού, την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Η υλοποίηση των στόχων αυτών απαιτεί την ενημέρωση και το διάλογο σε ευρεία κλίμακα μεταξύ των φορέων και των κατοίκων της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού αναφορικά με την ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης του τουρισμού, την ουσιαστική λειτουργία της εταιρείας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, την υλοποίηση καμπάνιας προώθησης και προβολής της ζώνης Ασκίου-Βιτσιού, ως τουριστικού προϊόντος, απευθυνόμενης αρχικά στους κατοίκους της Περιφέρειας.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέχρι και τα μέσα του 20ου αιώνα η ύπαιθρος θεωρούνταν οι περιοχές που δεν ήταν αστικός χώρος και η κύρια οικονομική δραστηριότητα ήταν η γεωργία και κτηνοτροφία. Μεταπολεμικά στην Ελλάδα ακολούθησε μια αγροτική πολιτική, της οποίας βασικό στοιχείο ήταν η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας και ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών δομών με στόχο τη διατροφική αυτάρκεια και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στην ύπαιθρο. Με την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ, συνεχίστηκε η πολιτική του «παραγωγίστικου» αυτού μοντέλου και από την ΚΑΠ. Το 1992, λόγω της κρίσης που παρατηρήθηκε σε επίπεδο γεωργικών αγορών, η ΚΑΠ αναπροσαρμόζεται και αλλάζει τις πολιτικές της, περνώντας από την πολιτική της ποσότητας σε αυτήν της ποιότητας. Τα τελευταία χρόνια ο ύπαιθρος χώρος αλλάζει, από μονοδραστήριος γίνεται πολυδραστήριος και πολυλειτουργικός. Ο ύπαιθρος χώρος «μεταλλάχθηκε» από παραγωγικός σε καταναλωτικός και παράλληλα παρατηρείται μια τριτογενοποίηση του χώρου. Αυτή η διαδικασία των έντονων μετασχηματισμών αποτελούν μια πρόκληση-ευκαιρία για τον ύπαιθρο χώρο, που πρέπει να εκμεταλλευτεί.

Μέσα από τη μελέτη του δήμου Μουρικίου που αποτελεί παράδειγμα του ύπαιθρου χώρου, καθώς ανήκει στον περιφερειακό αγροτικό χώρο μιας πόλης μεσαίου μεγέθους (Πτολεμαΐδα) και διαθέτει μια πλούσια αγροτική ενδοχώρα (ζώνη Ασκίου-Βιτσιού), διαπιστώσαμε ότι αυτή η πρόκληση πρέπει να απαντηθεί μέσω ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος θα αναλάβει να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του ύπαιθρου χώρου.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ενεργοποιηθεί η τοπική αυτοδιοίκηση και η τοπική κοινωνία του υπαίθρου χώρου, να ξεπεραστούν τα φαινόμενα τοπικισμού, και να αναπτυχθούν σχέσεις συνεργασίας με τους γειτονικούς ΟΤΑ που ανήκουν στην ίδια χωροεδαφική ενότητα και σχέσεις συμπληρωματικότητας με τα γειτονικά αστικά κέντρα. Ο ολοκληρωμένος αναπτυξιακός στρατηγικός σχεδιασμός δεν πρέπει να «περιορίζεται» σε διοικητικά όρια αλλά να προγραμματίζεται και να εφαρμόζεται σε λειτουργικές ενότητες.

Αυτός ο σχεδιασμός αποτελεί τον συνδυασμό του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο

δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Ανθοπούλου Θ. και Ντυκέν Μ.Ν. (1994), 'Νησίδες αντίστασης στην κοινωνικο-οικονομική περιθωριοποίηση των μειονεκτικών ζωνών της Μεσογείου και δυνατότητες ενσωμάτωσής τους στα πλαίσια αναθεώρησης της ΚΑΠ', στο: *Ελληνική Γεωργία στα Πλαίσια της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς*, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, 73-92
2. Ανθοπούλου Θ. (2000), 'Από τα γεωργικά συστήματα στις νέες λειτουργίες του αγροτικού χώρου. Τάσεις και σύγχρονες προσεγγίσεις της Αγροτικής Γεωγραφίας', στο: *Διαστάσεις της Σύγχρονης Γεωγραφίας*, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 105-122.
3. Ανθοπούλου Θ.(2001), 'Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις, χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις του υπαιθρου χώρου', στο Θ. Ανθοπούλου και Α. Μωυσίδης (επ.) *Από τον αγροτικό στον υπαιθρο χώρο*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο/Gutenberg, 103-147.
4. ANKO ΑΕ - ΑΝ.ΦΛΩ ΑΕ (2003α), 'Επιχειρησιακό σχέδιο ολοκληρωμένης παρέμβασης στην ειδική ζώνη Άσκιο-Βίτσι: Α Φάση', Κοζάνη: ANKO
5. ANKO ΑΕ - ΑΝ.ΦΛΩ ΑΕ (2003β), 'Επιχειρησιακό σχέδιο ολοκληρωμένης παρέμβασης στην ειδική ζώνη Άσκιο-Βίτσι: Γ Φάση', Κοζάνη: ANKO
6. Αραχοβίτη Ε. και Λουλούδης Λ.(1995), 'Η σημασία των πολιτικών προστασίας της γεωργικής γης μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ', στο: *Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της ΕΕ*, Αθήνα: Τόπος, τ.ΙΙΙ, 181-196.
7. Βαδράτσικας Π., Δαλάκης Ν., Ευμολπίδης Ι., Hdeib S. (2005), Μελέτη προστασίας, ανάδειξης και διαχείρισης φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, εργασία στο μάθημα Χωροταξία ΙV, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.
8. Βαΐτσης Α.(2001), 'Οι χωρικές ανασυνθέσεις στον υπαιθρο χώρο: Νέα χωρικά δεδομένα και νέες χωρικές δυναμικές για την οργάνωση και ανάπτυξη μικρό-περιοχών του υπαιθρου χώρου. Η ενδιάμεση περιοχή του άξονα Κοζάνης-Λάρισας', Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

9. Γκαμάγκαρη Β.(2000), 'Οικισμοί στην περιφέρεια μητροπολιτικών περιοχών: Η εξέλιξη της επίδρασης της Λάρισας στον περιαστικό οικισμό Νίκαια', Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.
10. Γούσιος Δ., Ανθοπούλου Θ., Κατσαρός Δ. και Νικολαΐδης Ε. (1989), Η διερεύνηση του προβλήματος της ελληνικής κτηνοτροφίας στις γεωγραφικές και κοινωνικο-οικονομικές του διαστάσεις, Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών (δακτυλογραφημένο κείμενο).
11. Γούσιος Δ. (1999/2004), "Υπαιθρος, αγροτικός χώρος και μικρή πόλη: Από την γεωργοποίηση στην τοπική ανάπτυξη", στο Οικονόμου Δ., Πετράκος Γ.(επ.) *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας/Gutenberg, 157-207
12. Γούσιος Δ. (2003), *Ανάπτυξη αγροτικού χώρου*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
13. Γούσιος Δ. και Γκέσκου Ι. (2003), *Τοπική ανάπτυξη και τοπική αυτοδιοίκηση*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
14. Δαμιανός Δ., Κασίμης Χ., Μωυσίδης Α. και Ντεμούσης Μ. (1994), *Η πολυαπασχόληση στον αγροτικό τομέα και η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών.
15. ΕΕΚ (1993), *Το μέλλον της γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Βρυξέλλες.
16. ΕΕΚ (1995), *Τα διαρθρωτικά προγράμματα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Βρυξέλλες.
17. Ζακοπούλου Ε. (1999), 'Πολυαπασχολούμενοι και Γεωργία: προς μία νέα ανίχνευση ενός πολυδιάστατου φαινομένου', στο Χ. Κασίμης και Λ. Λουλούδης (επ.) *Η Ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Ερευνών/Πλέθρον.
18. ΕΣΥΕ (1942), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1940*, Αθήνα.
19. ΕΣΥΕ (1952), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1951*, Αθήνα.
20. ΕΣΥΕ (1962), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1961*, Αθήνα.
21. ΕΣΥΕ (1972), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1971*, Αθήνα.

22. ΕΣΥΕ (1982), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1951*, Αθήνα.
23. ΕΣΥΕ (1994), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 1991*, Αθήνα.
24. ΕΣΥΕ (2002), *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή του 2001*, Αθήνα.
25. ΕΣΥΕ (2003), *Στατιστική Ταξινόμηση των Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας του 2003*, Αθήνα.
26. Θεώρημα Α.Ε (2000), 'Χωροταξικό σχέδιο περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας-Γ'ΦΑΣΗ', Αθήνα
27. Καρανικόλας Π. και Μαρτίνος Ν. (1999), 'Χωρική διαφοροποίηση της ελληνικής γεωργίας με ορίζοντα το 2010', στο: Ν. Μαραβέγιας (επ.) *Η ελληνική γεωργία στο χρονικό ορίζοντα 2010*, Αθήνα: Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών/Παπαζήσης, 245-307.
28. Κατσακιώρη Ζ.(1999), 'Χωρικοί μετασχηματισμοί & διοικητικές μεταρρυθμίσεις στο χωρικό σύστημα μικρών πόλεων: Η περίπτωση των Φαρσάλων', Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.
29. Καυκαλάς Γ. (2002), 'Η σχέση πόλης υπαίθρου'. Εισήγηση στα Πρακτικά Ημερίδας με θέμα: Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, Βόλος.
30. Καφέ-Γιδαράκου Ι. (1999), 'Η πολυδραστηριότητα στο γεωργικό τομέα. Μία συνολική προσέγγιση του φαινομένου στον κόσμο και στην χώρα μας', στο Λ. Λουλούδης και Ν. Μπέοπουλος (επ.) *Κριτικές προσεγγίσεις της ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος της Υπαίθρου*, Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής.
31. Κοτζαμάνης Β. και Ανδρουλάκη Ε.(2001), *Στοιχεία Δημογραφίας*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
32. Κοτζαμάνης Β.(2001), *Εισαγωγή στις μεθόδους κοινωνική έρευνας*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
33. Λαμπριανίδης Λ. (2001/2002), *Οικονομική γεωγραφία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
34. Λαμπριανίδης Λ. (2003), ' Τοπικά προϊόντα ως μέσο για τη υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου', στο *Αειχώρος 2(1)*, Κείμενα χωροταξίας, Πολεοδομίας και Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
35. Μαραβέγιας Ν., Μουτσάτσος Δ. και Ντυκέν Μ.Ν. (1999), *Η συμφωνία της GATT και οι επιπτώσεις της στην Ελληνική Γεωργία*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΕΜ.

36. Μωυσίδης Α. (1993), *Οικογενειακή γεωργία και αξιοποίηση παραγωγικών πόρων. Μερικές πτυχές του προβλήματος στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας ΑΕ.
37. Μωυσίδης Α. (1995), 'Μορφολογία της απασχόλησης και της πολυαπασχόλησης στον Αγροτικό Τομέα', Τετράδια του ΙΝΕ, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος.
38. Μωυσίδης Α., Ζιώγα Ν. και Ντυκέν Μ.Ν. (1996), *Περιαστικός αγροτικός χώρος: Λειτουργίες, μεταμορφώσεις, προοπτικές*, Αθήνα: Εκδόσεις Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας ΑΕ.
39. Νικολαΐδου Σ.(2004), 'Ο περιαστικός χώρος: θεωρίες και τοπική έρευνα. Το παράδειγμα του οικισμού Σέσκλου (Ν. Μαγνησίας)', Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.
40. Νιτσιάκος Β. (1993), *Παραδοσιακές κοινωνικές δομές*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
41. Οικονόμου Δ. (1996), *Πολεοδομικός σχεδιασμός και πράξεις εφαρμογής*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.
42. Πανταζής Π., Σαμαρίνα Α. (2003), 'Εισαγωγή' , στο *Αειχώρος 2(1)*, Κείμενα χωροταξίας, Πολεοδομίας και Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
43. Ταπεινός Γ.-Φ.(2002), *Δημογραφία*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
44. ΥΠΕΣΔΔΑ (1998), *Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο
45. ΥΠΕΧΩΔΕ (1998), 'Μελέτη-έρευνα του αγροτικού χώρου: Τελική Έκθεση' (Ευστράτογλου Σ. - επιστημονική υπεύθυνος), Αθήνα: Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (χρηματοδότηση ΥΠΕΧΩΔΕ-ΕΤΠΑ).
46. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε (2002), 'Γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης', Αθήνα: Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε
47. Υ.Χ.Ο.Π. (1984α), 'Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης του νομού Κοζάνης. Οικιστική δομή-Σχεδιασμός ανοικτών πόλεων:Τόμος Α'', Αθήνα: Υ.Χ.Ο.Π.
48. Υ.Χ.Ο.Π. (1984β), 'Προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης του νομού Κοζάνης. Συνοπτικό σχέδιο δομικών παρεμβάσεων:Τόμος Β'', Αθήνα:Υ.Χ.Ο.Π.
49. Φάκελος LEADER (1997), *Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη*, Νο 15, ΕΕ, AEIDL.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

50. Anthopoulou T., Duquenne M.N., Goussios D. (2000), 'Agricultures Familiales et Développement Rural en Méditerranée. Grèce', in RAFAC, *Agricultures familiales et développement rural en Méditerranée*, KARTHALA-CIHEAM, Paris, 260-319.
51. Borton J.-C. (1993), 'La reprise démographique confirmée', in B. Kayser (dir.) *Naissance de nouvelles campagnes*, Datar, Editions de l'aube, 23-36.
52. Goussios D., Tsiboukas C. (1993), Relations de parenté et solidarité économique dans l'agriculture familiale de plaine en Grèce', *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest*. Tome 63, Fascic. 2, 1992-1993.
53. Goussios D. (1996), 'Stratégies d'adaptation économique et spatiale du système exploitation-famille en Grèce', in M. Elloumi (ed.) *Politiques agricoles et stratégies paysannes au Maghreb et en Méditerranée occidentale*, Tunis: ALIF/IRCM, 342-359.
54. Gugliemi M. (1995), 'Vers de nouvelles fonctions de l'agriculture et de l'espace?', in *Economie Rurale*, no 229, 17-21.
55. Gray J. (2000), 'The common agricultural policy and the re-invention of the rural in the European Community', in *Sociologia Ruralis*, vol. 40, 30-51.
56. Kayser B. (1990), *La renaissance rurale. Sociologie des campagnes du monde occidental*, Paris : Armand Colin.
57. Kayser B. (1993), 'Des campagnes vivantes', in B. Kayser (dir.) *Naissance de nouvelles campagnes*, Datar, Editions de l'aube, 7-22.
58. Kayser B., Brun A., Cavailhes J., Lacombe P. (1994), *Pour une ruralité choisie*, Datar, Editions de l'aube.
59. Le Coz J. (1990), *Espaces méditerranéens et dynamiques agraires. Etat territorial et communautés rurales*, Montpellier: CIHEAM-UNESCO/MAB, 157-159.
60. MEDEF (1992) (ed.: Bazin G., Roux B.), *Les facteurs de résistance à la marginalisation dans les zones de montagne et défavorisées méditerranéennes communautaires*, Bruxelles: CECA-CEE-CEEA.
61. Poulle François et Gorgeu Yves (1997), *Essai sur l'Urbanité Rurale*, Paris : Ed. Syros.
62. Ray C. (1997), 'Towards a theory of the dialectic of local rural development within the European Union', in *Sociologia Ruralis*, vol. 37, no 3, 345-362.
63. Renard J. (1998), 'Recomposition des espaces ruraux et nouvelles territorialités', in G. Allaire, B. Hubert, A. Langlet (ed.) *Nouvelles fonctions de l'agriculture et de l'espace rural – Enjeux et défis identifiés par la recherche*, vol. 2, INRA, Toulouse, 59-64.

64. SEGESA (1969), *Cartes de types d' espaces rurauxpubliedans La France*, Paris: Espace Geographique.
65. Williams R. (1973), *The country and the city*, London: Chatto & Windus.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.12: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του Δ.Μουρικίου για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός πληθυσμός						2001 Μόνιμος πληθυσμός												
	Σύνολο			Άρρενες			Θήλειες			Σύνολο			Άρρενες			Θήλειες			
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	
0-4 ετών	317	6,47	178	3,63	139	2,84	287	6,05	145	3,06	142	2,99							
5-9 ετών	290	5,92	143	2,92	147	3,00	261	5,50	133	2,80	128	2,70							
10-14 ετών	342	6,98	171	3,49	171	3,49	281	5,92	144	3,04	137	2,89							
15-19 ετών	361	7,37	169	3,45	192	3,92	275	5,80	138	2,91	137	2,89							
20-24 ετών	357	7,29	175	3,57	182	3,72	260	5,48	130	2,74	130	2,74							
25-29 ετών	375	7,66	217	4,43	158	3,23	315	6,64	161	3,39	154	3,25							
30-34 ετών	329	6,72	180	3,68	149	3,04	349	7,36	187	3,94	162	3,41							
35-39 ετών	263	5,37	139	2,84	124	2,53	361	7,61	204	4,30	157	3,31							
40-44 ετών	191	3,90	100	2,04	91	1,86	290	6,11	170	3,58	120	2,53							
45-49 ετών	220	4,49	108	2,21	112	2,29	258	5,44	135	2,85	123	2,59							
50-54 ετών	359	7,33	167	3,41	192	3,92	217	4,57	108	2,28	109	2,30							
55-59 ετών	411	8,39	210	4,29	201	4,10	218	4,60	106	2,23	112	2,36							
60-64 ετών	412	8,41	197	4,02	215	4,39	330	6,96	145	3,06	185	3,90							
65-69 ετών	219	4,47	102	2,08	117	2,39	398	8,39	205	4,32	193	4,07							
70-74 ετών	152	3,10	57	1,16	95	1,94	331	6,98	146	3,08	185	3,90							
75-79 ετών	128	2,61	54	1,10	74	1,51	163	3,44	72	1,52	91	1,92							
80-84 ετών	99	2,02	40	0,82	59	1,20	89	1,88	35	0,74	54	1,14							
85 ετών και άνω	72	1,47	32	0,65	40	0,82	61	1,29	19	0,40	42	0,89							
Σύνολο	4.897	100,00	2439	49,81	2458	50,19	4.744	100,00	2.383	50,23	2.361	49,77							

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.13: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Αναρράχης για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός πληθυσμός						2001 Μόνιμος πληθυσμός					
	Σύνολο		Αρρενες		Θήλειες		Σύνολο		Αρρενες		Θήλειες	
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%
0-4 ετών	87	7,56	50	4,34	37	3,21	71	6,38	32	2,88	39	3,50
5-9 ετών	67	5,82	32	2,78	35	3,04	68	6,11	33	2,96	35	3,14
10-14 ετών	82	7,12	42	3,65	40	3,48	76	6,83	39	3,50	37	3,32
15-19 ετών	103	8,95	52	4,52	51	4,43	62	5,57	27	2,43	35	3,14
20-24 ετών	100	8,69	46	4,00	54	4,69	72	6,47	32	2,88	40	3,59
25-29 ετών	75	6,52	45	3,91	30	2,61	76	6,83	44	3,95	32	2,88
30-34 ετών	61	5,30	33	2,87	28	2,43	96	8,63	51	4,58	45	4,04
35-39 ετών	64	5,56	30	2,61	34	2,95	67	6,02	35	3,14	32	2,88
40-44 ετών	49	4,26	27	2,35	22	1,91	52	4,67	34	3,05	18	1,62
45-49 ετών	52	4,52	25	2,17	27	2,35	59	5,30	29	2,61	30	2,70
50-54 ετών	86	7,47	42	3,65	44	3,82	48	4,31	24	2,16	24	2,16
55-59 ετών	90	7,82	44	3,82	46	4,00	57	5,12	28	2,52	29	2,61
60-64 ετών	88	7,65	45	3,91	43	3,74	82	7,37	36	3,23	46	4,13
65-69 ετών	40	3,48	18	1,56	22	1,91	90	8,09	47	4,22	43	3,86
70-74 ετών	33	2,87	11	0,96	22	1,91	74	6,65	38	3,41	36	3,23
75-79 ετών	26	2,26	8	0,70	18	1,56	29	2,61	13	1,17	16	1,44
80-84 ετών	24	2,09	9	0,78	15	1,30	17	1,53	4	0,36	13	1,17
85 ετών και άνω	24	2,09	12	1,04	12	1,04	17	1,53	2	0,18	15	1,35
Σύνολο	1.151	100,00	571	49,61	580	50,39	1.113	100,00	548	49,24	565	50,76

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.14: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Αρδάσσης για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός Πληθυσμός						2001 Μόνιμος Πληθυσμός					
	Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις		Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις	
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%
0-4 ΕΤΩΝ	58	4,83	34	2,83	24	2,00	66	5,94	34	3,06	32	2,88
5-9 ΕΤΩΝ	73	6,08	34	2,83	39	3,25	58	5,22	31	2,79	27	2,43
10-14 ΕΤΩΝ	108	8,99	55	4,58	53	4,41	51	4,59	27	2,43	24	2,16
15-19 ΕΤΩΝ	98	8,16	43	3,58	55	4,58	70	6,30	35	3,15	35	3,15
20-24 ΕΤΩΝ	80	6,66	39	3,25	41	3,41	61	5,49	31	2,79	30	2,70
25-29 ΕΤΩΝ	85	7,08	53	4,41	32	2,66	94	8,46	43	3,87	51	4,59
30-34 ΕΤΩΝ	65	5,41	26	2,16	39	3,25	74	6,66	44	3,96	30	2,70
35-39 ΕΤΩΝ	66	5,50	33	2,75	33	2,75	76	6,84	50	4,50	26	2,34
40-44 ΕΤΩΝ	64	5,33	32	2,66	32	2,66	54	4,86	25	2,25	29	2,61
45-49 ΕΤΩΝ	47	3,91	28	2,33	19	1,58	69	6,21	32	2,88	37	3,33
50-54 ΕΤΩΝ	98	8,16	44	3,66	54	4,50	68	6,12	35	3,15	33	2,97
55-59 ΕΤΩΝ	104	8,66	57	4,75	47	3,91	43	3,87	26	2,34	17	1,53
60-64 ΕΤΩΝ	97	8,08	46	3,83	51	4,25	82	7,38	35	3,15	47	4,23
65-69 ΕΤΩΝ	48	4,00	21	1,75	27	2,25	95	8,55	47	4,23	48	4,32
70-74 ΕΤΩΝ	27	2,25	8	0,67	19	1,58	76	6,84	34	3,06	42	3,78
75-79 ΕΤΩΝ	40	3,33	16	1,33	24	2,00	37	3,33	14	1,26	23	2,07
80-84 ΕΤΩΝ	24	2,00	11	0,92	13	1,08	18	1,62	4	0,36	14	1,26
85 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	19	1,58	5	0,42	14	1,17	19	1,71	7	0,63	12	1,08
Σύνολο	1.201	100,00	585	48,71	616	51,29	1.111	100,00	554	49,86	557	50,14

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.15: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Εμπορίου για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός πληθυσμός						2001 Μόνιμος πληθυσμός					
	Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις		Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις	
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%
0-4 ΕΤΩΝ	65	7,05	32	3,47	33	3,58	48	4,74	27	2,67	21	2,08
5-9 ΕΤΩΝ	60	6,51	28	3,04	32	3,47	60	5,93	31	3,06	29	2,87
10-14 ΕΤΩΝ	55	5,97	28	3,04	27	2,93	71	7,02	32	3,16	39	3,85
15-19 ΕΤΩΝ	58	6,29	24	2,60	34	3,69	67	6,62	34	3,36	33	3,26
20-24 ΕΤΩΝ	58	6,29	27	2,93	31	3,36	49	4,84	25	2,47	24	2,37
25-29 ΕΤΩΝ	73	7,92	36	3,90	37	4,01	58	5,73	29	2,87	29	2,87
30-34 ΕΤΩΝ	73	7,92	50	5,42	23	2,49	56	5,53	28	2,77	28	2,77
35-39 ΕΤΩΝ	59	6,40	30	3,25	29	3,15	92	9,09	41	4,05	51	5,04
40-44 ΕΤΩΝ	25	2,71	15	1,63	10	1,08	75	7,41	51	5,04	24	2,37
45-49 ΕΤΩΝ	38	4,12	17	1,84	21	2,28	63	6,23	35	3,46	28	2,77
50-54 ΕΤΩΝ	58	6,29	24	2,60	34	3,69	41	4,05	24	2,37	17	1,68
55-59 ΕΤΩΝ	82	8,89	38	4,12	44	4,77	40	3,95	18	1,78	22	2,17
60-64 ΕΤΩΝ	79	8,57	34	3,69	45	4,88	63	6,23	24	2,37	39	3,85
65-69 ΕΤΩΝ	55	5,97	27	2,93	28	3,04	88	8,70	45	4,45	43	4,25
70-74 ΕΤΩΝ	33	3,58	16	1,74	17	1,84	66	6,52	27	2,67	39	3,85
75-79 ΕΤΩΝ	23	2,49	14	1,52	9	0,98	46	4,55	23	2,27	23	2,27
80-84 ΕΤΩΝ	17	1,84	5	0,54	12	1,30	21	2,08	13	1,28	8	0,79
85 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ	11	1,19	5	0,54	6	0,65	8	0,79	3	0,30	5	0,49
Σύνολο	922	100,00	450	48,81	472	51,19	1.012	100,00	510	50,40	502	49,60

Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 5.16: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Μηλοχωρίου για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός πληθυσμός						2001 Μόνιμος πληθυσμός					
	Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις		Σύνολο		Αρρενες		Θήλεις	
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%
0-4 ΕΤΩΝ	56	7,04	33	4,15	23	2,89	46	6,35	21	2,90	25	3,45
5-9 ΕΤΩΝ	54	6,78	28	3,52	26	3,27	36	4,97	13	1,80	23	3,18
10-14 ΕΤΩΝ	52	6,53	20	2,51	32	4,02	49	6,77	29	4,01	20	2,76
15-19 ΕΤΩΝ	52	6,53	24	3,02	28	3,52	45	6,22	25	3,45	20	2,76
20-24 ΕΤΩΝ	64	8,04	39	4,90	25	3,14	42	5,80	17	2,35	25	3,45
25-29 ΕΤΩΝ	75	9,42	43	5,40	32	4,02	40	5,52	20	2,76	20	2,76
30-34 ΕΤΩΝ	66	8,29	34	4,27	32	4,02	67	9,25	37	5,11	30	4,14
35-39 ΕΤΩΝ	41	5,15	26	3,27	15	1,88	68	9,39	44	6,08	24	3,31
40-44 ΕΤΩΝ	28	3,52	15	1,88	13	1,63	48	6,63	24	3,31	24	3,31
45-49 ΕΤΩΝ	37	4,65	17	2,14	20	2,51	34	4,70	22	3,04	12	1,66
50-54 ΕΤΩΝ	57	7,16	28	3,52	29	3,64	31	4,28	13	1,80	18	2,49
55-59 ΕΤΩΝ	61	7,66	31	3,89	30	3,77	32	4,42	12	1,66	20	2,76
60-64 ΕΤΩΝ	58	7,29	28	3,52	30	3,77	46	6,35	23	3,18	23	3,18
65-69 ΕΤΩΝ	30	3,77	14	1,76	16	2,01	50	6,91	27	3,73	23	3,18
70-74 ΕΤΩΝ	28	3,52	9	1,13	19	2,39	48	6,63	19	2,62	29	4,01
75-79 ΕΤΩΝ	16	2,01	7	0,88	9	1,13	21	2,90	10	1,38	11	1,52
80-84 ΕΤΩΝ	18	2,26	10	1,26	8	1,01	16	2,21	5	0,69	11	1,52
85 ΕΤΩΝ και άνω	3	0,38	2	0,25	1	0,13	5	0,69	4	0,55	1	0,14
Σύνολο	796	100,00	408	51,26	388	48,74	724	100,00	365	50,41	359	49,59

Πηγή: ΕΣΥΕ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 5.17: Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού του ΔΔ Φούφα για τα έτη 1991,2001

Ομάδες ηλικιών	1991 Πραγματικός πληθυσμός						2001 Μόνιμος πληθυσμός					
	Σύνολο		Αρρενες		Θήλειες		Σύνολο		Αρρενες		Θήλειες	
	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%	Αριθμός	Ποσοστό%
0-4 ετών	51	6,17	29	3,51	22	2,66	56	7,14	31	3,95	25	3,19
5-9 ετών	36	4,35	21	2,54	15	1,81	39	4,97	25	3,19	14	1,79
10-14 ετών	45	5,44	26	3,14	19	2,30	34	4,34	17	2,17	17	2,17
15-19 ετών	50	6,05	26	3,14	24	2,90	31	3,95	17	2,17	14	1,79
20-24 ετών	55	6,65	24	2,90	31	3,75	36	4,59	25	3,19	11	1,40
25-29 ετών	67	8,10	40	4,84	27	3,26	47	5,99	25	3,19	22	2,81
30-34 ετών	64	7,74	37	4,47	27	3,26	56	7,14	27	3,44	29	3,70
35-39 ετών	33	3,99	20	2,42	13	1,57	58	7,40	34	4,34	24	3,06
40-44 ετών	25	3,02	11	1,33	14	1,69	61	7,78	36	4,59	25	3,19
45-49 ετών	46	5,56	21	2,54	25	3,02	33	4,21	17	2,17	16	2,04
50-54 ετών	60	7,26	29	3,51	31	3,75	29	3,70	12	1,53	17	2,17
55-59 ετών	74	8,95	40	4,84	34	4,11	46	5,87	22	2,81	24	3,06
60-64 ετών	90	10,88	44	5,32	46	5,56	57	7,27	27	3,44	30	3,83
65-69 ετών	46	5,56	22	2,66	24	2,90	75	9,57	39	4,97	36	4,59
70-74 ετών	31	3,75	13	1,57	18	2,18	67	8,55	28	3,57	39	4,97
75-79 ετών	23	2,78	9	1,09	14	1,69	30	3,83	12	1,53	18	2,30
80-84 ετών	16	1,93	5	0,60	11	1,33	17	2,17	9	1,15	8	1,02
85 ετών και άνω	15	1,81	8	0,97	7	0,85	12	1,53	3	0,38	9	1,15
Σύνολο	827	100,00	425	51,39	402	48,61	784	100,00	406	51,79	378	48,21

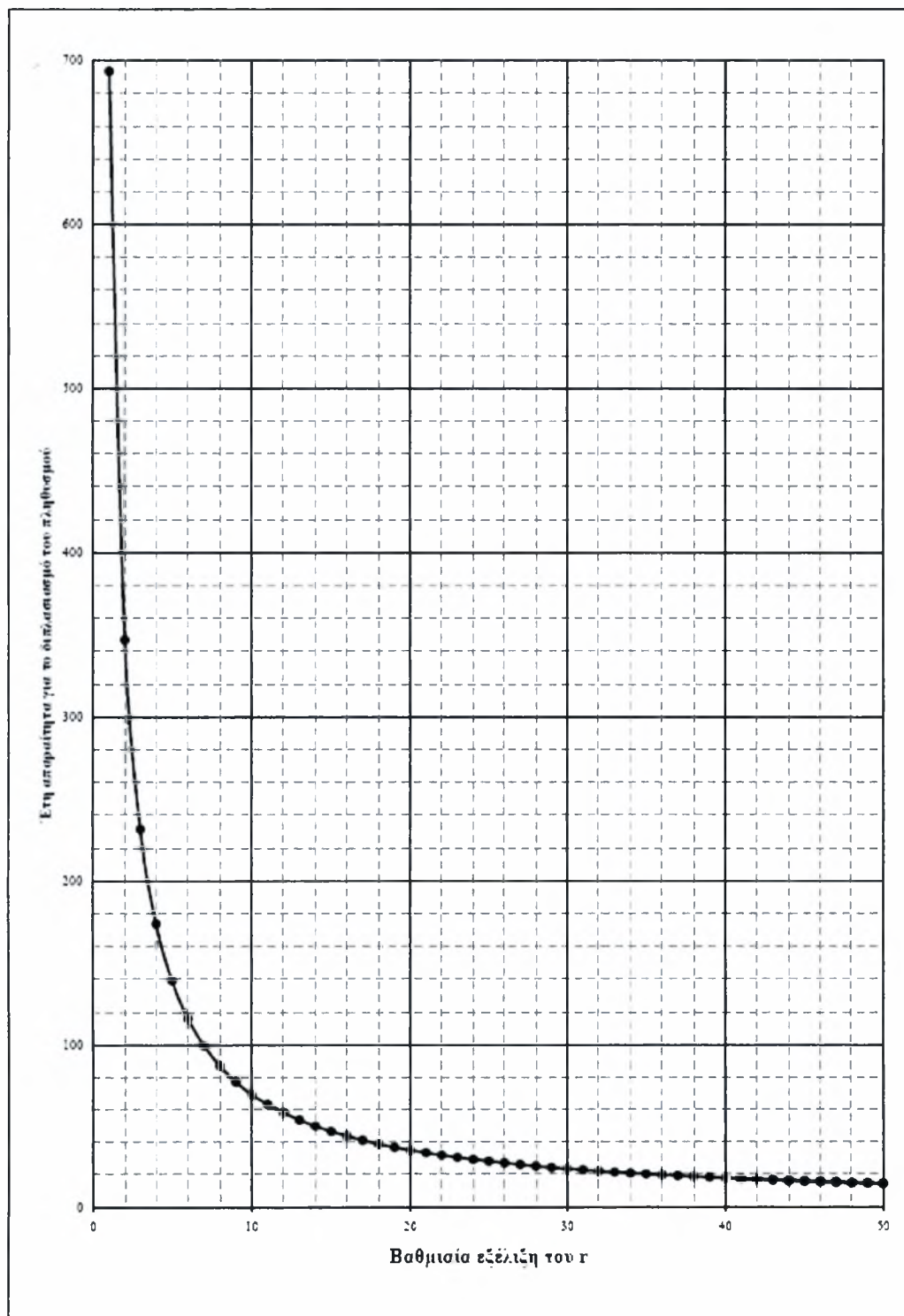
Πηγή: ΕΣΥΕ, Ιδία επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1: Αντιστοιχία μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής και ετών απαραίτητα για το διπλασιασμό του πληθυσμού.

r(‰)	Έτη	r(‰)	Έτη	r(‰)	Έτη
1	693.49	36	19.60	71	10.11
2	346.92	37	19.08	72	9.97
3	231.40	38	18.59	73	9.84
4	173.63	39	18.12	74	9.71
5	138.98	40	17.67	75	9.58
6	115.87	41	17.25	76	9.46
7	99.37	42	16.85	77	9.34
8	86.99	43	16.46	78	9.23
9	77.36	44	16.10	79	9.12
10	69.66	45	15.75	80	9.01
11	63.36	46	15.41	81	8.90
12	58.11	47	15.09	82	8.80
13	53.66	48	14.78	83	8.69
14	49.86	49	14.49	84	8.59
15	46.56	50	14.21	85	8.50
16	43.67	51	13.93	86	8.40
17	41.12	52	13.67	87	8.31
18	38.85	53	13.42	88	8.22
19	36.83	54	13.18	89	8.13
20	35.00	55	12.95	90	8.04
21	33.35	56	12.72	91	7.96
22	31.85	57	12.50	92	7.88
23	30.48	58	12.29	93	7.79
24	29.23	59	12.09	94	7.72
25	28.07	60	11.90	95	7.64
26	27.00	61	11.71	96	7.56
27	26.02	62	11.52	97	7.49
28	25.10	63	11.35	98	7.41
29	24.25	64	11.17	99	7.34
30	23.45	65	11.01	100	7.27
31	22.70	66	10.85		
32	22.01	67	10.69		
33	21.35	68	10.54		
34	20.73	69	10.39		
35	20.15	70	10.24		

Σχήμα 10: Χρόνος διπλασιασμού του πληθυσμού σε σχέση με το μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (r , ‰)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ¹³

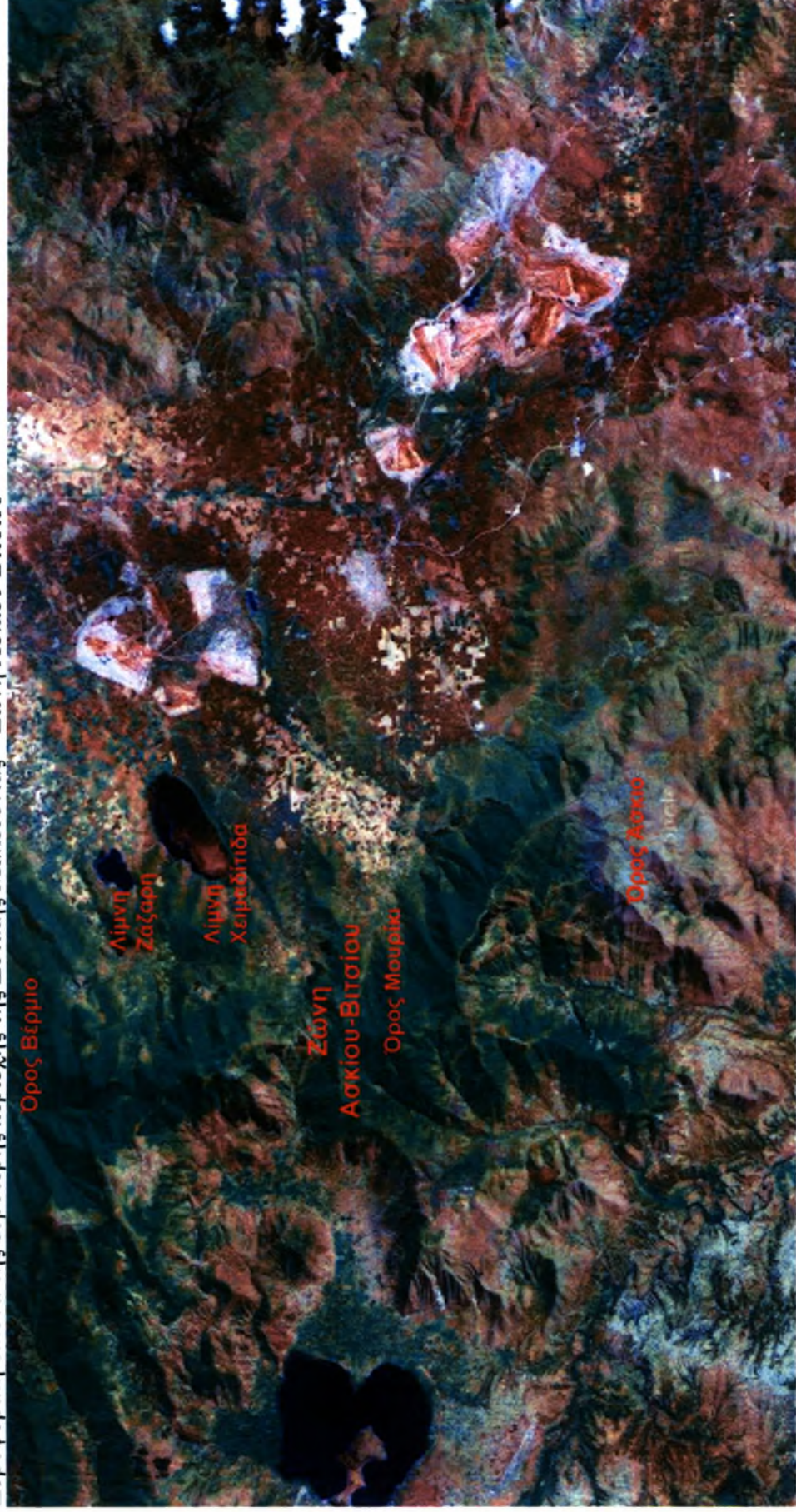
¹³ Οι φωτογραφίες του παραρτήματος είναι από προσωπικό αρχείο των συγγραφέων

Δορυφορική εικόνα της ευρύτερης περιοχής της Εορδαίας – Δήμος Μουρικίου και Πτολεμαΐδα

Πηγή: www.maps.google.com. Ίδια επεξεργασία

Δορυφορική εικόνα της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Μακεδονίας – Ζώνη Ασκιού-Βιτσιού

Πηγή: www.maps.google.com. Ίδια επεξεργασία

Πανοραμική άποψη του βόρειου τμήματος του δήμου Μουρικίου

Οικισμός Εμπορίου

Οικισμός Μηλοχωρίου

Οικισμοί Αναρράχης-Εμπορίου

Οικισμοί Μηλοχωρίου-Φούφα

Αρδευόμενος κάμπος δήμου Μουρικίου (κάμπος δυτικής Εορδαίας)

Αρδευτικά συστήματα (τεχνητή βροχή)

Έξαρχμα Μπορντό

Αρδευόμενος (βόρειο τμήμα δήμου Μουρικίου) και μη αρδευόμενος κάμπος (νότιο τμήμα-περιοχή Άρδασσας)

Σύνορα δήμου Μουρικίου με δήμο Πτολεμαΐδας

Περιστικές χρήσεις γης (Πτολεμαΐδα-Αρδασσα)

Η πόλη της Πτολεμαΐδας

Οικισμός Αρδασσας

Εμπόριο

Άρδασσα

Κρυόβρυση

Αναρράχη

Μηλοχώρι

Φούφας

Ξενώνας 'Villa Καστανόδασος'

Ξένιος Οίκος Άψης

Ορεινός ξενώνας Μουρικίου

Κατάφυτες βουνοπλαγιές όρους Μουρικίου

Βόσκηση αιγοειδών στα όρια του οικισμού Εμπορίου

Μελίσσια στα όρια του ΔΔ Αναρράχης

Πολιτιστικές εκδηλώσεις και έθιμα της περιοχής

Τοπική μπάντα της περιοχής

Θεοφάνια στον οικισμό του Εμπορίου

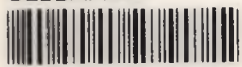
ΛΗΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ
3-5-11	
9/6/11	
5-7-11	
12-9-11	
17/7/12	

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

2421006300-1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074778

Οι σύγχρονες κοινωνίες αντιμετωπίζουν ολοένα και εντονότερα μια σειρά προκλήσεων που απορρέουν από ευρύτερες αλλαγές και ανακατατάξεις οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά τη δομή και τη δυναμική της οικονομίας και κοινωνίας σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι αλλαγές αυτές επιφέρουν αναδιαρθρώσεις στο χώρο επηρεάζοντας τη δυναμική του αγροτικού χώρου και των αστικών κέντρων, τις σχέσεις αστικού κέντρου - ενδοχώρας, την ενδοπεριφερειακή και διαπεριφερειακή δυναμική, καθώς και τις δομές των αστικών κέντρων και οικισμών. Στο πλαίσιο αυτό αναζητείται και ο ρόλος του ύπαιθρου χώρου σήμερα καθώς και το μέλλον του, μέσα από το παράδειγμα του δήμου Μουρικίου του νομού Κοζάνης.

